

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

О. М. СКРИПНИК

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Навчальний посібник

Умань — 2011

УДК 327.3(09)(073)
ББК 66.4(0)4Ср30
С45

Рецензенти:

Сухушина Олена Вікторівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Священко Зінаїда Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та правознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту філології та суспільствознавства уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол №3 від 25 жовтня 2011 року)*

Скрипник О. М.

Історія міжнародних організацій. Навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011 – 226 с.

У навчальному посібнику розглядається історія виникнення міжнародних організацій. Подано матеріал, щодо створення перших міжнародних організацій, а також описана історія ООН та організацій «системи ООН», регіональних організацій та міждержавних об'єднань. Подано матеріал з історії фінансових, торгівельних, неурядових організацій, та історія організацій країн Африки.

Навчальний посібник з курсу «Історія міжнародних організацій» укладено у відповідності з вимогами кредитно-модульної системи для студентів історичного факультету. Він включає програму курсу, розроблено згідно вимог кредитно-модульної системи, а також – теми семінарських занять, тематику лекційних, завдання для самостійної роботи, шкалу та критерії оцінювання знань студентів, теми рефератів, питання для повторення та список літератури для вивчення курсу.

Наявність цієї інформації допомагатиме сприйняттю історичних подій, їх запам'ятовуванню та розумінню сутності основних проблем історії міжнародних організацій. Посібник розрахований для студентів історичних факультетів, усіх хто захоплюється всесвітньою історією.

Скрипник О. М., 2011

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ З ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	7
Поняття міжнародної організації.....	7
Коротка історія розвитку міжнародних організацій.....	11
Проблеми класифікації міжнародних організацій.....	16
Функції міжнародних організацій.....	19
Розділ 2. ПЕРШІ МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	30
Священний союз.....	30
Дунайська комісія. Міжнародний телеграфний союз.....	39
Всесвітній поштовий союз.....	43
Всесвітня метеорологічна організація (ВМО).....	50
Розділ 3. ПЕРШІ МІЖНАРОДНІ АДМІНІСТРАТИВНІ СОЮЗИ	
Міжнародний комітет мір і ваг.....	56
Міжнародний союз охорони промислової власності.....	60
Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності.....	67
Міжнародний союз боротьби з рабством.....	69
Міжнародний союз митних тарифів.....	71
Міжнародний союз залізничних товарних перевезень.....	75
Розділ 4. ІСТОРІЯ ЛІГИ НАЦІЙ.....	78
Створення Ліги Націй.....	78
Діяльність.....	86
Причини краху.....	92
Розділ 5. ІСТОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ.....	97
Історія створення ООН.....	97
Головні органи ООН.....	104
Мета, цілі та принципи діяльності.....	117
РОЗДІЛ 6. ІСТОРІЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ «СИСТЕМИ ООН».....	121
Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).....	121
Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).....	127
Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ).....	133
Всесвітня туристична організація (ВТО).....	134
Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ).....	137
Розділ 7. ІСТОРІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	143

Історія створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО).....	143
Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).....	154
Історія Ради Європи (РЄ).....	159
Ліга арабських держав: історія та діяльність.....	162
Історія організації «Ісламська Конференція» (ОІК).....	168
Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).....	172
Розділ 8. ІСТОРІЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ.....	176
Європейський союз.....	176
Історія створення та розвиток ГУАМ.....	186
СНД.....	190
Шанхайська організація співробітництва.....	196
Історія АЗПАК.....	202
Розділ 9. ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ТА ТОРГОВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	204
Історія Світової організації торгівлі (СОТ).....	205
Міжнародний валютний фонд: історія заснування та діяльність.....	211
Світовий банк.....	215
Розділ 10. ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	218
Історія створення та діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ).....	218
Всесвітня рада церков.....	225
«Міжнародна амністія».....	232
Розділ 11. РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЇН АФРИКИ ТА ЇХ ІСТОРІЯ.....	234
Організація Африканської Єдності.....	234
Економічне співтовариство країн Західної Африки.....	242
Східноафриканське співтовариство.....	244
СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ».....	246
Опис навчальної дисципліни. Програма курсу.....	249
Структура залікового кредиту курсу.....	250
Завдання для самостійної роботи.....	252
Теми індивідуально-навчально дослідних завдань з курсу «Історія міжнародних організацій».....	255
Питання для повторення курсу «Історія міжнародних організацій»	
Теми семінарських занять.....	258
Література.....	264

ВСТУП

Історія міжнародних організацій є важливим компонентом знань учителя історії. Її вивчення дозволяє зрозуміти закономірності та особливості створення і розвитку різноманітних міжнародних структур. Участь у них різних країн світу, зокрема нашої держави.

Даний курс займає чільне місце серед ряду історичних дисциплін, які вивчають закономірності історичного розвитку людського суспільства. Він є і складовою частиною всевітньої історії та історії міжнародних відносин. Адже протягом всієї історії людство шукало шляхи та засоби усунення протиріч міждержавного характеру. Для цього на ранньому етапі розвитку цивілізації люди вважали за потрібне об'єднуватися у військові союзи, щоб за допомогою меча або списа залагоджувати будь-які суперечки за територію, ресурси, життєвий простір тощо. І лише в ХХ ст. державні діячі почали вишукувати в міждержавних відносинах спільні ознаки взаєморозуміння і співробітництва, а не відчуження і розбрату.

Прагнення людства розв'язати гострі проблеми міжнародних відносин мирними засобами, домінування інтеграційних процесів над процесами дезінтеграції, формування комплексу спільних політичних, економічних та інших завдань визначає тенденцію до творення низки регіональних та міжрегіональних систем інтересів у різних сферах суспільного життя. Тому вивчення історії таких організацій, як ООН, ЮНЕСКО, ВОІВ, МОМ, СОТ, Європейського Союзу та інших організації є досить важливим для сучасного історика.

Мета дисципліни «Історія міжнародних організацій»: визначити час появи перших міжнародних організацій, та принципи їхньої діяльності, розкрити механізми функціонування міжнародних організацій, схарактеризувати інституційну структуру, відстежити механізм прийняття та імплементації рішень її керівних органів, визначити основні пріоритети та окреслити перспективи подальшого вдосконалення їх діяльності на міжнародній арені.

Головними завданнями курсу є ознайомлення студентів з історією розвитку міжнародних організацій. У ході вивчення даного курсу студенти мають навчитися визначати проблеми класифікації міжнародних організацій; розглянути історію перших міжнародних організацій; охарактеризувати діяльність ООН та діяльність Європейського Союзу, ЮНЕСКО, ВОІВ, МОМ, СОТ;

проаналізувати історію міжнародних фінансових та торговельних організацій; визначати основні цілі та завдання міжнародних неурядових організацій.

Студенти повинні вільно орієнтуватися в навчальному матеріалі, вміти аналізувати різні концепції, робити аргументовані висновки, проводити аналогії із сучасністю, вичерпно відповідати на поставленні запитання, демонструючи знання основних тем курсу, використовувати отримані знання на практиці.

На вивчення даної дисципліни відводиться 3 кредити – 108 години, із них 20 годин – лекційних, 16 годин – семінарські заняття, 36 годин – самостійна робота, 36 годин – індивідуальна робота.

Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ З ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

Поняття міжнародної організації.

Коротка історія розвитку міжнародних організацій.

Проблеми класифікації міжнародних організацій.

Функції міжнародних організацій.

Поняття міжнародної організації.

Перед тим як розпочати вивчення діяльності міжнародних організацій, потрібно звернутися до визначення цього поняття. При цьому ми нашоувхуємося на парадоксальну ситуацію, коли "відчути" приналежність тієї чи іншої міжнародної інституції до категорії міжнародних організацій набагато простіше, аніж дати цьому явищу чітке наукове визначення. З огляду на це доцільно проаналізувати кілька підходів до з'ясування змісту поняття.

Можливо, найбільш загальне визначення, з якого можна розпочати, запропоноване Г. І. Морозовим: «Міжнародна організація — це стабільна форма міжнародних відносин, що включає, в переважній більшості випадків, контрагентів принаймні з трьох держав і має узгоджені її учасниками цілі, компетенцію діяльності та власні органи, а також інші специфічні організаційні інституції (це може бути статут, процедура, членство, порядок роботи, ухвалення рішень тощо)».

Французький дослідник Ш. Зоргбіб акцентував увагу на трьох основних рисах, що вирізняють міжнародні організації: політична воля до співпраці, зафіксована в установчих документах; наявність постійного апарату, що забезпечує послідовність у розвитку організації й, нарешті, автономність компетенцій та ухвал.

Таким чином, першопричиною створення міжнародної організації є політична воля, що визначає діяльність суб'єкта міжнародних відносин; щоправда, вона характерна для реалізації не лише довготривалих, але й короткотривалих зовнішньополітичних інтересів тієї чи іншої держави. Тому обов'язковою ознакою міжнародної організації мала би бути розвинена інституційна структура, орієнтована на реалізацію діяльності на міжнародній арені. З огляду на це російський дослідник М. А. Ломагін ідентифікує її як "стабільну, чітко структуровану форму міжнародного співробітництва, що створена її членами на добровільних засадах для спільного розв'язання загальних проблем і провадить діяльність у рамках статуту".

Міжнародні організації, як правило, поділяють на дві великі групи:

—міждержавні (міжурядові) організації, засновниками і членами яких виступають держави;

—міжнародні неурядові організації, що об'єднують фізичних або юридичних осіб, діяльність яких здійснюється поза межами офіційної зовнішньої політики держав.

Пропоноване нами загальне визначення міжнародної організації певною мірою стосується обох груп. Проте, аналізуючи діяльність міжурядових та неурядових недержавних організацій у сучасній системі міжнародних відносин, необхідно зробити більший акцент на особливостях кожної з цих груп. Варто також зазначити, що в літературі міжнародно-правової тематики термін "міжнародні організації" закріпився за міждержавними організаціями, цим самим підкреслюючи більш значущу роль останніх у міжнародній політиці. Це також пояснюється тим, що міжнародні неурядові організації набули активного поширення у другій половині ХХ ст. Це, в свою чергу, позбавило їх належної уваги з боку дослідників. Окрім того, процеси активізації багатосторонніх стосунків призводять до зростання ролі саме таких організацій у системі міжнародних відносин.

Існує досить багато визначень міждержавної (міжурядової) організації. Так, італійський професор міжнародного права Д. Анцилотті наводить визначення, яке зводиться до того, що колективними органами (йдеться про міждержавні організації) є органи, які утворені спільно низкою держав і волевиявлення яких з огляду міжнародного права приписується колективу суб'єктів, причому на підставі цього виникають певні правові наслідки. Американський професор Г. Кельзен визначає міждержавну організацію як організоване міжнародне співтовариство, засноване на підставі міжнародного договору, яким передбачено створення спеціальних органів міжнародного співтовариства для виконання цілей, заради яких створюється міжнародне співтовариство. Ще один американський дослідник Гарольд К. Якобсон визначає міждержавну організацію як інституційну структуру, створену за угодою двох або декількох суверенних держав, з метою проведення регулярних політичних взаємодій. При цьому автор особливо підкреслює ту обставину, що міжурядові організації відрізняються від засобів традиційної дипломатії своєю структурою і стабільністю,

а також регулярними зустрічами представників держав-членів, специфічними процедурами ухвалення рішень і наявністю постійного секретаріату або штату. Г. І. Морозов, коректуючи своє загальне визначення, вважає міждержавною організацією "стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, створюваний, у переважній більшості випадків, щонайменше трьома державами, що має спільні для його учасників цілі, компетенцію і власні постійні органи, а також інші специфічні політико-організаційні інституційні норми (утворення), у числі яких статут, процедура, членство, порядок ухвалення рішень тощо".

Узагальнюючи досвід діяльності міждержавних організацій у другій половині ХХ ст. і накопичений досвід дослідників у цій галузі, можна виокремити риси, характерні для міжнародної організації в цілому:

- участь в об'єднанні різнонаціональних сторін (держав, юридичних чи фізичних осіб, суспільних груп);
- спільні постійні цілі;
- наявність установчого договору (або статуту), що регламентує принципи організації та діяльності утворення;
- постійні інституційні органи, що забезпечують статутну діяльність міжнародної організації;
- рівність учасників об'єднання;
- відповідність цілей діяльності загальноновизнаним принципам та міжнародно-правовим нормам.

Отже, міжнародна організація — це стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, який утворюється щонайменше трьома учасниками міжнародних відносин, що мають спільні цілі, для досягнення яких створюють постійні органи, та діють у межах визначених норм та принципів (статут, процедура, членство тощо).

Недержавні (неурядові) міжнародні організації створюються фізичними особами або суспільними групами для забезпечення спільних індивідуальних чи групових інтересів. Їхня діяльність є самостійною і здійснюється без участі чи посередництва урядових структур.

При визначенні міжнародної неурядової організації варто взяти до уваги резолюцію 288 (Х) від 27 лютого 1950 р., ухвалену Економічною і Соціальною радою ООН, в якій наголошувалося, що будь-яка міжнародна організація, угода про створення якої не носить

міжурядового характеру, розглядатиметься як неурядова міжнародна організація. Дослідники частіше за все виділяють такі її характеристики, як міжнародний характер складу і цілей, приватний характер представництва (членами цих організацій не є суверенні держави), добровільний характер діяльності. Досить часто неурядові організації підтримують офіційні відносини з міжурядовими організаціями. Необхідно також зазначити, що до міжнародних неурядових організацій не належать транснаціональні корпорації, хоча вони підпадають під названі вище критерії. Адже ще в 1910 р. Союз міжнародних асоціацій зазначив, що міжнародна організація, яка претендує на членство у Союзі (а він об'єднує всі міжнародні організації), не повинна ставити за мету отримання прибутку.

Міжнародні рухи за своїми характеристиками близькі до недержавних організацій, однак менш інституційно організовані, хоча мають спільні цілі у діяльності. Міжнародні рухи намагаються чинити тиск на уряди національних держав, формуючи світову громадську думку. Деякі міжнародні рухи взаємодіють з міждержавними організаціями, наприклад ООН, що закріплено статтями 58 та 71 Статуту ООН. Назви міжнародних організацій можуть бути різними: організація, ліга, асоціація, союз, фонд, банк тощо, але це не впливає на визначення їх статусу.

Коротка історія розвитку міжнародних організацій.

Дослідження питання щодо виникнення і еволюції міжнародних організацій в історичній ретроспективі дозволяє сформулювати розуміння того, що є міжнародними організаціями в теперішній час і яка їх роль у сучасній системі міжнародних відносин.

Розвиток міжнародних організацій в їх сучасному вигляді пов'язаний зі становленням Вестфальської системи міжнародних відносин, заснованої на принципах суверенітету нації-держави. Створення суверенних національних держав, що володіють правами обирати свій шлях розвитку в межах власних кордонів з формальною рівністю і незалежністю у відносинах між собою, зумовило те, що співпраця між ними інституційно сформувалася у вигляді міжнародних організацій.

Не менш важливою складовою процесу формування міжнародних організацій слугувала довготривала історична тенденція, яка впродовж сторіч "стягувала" світ в єдине ціле, а саме: інтернаціоналізація (глобалізація) господарської, політичної чи

інших сфер існування людства. Історія міжнародних відносин зберігає пам'ять про те, що ще у стародавні часи робилися непоодинокі спроби створення постійних міжнародних "об'єднань", що приходили на зміну двостороннім контактам і, по суті, стверджували факт інтенсифікації міжнародного спілкування, надаючи йому форми колективної дипломатії.

Проте повною мірою тенденція інтернаціоналізації реалізується з розвитком капіталізму, який зробив можливим та необхідним широкомасштабний і зростаючий вихід господарського життя за межі національних ринків, забезпечивши тим самим господарське облаштування планети, а також формування нової політичної карти світу. З ускладненням системи міжнародних відносин виникає необхідність стабільного і систематичного її врегулювання та створення міжнародних інституцій для виконання цієї функції.

Отже, ще в стародавні часи можемо спостерігати виникнення союзів, коаліцій, як правило, воєнних, метою створення яких була швидше спільна боротьба проти ворога, аніж завдання співробітництва у господарській чи політичній сферах. Міжнародні конференції мали характер переговорів щодо завершення воєнних кампаній. І лише Віденський конгрес 1814 — 1815 рр. започаткував, на переконання більшості дослідників, процес творення міжнародних організацій у сучасному розумінні цього слова. Першість ділять Священний Союз трьох імператорів (Росії, Австрії та Пруссії), покликаний забезпечити непорушність монархічних режимів у Європі, та Центральна комісія судноплавства по Дунаю, утворена Віденським конгресом для регулювання режиму судноплавства по цій водній артерії.

Бурхливий розвиток промисловості, транспорту та зв'язку зумовив створення низки міжнародних об'єднань, як, наприклад, Комісії з Ельби (1821 р.), Дунайської комісії (1856 р.), Всесвітнього поштового союзу (1874 р.) та Міжнародного телеграфного союзу (1865 р.), Міжнародного союзу охорони промислової власності (1883 р.) тощо.

Ухвали Віденського конгресу передбачали регулярні зустрічі глав держав або міністрів у межах "концерту великих держав" для колективного розв'язання питань, що становлять взаємний інтерес, — від урегулювання міжнародного судноплавства по європейських річках і до входження нових держав у європейську систему і вироблення заходів щодо підтримки миру в Європі.

Завершення промислового перевороту в Європі та Північній Америці додало нового імпульсу розвитку міжнародних відносин. До кінця ХІХ ст. проблеми розвитку національних економік міцно входять у порядок денний урядів багатьох європейських країн, що не могло не чинити помітного впливу на міжнародну сферу. Європейських політичних лідерів тепер непокоять не лише питання війни і миру, але і наростаючий вал транснаціональних економічних питань, що свідчило про ускладнення міжнародної співпраці, пов'язаної з розвитком капіталістичного ринку. Бурхливий розвиток, схожий на справжній прорив, переживають засоби транспорту і зв'язку.

Нова ситуація вимагала пошуку певних сталих форм міждержавної співпраці. У відповідь на "безпрецедентне міжнародне зростання торгового обміну товарів і послуг, міграцію та соціальні лиха, — відзначав американський дослідник І. Клод, — процес міжнародної організації досить швидко досяг результату в створенні низки агентств, що мають справу з такими різноманітними сферами, як охорона здоров'я, сільське господарство, тарифи, залізничний транспорт, стандарти ваги і міри, патенти і авторське право, наркотичні засоби і умови утримання у в'язницях". У ролі таких агентств виступали міжнародні адміністративні союзи, що були постійними міжнародними органами зі складнішою структурою і стабільним секретаріатом.

До перших найбільших міжнародних адміністративних союзів відносять Міжнародний союз для вимірювання землі (1864 р.), Міжнародний комітет мір і ваг (1875 р.), Міжнародний союз охорони промислової власності (1883 р.), Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності (1886 р.), Міжнародний союз боротьби з рабством (1890 р.), Міжнародний союз митних тарифів (1890 р.) і Міжнародний союз залізничних товарних перевезень (1890 р.). Статути адміністративних союзів обумовлювали обмежену сферу їх компетенції. Їх завданням було розв'язання особливих проблем. І хоча міжнародні адміністративні союзи не носили політичного характеру, саме вони слугували прообразом постійно діючих міжнародних організацій у тому вигляді, в якому вони існують сьогодні.

Паралельно з адміністративними союзами як органами постійної міждержавної співпраці з'являлися і неурядові об'єднання, а нерідко їх виникнення передувало створенню міждержавних (міжурядових)

організацій. Як зауважував Г. І. Морозов, унаслідок того, що неурядові контакти передбачали менше формальностей і спричиняли менше правових наслідків, вони "нерідко прокладали шляхи до співпраці на офіційному рівні й сприяли створенню міжурядових організацій". Так, однією з перших міжнародних організацій називають саме неурядове утворення — Міжнародне об'єднання боротьби з рабством, створене ще 1823 р., діяльність якого послужила передумовою виникнення у 1840 р. відповідного міждержавного об'єднання на основі Всесвітньої конвенції проти рабства.

До початку Першої світової війни збільшення кількості міжнародних організацій відбувалося достатньо бурхливими темпами; причому вже цілком помітною стала тенденція більш швидкого зростання числа неурядових організацій. Так, у 1909 р. загальна кількість міжнародних організацій становила 213; з них тільки 37 — міжурядових і 176 — неурядових. У 1914 р. налічувалося 212 міжнародних організацій; з них 20 — міжурядових і 192 — неурядових (для порівняння: у 1905 р. було 134 неурядових організацій).

Перша світова війна привела до розпуску багатьох із них, але в той же час започаткувала низку проектів створення міжнародних організацій, що мали за мету запобігання війні. Так, за чотири воєнні роки з'явилося понад 50 нових проектів. Один із них зумовив створення Ліги Націй, яка, на відміну від організацій, що діяли раніше, була першою організацією політичного характеру.

Хоча інтернаціоналізація як явище виникла задовго до ХХ ст., варто зазначити, що в останнє сторіччя, надто у другій його половині, вона піднялася на значно вищий якісний рівень і стала найпотужнішим каталізатором нових змін. Сучасна інтернаціоналізація виявляється не лише у зростанні обсягів і різноманітності міжнародних зв'язків та обмінів, розповсюдженні їх на все нові сфери діяльності (хоча і це важливо), — відзначає М. А. Косолапов. Головна якісна ознака сучасної інтернаціоналізації полягає в тому, що вона породжує самостійні, стійкі форми міжнародних взаємодій (союзи, угоди і організації), що існують і діють багато в чому вже автономно від держави, формуючі цілі, напрями і сфери діяльності, здійснення яких можливе лише за умови міжнародної співпраці. Значно розширюється коло питань

компетенції міжнародних організацій, з'являються організації загальної компетенції в політичній, економічній і соціальній сферах.

У міжвоєнний період спостерігалось незначне зростання кількості як міжурядових, так і неурядових організацій. Так, у другій половині 20-х років ХХ ст. (1925 — 1929 рр.) існувало 38 міжурядових і 426 неурядових організацій, десятиріччя опісля (1935 — 1939 рр.) — 48 і 570 відповідно. Але справжній кількісний "вибух" міжнародних організацій і посилення їх ролі у системі міжнародних відносин у цілому спостерігався після завершення Другої світової війни. Це зумовлювали об'єктивні реалії нового світу.

Одна з істотних змін післявоєнного світу — збільшення кількості суверенних держав, що утворилися, головним чином, завдяки краху колоніальної системи. Ілюстрацією цього зростання може слугувати чисельний склад Організації Об'єднаних Націй. Засновниками ООН у 1945 р. була 51 держава; станом на вересень 2006 р. ця організація об'єднує 192 держави.

Проте ця кількісна оцінка не дає вичерпної відповіді на запитання про причини майже феноменального зростання числа міжнародних організацій у другій половині ХХ ст. Варто мати на увазі, що за цифрами ховається широкий спектр політичних систем і рівнів економічного розвитку. Окрім цього, найважливішою характеристикою післявоєнного світоустрою була його біполярність. Беручи до уваги зростаючий вплив у системі міжнародних відносин країн, що розвиваються, не буде перебільшенням сказати, що міжнародні організації розвивалися у координатах Схід — Захід і Північ — Південь. Цей поділ багато в чому зумовлювали можливі напрями розвитку міжнародних інститутів. Ідеологічне протистояння наддержав обмежувало їхню діяльність (як це було часто в практиці ООН), позбавляло можливості більш широкого представництва і активної діяльності інших.

Науково-технічна революція значно актуалізувала потреби координації діяльності держав у різноманітних сферах міжнародної співпраці, що становлять для них спільний інтерес. Усвідомлення глобальних проблем сучасності слугує ще одним потужним стимулом розвитку багатосторонньої співпраці у міжнародних організаціях.

Наведені вище обставини створили унікальну ситуацію, що сприяла значному зростанню кількості міжнародних організацій.

Завершення "холодної війни", розпад біполярної системи міжнародних відносин, усе це створило сприятливі умови для подальшого розвитку міжнародного співробітництва в межах міжнародних організацій. Але це не означає, що на зміну старому світу, пошматованому конфліктами, прийшов новий світ, вільний від них. Нова епоха "постбіполярної системи" породжує нові ситуації та нові загрози для міжнародного співробітництва, і лише ефективна боротьба зі застосуванням позитивного досвіду міжнародних організацій може дати плідні результати.

Наприкінці ХХ ст. існувало 254 міждержавні організації. Ймовірно, цю кількість можна вважати оптимальною для сучасної системи міжнародних відносин (у середині 80-х років ХХ ст. їх кількість досягла піку — 378, а згодом знизилася на третину і залишалася майже однаковою протягом 90-х років). За даними на 1998 р., кількість неурядових організацій становила 5766. Але навіть ця цифра не є остаточною. Якщо враховувати всі структури, що діють на міжнародній арені (наприклад, благодійні фонди, релігійні ордени і співтовариства, суспільні рухи, інституції, створені багатосторонніми договорами і угодами та ін.), то їх можна налічити майже 50 тис.

Швидке зростання чисельності міжнародних організацій ставить перед дослідниками завдання переосмислення їхньої ролі у сучасній системі міжнародних відносин, визначення специфічних особливостей, притаманних тій чи іншій групі міжнародних інституцій.

Проблема класифікації міжнародних організацій

Динаміка створення міжнародних організацій та зростання їхнього впливу в сучасному світі ставить перед науковцями досить важливе завдання їх класифікації, без якої розробка багатьох теоретичних проблем є досить складною. Класифікація дозволяє систематизувати знання про міжнародні організації. Існування доволі значної кількості й розмаїтість міжнародних організацій породжує необхідність виокремлення достатньо великої кількості критеріїв для класифікації. Беручи до уваги багатовимірність функціонування міжнародних організацій, їхньої організаційно-інституційної структури та характеру діяльності, можна запропонувати систему критеріїв для класифікації міжнародних організацій.

Як ми вже з'ясували, всі міжнародні організації поділяються на дві великі групи — міждержавні (міжурядові) та недержавні, утворені фізичними або юридичними особами, які не мають відношення до урядової діяльності. Отже, це є критерій членства.

Необхідно також мати на увазі, що іноді достатньо складно "вписати" ту або іншу організацію в рамки класифікації, тобто жодна класифікація не може бути "абсолютною". Отже, в деяких випадках учені простежують певну відмінність міждержавних і міжурядових організацій. Так, деякі з них припускають можливість членства представників територій, що мають свої уряди, але не є суверенними державами (наприклад, Всесвітній поштовий союз, Всесвітня метеорологічна організація тощо), тобто в прямому значенні ці організації не можна назвати міждержавними.

Окрім цього, угода про створення міжнародної організації може мати або міждержавний характер (у цьому випадку йдеться про співпрацю всіх інституцій держави), або міжурядовий (коли передбачається співпраця виконавчих структур). Необхідно також зазначити, що деякі неурядові організації припускають так зване змішане членство, коли, крім недержавних структур, до них входять і певні державні організації. Наприклад, Міжнародна рада наукових спілок включає міжнародні наукові об'єднання, академії, національні наукові центри, наукові асоціації та урядові структури.

Досить обґрунтованим є поділ міжнародних організацій за критерієм функціонального типу та географічного масштабу діяльності.

За географічним масштабом міжнародні організації поділяють на:

- глобальні;
- міжрегіональні;
- регіональні;
- субрегіональні.

До *глобальних* відносять ті з них, що мають досить широке як територіальне представництво членів (ООН, ЮНЕСКО, МАГАТЕ), так і вплив на глобальний розвиток людства.

До *міжрегіональних* відносять організації за критеріями членства, до яких входять представники суміжних регіонів. При цьому під регіоном, як правило, розуміють географічний простір (Європа, Азія, Африка тощо). З огляду на це прикладом

міжрегіональних організацій можуть слугувати СНД, ГУАМ, НАТО та ін.

Відповідно, *регіональні* організації — як міждержавні, так і неурядові — обмежують коло своїх учасників певним регіоном. При цьому поняття "регіон", перш за все, містить географічне значення, проте деякі дослідники цим не обмежуються, включаючи в нього і соціально-політичний зміст. До регіональних міждержавних організацій належать: Організація африканської єдності (трансформована в Африканський союз), ЄС, НАФТА, ЄБРР; прикладами регіональних неурядових організацій можуть бути Центральноєвропейська ініціатива, Європейська конфедерація профспілок. Оскільки поняття "регіон" є багатозначним, часто в окрему групу виділяють *субрегіональні* організації (наприклад, Бенілюкс, Вишеградська четвірка тощо).

За обсягом компетенції, або функціональним типом, міжнародні організації розподіляються на організації загальної і спеціальної компетенції. До першої групи відносять міждержавні організації, цілі яких зачіпають усі сфери відносин між її членами. Вони можуть бути як універсальними (ООН), так і регіональними (Ліга арабських держав, Організація американських держав).

Говорячи про універсальну міжнародну організацію, варто відштовхуватись від визначення, запропонованого Віденською конвенцією 1975 р., згідно з яким до міжнародних організацій універсального характеру віднесено ООН, її спеціалізовані установи, Міжнародне агентство з атомної енергії та будь-які міжнародні організації, членський склад та відповідальність яких має широкий міжнародний діапазон.

Цілі організацій спеціальної компетенції (як міждержавних, так і неурядових) обмежені однією сферою співпраці. Їх класифікація здійснюється за функціональною ознакою: економічні (ЄАВТ, ЄС, Андська група, АТЕС) і фінансові (МВФ, Всесвітній банк, Африканський банк розвитку); військові та політичні (ОВД, Західноєвропейський союз); наукові (ЮНЕСКО, Пагуошський комітет); технічні (спеціалізовані установи ООН, Європейське космічне агентство); спортивні (ФІФА, МОК); правозахисні (Міжнародна Амністія); гуманітарні; релігійні тощо.

Досить вдало, поєднані географічний та функціональний критерії у праці М. Мальського та М. Мацяха, де наведено класифікацію міжнародних організацій.

Доцільно розглянути й інші критерії класифікації міжнародних організацій, а саме: за характером повноважень; порядком прийому в організацію (відкриті й закриті); способом їх утворення (договірний шлях і спрощений за резолюцією вже існуючої організації) тощо. У роки "холодної війни" радянській науці були притаманні й дещо інші критерії для класифікацій. Так, наприклад, міжурядові організації поділяли на капіталістичні, соціалістичні, країн, що розвиваються, і міжсистемні.

Функції міжнародних організацій

Функції міжнародної організації можна розуміти як зовнішні прояви процесів її діяльності, спрямованої на реалізацію її цілей і виконання покладених на неї завдань. Йдеться про те, що організація має право здійснювати свої функції тільки в межах закріпленої за нею компетенції. Значення і обсяг функцій міжнародних організацій зростає в міру зростання їхньої ролі в системі міжнародних відносин.

Сучасні міждержавні (міжурядові) організації виконують кілька функцій; серед них — нормативно-регулюючі (нормотворчість, кодифікування), контрольні, оперативні, інформаційні, організаційні.

Особливе місце серед функцій міжурядових організацій як механізмів регулювання відносин між державами посідає правотворча функція. Можна вважати, що міждержавні організації є своєрідним продуктом міжнародного права. Проте їх кількісне зростання і якісна трансформація в сучасній системі міжнародних відносин робить їх також найважливішим "джерелом норм міжнародного права". Основою для реалізації правотворчої функції міждержавних (міжурядових) організацій є їх міжнародна правосуб'єктність. Володіючи нею, міжурядові організації створюють норми міжнародного права. При цьому вони виступають або допоміжною ланкою у правотворчому процесі, або здійснюють його безпосередньо.

Контрольна функція, що припускає контроль за втіленням в життя положень міжнародно-правових актів з боку міжнародних організацій, набула особливого значення після Другої світової війни. Це пов'язано зі становленням системи ООН, хоча Міжнародна організація праці здійснювала контроль за впровадженням конвенцій і рекомендацій про працю, а Міжнародне бюро суспільної гігієни

(один з попередників ВООІВ) — контроль за дотриманням санітарних конвенцій ще в першій половині ХХ ст. Міжнародно-правові акти міжнародних організацій — статuti, конвенції, пакти — передбачають різноманітні форми і органи контролю. Вітчизняні дослідники акцентували увагу на тому, що реалізація контрольних функцій міжнародних організацій повинна здійснюватися відповідно до принципів пошани державного суверенітету і невтручання у внутрішні справи; вона не припускає запровадження санкцій до держав, які не виконали взяті на себе зобов'язання, а полягає виключно в контролі реалізації міжнародно-правових актів.

Оперативна функція — достатньо нова для міжнародних організацій і являє собою особливий спосіб їх діяльності. "Якщо при здійсненні регулюючих і контрольних функцій міжнародна організація прагне спонукати держави до реалізації її завдань, чинячи на них певний політичний тиск, — відзначав В. Моравецький, — то при здійсненні оперативних функцій вона сама реалізує свої завдання за допомогою людських і матеріальних засобів", що знаходяться в її розпорядженні. До оперативних функцій міжурядових організацій належать: операції ООН з підтримки міжнародного миру і безпеки; міжнародні розрахунки (МВФ, Група Світового банку), а також надання технічної, економічної і фінансової допомоги державам, що розвиваються, як з боку ООН, так і її спеціалізованих установ. Науково-технічна революція зумовила появу групи міжнародних організацій, що здійснюють комерційно-експлуатаційні оперативні функції (наприклад, Міжнародна організація зв'язку через штучні супутники Землі (Інтелсат); Міжнародна організація морського супутникового зв'язку (Інмарсат); Міжнародний комітет з вивчення морського дна).

Інформаційна функція — одна з найстаріших; вона існує з моменту виникнення міжнародних організацій. Будь-яка міжнародна організація поширює інформацію як серед своїх членів, так і на більш широку аудиторію. Окрім цього, міжнародні організації поширюють спеціальні матеріали з актуальних проблем міжнародних відносин у вигляді доповідей, оглядів, щорічників, бюлетенів, довідників тощо. Так, ЕКОСОП уповноважений "проводити дослідження і складати доповіді з міжнародних питань у галузі економічній, соціальній, культурній, освітній, охорони здоров'я і подібних питань або спонукати до цього інших" (ст. 62 Статуту ООН). Аналогічну діяльність здійснюють спеціалізовані

установи ООН й інші міжнародні організації. Варто також відзначити, що сучасні інформаційні технології створюють додаткові можливості для більш широкого розповсюдження інформації, більш оперативного її оновлення.

Організаційна функція належить до внутрішньої діяльності міжнародної організації; реалізація цієї функції дає можливість підтримати організацію як самостійний інститут й адаптувати до умов існування, що змінюються.

Ефективність діяльності міжнародної організації значною мірою визначається не лише актуальністю її завдань чи інституційною структурою, але й її функціональними особливостями. Аналізуючи характер діяльності міжнародних організацій, дослідники виділяють чотири великі групи організацій за функціональним характером їх діяльності, а саме:

- регулювальні;
- контрольні;
- координаційно-інформаційні;
- консультативні.

Зрозуміло, що у своїй діяльності міжнародні організації керуються усталеними нормами міжнародного права. Водночас у результаті їхньої діяльності з розв'язання тих чи інших питань з'являються рішення, зміст яких часто зводиться не лише до політичного характеру, але й тягне за собою правові наслідки. З іншого боку, міжнародні організації виступають учасниками міжнародних відносин з делегованими правами суверенних держав, таким чином, стають представниками правових норм національних держав.

Правовою основою функціонування міжнародних організацій є:

- статут, або установчий договір;
- затверджений регламент, або правила процедури;
- погоджені норми щодо імунітету та статусу персоналу;
- угоди з урядом країни перебування штаб-квартири;

угоди з іншими міжнародними організаціями. З огляду на це право міжнародних організацій можна поділити на дві великі групи — внутрішнє та зовнішнє. Таким чином, можна, мабуть, стверджувати, що міжнародні організації виконують подвійну функцію: відіграють допоміжну роль у нормотворчому процесі держав, а також безпосередньо здійснюють нормотворення.

Найтиповішою у першому випадку є участь міжнародних організацій у розробці та ухваленні багатосторонніх конвенцій, а також міжнародних адміністративних і технічних регламентів і стандартів. Проекти конвенцій, розроблені у межах організацій, приймаються її найвищим органом. Спеціальні документи міжурядових організацій визначають порядок розробки і ухвалення конвенцій. Норми, що містяться у проектах конвенцій, стають нормами міжнародного права при виконанні державами певних процедур (ратифікація, набуття чинності після того, як конвенцію ратифікує необхідна кількість держав).

Багатосторонні міжнародно-правові акти мають певні особливості порівняно з міжнародними угодами, укладеними традиційним способом. По-перше, такі конвенції накладають відповідні обов'язки і надають певні права не тільки державам, що ратифікували конвенцію, але і міжнародній організації, в рамках якої вона була розроблена, хоча формально остання не є стороною в договорі. До їх числа можна віднести право спеціалізованих установ запрошувати держави, що не є їхніми членами, приєднатися до конвенції. По-друге, тексти таких конвенцій можуть бути переглянуті не лише їхніми учасниками, але всіма членами міжнародної організації, присутніми на сесії найвищого органу, які не є учасниками конвенції. Окрім цього, низка спеціалізованих установ розробляє і ухвалює так звані адміністративні й технічні регламенти (Всесвітній поштовий союз, Міжнародний союз електрозв'язку, Всесвітня метеорологічна організація), що запроваджують однакові для всіх країн технічні правила у відповідних галузях, а також технічні норми (правила), які трансформуються у міжнародні стандарти і медико-санітарні норми (Міжнародна організація цивільної авіації, Всесвітня організація охорони здоров'я).

З участю міжурядових організацій у процесі нормотворення держав безпосередньо пов'язана їхня функція кодифікування. Реалізацію цієї функції здійснює ООН, у рамках якої через виконання ст. 13 Статуту у 1947 р. була створена Комісія міжнародного права як допоміжний орган для заохочення прогресивного розвитку міжнародного права і його кодифікації.

Безпосереднє нормотворення міждержавних організацій реалізується у двох напрямках: укладання угод з державами та з іншими міжнародними організаціями, а також ухвалення тих чи

інших рішень. Участь міжурядових організацій у створенні норм міжнародного права стала можливою з визнанням їх міжнародної правосуб'єктності й, отже, договірної правоспроможності. Ця форма нормотворення не викликає різночитань у фахівців. Складніша справа з ухваленням рішень, за якими закріпилася назва резолюцій. Не всі з них є нормотворчими. Низка резолюцій, що стосуються питань внутрішнього права організацій — процедурних, фінансових, організаційних — називаються "регламентами", безперечно, належать до джерел міжнародного публічного права. Вони приймаються на основі установчих актів організацій і юридично закріплюють правила поведінки держав. Однак регламент міждержавних організацій — це внутрішній акт міжнародної організації. Отже, виникає запитання щодо його правової природи. Фахівці з міжнародного права наголошують, що регламент є міжнародно-правовим актом складної будови. Створення і ухвалення тексту регламенту здійснюється за процедурою так званого законодавчого методу створення норм.

Міжнародна організація реалізує свою діяльність у тій чи іншій сфері задля досягнення відповідних цілей. Зрозуміло, що діяльність організації базується на її основних складових елементах, виражених не лише в інституційній системі органів міжнародної організації, а й в рішеннях, які вони приймають. Однак право міжнародних організацій не містить загального визначення поняття "рішення міжнародних організацій". Дискусія поміж дослідниками цього питання полягає в ідентифікації з поняттям "рішення" усіх рішень міжнародної організації, незалежно ані від їхнього характеру, ані від способу прийняття. До прикладу, польський дослідник В. Моравецький вважає рішенням лише висновки керівних органів міжнародних організацій, а документи допоміжних (робочих) органів — підготовчим етапом, чи елементом, процесу розробки рішення. Адже рішення керівних органів, на його думку, виражають волю всієї організації, а рішення допоміжних органів — лише певної частини її членів.

На переконання Г. Шермерса, до рішень міжнародної організації можна відносити лише ті, які є обов'язковими для виконання всіма членами об'єднання. Водночас документи допоміжних органів є підготовчими для прийняття того чи іншого остаточного рішення. З огляду на це можна говорити про багатоступеневий процес

прийняття рішень та, відповідно, про їхню значущість і правову природу.

Потрібно також зазначити, що найчастіше в установчих документах міждержавних утворень трапляються визначення рішень у формі резолюцій, рішень та постанов. Однак у практичній діяльності часто зустрічаються такі форми рішень, як директивні, рішення-рекомендації, регламенти тощо, кожна з яких, незважаючи на назву, має своє особливе місце у правовому регулюванні тих чи інших питань, чітко визначених установчими документами організації. До прикладу, у Європейському Союзі передбачено чотири форми рішень з різними правовими наслідками:

— директиви (країна зобов'язується досягнути тієї чи іншої мети, при цьому механізми та засоби реалізації обирає самостійно);

— пропозиції (обов'язкові для всіх країн-членів);

— рішення (обов'язкові для всіх країн, що оголосили зацікавленість у них);

— рекомендації (носять рекомендаційний характер для країн-членів і не мають обов'язкової правової сили).

Зважаючи на те, що в науковій літературі має місце доволі широкий спектр критеріїв класифікації рішень міжнародних організацій, найпоширенішими є критерії географічного простору, юридичного характеру, за сферою застосування, за спрямованістю (адресатом), за методом чи технікою прийняття.

Збігнев Клепацький досить широко класифікує поняття рішення міжнародних організацій, застосовуючи критерій адресності, тобто кому скероване рішення. Він наводить такий поділ рішень, призначених:

— для держав-членів організації;

— усіх держав;

— групи держав;

— однієї держави;

— для держав, що не є членами організації;

— для органів міжнародних організацій;

— для інших міжнародних організацій (як міжурядових, так і неурядових);

— для населення певної території;

— для світової громадськості;

— для юридичних і фізичних осіб держав-членів організації.

За критерієм правових наслідків прийнятих рішень міжнародних організацій вони поділяються на правотворчі, що творять норми міжнародного права, і рішення, що не мають правотворчого характеру.

Рішення міждержавних організацій у межах їхньої компетенції приймаються у формі резолюцій-рекомендацій. Питання про їх правову природу є одним із досить суперечливих у науці. Значна частина подібних резолюцій створюється не з метою зміни норм права, а для розв'язання завдань, що виникають під час функціонування міжнародних організацій. Більшість учених погоджуються з тим, що ці резолюції носять рекомендаційний характер, вони не мають ознак юридично обов'язкових актів через відсутність необхідного для цього узгодження волі держав щодо визнання їх як правової норми. Але згодом така резолюція може стати етапом в оформленні міжнародно-правової норми звичайного або договірною походження.

Складнішим вважається питання визначення природи тих резолюцій-рекомендацій, які формулюють нові правила поведінки учасників міжнародних відносин. Статутами міжнародних організацій характер цих резолюцій визначається не як обов'язковий, а як рекомендаційний. "У той же час, — зауважує російський дослідник Т. М. Нешатаєва, — подібні резолюції-рекомендації нерідко стають вельми дієвим регулятором міждержавних відносин. Держави, не укладаючи міжнародно-правових договорів, застосовують у відносинах одна з одною саме ті правила, що були рекомендовані в резолюції міжурядової організації. Таким чином, не будучи джерелами міжнародного публічного права в прямому розумінні слова, ці резолюції: включаються в правову практику". До цієї групи резолюцій звичайно відносять:

- декларації, що регламентують нові правила та формулюють принципи і цілі можливої майбутньої поведінки учасників міжнародних відносин (наприклад, Декларація Генеральної Асамблеї ООН щодо запровадження нового міжнародного економічного порядку 1974 р.);
- програми розвитку певної сфери співпраці держав (наприклад, програми структурної адаптації економіки, що розробляються спільно з МВФ і Групою Світового банку, що містять конкретні правила поведінки держав-членів у даній галузі);

- кодекси поведінки держав у сфері спеціального міжнародно-правового регулювання, що являють собою зведення конкретних правил (наприклад: Кодекс поведінки держав у сфері передачі високих технологій, розроблений в ЮНКТАД).

Деякі кодекси згодом можуть бути оформлені як юридично обов'язкові універсальні міждержавні конвенції.

Існування у практиці міждержавних відносин норм рекомендаційного характеру спричинило серйозні дискусії в науці щодо їх місця у системі міжнародно-правового регулювання. У західній дослідницькій літературі сформувалася концепція про розподіл міжнародного публічного права на «м'яке», що містить рекомендаційні норми, і "тверде" (hard law), що включає обов'язкові норми. У резолюціях міжурядових організацій можуть поєднуватися норми як обов'язкового, так і рекомендаційного характеру, порядок ухвалення яких визначається регламентами і правилами процедури, що розробляються відповідно до статуту організації. Таким чином на даний час резолюції-рекомендації формалізовані як міжнародно-правове джерело в іншій, ніж міжнародне публічне право, системі — праві міжнародних організацій. При цьому джерела права міжнародних організацій реалізуються на практиці не лише власне організаціями, але і державами членами.

Питання класифікації рішень міжнародних організацій закономірно пов'язане з процедурою ухвалення рішень, яка є багатоступеневою та складною. Процес постановки проблеми, обговорення, розробки проекту рішення займає, як правило, досить тривалий час. Не вдаючись у деталі процесу розгляду та розробки проекту рішення, зупинимось докладніше на особливостях прийняття рішення і його затвердження, від чого в кінцевому підсумку залежить його ефективність.

Отже, у практичній діяльності міжнародних організацій застосовуються чотири методи ухвалення рішень:

- одностайність;
- мажоритарний;
- консенсусний;
- метод зважених голосів.

Під одностайністю розуміють позитивне голосування за рішення всіма без винятку членами організації. У випадку запровадження методу абсолютної одностайності рішення буде вважатися

неприйнятим за відсутності або утримання від голосування навіть одного члена організації.

Відносна одностайність передбачає позитивне рішення членів організації; при цьому голоси членів, які утримались при голосуванні, не впливають на прийняття рішення. Кваліфікована одностайність передбачає одностайність великих держав або частини членів організації. Такий механізм голосування застосовується у Раді Безпеки ООН, за якого для прийняття рішення необхідне одноголосне рішення постійних членів.

Одностайність зацікавлених сторін передбачає позитивне голосування лише тих членів, які мають відношення до питання, з якого приймається рішення.

Мажоритарний метод прийняття рішення передбачає голосування або абсолютною (звичайною) більшістю, 50 % плюс один голос, або кваліфікованою, визначеною статутом організації. Як правило, це голосування двома третинами членів організації.

Консенсусний метод прийняття рішень зазвичай не передбачає голосування. Зміст його полягає в тому, що сторони досягають згоди (консенсусу) ще на стадії підготовки рішення до його прийняття, що позбавляє необхідності голосування по суті. Доволі часто такий метод використовується в неурядових організаціях.

Зважене голосування застосовується в міжнародних організаціях, де існує неоднакова кількість голосів у кожного члена організації у зв'язку з визначеними критеріями участі у фінансуванні, обсягу товарообороту тощо.

Отже, маємо досить широкий спектр методів прийняття рішень міжнародними організаціями, які впливають зі змісту і форм діяльності міждержавних утворень і пов'язані зі специфікою їхнього функціонування, визначеного нормативними документами. Тепер дамо відповідь на наступні запитання: на кого покладаються обов'язки розробки та впровадження рішень, здійснення контролю щодо їх реалізації? Які технічні прийоми прийняття рішень? Які права і повноваження має персонал міжнародних організацій?

За даними експертних оцінок більшість (понад 70 %) міжнародних організацій застосовує мажоритарний метод прийняття рішень, тобто використовує технічні прийоми голосування для легітимізації власних рішень.

Однією з найдавніших технік прийняття рішень можна вважати акламацію (від лат. *ассіато* — виголошую), яка передбачає

ухвалення рішення або його відхилення на підставі реакції учасників зібрання. За силою та інтенсивністю крику (галасу) визначається перевага того чи іншого рішення. Така процедура використовується в роботі Генеральної Асамблеї ООН та низці міжнародних організацій.

Іншим доволі простим прийомом прийняття рішення, якому передують копівка праця, є консенсус. Процедура консенсусу передбачає зачитування заздалегідь підготовленого і узгодженого тексту того чи іншого документа, констатацію відсутності заперечень та оголошення набуття чинності рішення. До найпоширеніших технічних прийомів прийняття рішень відносять голосування, в якому виокремлюють:

- звичайне (відкрите або таємне);
- поіменне;
- листовне.

Звичайне відкрите голосування запроваджується з питань діяльності організації шляхом підняття рук або вставання. При цьому позиція окремих членів організації не фіксується. Звичайне таємне голосування відрізняється лише тим, що волевиявлення членів організації здійснюється через потаємне (приховане від стороннього ока) заповнення анонімного бюлетеня чи анкети для голосування. Як правило, воно застосовується для прийняття важливих рішень у випадках, передбачених установчими документами.

Поіменне голосування запроваджується, як правило, для вирішення принципових або спірних питань. Доволі часто воно використовується як елемент здійснення морально-психологічного тиску на країну члена організації з метою ухвалення певного рішення. Адже результати поіменного голосування передбачають не лише прийняття рішення у його чистому вигляді, а й оприлюднення позиції кожного учасника голосування. Таке голосування проводиться з поміж країн-членів організації за абеткою офіційної мови організації. За умови існування кількох робочих мов організації, шляхом жеребкування обирається мова, за абеткою якої відбувається голосування. Першою здійснює голосування держава, обрана шляхом жеребкування.

Листовне голосування передбачає отримання письмової відповіді учасника міжнародної організації на попередньо розіслані листи (анкети). Як правило, такий вид голосування може

застосовуватись у невеликих міжнародних організаціях, неурядових та вузькопрофільних регіональних організаціях.

Розділ 2. ПЕРШІ МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Священний союз

Дунайська комісія.

Міжнародний телеграфний союз

Всесвітній поштовий союз

Всесвітня метеорологічна організація (ВМО)

Священний союз.

Час появи перших міжнародних організацій пов'язаний зі становленням Вестфальської системи міжнародних відносин, а саме з укладенням Вестфальського миру 1648 р., яким покладено початок формування Вестфальської системи міжнародних відносин. Фактично за Вестфальським миром, що містить два договори — Оснабрюцький і Мюнстерський, низка потужних державних утворень домовились про систему майбутніх, іще зародкових, міжнародних відносин, визнавши появу нових суверенних держав. Наступний історичний період міжнародної взаємодії розглядається багатьма дослідниками як історія єдиної Вестфальської системи міжнародних відносин, домінантними суб'єктами якої виступають суверенні держави. У системі немає найвищого арбітра, тому держави є незалежними у проведенні внутрішньої політики в межах своїх національних кордонів і в принципі є рівноправними. Суверенітет передбачає невтручання у справи одне одного. З часом держави, спираючись на ці принципи, виробили низку правил, що регулюють міжнародні відносини.

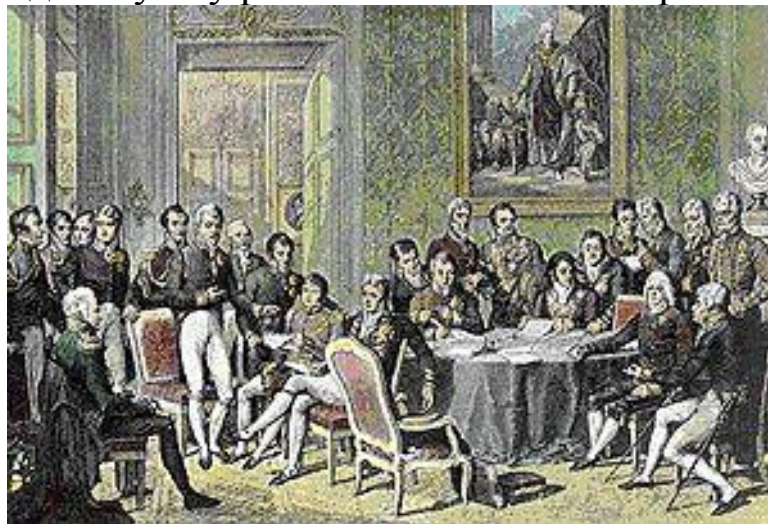
Рушійною силою Вестфальської системи міжнародних відносин стало суперництво між державами за панування над іншими. Результат такого суперництва визначався співвідношенням сил між державами або союзами держав.

Слід зауважити, що ще в стародавні часи можемо спостерігати виникнення союзів, коаліцій, як правило, воєнних, метою створення яких була швидше спільна боротьба проти ворога, аніж завдання співробітництва у господарській чи політичній сферах. Міжнародні конференції мали характер переговорів щодо завершення воєнних кампаній. І лише Віденський конгрес 1814 — 1815 рр. започаткував, на переконання більшості дослідників, процес творення міжнародних організацій у сучасному розумінні цього слова. Першість ділять Священний Союз трьох імператорів (Росії, Австрії та Пруссії), та Центральна комісія судноплавства по Дунаю,

утворена Віденським конгресом для регулювання режиму судноплавства по цій водній артерії.

З 1 листопада 1814 року по 8 червня 1815 року. у Відні відбувався так званий Віденський конгрес — конференція послів великих держав Європи, яку очолював австрійський дипломат Клемент Венцель Лотар фон Меттерніх. Його мета полягала в тому, щоб врегулювати питання і перекроїти континентальну політичну карту після розгрому наполеонівської Франції. Обговорення продовжувалося, незважаючи на повернення з вигнання і відновлення влади у Франції екс-імператора Наполеона I в березні 1815 року, завершальний акт Конгресу був підписаний за дев'ять днів до його остаточної поразки при Ватерлоо 18 червня 1815 року.

На Віденському конгресі були присутні 2 імператори, 4 королі, 2 принци, 3 великих герцога, 215 глав княжих будинків, 450 дипломатів. Це були пишні збори. Сюди, крім того, з'їхалися представники знаті багатьох європейських країн. Але вже в перші дні Віденського конгресу між переможцями виникли непереможні суперечності, особливо між трьома найбільш впливовими на континенті державами — Англією, Росією і Австрією, кожна з яких претендувала на домінуючу роль в післявоєнній Європі.

Віденський конгрес. Жан-Батист Ісабей, 1819.

Війна, що продовжувалася в Європі повних 10 років, принесла величезні втрати країнам континенту. Вона перемелювала в своїх жорнах міста, села, сотні тисяч людей від Москви до Атлантичного побережжя, від Ла-Маншу до Адріатики, від Нормандії до Сицилії. Це була справжня світова війна XIX ст. – передвісник тих світових воєн, які відбулися в світі вже в XX столітті. І як всяка «тотальна війна», вона врешті-решт викликала жах і сум'яття народів і

правителів. І тепер, після перемоги однієї сторони, здавалося, що мир можна було б влаштувати на постійних, стабільних підставах, усунути причини кривавих європейських драм кінця XVIII – початку XIX ст.

Досвід світової історії показує, що ці розрахунки були ілюзні, але той же досвід показує, що на якийсь час змучені і налякані війною народи і уряди в перший післявоєнний час готові виробляти важелі мирного устрою життя народів і держав, піти на компроміси. Світова війна першого десятиліття XIX ст. якраз і стала одночасно першим світовим досвідом регулювання міжнародних відносин, політичної стабілізації на Європейському континенті, гарантованій всією потужністю держав-переможниць. Віденський конгрес, його рішення – непослідовні, суперечливі, несучі в собі заряд майбутніх вибухів – проте він зіграв чи не найважливішу роль. Але монархи цим не задовольнилися. Необхідні були міцніші і не тільки силові, але і юридичні, а також етичні гарантії. Так з'явилася в 1815 р. ідея Священного союзу європейських держав – першої загальноєвропейської організації, метою якої повинно було б стати міцне забезпечення існуючого порядку речей, непорушності нинішніх кордонів, стабільності правлячих династій та інших державних гарантій у післявоєнних змінах, що вже відбулися і були затверджені в різних країнах. У цьому сенсі перша європейська війна і її наслідки стали передвісником не тільки кровопролитних світових воєн XX ст., але і Ліги Націй після Першої світової війни 1914 – 1918 р., а потім Організації Об'єднаних Націй після Другої світової війни XX ст. — 1939 – 1945 рр.

26 вересня 1815 р. Росія, Австрія і Пруссія підписали у Парижі так званий «Акт Священного Союзу». Від імені трьох монархів акт був розісланий іншим європейським державам з метою приєднання. Цей союз був утворений з метою підтримки Віденської системи міжнародних відносин, забезпечення гарантій взаємодопомоги. Мета Союзу полягала у збереженні статус-кво, встановленого в Європі, затвердження Віденської системи міжнародних відносин і підтримання миру між європейськими народами. В одному з головних пунктів цього акту була зазначена необхідність підтримувати європейські кордони, закріплені Віденським конгресом. 19 листопада 1815 р. до Священного союзу приєдналася Франція; а згодом більшість монархій європейського континенту, за винятком Великої Британії, Туреччини (турецький султан-

мусульманин не міг брати участь у Священному союзі християнських монархів) і Папи Римського. Хоча Британія офіційно не ввійшла до Союзу, вона фактично координувала свою політику відповідно до його політичної лінії.

Правителі держав Священного союзу: російський цар Олександр I, пруський король Фрідріх Вільгельм III, австрійський імператор Франц I.

Ініціатором цього союзу європейських держав став Олександр I. Вже в пору наростання суперечностей з Наполеоном, страшившись всеєвропейської бійні і безглуздої загибелі людей, російський імператор в 1804 р., посилаючи свого друга Новосильцева до Англії, дав йому інструкцію, в якій накреслив ідею підписання між народами загального мирного договору і створення Ліги народів. Він пропонував ввести в стосунки між державами норми міжнародного права, за якими були б визначені переваги нейтралітету, а країни узяли б на себе зобов'язання не починати війни, не вичерпавши заздалегідь всіх засобів, представлених посередниками. У цьому документі він ратував за «Кодекс міжнародного права».

Правда, Олександр був не настільки наївний, щоб вірити «у вічний мир» і в те, що європейські держави тут же приймуть ці нові правила. Та все ж важливий крок у бік правового регулювання міжнародних відносин був зроблений. Потім, проте, солдатські чоботи багатотисячних армій розтоптали на полях Європи з 1805 по 1815 рр. ці благі задуми. І ось тепер Олександр I знов повернувся до своєї ідеї, але вже не як захоплений ідеаліст, над ідеями якого тоді жартували в Лондоні, що готувався до кровопролитного

протиборства з агресивною французькою військовою машиною, а як государ, за плечима якого була перемога у великій війні, а сам він стояв на чолі величезної армії в Парижі і міг для підкріплення пропонованого нового порядку речей поставити у вигляді гарантії миру і безпеки під рушниці 800 тисяч солдатів.

Основні положення договору про Священний союз Олександр I написав власноручно. Вони містили наступні статті: «підтримувати між державами узи братської дружби, надавати один одному допомогу у разі дестабілізації міжнародного стану, управляти своїми підданими у дусі братерства, правди і миру, вважати себе за членів єдиного християнського співтовариства. У міжнародних справах держави повинні були керуватися євангельськими заповідями». Характерно, що Олександр I не обмежився тільки цими, чисто пропагандистськими положеннями, але й на подальших конгресах Священного союзу постало питання про одночасне скорочення збройних сил європейських держав, про взаємні гарантії недоторканності територій, про створення міжсоюзницького штабу, про ухвалення міжнародного статусу осіб єврейської національності, які піддавалися дискримінації в багатьох країнах Європи. І пізніше на конгресах Священного союзу ставилися питання великого гуманістичного звучання. Держави дружно об'єдналися проти морського піратства, підтвердили рішення Віденського конгресу про заборону работоргівлі. Оголосили європейські річки вільними для судноплавства без будь-яких обмежень.

Таким чином, ідеї Священного союзу, який дійсно став прообразом міжнародних організацій ХХ ст., були виконані самими благими намірами, і Олександр I міг бути задоволений своїм дітищем. Незабаром майже всі країни Європи, окрім острівної Англії, прилучилися до Союзу, але і Англія активно брала участь в роботі його конгресів і мала на їх політику достатньо сильний вплив.

Конгреси Священного союзу.

Зовнішня політика держав-членів Священного союзу засновувалася на засадах легітимізму і дотриманні загальнохристиянських канонів; адже це був союз православної Росії, католицької Австрії та протестантської Прусії. Священний союз на той час являв собою наднаціональну організацію, яка передбачала втручання у внутрішні справи третіх країн у разі внутрішньої чи зовнішньої загрози будь-якій державі альянсу. У Священному союзі, особливо у перші роки його існування, велику

роль відігравав австрійський канцлер Меттерніх та російський імператор Олександр I.

Усього відбулося чотири конгреси Священного союзу. Крім керівників трьох держав-засновниць, у них брали участь представники Великої Британії та Франції. Перший конгрес Священного союзу відбувся в Аахені у 1818 р. На ньому були присутні представники всіх п'яти країн. На конгресі було вирішене питання про приєднання Франції як рівного члена Союзу і дострокове виведення з Франції окупаційних військ, а також ухвалено декларацію, що постулювала основною метою Священного союзу підтримку «міжнародного права, спокою, віри і моральності...». За пропозицією британців встановлено, що втручання у внутрішні справи інших держав може здійснюватися тільки на їхнє прохання і за їхньої участі в переговорах. Незабаром цей пункт було скасовано на конгресі Священного союзу у жовтні 1820 р. у Троппау (Сілезія), скликаному за ініціативою Меттерніха у зв'язку з революцією в Неаполітанському королівстві. Особливо занепокоєним був уряд Австрії, що побоювався втратити своє панування у Венеції й Ломбардії. Уряди Росії, Австрії та Пруссії хотіли припинити розвиток національно-визвольного руху в Польщі. 19 листопада Росія, Австрія і Пруссія підписали протокол про право збройного втручання у справи інших держав для придушення сепаратистських рухів без жодних прохань урядів цих держав. Франція і Британія не підписали цього протоколу, але й не перешкодили його прийняттю.

Для зручності переговорів з італійськими урядами конгрес у січні 1821 р. переїхав у Лайбах (Любляна у нинішній Словенії). На останньому, Веронському конгресі Священного союзу (20 жовтня – 14 грудня 1822 р.) погляди збіглися лише з питання про грецьке повстання. Воно дістало засудження всіх учасників конгресу. З інших питань точилася гостра боротьба. Священний Союз розколювали протиріччя між державами, особливо між економічно розвиненішою Великою Британією, зовнішню політику якої диктувала буржуазія, і промислово нерозвиненими країнами, де сильними ще були напівфеодальні відносини. Британська ліберальна буржуазія, що дедалі ставала вагомішою (те саме чинилося і в інших країнах, але меншою мірою) різко критикувала Священний союз, ідеї та рішення його були вкрай непопулярними в усіх прогресивних верствах європейського суспільства, а на це мали зважати уряди.

Значно ускладнила становище Священного союзу спроба втручання у національно-визвольний рух народів Латинської Америки.

Але слід зауважити, що по суті рішення Віденського конгресу і Священного союзу створили в Європі так звану «віденську систему», яка, чи погано, чи добре, але існувала 40 років, оберігала Європейський континент від нових великих воєн, хоча суперечності між провідними державами Європи як і раніше існували і були достатньо гострими.

Це виявилось відразу ж після введення «віденської системи» в життя, і головним її випробуванням стали не стільки територіальні претензії держав одна до одної, скільки наростання на континенті революційного руху, який був логічним продовженням грандіозних перетворень суспільного життя країн Європи, початих Англійською і продовжених Великою французькою революцією. Свого часу ці революції починалися як протидія віджилим свій вік абсолютистським феодальним режимам, а потім переростали в зрівняльний рух левеллерів (у Англії), в якобінський терор, а закінчилися диктатурою Кромвеля в Англії, Наполеона – у Франції і обернулися на початку ХІХ ст. всеєвропейською війною, захопленнями чужих територій, руйнуванням цивілізаційних цінностей людства. У цих умовах перед Священним союзом і його лідером Олександром І стояло непросте завдання – підтримати дійсно прогресивні з погляду цивілізації конституційні настрої і інститути, сумістити їх з еволюційним розвитком європейських держав без кривавих драм, нищівних воєн, жорстоких розправ. Ось в цьому, основному, питанні члени Священного союзу дивилися на речі по-різному.

Пам'ятаючи події Іспанської революції 1820 р. і про революційні жахи власної країни, Франція вимагала негайної і рішучої інтервенції на підтримку іспанської монархії. Олександр І, навпаки, визнав події в Іспанії правомірними і конституційними, оскільки народний рух зробив своїм прапором конституцію, парламентаризм і сам іспанський король присягнув конституції. Тепер мова йшла про те, щоб захистити легітимні права короля.

Потім спалахнули революції в Італії і Португалії. В 1820 р. відбулася безкровна революція в Неаполі і король Фердинанд ІІ був вимушений проголосити конституцію за іспанським зразком і погодитися на скликання парламенту. Проте успіхи південних революціонерів надихнули північні провінції Італії, що знаходились

під владою австрійських Габсбургів. Там почався могутній суспільний рух. Легітимний каркас Європи затріщав по швах. Австрія вимагала військового втручання і згоди на це Росії. Але ліберально настроєний Олександр I опирався цим насильницьким заходам. Крім того, вступала в дію і велика політика: Росія зовсім не була зацікавлена в переважному посиленні Австрії в Європі.

Проте, Росія, Австрія і Пруссія уповноважили Францію військовою силою задушити іспанську революцію і надати допомогу уряду Іспанії у боротьбі проти національно-визвольного руху латиноамериканських колоній; уряд реставрованої династії Бурбонів охоче взяв на себе роль жандарма. Але для Великої Британії поява французів у Латинській Америці була вкрай невігідною, тому британський уряд звернувся до Сполучених Штатів Америки по допомогу. У 1823 р. президент США Дж. Монро виступив на захист усього американського материка від європейців. Одночасно це була перша публічна претензія буржуазії США на всю західну півкулю. Як наслідок, Священному Союзу довелося відмовитися від інтервенції в Латинську Америку; натомість 7 червня 1823 р. 100-тисячний французький корпус увірвався до Іспанії й придушив революцію там.

Веронський конгрес та інтервенція до Іспанії були останніми спільними акціями членів Священного союзу. Визнання британцями незалежності латиноамериканських країн (31 грудня 1824 р.), колишніх іспанських колоній остаточно підірвало єдність Священного союзу. У 1825 – 1826 рр. Росія змінила своє ставлення до грецького питання, надавши грекам підтримку, тоді як позиція Австрії з цього питання залишалася різко негативною. Весь ліберальний рух, що поширювався в європейських державах, розвиток революційного і національно-визвольного руху в усіх країнах розхитував Священний союз. У 1830 р. відбулася революція у Франції й Бельгії та повстання у Польщі проти російського ярма; 1832 р. британському уряду консерваторів довелося провести виборчу реформу; у німецьких державах поширювався буржуазно-конституційний рух. Усі ці події показали даремність спроб Священного союзу покінчити з революційним і національно-визвольним рухом. У 1833 р. у Мюнхені Греція, Росія, Пруссія й Австрія спробували підтвердити й оновити принципи Священного союзу, але відновити його значення виявилось неможливим.

Таким чином, уявлення про Священний союз як абсолютно реакційну і контрреволюційну організацію не витримує критики. Так благі наміри Олександра I і засновників Священного союзу врешті-решт були зім'яті егоїстичними політичними інтересами держав. Крім того, зоря нової революції під знаменням національно-визвольного руху, яка з 20-х рр. XIX ст. піднімалася над Європою, знову вселяла жах засновникам «віденської системи». У цих умовах завагалися навіть ліберали, до яких відносився і Олександр I. Його розчарування трансформацією Священного союзу було щирим і гірким, а його обурення підступними діями егоїстичних союзників було глибоким і хворобливим. Та все ж російський цар поволі, але вірно відходив від своїх ідеалістичних уявлень про післявоєнний устрій Європи. Вже на початку 20-х рр. на прикладі подій в Іспанії, Італії, на прикладі повстання власного Семенівського полку в центрі Петербурга він з абсолютною ясністю зрозумів, яка прірва лежить між його ліберальними мріями, обережними конституційними кроками і бурею народних революцій або військових заколотів. Реальне дихання народної свободи страхало творця Священного союзу і примушувало його дрейфувати управо.

Та все ж, не дивлячись на глибокі суперечності, що розривали Священний союз з самого початку його існування, він багато в чому сприяв стабілізації ситуації в Європі, вніс до європейської практики нові гуманістичні ідеї, не дав Європі скотитися до нового військового і революційного екстремізму, хоча так і не перетворився на сильну наднаціональну організацію. Проте Європейський континент 40 років після Віденського конгресу жив у відносному мирі і спокої. І велика заслуга в цьому належала так званій «віденській системі» і Священному союзу.

Із часом між головними учасниками Союзу почали загострюватися протиріччя, і на середину 30-х рр. XIX ст. він фактично перестав існувати.

Дунайська комісія. Міжнародний телеграфний союз

Ріка Дунай відіграє надзвичайно важливу роль в економіці й системі водних сполучень Західної Європи. Після спорудження в 1992 р. на території ФРН каналу Майн-Дунай виникла трансрегіональна водна магістраль Рейн-Майн-Дунай довжиною 3503 км, у тому числі, з ділянками: р. Рейн (Роттердам-Майнц) – 356 км; р. Майн (Майнц-Бамберг) – 385 км; сполучення Майнц-Дунай

(Бамберг-Кельхайм) – 171 км; р. Дунай (Кельхайм-Сулина) – 2411 км. Скрізний шлях поєднує порти п'ятнадцяти країн. Значущість Дунаю визначається не тільки тим, що він пов'язує країни, які знаходяться на його берегах, але й завдяки його виходу через дельту ріки в Чорне море.

В українській дельті Дунаю виокремлюються три основні рукави: Кілійський, Очаківський, Старостамбульський. Найповноводнішим є Кілійський рукав, уздовж якого проходить сучасний державний кордон між Україною та Румунією.

Історично дельта Дунаю була об'єктом боротьби між Османською імперією і Росією. Після війни 1806 – 1812 рр. кордон між двома державами проходив по Кілійському і Старостамбульському гирлах. Потім він змінювався й проходив відповідно по Сулинському, а пізніше по Георгієвському гирлу. Поразка в Кримській війні (1853-1856) призвела до того, що Росія була змушена передати гирло Дунаю Молдовському князівству. Важлива з економічної та військово-стратегічної точки зору територія була повернута Росією в 1878 році після перемоги над Туреччиною. Кордон між Росією і Румунією установився, як це мало місце в 1812 р., по Кілійському і Старостамбульському гирлах.

Правовий статус використання Дунаю визначався створеною в 1856 р. **Європейською Дунайською комісією (ЄДК)** до складу якої ввійшли: Австрія, Росія, Франція, Великобританія, Пруссія, Сардинія й Туреччина. Засновники Європейської Дунайської Комісії чітко усвідомлювали економічне та стратегічне значення цієї водної артерії. ЄДК акцентувала свою увагу на дельті ріки Дунай, оскільки регулювання цих питань означало регулювання виходу в море. За характером своєї діяльності комісія мала антиросійську спрямованість і стала фактично інструментом досягнення гегемоністських цілей на Дунаї недунайських держав, перш за все, Великобританії. Комісія проіснувала до 1938 р. – до захоплення фашистською Німеччиною Австрії. Після завершення Другої світової війни питання про режим Дунаю піднімалось на Потсдамській і Паризькій конференціях 1946 р. У 1948 р. була прийнята Белградська конвенція про режим судноплавства на Дунаї. У 1949 році у відповідності з конвенцією про режим судноплавства була знову створена Єдина Дунайська комісія у складі представників тільки придунайських держав. Положення Белградської конвенції про режим судноплавства доповнені Протоколом 1998 р.

Важливим політико-економічним аспектом роботи першої європейської Дунайської комісії з використання р. Дунаю стало рішення 1880 р. про будівництво каналу Дунай-Чорне море. Наявність такого каналу значно посилювала транспортні можливості використання цієї водної артерії. Гідрологічні характеристики вказували на те, що найбільш прийнятним варіантом міг бути канал через Старостамбульський рукав, де довжина барової частини, на якій повинні вестись поглиблювальні роботи, могла скласти до 3 км. Проте ЄДК, керуючись політико-економічними мотивами, а саме – бажанням обмежити діяльності Росії на Дунаї, прийняла рішення будувати канал на маловодному Сулинському рукаві. Будівництво тривало 24 роки. На суші були побудовані з'єднувальні канали, які спрямовували русло ріки. Загальна їх довжина склала більше тридцяти одного кілометра. Окрім того, було прорито морську частину каналу, яка нині складає 9 км. У результаті проведених гідротехнічних робіт гирло було випрямлене, довжина Сулинського рукава скоротилась на 21 км.

З метою посилення водостоку в цьому напрямку у 1902 р. на місці розгалуження Дунаю на Кілійське та Тульчинське гирла біля мису Ізмаїльський Чатал було споруджено струменево-направляючу дамбу, яка на третину перекрила Кілійський рукав, зменшивши відповідно його водостік. Зменшення водостоку через Кілійський рукав сталось також унаслідок проведених румунською стороною гідротехнічних робіт у послідувачі роки.

До основних міжнародних актів, які стосуються міжнародного дунайського судноплавства, відносяться:

- Конвенція про режим судноплавства на Дунаї (Белград, 1948); Белградська конвенція підвела ризику під діяльністю Європейської Дунайської комісії (ЄДК);
- Заключний акт Наради по безпеці і співробітництва в Європі (Хельсінкі, 1975);
- Європейська угода про найважливіші водні шляхи міжнародного значення (Женева, 1996);
- Додатковий протокол до Конвенції про режим судноплавства на Дунаї (Будапешт, 1998);
- Декларація загальноєвропейської (Роттердамської) конференції по внутрішньому водному транспорту (Роттердам, 2001);

- Меморандум про взаємопорозуміння відносно розвитку пан європейського транспортного коридору № 7 (Дунай) (Роттердам, 2001);
- Декларація про заснування Процесу дунайського співробітництва (Відень, 2002);
- Декларація загальноєвропейської (Бухарестської) конференції по внутрішньому водному транспорту (Бухарест, 2006).

В 2007 році в Женеві прийнята Резолюція № 258 з розгорнутим планом дії по реалізації рішень Бухарестської конференції (2006), а саме: – гармонізація і інтеграція законодавчої бази; узгоджений розвиток внутрішнього водного транспорту; – розвиток інфраструктури і оточуюче середовище.

Розвиток міжнародних протоорганізацій диктував розвиток техніки засобів зв'язку. Для того, щоб зв'язок нормально працював, необхідно було розробити правила експлуатації засобів зв'язку. На основі загальної постійної проблеми почали виникати МПО. 1850 р. – Пруссія, Австрія, Баварія, Саксонія утворили Телеграфний союз, до якого пізніше приєдналися всі німецькі держави і Нідерланди. В грудні 1855 р. – Бельгія, Іспанія, Франція, Швеція утворили Телеграфний союз Західної Європи. Через 10 років вже стало ясно, що такі союзи необхідні. Тому 1 березня 1865 р. на конференції в Парижі була підписана конвенція про створення **міжнародного Телеграфного союзу**.

Міжнародний союз електрозв'язку

У 1934 р. було укладено Міжнародну конвенцію електрозв'язку і назву організації змінено на **Міжнародний союз електрозв'язку**. Статус спеціалізованої агенції ООН організація отримала в 1947 р.

Статут МСЕ діє з 1 червня 1994 р. Головна мета діяльності МСЕ — підтримувати і розширювати міжнародне співробітництво з метою поліпшення та раціонального використання електрозв'язку, сприяти технічній допомозі країнам, що розвиваються, у сфері електрозв'язку, розвитку технічних засобів та їх оптимальній експлуатації для підвищення ефективності служб електрозв'язку, заохочення до співробітництва з іншими міжнародними організаціями. Отже, МСЕ у світовому масштабі сприяє розвитку та координації радіо-, телеграфної та телефонної служб, у тому числі космічної телекомунікації; відповідає за розподіл і реєстрацію діапазонів радіохвиль.

Конференція держав-членів МСЕ скликається раз на 4 роки. Вона визначає основні принципи роботи, затверджує бюджет організації, переглядає міжнародні конвенції з електрозв'язку, укладає договори з міжнародними організаціями та розглядає адміністративно-управлінські питання.

Керівним органом у проміжках між конференціями є Адміністративна рада. Складається із 43 членів МСЕ. Штаб-квартира розташована в Женеві (Швейцарія).

Для розв'язання регіональних проблем скликаються відповідні конференції.

Організаційна структура МСЕ така:

- Повноважна конференція.
- Адміністративна рада.
- Всесвітня конференція з міжнародних служб електрозв'язку.
- Сектор радіозв'язку, всесвітні та регіональні конференції, наради і наукові комісії з радіозв'язку, директор, бюро, комітет реєстрації частот, група радників з питань радіозв'язку.
- Сектор стандартизації електрозв'язку, всесвітні конференції зі стандартизації електрозв'язку, наукові комісії, директор, бюро, група радників з питань стандартизації електрозв'язку.
- Сектор розвитку електрозв'язку, всесвітні та регіональні конференції з розвитку електрозв'язку, наукові комісії, директор, бюро, група радників з питань розвитку електрозв'язку.
- Генеральний секретаріат, Рада з глобальних проблем телекомунікацій.

Генеральний секретаріат раз на 4 роки організовує всесвітні виставки з електрозв'язку (ТЕЛЕКОМ) і бере участь у регіональних виставках.

Після створення ООН він існував в рамках ООН. Всі прилади зв'язку, які пов'язані з електрозв'язком мали бути перевірені Союзом. Зараз в нього входять майже всі держави світу.

Всесвітній поштовий союз

З метою розвитку зв'язків між народами шляхом ефективного функціонування поштових служб і сприяння досягненню високих цілей міжнародного співробітництва в культурній, соціальній та економічній сферах було засновано Всесвітній поштовий союз.

Перша спроба встановити деякі загальні принципи, які б регулювали міжнародну поштову службу, відбулась на міжнародній

конференції в Парижі в 1863 р. До цього часу міжнародний поштовий обмін регулювався безліччю двосторонніх договорів. Через 11 років, а саме 9 жовтня 1874 р., на першому Міжнародному Поштовому Конгресі представники **22 країн підписали Бернську угоду, створивши Загальний Поштовий Союз (General Postal Union)**. Тепер 9 жовтня весь світ святкує Міжнародний Поштовий День. Членство в Союзі зростало так швидко, що у 1878 назву “Загальний Поштовий Союз” було змінено на “Всесвітній Поштовий Союз (Universal Postal Union)”. Бернській угоді 1874 р. вдалося об’єднати плутанину поштових служб та договорів в єдину поштову територію для взаємного обміну поштою. Вона також встановила єдиний поштовий тариф замість 1200 різних тарифів, що існували між 22 країнами, які зустрілись у Берні. Бар’єри та кордони, що заважали до цього часу вільному міжнародному обміну поштою та його зростанню, було нарешті скасовано.

Головним документом Всесвітнього Поштового Союзу є його Конституція, яка містить мету діяльності та загальні положення. Вона є дипломатичним документом, який має бути ратифікований компетентними органами кожної країни-члена ВПС. Доповнення до Конституції можуть вноситись лише Конгресом, і також підлягають ратифікації.

Загальні правила, що регулюють міжнародні поштові послуги, а також положення, що стосуються відправки листів, втілені у Всесвітній Поштовій Конвенції. Цей документ, так само, як і Конституція, має обов’язкову юридичну силу для всіх країн-членів ВПС. З метою чіткого, простого та гнучкого регулювання діяльності у сфері міжнародних поштових послуг, на Сеульському Конгресі у 1994 році було внесено доповнення до двох головних документів. Тепер дозволяється вносити зміни до положень щодо міжнародних поштових послуг, не звертаючись до Конгресу.

Окремі угоди, які є обов’язковими лише для країн, що їх уклали або приєднались, регулюють операції з поштовими посилками та поштовими фінансовими службами.

Кожна країна-член Організації Об’єднаних Націй може приєднатись до Всесвітнього Поштового Союзу. Незалежні держави, які не є членами ООН, також можуть вступити до ВПС, якщо на це дасть згоду щонайменше дві третини країн-членів ВПС. На кінець 1996 року ВПС налічував 189 країн-членів.

Всесвітній Поштовий Конгрес (Universal Postal Congress), куди делегуються представники всіх країн-членів, є головним органом Союзу. Як правило, він збирається кожні п'ять років. Хоча головною функцією Конгресу є законодавча, останнім часом в ньому намітилась тенденція передавати регулятивні повноваження двом Радам ВПС, зосереджуючись практично на загальних політичних питаннях. На останніх конгресах велика увага надавалась Загальним Дебатам, де обговорюються та вирішуються ключові питання, що постануть перед ВПС на наступні п'ять років. Внаслідок Загальних Дебатів на Сеульському Конгресі у 1994 р. ВПС прийняв план змін у поштовій сфері під назвою Сеульська Поштова Стратегія. Вона має чотири ключові напрямки:

- ефективне реагування на зміну ринкового середовища та потреби клієнтів;
- контроль та покращення якості поштових товарів та послуг;
- отримання більшої незалежності у керівництві та сприяння поштовому розвитку;
- підвищення відповідальності поштового персоналу на всіх рівнях.

Рівень втілення в життя Сеульської Стратегії буде визначальним фактором того, яку частку на ринку комунікацій буде мати поштова служба на початку наступного століття. До інших функцій Конгресу належить вибір Генерального Директора та його заступника, так само, як і членів Виконавчої Ради та Ради Поштових Операцій; Конгрес також встановлює бюджет на наступні п'ять років.

Виконавча рада (Executive Council) складається з Голови та представників 40 країн-членів та збирається щороку у штаб-квартирі ВПС в Берні. Вона забезпечує безперервність роботи ВПС між Конгресами, здійснює нагляд над діяльністю ВПС та вивчає регулятивні, законні, адміністративні, та законодавчі питання роботи Союзу. Виконавча Рада також має право здійснювати дії в межах своєї компетенції, які, на її думку, необхідні для вирішення тимчасових справ. Рада затверджує бюджет та рахунки ВПС, а також щорічно доповнює Програму діяльності Союзу. Вона також відповідальна за сприяння та координацію технічної допомоги між країнами-членами. Обов'язки голови Виконавчої Ради автоматично надаються країні, де проходив останній Конгрес.

Рада Поштових Операцій (Postal Operations Council) є технічним та оперативним органом ВПС та складається з представників 40 обраних країн-членів. Вона має справу з практичними,

економічними та комерційними аспектами діяльності міжнародної поштової служби. Метою програми діяльності Ради є перш за все допомога поштовим установам модернізувати, поліпшувати та уніфікувати їх поштові продукти. Голова Ради Поштових Операцій обирається її членами.

Міжнародне Бюро (International Bureau), встановлене Бернською угодою 1874 року, знаходиться у Берні та займається загальною підтримкою органів ВПС. Воно виступає, як пов'язуючий, інформаційний та консультативний орган ВПС, а також забезпечує технічну співпрацю між країнами-членами. Міжнародне Бюро відповідає за забезпечення представництва ВПС у його зовнішніх стосунках, головним чином з міжнародними організаціями. Воно не втручається у конфлікти між поштовими адміністраціями та їх клієнтами.

Щодо мови, то в той час, як офіційною мовою ВПС залишається французька, Сеульський Конгрес проголосив другою робочою мовою Міжнародного Бюро англійську. Під час конгресів та засідань органів ВПС забезпечується одночасний переклад на ще декілька мов, крім французької. Документи та публікації ВПС перекладаються на арабську, китайську, англійську, німецьку, португальську, іспанську та російську мови. Оплату послуг з перекладу здійснює країна, що замовила переклад.

Слід зауважити, що країни-члени ВПС мають право утворювати обмежені союзи з метою подальшого розвитку кооперації між поштовими адміністраціями та з метою покращення поштових послуг. З цією ж метою вони мають право укладати між собою спеціальні угоди. Однак їх положення не можуть бути менш сприятливими для суспільства, ніж положення, які забезпечуються головними документами ВПС. Зараз існує 14 обмежених союзів, сфера діяльності яких розповсюджується майже на всі регіони світу.

ВПС, як спеціалізована установа ООН.

1 липня 1948 року ВПС став спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй. З того часу його співпраця з іншими міжнародними організаціями зросла та поширилась. ВПС підтримує тісні зв'язки з такими програмами ООН, як Програма розвитку ООН, Міжнародна програма ООН з контролю за наркотиками, Програма ООН з охорони навколишнього середовища, а також з такими спеціалізованими установами, як Міжнародний союз телезв'язку, Міжнародною організацією цивільної авіації, Міжнародною

організацією охорони здоров'я, ЮНЕСКО та Міжнародною організацією торгівлі. ВПС також має контакти з такими неурядовими міжнародними організаціями, як Міжнародна організація повітряного транспорту, Міжнародна організація зі стандартизації, Світова митна організація та Інтерпол.

Прикладом співпраці ВПС з міжнародними фінансовими організаціями є його співпраця з Міжнародним Банком з метою дослідження процесу реформ у поштовому секторі. Незважаючи на технічну природу своєї діяльності та невеликий бюджет, ВПС бере активну участь у програмах, що виникають після глобальних конференцій, організованих під егідою ООН, таких, наприклад, як Конференція із захисту навколишнього середовища та розвитку, Світовий саміт з соціального розвитку та Четверта конференція з проблем жінок.

Співробітництво заради покращення поштових послуг.

Принцип технічного співробітництва було додано до Конституції ВПС на Віденському Конгресі у 1964 р. Це було викликано необхідністю надавати допомогу багатьом нещодавно утвореним країнам, які на початку 60-х приєдналися до ВПС. Кошти на таку допомогу головним чином йшли від Програми Розвитку ООН та інших організацій з підтримки розвитку. Тепер, однак, головна частина коштів на діяльність у галузі технічного співробітництва йде від внесків, які країни-члени роблять до бюджету або до спеціального благодійного фонду. Однією з головних цілей Групи з розвитку поштової діяльності, спеціальної робочої групи, яка була створена в межах ВПС, є підвищення зовнішніх фінансових надходжень, спрямованих на реформи та модернізацію у сфері поштових послуг. ВПС також проводить невеликі проекти, які включають навчальні цикли, стипендії на навчання майбутніх членів поштового персоналу та послуги консультантів, які проводять дослідження у сфері поштових послуг.

Якість обслуговування.

Поштова служба має всі підстави пишатися якістю своїх послуг, які надаються за розумними цінами. Однак, разом із швидким ростом конкуренції, альтернативних форм комунікації та вищими вимогами клієнтів, вона має постійно вносити подальші зміни у якість поштових послуг. Як зазначено на Сеульському Конгресі у 1994 році, дії ВПС з поліпшення якості служби включають:

- поновлення та здійснення якісного обслуговування, яке має бути заснованим на потребах та вимогах клієнтів;
- постійний контроль над якістю міжнародного транспортування пошти та ефективністю світової поштової мережі;
- організація та розвиток практичних програм, спрямованих на поліпшення якості обслуговування;
- встановлення відділу справки та допомоги в Міжнародному Бюро.

Технології.

Поштова служба постійно використовувала результати наукового прогресу в технології транспортування, щоб якнайскоріше доставити пошту до своїх клієнтів. В багатьох країнах автоматизовані технології використовуються через весь ланцюг обробки пошти для підвищення ефективності та зниження собівартості.

Щоб поширити розповсюдження розвинутих інформаційних технологій на країни, що розвиваються, ВПС розробив проект Глобального Електронного Обміну Даних (EDI project). З розвитком комп'ютерних технологій, які значно полегшують процес обробки пошти та дозволяють обмінюватись електронною інформацією, поштові служби мають можливість відслідковувати відправку та доставку пошти та надавати цю інформацію клієнтам. Поштові служби також продовжують включати нові технології у коло послуг, які вони пропонують клієнтам. Наприклад, комбіновані поштові вироби, що об'єднують електронну передачу повідомлення з доставкою твердої копії, вже використовуються більш прогресивними поштовими службами.

Філателія.

Сьогодні в світі існує незчисленна кількість людей, які збирають поштові марки. Політика щодо випуску, продажу та використання поштових марок є важливим питанням для будь-якої країни. Час від часу ВПС дає рекомендації щодо тематики поштових марок, яка повинна зробити позитивний внесок у розвиток дружніх міжнародних стосунків. Таким чином у 1989 році Конгрес, що відбувся у Вашингтоні, випустив "Філателістський кодекс етики для держав-членів ВПС". ВПС також застосував низку заходів для сприяння філателії та встановив Комітет зі зв'язків з основними філателістськими організаціями.

Безпека.

Як Вашингтонський (1989), так і Сеульський (1994) Конгреси визнали важливість безпеки, як визначального фактора успіху поштової справи сьогодні. Дійсно, поштова безпека займає пріоритетне місце серед діяльності Союзу, щоб допомогти поштовим установам поліпшити їх імідж, якість обслуговування та захистити їх прибутки. Враховуючи це, спеціальна установа — Група із Забезпечення Поштової Безпеки — розробила ефективну програму дій. Поштові установи мають виконати свої зобов'язання перед клієнтами щодо цілісності пошти та забезпечення безпеки всіх, хто має до неї відношення, включаючи тих, хто відправляє пошту, хто її перевозить та зберігає. Приділення більше уваги клієнтові та розвиток ринку. Великий наголос робиться зараз на співпрацю з організаціями, які представляють великий відсоток користувачів міжнародних поштових послуг. Працюючи у цьому напрямку, контактні комітети були встановлені з представниками друкарської індустрії та деякими філателістськими організаціями. ВПС також прийняв унікальний проект, націлений на розвиток та зростання продажу товарів за допомогою пошти в усьому світі. Це перший проект ВПС, який фінансується як поштовими адміністраціями, так і їх партнерами у приватному секторі.

Отже, Всесвітній Поштовий Союз є сучасною установою з давньою історією та багатими традиціями. Ця міжурядова організація була створена у 1874 р. з метою забезпечення організації і вдосконалення міжнародної поштової служби. Статус спеціалізованої агенції ООН отримала у 1947 р. Основними правовими основами діяльності є Статут, Загальний регламент та Всесвітня поштова конвенція. Поштові клієнти в усьому світі можуть розраховувати на все більш зручні та надійні поштові послуги, які залишаться найбільш доступним та легким міжнародним засобом зв'язку.

Всесвітня метеорологічна організація (ВМО)

У 1873 р. було створено неурядову Міжнародну метеорологічну організацію. На зміну їй у 1947 р. засновано міжурядову Всесвітню метеорологічну організацію. Свою діяльність вона розпочала у 1951 р. Статус спеціалізованої агенції ООН одержала в тому ж році. Членами ВМО є 189 країн та 5 територій. Останні мають обмежені права при голосуванні.

Мета діяльності ВМО — сприяти всесвітньому співробітництву щодо створення мережі станцій для проведення метеорологічних спостережень, а також центрів, що забезпечують діяльність метеослужб. Організація сприяє налагодженню системи оперативного обміну метеорологічною інформацією, стандартизації метеоспостережень, забезпеченню однозначності інформації про метеоспостереження, що публікується, а також застосуванню метеорології в авіації, мореплавстві, сільському господарстві. Багато уваги в діяльності ВМО приділяється стимулюванню метеорологічних досліджень (зокрема, реалізується Всесвітня кліматична програма та глобальна програма атмосферних досліджень) і підготовки фахівців. У межах ВМО відбувається міжнародний обмін метеозведеннями. Організація надає допомогу державам у створенні та діяльності метеослужб, а також у застосуванні метеорології і гідрології для втілення проєктів економічного розвитку.

Завдяки діяльності ВМО було, зокрема, створено Всесвітню службу погоди, яка спирається на інформацію з метеорологічних супутників і центрів.

ВМО сприяє вільному і необмеженому обміну даними та інформацією, продукцією і послугами в реальному або близькому до реального масштабі часу по питаннях, що стосуються безпеки і охорони суспільства, економічного добробуту і захисту навколишнього середовища. Вона вносить внесок до формулювання політики в цих областях на національному і міжнародному рівнях.

У разі небезпечних явищ, пов'язаних з погодою, кліматом і водою, які є причиною близько 90 % всіх стихійних лих, програми ВМО надають життєво важливу інформацію для випуску завчасних попереджень, що дозволяють врятувати життя і зменшувати збитки, що наноситься майну і навколишньому середовищу. ВМО також вносить внесок до скорочення дій лих антропогенного характеру, таких як лиха, пов'язані з хімічними або ядерними аваріями, а також лісових пожеж і вулканічного попелу. Дослідження показали, що, окрім неоцінимої користі для благополуччя людини, кожен долар, інвестований в метеорологічне і гідрологічне обслуговування, приносить економічну вигоду, що у багато разів перевищує інвестицію, нерідко в десять або більше разів.

ВМО грає провідну роль в міжнародних зусиллях по моніторингу і захисту навколишнього середовища за допомогою

своїх програм. У співпраці з іншими установами системи ООН і національними метеорологічними і гідрологічними службами ВМО надає підтримку в здійсненні ряду конвенцій по навколишньому середовищу і грає важливу роль в наданні консультацій і оцінок урядам по відповідних питаннях. Така діяльність вносить внесок до забезпечення стійкого розвитку і благополуччя націй.

Вищим органом ВМО є Всесвітній метеорологічний конгрес, який скликається щонайменше один раз на чотири роки в цілях визначення загальних напрямів політики, направленої на виконання завдань Організації, затвердження довгострокових планів, затвердження граничного рівня витрат на наступний фінансовий період, ухвалення положень Технічного регламенту, що мають відношення до міжнародної метеорологічної і оперативної гідрологічної практики, виборів Президента і віце-президентів Організації і членів Виконавчої Ради, а також призначення Генерального секретаря.

Виконавчими органами є Виконавча Рада та Секретаріат. Виконавча Рада, будучи виконавчим органом Організації, підзвітна Конгресу з питань координації програм Організації і використання її бюджетних ресурсів відповідно до рішень Конгресу. Вона складається з 37 директорів національних метеорологічних або гідрометеорологічних служб і збирається не рідше за один раз на рік для здійснення програм, схвалених Конгресом, і розгляду діяльності Організації.

Ця Організація охоплює шість регіональних метеорологічних асоціацій і вісім технічних комісій. До складу шести регіональних асоціацій входять країни-члени, завдання яких полягають в координації метеорологічної, гідрологічної й іншій відповідної діяльності в рамках своїх Регіонів (Африка; Азія; Південна Америка; Північна Америка, Центральна Америка і Карибський басейн; південно-західна частина Тихого океану; Європа).

Вісім технічних комісій, що складаються з призначених країнами-членами експертів, вивчають питання в рамках своїх конкретних сфер компетенції (технічні комісії установлені по основних системах, приладах і методах спостережень, атмосферних науках, авіаційній метеорології, сільськогосподарській метеорології, океанографії і морській метеорології, гідрології і кліматології).

Поточну роботу виконує Секретаріат. Його очолює Генеральний секретар. Секретаріат є адміністративним, документаційним та

інформаційним центром Організації. Він займається питаннями підготовки, редагування, випуску і розповсюдження публікацій Організації, а також виконує обов'язки, вказані в Конвенції й інших основних документах, і надає підтримку в роботі конституційних органів ВМО, описаних вище.

У Секретаріаті розміщуються Регіональні бюро для Африки, Азії і південно-західної частини Тихого океану, Америки і Європи. Регіональні бюро здійснюють координацію діяльності відповідних бюро ВМО на місцях. Є два бюро по зв'язках: одне в Нью-Йорку і одне в Брюсселі. Штаб-квартира ВМО розташована в Женеві (Швейцарія).

Коротка історія Всесвітньої метеорологічної організації:

- 1853 р.: Перший Міжнародний метеорологічний конгрес (Брюссель)
- 1873 р.: Засновано попередницю ВМО – Міжнародну Метеорологічну Організацію (ММО).
- 1947 р.: Одноголосно прийнята Конвенція ВМО на Конференції директорів.
- 1950 р.: Конвенція ВМО набула чинності 23 березня.
- 1951 р.: ВМО стала спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй
- 1957 р.: Закладено основу Глобальної системи спостережень за озоном.
- 1957/58 р.: Участь в проведенні Міжнародного геофізичного року.
- 1963 р.: Розпочато здійснення Всесвітньої служби погоди.
- 1971 р.: Установлено Проект по тропічних циклонах (перетворений у 1980 р. в Програму по тропічних циклонах)
- 1972 р.: Установлено Програму по оперативній гідрології.
- 1976 р.: ВМО випустила першу міжнародну оцінку стану глобального озонного шару
- 1977 р.: Заснована спільно ВМО і Міжурядовою океанографічною комісією ЮНЕСКО Об'єднана глобальна система океанічних служб.
- 1978/79 р.: Глобальний метеорологічний експеримент і Мусонні експерименти в рамках Програми досліджень глобальних атмосферних процесів.
- 1979 р.: Перша Всесвітня кліматична конференція (привела до створення Міжурядової групи експертів по зміні клімату Всесвітньої кліматичної програми і Всесвітньої програми досліджень клімату).
- 1980 р.: Заснована Всесвітня програма досліджень клімату.

1985 р.: Прийнята Віденська конвенція про захист озонового шару.
1987 р.: Прийнято протокол Монреалю про речовини, що руйнують озоновий шар.
1989 р.: Заснована Глобальна служба атмосфери.
1990 р.: Друга Всесвітня кліматична конференція (заснувала Глобальну систему спостережень за кліматом); Міжнародне десятиліття по зменшенню небезпеки стихійних лих; випущена Перша доповідь про оцінки МГЕІК.
1991 р.: ВМО/ ЮНЕП скликали першу нараду Міжурядового комітету з ведення переговорів про рамкову конвенцію ООН про зміну клімату.
1992 р.: Заснована Глобальна система спостережень за кліматом.
1993 р.: Покладено початок Всесвітній системі спостережень за гідрологічним циклом.
1995 р.: Заснована програма обслуговування кліматичною інформацією і прогнозами; випущена Друга доповідь про оцінки МГЕІК.
1998 р.: Наукова оцінка руйнування озонового шару.
1999 р.: Відкриття нової будівлі штаб-квартири ВМО в Женеві.
2000 р.: Всесвітня Метеорологічна Організація відзначила свій 50-річний ювілей.
2001 р.: Випущена Третя доповідь про оцінки МГЕІК.
2003 р.: Покладено початок Програмі по запобіганню небезпеці і пом'якшенню наслідків стихійних лих, а також Космічній програмі і Програмі для найменш розвинених країн.
2005 р.: Секретаріат Групи за спостереженнями за Землею розміщений у штаб-квартирі ВМО.
2007 р.: Випущена Четверта доповідь про оцінку МГЕІК; МГЕІК нагороджена Нобелівською премією миру.
2009 р.: Всесвітня кліматична конференція.

Розділ 3. ПЕРШІ МІЖНАРОДНІ АДМІНІСТРАТИВНІ СОЮЗИ

Міжнародний комітет мір і ваг.

Міжнародний союз охорони промислової власності.

Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності.

Міжнародний союз боротьби з рабством.

Міжнародний союз митних тарифів.

Міжнародний союз залізничних товарних перевезень.

Завершення промислового перевороту в Європі та Північній Америці додало нового імпульсу розвитку міжнародних відносин. До кінця XIX ст. проблеми розвитку національних економік міцно входять у порядок денний урядів багатьох європейських країн, що не могло не мати помітного впливу на міжнародну сферу. Європейських політичних лідерів тепер непокоять не лише питання війни і миру, але і наростаючий вал транснаціональних економічних питань, що свідчило про ускладнення міжнародної співпраці, пов'язаної з розвитком капіталістичного ринку. Бурхливий розвиток, схожий на справжній прорив, переживають засоби транспорту і зв'язку.

Нова ситуація вимагала пошуку певних сталих форм міждержавної співпраці. У відповідь на "безпрецедентне міжнародне зростання торгового обміну товарів і послуг, міграцію та соціальні лиха, — відзначав американський дослідник І. Клод, — процес міжнародної організації досить швидко досяг результату в створенні низки агентств, що мають справу з такими різноманітними сферами, як охорона здоров'я, сільське господарство, тарифи, залізничний транспорт, стандарти ваги і міри, патенти і авторське право, наркотичні засоби і умови утримання у в'язницях". У ролі таких агентств виступали міжнародні адміністративні союзи, що були постійними міжнародними органами зі складнішою структурою і стабільним секретаріатом.

До перших найбільших міжнародних адміністративних союзів відносять Міжнародний союз для вимірювання землі (1864 р.), Міжнародний комітет мір і ваг (1875 р.), Міжнародний союз охорони промислової власності (1883 р.), Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності (1886 р.), Міжнародний союз боротьби з рабством (1890 р.), Міжнародний союз митних тарифів (1890 р.) і Міжнародний союз залізничних товарних перевезень (1890 р.). Статути адміністративних союзів обумовлювали обмежену

сферу їх компетенції. Їх завданням було розв'язання особливих проблем. І хоча міжнародні адміністративні союзи не носили політичного характеру, саме вони слугували прообразом постійно діючих міжнародних організацій у тому вигляді, в якому вони існують сьогодні.

Адміністративні союзи – це перші постійно діючі міжнародні об'єднання, що володіли такими ж ознаками, що і сучасні міжнародні організації:

- 1) були створені на основі міжнародного договору;
- 2) їх членами були держави;
- 3) мали власну волю;
- 4) мали органи, що виражали їхню волю;
- 5) були правомірними з точки зору міжнародного права;
- 6) мали свої цілі

Міжнародне бюро мір і ваг.

20 травня 1875 р. у Парижі 17 учасників міжнародної дипломатичної конференції, скликаної за ініціативою Петербурзької Академії наук, підписали міжнародну Метричну конвенцію. Відповідно до цієї багатосторонньої дипломатичної угоди:

— встановлювалися міжнародні прототипи метра і кілограма;
— організовувалося Міжнародне бюро мір і ваги, на яке було покладено обов'язок здійснювати наукове забезпечення робіт щодо використання і поширення в світі уніфікованої, когерентної і придатної для застосування метричної системи одиниць вимірювань, а також зберігання міжнародних прототипів і перевірки національних еталонів одиниць;

— засновувався Міжнародний комітет мір і ваги у складі вчених з різних країн, завданням якого стала координація діяльності Міжнародного бюро мір і ваги та робіт із забезпечення єдності вимірювань у країнах світу;

— визначалося, що Міжнародне бюро мір і ваги та Міжнародний комітет мір і ваги утримуватимуться коштом внесків держав, які підписали Конвенцію;

— було вирішено не рідше ніж раз на 6 років скликати Генеральну конференцію з мір і ваги.

З того часу метрична система офіційно отримала міжнародний статус. Відповідно *20 травня — день підписання Міжнародної метричної конвенції — вважається Міжнародним днем метрології.*

Але передували цій події десятиріччя дуже повільного поширення метричної системи у країнах Європи. Процес цей, можливо, міг би рухатися й швидше, якби не «революційне» походження метричної системи.

На межі XVIII — XIX ст. людство увійшло в епоху промислового перевороту. Перехід товарного виробництва від мануфактур з ручною ремісничою технікою до великих фабрично-заводських підприємств забезпечував впровадження у промисловість і транспорт систем робочих машин, парових двигунів, створення самостійної машинобудівної галузі. Розвиток науки і технологій потребував використання точних значень фізичних величин (довжини, маси, сили, тиску і т. ін.), що без створення відповідних інструментів та приладів було неможливим. Зрозуміло, що водночас не могло не постати й питання про одиниці вимірювання. Це, у свою чергу, спричинило потребу створення мір та еталонів для зберігання одиниць, за допомогою яких можна було б забезпечити градування решти засобів вимірювань і перевірки збереженості цього градування протягом тривалого часу.

Однак вибір одиниць та еталонів залишався справою випадку, що призводило до появи великої кількості довільно обраних місцевих одиниць. Про це, до речі, нагадують старі найменування одиниць довжини, більшість яких пов'язані з частинами людського тіла: фут (з англ. foot — нога, стопа), п'ядь, дюйм (від гол. duim — палець) тощо.

Звертає на себе увагу майже повна тотожність деяких стародавніх одиниць довжини в різних країнах: на Русі, скажімо, так само як і в інших країнах, довжину вимірювали стопами (359 мм), ліктями (п'ядь велика, 538,5 мм), долонями (89,8 мм), пальцями (22,4 мм) тощо. За однією з гіпотез, джерелом таких мір ваги і довжини були давньоєгипетські міри, які згодом через Грецію і Рим поширилися й на інші країни. Але такі (природні) одиниці були доволі неточними і, навіть маючи ту саму назву, іноді досить суттєво відрізнялися. Так, 1800 р. лише в Бадені існувало 112 різних мір довжини, які носили найменування «лікоть» і 92 одиниці площі.

Поняття про систему одиниць з плином часу розширив німецький математик К. Гаусс. У 1832 р. він запропонував метод побудови сукупних одиниць для ширшого кола величин, зокрема магнітних. Суть цього методу полягала в довільному виборі трьох основних незалежних одна від одної одиниць і утворенні похідних

одиниць для решти величин, залежних від основних, за допомогою рівнянь, які зв'язували між собою фізичні величини. У 1851 р. систему одиниць, запропоновану К. Гауссом, В. Вебер переніс на електричні величини. Утім, негайному поширенню метричної системи завадили, так би мовити, «революційні» обставини її прийняття. Розвиток метричної системи суттєво загальмувало відродження у Франції королівської влади у 1815 р.

А проте життя не стояло на місці й розвиток техніки потребував прийняття певних домовленостей щодо уніфікації вимірювань. До того ж потрібні були зручніші одиниці. Тож у Франції в 1840 р. було заборонено використання неметричних величин. У 1868 р. метричну систему запровадили на своїх територіях Пруссія і Північно-німецький союз, у 1872 р. — Німецька імперія.

З часом нові вимірювання земного меридіану засвідчили неточність обраної за стандарт величини метра. Також не було певності, що отримана цифра є остаточною. Тому в 1872 р. Міжнародна комісія з прототипів метричної системи вирішила перейти від одиниць довжини і маси, що ґрунтувалися на природних еталонах, до одиниць, що ґрунтувалися на умовних матеріальних еталонах чи прототипах.

1889 року в Парижі пройшла I Генеральна конференція з мір і ваги, яка затвердила встановлені Метричною конвенцією міжнародні прототипи з числа виготовлених зразків.

Станом на 29 березня 2010 р. державами — членами органів, створених за рішеннями Великої метричної конвенції, були 54 країни, асоційованими членами — 28 країн.

В Україні метричні міри є основними в науці, техніці й торгівлі ще з 1927 р., але, хоч як це дивно, формально наша держава остаточно влилася в міжнародну спільноту країн, у яких застосовується метрична система, лише у 2002 р. — після набуття нею незалежності й приєднання до участі в діяльності Генеральної конференції з мір і ваги у статусі асоційованого члена. А 16 жовтня 2003 р. було підписано й документи про вступ України до Міжнародного комітету мір та ваги. Це означає, що з цього часу наша країна отримала доступ до еталонної бази Міжнародного комітету мір та ваги і може перевіряти свої еталони за міжнародними, а вимірювання, проведені в Україні з використанням власної еталонної бази, визнаватимуться нашими зарубіжними партнерами. Сприяє це і підвищенню конкурентоспроможності

українських товарів на зарубіжних ринках — не в останню чергу завдяки скасуванню обов'язкової процедури випробувань нашої продукції в лабораторіях інших країн.

Таким чином, у 1875 році на підставі відповідного положення Метричної конвенції 1875 р. було утворено Міжнародний комітет мір і ваг. Це міжнародна міжурядова організація, яка має статус наукового інституту і функціонує у галузі метрології.

Головною метою бюро є утворення і забезпечення у міжнародному масштабі єдиної системи мір та організації міжнародних досліджень з метрології, а саме: установа та зберігання основних міжнародних нормальних прототипів і еталонів мір та ваг, виготовлення копій з них для держав-користувачів, дослідження і порівняння цих копій, порівняння еталонів не метричних мір та ваг з метричними еталонами, які слугують для визначення точності, визначення фізичних одиниць та ін.

Основною формою організації діяльності МБМВ є Генеральна конференція з мір і ваг у складі представників усіх держав — сторін Метричної конвенції. Вона скликається не рідше одного разу на 4 роки і є найвищим органом по встановленню одиниць фізичних величин. Має на меті «обговорення і прийняття необхідних заходів для розповсюдження та вдосконалення метричної системи». Заслуховує звіти про діяльність Міжнародного комітету приймає рішення з метричних питань.

Керівний орган МБМВ — Міжнародний комітет мір і ваг. Комітет засідає щороку в приміщенні Міжнародного бюро мір і ваг. Він збирається на свої сесії, як правило, раз на рік і діє у складі представників (експертів) 18 країн, обраних генеральною конференцією держав — учасниць Метричної конвенції. На засіданнях обговорюються доповіді й звіти консультативних комітетів. Комітет представляє «річний звіт» з адміністративних і фінансових питань державам-членам метричної конвенції.

Комітет обирає зі свого складу президента і секретаря, призначає директора бюро. Діють також 8 консультативних комітети з: електрики (утворений 1927); фотометрії (1935) та радіометрії (1971); термометрії (1937); дефініції метра (1952); дефініції секунди (1956); еталонів для вимірювання іонізуючих випромінювань (1960); одиниць (1964); маси та уявних величин (1980). Бюро провадить метрологічні дослідження, зберігає еталони Міжнародної системи

одиниць, видає журн. «Metrologia». Місцеперебування — м. Париж (Франція).

Міжнародний союз охорони промислової власності.

Результатом науково-технічної діяльності є промислова власність, котра в сучасних умовах складає основу економіки. Тепер уже ні в кого не викликає сумніву, що там, де вищий рівень науково-технічної діяльності, там вищий рівень виробництва, там економіка країни потужніша. Ці фактори зумовлюють необхідність удосконалення правової охорони об'єктів промислової власності не тільки на національному рівні, а й на міжнародному, оскільки ці об'єкти стали досить цінним товаром і на міжнародному ринку. Попит на цей товар постійно зростає, адже він зумовлюється інтенсивним розвитком промисловості і економіки в цілому.

Проблеми правової охорони промислової власності в останній чверті ХІХ ст. настільки загострилися, що змусили економічно розвинені країни Європи шукати нові і більш ефективні засоби міжнародно-правової охорони промислової власності.

Першим міжнародно-правовим документом стала Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. На сьогодні Паризька конвенція є основним міжнародно-правовим документом, який визначає засади всіх інших міжнародно-правових документів, що стосуються охорони промислової власності. Зазначена Конвенція переглядалася багато разів, останній раз у Женеві в лютому — березні 1984 р. Станом на 1995 р. учасниками Паризької конвенції були 131 держава, в тому числі й Україна.

Об'єктами охорони Паризька конвенція проголосила об'єкти промислової власності в самому широкому значенні — це винаходи, корисні моделі, товарні знаки і промислові зразки, фірмові найменування, географічні зазначення і найменування місць походження товарів.

Основні засади Паризької конвенції можна умовно поділити на чотири групи:

- 1) національний режим;
- 2) право пріоритету;
- 3) загальні положення;
- 4) адміністративні повноваження Конвенції.

За принципом національного режиму Конвенція визначила правило, за яким патентовласнику однієї держави-учасниці в іншій

державі учасниці надається така ж правова охорона, як і власним громадянам. За загальним правилом патент, виданий в одній країні, має силу лише в межах цієї країни. Для одержання правової охорони об'єкта промислової власності в іншій країні цей об'єкт треба там запатентувати. Якщо ж об'єкту промислової власності потрібно надати охорону в кількох країнах, то в усіх цих країнах зазначений об'єкт необхідно запатентувати. Часто це потрібно було робити одночасно, що просто фізично неможливо. Процедура патентування об'єкта промислової власності в зарубіжних країнах досить трудомістка, копітка, тривала і дорога. Це була і є на сьогодні одна із досить серйозних проблем правової охорони об'єктів промислової власності в міжнародному масштабі.

Паризька конвенція зробила лише перший крок у цьому напрямі.

Вона визначила національний режим, за яким іноземний патентовласник в іноземній державі-учасниці користується тими ж правами, що і її власні громадяни. Патент все ж залишається таким, що має територіальний характер. Для одержання правової охорони промислової власності її об'єкт необхідно запатентувати в країні, де передбачається одержати його охорону.

Проте пошуки міжтериторіального патенту продовжуються і хоча повільно та все ж просуваються вперед. Уже зараз із загального правила про необхідність патентування в кожній країні, де передбачається одержати охорону, є 7 винятків. В Європі створено Європейське патентне відомство (Мюнхен), що видає патент, який має чинність на території 17 європейських держав. Це — Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Франція, Швейцарія, Швеція.

Істотно полегшується реєстрація знаків. Відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків її перевагами можуть користуватися 43 держави. Відомство по товарних знаках країн Бенілюкс реєструє знаки з чинністю на території трьох держав — Бельгії, Нідерландів і Люксембургу. Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків поширює свою чинність на територію 35 держав, а Відомство по товарних знаках країн Бенілюкс в цій частині на три держави — Бельгію, Нідерланди і Люксембург.

Африканська організація промислової власності чинність своїх патентів і реєстрацій промислових зразків поширює на 11

африканських держав (АРОПС, Хараре). Інша Африканська організація інтелектуальної власності (АОІВ, Яунде) чинність своїх патентів і реєстрацій промислових зразків поширює на 14 африканських держав. Таким чином, виникає все більше міжтериторіальних патентів та реєстрацій. Цю тенденцію слід визнати прогресивною.

Паризька конвенція до об'єктів промислової власності відносить і недобросовісну конкуренцію, оскільки остання дуже тісно пов'язана саме з охороною цих об'єктів. Стаття 10 зобов'язує країни Союзу забезпечувати громадянам країн-членів Союзу ефективний захист від недобросовісної конкуренції. Конвенція недобросовісною конкуренцією визнає будь-яку дію, що суперечить чесним звичаям у промислових та торговельних справах. Відповідно до Конвенції мають бути заборонені:

1) всі дії, здатні будь-яким способом викликати помилку стосовно підприємства, продуктів або промислової чи торговельної діяльності конкурента;

2) неправдиві твердження при здійсненні комерційної діяльності, здатні дискредитувати підприємство, продукти або промислову чи торговельну діяльність конкурента;

3) вказівки або твердження, використання яких при здійсненні комерційної діяльності може ввести в оману громадськість стосовно характеру, способу виготовлення, властивостей, придатності для застосування або якості товарів.

Група положень Паризької конвенції стосується її адміністративних та фінансових функцій. Зокрема, положення визначають органи Паризького союзу, його фінанси, порядок внесення поправок до Конвенції та її перегляду, а також норми про спеціальні угоди, участь у Конвенції та порядок розгляду спорів.

19 червня 1970 р. у Вашингтоні був підписаний Договір про патентну кооперацію (РСТ), переглянутий 2 жовтня 1979 р. і 3 лютого 1984 р. Держави-учасники цього Договору (Договірні Держави) утворюють Союз для співробітництва в галузі подачі заявок на охорону винаходів, проведення по них пошуку і експертизи, а також надання спеціальних технічних послуг.

Договір про патентну кооперацію визначає спеціальну процедуру розгляду міжнародних заявок на охорону винаходів. Заявка на охорону винаходів у будь-якій договірній державі може подаватися відповідно до цього Договору як міжнародна заявка.

Міжнародна заявка повинна містити заяву, опис винаходу, один або кілька пунктів формули винаходу, одне або кілька креслень (якщо це необхідно) і реферат.

Міжнародний патентний пошук має своєю метою виявити всі відомості, що стосуються міжнародної заявки на винахід, починаючи від 1920 р. Для цього повинні бути використані всі доступні джерела. Результати міжнародного пошуку подаються у звіті про міжнародний пошук, який передається заявникові через чотири-п'ять місяців від дати подання міжнародної заявки. Звіт про цей пошук надає заявникові можливість правильно оцінити свої шанси.

Звіт про міжнародний пошук включається до міжнародної публікації міжнародних заявок. Міжнародна публікація служить двом основним цілям: розкрити сутність винаходу науково-технічній громадськості і встановити обсяг охорони, яку передбачається одержати. Міжнародна публікація здійснюється Міжнародним бюро у формі брошури, що містить титульний лист з бібліографічними даними, представленими заявником, а також присвоєний Міжнародним пошуковим органом індекс Міжнародної патентної класифікації (МПК), реферат, опис, формули, креслення і звіт про міжнародний пошук. Якщо формули міжнародної заявки виправлені, то публікуються як заявлені, так і виправлені формули.

Після одержання заявником звіту про міжнародний пошук він має зважити, чи варто йому проводити міжнародну попередню експертизу. Міжнародна попередня експертиза проводиться лише за заявою заявника. Міжнародні органи попередньої експертизи призначаються Асамблеєю Союзу РСТ з числа Міжнародних пошукових органів, за винятком Іспанського відомства з патентів і товарних знаків.

*Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію
(1971 р.) Угода про МПК.*

Будь-який облік об'єктів промислової власності, зокрема, винаходів, їх реєстрація чи патентування просто неможливі без певної їх класифікації. Бурхливий розвиток науки і техніки породжує щороку все більше різноманітних науково-технічних досягнень. Тому виникла ідея всі ці результати науково-технічної творчості певним чином згрупувати, тобто класифікувати, і таким чином полегшити їх облік.

У 1971 р. 29 держав підписали у м. Страсбург Угоду про міжнародну патентну класифікацію. У 1979 р. до цієї Угоди були

внесені поправки. Зазначеною Угодою була заснована Міжнародна патентна класифікація (МПК). Відповідно до цієї класифікації галузь техніки була поділена на вісім основних розділів, які містять у собі приблизно 67 тисяч дрібних рубрик. Кожній рубриці присвоєний спеціальний символ, який складається із арабських цифр і літер латинського алфавіту.

Відповідним символом позначається будь-який патентний документ. За останні 10 років кількість зазначених документів щорічно досягає одного мільйона. Національні чи регіональні патентні відомства при публікації патентних документів проставляють на ньому відповідний символ.

Значення МПК важко переоцінити. Без неї в сучасних умовах просто не обійтися. МПК необхідна органам, що проводять патентну експертизу чи будь-яку іншу науково-технічну експертизу. Нею користуються розробники нової техніки, винахідники та інші творці науково-технічних досягнень, науково-дослідні, проектно-конструкторські та інші творчі установи, тобто всі, хто має справу із застосуванням і розвитком техніки.

Міжнародною патентною класифікацією, незважаючи на те, що Угоду про неї підписали лише 29 держав, насправді користуються понад 70 держав, три регіональних відомства і Міжнародне бюро ВОІВ.

Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків

В останні десятиріччя споживачів все більше цікавлять не тільки якісні характеристики будь-якого промислового виробу, а й його художнє оформлення, зовнішній естетичний вигляд тощо. Поступово зовнішня форма промислового виробу стала приваблювати споживачів не менше, ніж його сутність. Зовнішній вигляд промислового виробу став товаром, попит на який постійно зростає. Виникла необхідність в його правовій охороні не тільки на національному, а й на міжнародному рівні. Дискусії з цього приводу точилися уже з початку ХХ ст. (1911 р.). Мета заснування міжнародної реєстрації промислових зразків була досягнута 6 листопада 1925 р., коли була підписана Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків, яка була прийнята в розвиток Паризької конвенції.

За Гаазькою угодою особа, яка має право на здійснення міжнародного депонування, може одержати охорону в договірних державах шляхом депонування одного промислового зразка.

Особою, що має право на міжнародне депонування промислового зразка, може бути будь-яка фізична чи юридична особа, що має громадянство однієї із договірних держав або має місце проживання чи дійсне і нефіктивне промислове або торговельне підприємство в одній із зазначених держав.

Локарнська угода про заснування міжнародної класифікації промислових зразків

З розвитком техніки розвиваються форми виробів, удосконалюються їх зовнішні характеристики, а все це і є промисловими зразками. Для їх певної систематизації необхідна була і класифікація. Тому 8 жовтня 1968 р. в Локарні була підписана Угода про заснування міжнародної класифікації промислових зразків. Зазначена Угода складається із трьох частин. У першій частині викладений перелік класів і підкласів, всього 31 клас і 211 підкласів. У другій частині в алфавітному порядку наводиться перелік товарів, до якого включені промислові зразки. Цей перелік містить 6 тисяч найменувань. Третю частину складає пояснювальна записка.

Класи і підкласи Локарнської класифікації повинні включатися до всіх офіційних документів, що стосуються промислових зразків. Якщо здійснюються офіційні публікації про промислові зразки, то вони також мають супроводжуватися зазначенням класу і підкласу товару, форма якого є промисловим зразком. Застосування Локарнської класифікації промислових зразків не є обов'язковим для будь-якої держави.

Локарнська угода про міжнародну класифікацію промислових зразків набагато полегшує їх реєстрацію, облік та користування. Кількість промислових зразків щорічно істотно зростає і без такої класифікації користуватися ними було б важко.

Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень

Прийнята 2 грудня 1961 р., переглянута в Женеві 10 листопада 1972 р. і 23 жовтня 1978 р. Для економіки будь-якої країни розвиток селекційної діяльності — один із найбільш важливих чинників, оскільки він істотно впливає на розвиток економіки в цілому. Селекційні досягнення давно стали цінним товаром, у тому числі і в міжнародній торгівлі, що й зумовило необхідність розробки і прийняття системи міжнародної охорони селекційних досягнень. Для цього була розроблена і прийнята Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень.

Метою зазначеної конвенції є визнання і забезпечення за селекціонерами, які вивели новий сорт рослини, та їх правонаступниками, права, зміст і умови якого визначаються нижче. Держави-учасники даної Конвенції утворюють Союз по охороні селекційних досягнень. Місцезнаходження постійних органів Союзу — Женева.

Конвенція проголосила принцип національного режиму. Стосовно визнання і охорони прав селекціонерів фізичні і юридичні особи, місцепроживанням чи місцезнаходженням яких є будь-яка із держав-учасниць, користуються в інших державах-учасницях таким же правовим режимом, яким користуються її власні громадяни за умови, що іноземні громадяни дотримуються умов і формальностей, яких зобов'язані дотримуватися власні громадяни.

За станом на 1 жовтня 1996 р. учасницями Міжнародної конвенції про охорону селекційних досягнень була 31 держава.

Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності

9 вересня 1886 року у Берні була підписана Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів

Ця конвенція була розроблена за участю Віктора Гюго та його «Міжнародної Асоціації Літератури та Мистецтва» під впливом французького «права автора» (англ. right of the author, фр. droit d'auteur), що розбігається із англо-саксонською концепцією авторського права, яка торкалась тільки економічних аспектів. За Бернською конвенцією, авторське право на творчу працю не повинно декларуватися, бо воно автоматично є діючим з моменту створення твору. Таким чином, автору не треба реєструвати, подавати будь-які заяви про авторське право у країнах, що прийняли цю конвенцію. Як тільки твір зафіксовано на будь-якому фізичному носії, його автор автоматично стає власником всіх авторських прав на цей твір та будь-які похідні твори до тих пір, доки він сам явно не відмовиться від них, або доки не закінчиться строк дії авторського права.

Перед прийняттям Бернської конвенції, національні відомства з авторського права захищали права на поданий твір тільки всередині країни. Таким чином, твір, опублікований у Лондоні британським громадянином є захищеним авторським правом на території Великої

Британії, та водночас може бути вільно скопійований та проданий будь-ким у Франції, та навпаки.

Бернська конвенція пішла по стопах Паризької конвенції 1883 року, що так само створила умови для міжнародної інтеграції інших видів об'єктів права інтелектуальної власності: патентів, торговельних марок та промислових зразків.

Так само, як Паризька конвенція, Бернська утворила бюро, що виконувало адміністративні задачі. У 1893 році два цих маленьких бюро об'єдналися та утворили Об'єднане міжнародне бюро з захисту інтелектуальної власності (більш відоме за своїм французьким акронімом «БІРПІ» (фр. BIRPI), розташоване у Берні. У 1960 році, БІРПІ переїхало з Берну до Женеви, щоб бути ближче до Організації об'єднаних націй (ООН) та інших міжнародних організацій цього міста. 1967 року БІРПІ змінило назву на ВОІВ, Всесвітню організацію інтелектуальної власності, що, починаючи з 1974 року, є організацією, підпорядкованою ООН.

За станом на серпень 2009, 164 країни є членами Бернської конвенції.

Бернська конвенція вимагає, щоб усі сторони, що її підписали, враховували авторські права на твори авторів з інших країн-учасниць конвенції (відомих як члени Бернського союзу) так само, як вони враховують авторські права своїх власних громадян. Це значить, що, наприклад, французьке авторське право є дійсним для будь-яких опублікованих або виконаних творів у Франції, незалежно від того, де цей твір був створений.

У доповнення до заснування системи рівного співвідношення авторського права у країнах-учасницях, угода також потребує, щоб країни-члени забезпечили виконання «мінімальних» стандартів у сфері авторського права.

Авторське право за Бернською конвенцією повинно набуватись автором автоматично, тобто воно не потребує формальної реєстрації. Тут треба зазначити, що хоча Сполучені Штати Америки приєдналися до конвенції у 1988 році, вони продовжують компенсувати авторські збитки та виплачувати авторську винагороду тільки за твори, що є зареєстрованими.

Бернська конвенція зазначає, що всі твори, за виключенням фотографічних та кінематографічних, повинні захищатися авторським правом щонайменш 50 років з моменту смерті автора, але дозволяє країнам-членам забезпечувати такий захист і на

більший строк. Для фотографічних творів Бернська конвенція встановила мінімальний строк правового захисту рівний 25 рокам від року створення фотографії, а також для кінематографічних творів мінімальний строк у 50 років від першого показу, або 50 років від створення, якщо його не було показано у цей період.

Хоча Бернська конвенція проголошує, що для твору є дійсним авторське право країни, де вимагається охорона, стаття 7.8 зазначає, що «проте, якщо законодавством цієї країни не передбачено інше, цей строк не може бути більш тривалим, ніж строк, встановлений у країні походження твору», тобто автор не отримує довшої охорони за кордоном ніж удома, навіть якщо закордонне законодавство надає довший строк охорони. Це правило широко відоме як «правило коротшого строку». Не всі країни прийняли це правило.

Міжнародний союз боротьби з рабством.

Торгівля людьми, а особливо жінками та дітьми, була проголошена міжнародним співтовариством неприпустимим порушенням прав людини, формою «сучасного рабства», а також особливою формою насильства проти жінок. Уряди країн несуть відповідальність за захист прав людини на своїх територіях, тому вони зобов'язані захищати громадян від таких дій, карати будь-які порушення та надавати ефективний судовий захист жертвам.

Міжнародне співтовариство визнало міжнародним злочином рабство і работоргівлю.

З часом рабство і работоргівля не зникли, а збереглися і модифікувалися. Вони існують і сьогодні як ганьба людського суспільства, незважаючи на крах колоніальної системи, політичний і моральний осуд колоніалізму.

Работоргівля починалася з насильницького захоплення аборигенів Африки, значної частини Австралії, Азії, островів Тихого океану, Карибського басейну й інших районів. У деяких випадках майбутні раби купувалися работорговцями за безцінь у місцевої влади. Работоргівля як специфічний промисел процвітала в XVIII — XX ст. Перемога Півночі в Громадянській війні в США привела до скасування рабства, скороченню ринку збуту рабів.

Першим торгівлю неграми засудив Віденський конгрес 1815 р. Потім у 1818 р. в Аахені така торгівля була заборонена і визнана злочинною. Незважаючи на це, рабство і работоргівля тривалий час продовжували залишатися прибутковим промислом.

Однак боротьба з цим ганебним для людського суспільства явищем продовжувалася. У 1890 р. на Брюссельській конференції був вироблений акт, що передбачав конкретні міри боротьби з работоргівлею. Був установлений «підозрілий пояс», куди потрапили західна частина Індійського океану, Червоне море і Перська затока як артерії, через які з Африки йшли каравани з людським товаром. Військові кораблі договірних сторін одержали право затримувати й оглядати в цьому районі всі підозрілі судна.

Слід зазначити однобічний характер цих мір. Виходячи з аналізу об'єктивної характеристики того виду злочинів, на боротьбу з яким спрямований акт Брюссельської конференції, злочинною визнавалася лише работоргівля, а не саме рабство. Лише в ХХ в. з'явилися міжнародно-правові документи, що забороняють не тільки работоргівлю, але і саме рабство. Тут слід зазначити послідовну позицію в цьому питанні колишнього СРСР. Одним з таких важливих документів є Конвенція про рабство від **25 вересня 1926 р.** Правда, вона нерідко ігнорувалася багатьма державами, які раніше закривали очі на цей злочинний бізнес.

У Конвенції дане визначення рабства: "Стан чи положення людини, над якою здійснюються атрибути права власності чи деякі з них". Звичайно, для карного закону, це, м'яко говорячи, не дуже чітка характеристика, але суть її очевидна: вона не допускає, щоб людина була власністю. Внутрішній закон держави може піти і по шляху подальшого розкриття змісту цього терміна, а може обмежитися поняттям "рабство" і просто установити покарання за цей злочин.

Після Другої світової війни почався бурхливий процес звільнення народів від колоніальної залежності і рабства. Були прийняті документи, що фіксують це положення. Стаття 4 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. говорить: "Ніхто не повинний знаходитися в рабстві чи підневільному стані, рабство і работоргівля забороняються у всіх їхніх видах".

Міжнародний союз митних тарифів.

Міжнародне митне співробітництво на сьогоднішній день є одним з ключових факторів, що впливають на міжнародну торгівлю товарами, розвиток міжнародного транспорту та туризму. Безперечним фактом є те, що досягнення сучасного рівня міждержавного співробітництва в митній сфері, співробітництва між

національними митними адміністраціями було б неможливе без створення міцних інституціональних основ.

Система міжнародного співробітництва в митній справі пройшла декілька еволюційних етапів. Першу міжнародну митну організацію було створено в **1890 р.** Вона мала назву Міжнародний союз для публікації митних тарифів і виконувала, скоріше, інформаційні, ніж організаційні функції. Дана організація діє й сьогодні, та нараховує 50 держав учасниць.

Окремі питання у сфері митного законодавства (спрощення митних формальностей, зведення до мінімуму заборон та обмежень в зовнішній торгівлі, співробітництво у боротьбі з контрабандою та ін.) вирішувались на Женевських конференціях 1923 та 1928 рр.; у 30-ті роки ХХ століття — Лігою Націй, коли було підписано угоду «Про спрощення митних процедур та інших формальностей».

Після Другої світової війни співробітництво в цьому напрямі тривало: положення щодо митних процедур було включено, до установчих документів Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

Історія сучасного міжнародного митного співробітництва веде свій відлік з 12 вересня 1947 р. Саме цього дня з ініціативи 13 урядів західноєвропейських держав, що входили до складу Комітету європейського економічного співробітництва, дали згоду на створення Робочої групи, яка б досліджувала можливість створення одного чи декількох європейських митних союзів, заснованих на принципах ГАТТ.

У 1948 р. за ініціативою 13 західноєвропейських держав за допомогою Постійного бюро тарифів було організовано Економічну і Митну комісії, основні функції яких полягали в запровадженні загальної товарної номенклатури та розробці принципів оцінки товарів з митними цілями. Комісія також вивчала способи уніфікації митних процедур. Результатом роботи цих двох комітетів стало підписання 15 грудня 1950 р. у Брюсселі двох конвенцій — Конвенції по номенклатурі для класифікації митних тарифів і Конвенції по оцінці товарів у митних цілях. Тоді ж був підписаний установчий документ першої спеціалізованої митної організації Конвенція про створення Ради митного співробітництва (РМС), що набула чинності 4 листопада 1952 р. Саме цій організації, яка з середини 90-х рр. ХХ ст. отримала назву Всесвітня митна

організація (ВМО) судилося стати основою для розвитку міжнародного митного співробітництва в сучасному Світі.

ВМО є незалежним міждержавним органом, діяльність якого на сьогодні зосереджена в таких сферах: вирішення питань безпеки та поліпшення світової торгівлі, розвиток потенціалу національних митних служб, боротьба з підробками та контрафактом.

Організацією розробляються і подаються державам-членам пропозиції і рекомендації, які стосуються різноманітних напрямів їхньої діяльності у митній справі, здійснюється підготовка проектів конвенцій і поправок до вже діючих конвенцій з митних питань, здійснюється співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції тощо.

Мета утворення ВМО — це не тільки створення виконавчого апарату, необхідного для втілення в життя конвенцій, вироблених під егідою організації, спеціально створеної заради співробітництва держав у митних питаннях. Організація наділена досить широкими повноваженнями для того, щоб, як відзначається в установчому акті, «забезпечити можливо більш високий рівень погодженості й однаковості їх митних систем і підсилити вивчення проблем, що виникають у ході розвитку і поліпшення митної техніки та митного законодавства».

Ключовими функціями даної організації, закріпленими в нормах ст. 3 Конвенції про створення РМС, є:

- вивчення всіх питань, що стосуються митного співробітництва, якому договірні сторони погодилися сприяти згідно з основними цілями Конвенції;
- вивчення технічних аспектів митних систем, так само як і пов'язаних з ними економічних чинників, з метою запропонування членам ВМО практичних засобів досягнення якомога вищого рівня погодженості та однаковості;
- підготовка проектів конвенцій і поправок до них, а також внесення рекомендацій щодо їх прийняття зацікавленими сторонами;
- розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій, укладених як в результаті роботи ВМО, так і конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, підготовлених Групою по вивченню можливості створення Європейського Митного Союзу;

- розробка примирливих рекомендацій для вирішення спорів по тлумаченню і застосуванню конвенцій;
- забезпечення поширення інформації, що стосується митного регулювання і процедур;
- подання зацікавленим урядам за своєю ініціативою або за їх проханням інформації або порад по митних справах згідно з основною метою;
- співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до компетенції РМС.

Відповідно до ст. 2 Конвенції про створення РМС її членами є: уряди держав учасниць установчої конвенції, а також, зі схвалення Ради ВМО, — уряди окремих митних територій, залежних у зовнішньополітичних відносинах від інших країн, але, які володіють самостійністю у веденні зовнішньої торгівлі. Конвенція про створення РМС передбачає можливість приєднання до неї будь якої держави шляхом простої процедури: документ про приєднання повинен бути депонований у Міністерстві закордонних справ Бельгії.

Діяльність Ради почалася з роботи I сесії 26 січня 1953 р. в Брюсселі. На першому засіданні були присутні представники 17 держав-членів Ради: Австрії, Бельгії, Франції, Німеччини, Греції, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Туреччини, Великої Британії, Північної Ірландії.

У 1961 р. в Раді налічувалося 29 держав, у 1971 — 66, 1981 — 93, 1986 — 97, 1987 — 103, 1997 р. — 132, 2004 р. — 142 держави. Радянський Союз став членом РМС у 1991 р. 19 червня 1992 р. Україна стала повноправним членом Ради митного співробітництва. В 1997 р. Україна вибрана до Фінансового комітету, а в 1998 р. — в Політичну комісію.

З 1978 р. використовується основна Брюссельська митна номенклатура, яка стала підґрунтям побудови національних митних тарифів у сфері зовнішньоторговельних відносин близько 150 держав. Використання Брюссельської номенклатури значно спростило і здешевило облік зовнішньоторговельних операцій на національному рівні і надало можливість зіставлення митних тарифів окремих країн.

Рада митного співробітництва у 1984 р. прийняла рішення щодо використання системи регіонального представництва за такою структурою регіонів: Північна Африка, Близький та Середній Схід;

Південь Сахари (англомовні країни); Північ Сахари (франко-, іспано- та португаломовні країни); Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Австралія та Тихоокеанські острови; Північна Америка, Південна Америка, Центральна Америка та Карибський басейн; Європа (40 країн).

У 1988 р. розпочався новий етап уніфікації митних правил на базі досконалішої Гармонізованої системи опису і кодування товарів, розробленої Радою Митного Співробітництва за участі експертів багатьох країн і міжнародних економічних організацій. Постійно діючим виконавчим органом ВМО є Секретаріат.

Організаційна структура сформована відповідно до статей 5 і 6 Конвенції і має такий вигляд: Генеральний секретаріат; Фінансовий комітет; Політичний комітет; Комітет з номенклатури; Комітет щодо системи гармонізації; Комітет з цін; Комітет з оцінки товарів з митними цілями; Комітет з навчання і оцінки; Постійні технічні комітети.

Основна функція роботи Генерального секретаріату — це координація дій Ради митного співробітництва. Генеральний секретаріат складається із 100 осіб. Держави-учасниці забезпечують секретаріатові необхідний штат для виконання проектів.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувався широким запровадженням новітніх інформаційних технологій в митну сферу. ВМО було прийнято низку міжнародних актів, спрямованих на створення нових митних процедур, які інтегрують ці технології. Найбільш яскравим прикладом яких є система «Електронна митниця».

Міжнародний союз залізничних товарних перевезень.

Конвенція, що стосується міжнародних залізничних перевезень укладена 9 травня 1980 р. у Берні. Ця Конвенція інтегрувала дві Бернські конвенції про залізничні перевезення. Одна з них стосувалася перевезень вантажів (її французька абревіатура СІМ), інша — пасажирів і багажу (СІV). В окремих літературних джерелах зазначається, що обидві конвенції були укладені у 1890 р. Зустрічається й інформація про те, що Конвенцію СІМ було укладено у 1890 р., а Конвенцію СІV — у 1923 р. Так звану Додаткову угоду до Конвенції СІV було укладено у 1966 р. Вона стосувалася відповідальності за перевезення пасажирів. Додаток А

до COTIF одержав назву «Єдині правила CIV», а додаток В одержав назву «Єдині правила CIM».

Бернські конвенції було переглянуто у 1980 р., у результаті чого з'явилася Конвенція COTIF. Вона набрала чинності у 1985 р.

9 грудня 1923 р в Женеві була укладена Конвенція про статус і міжнародне облаштування залізниць. Угода про міжнародне вантажне перевезення та Угода про міжнародне пасажирське сполучення були укладені у 1950 р. соціалістичними країнами (за винятком Югославії). Угоди містять уніфіковані матеріально-правові норми та уніфіковані колізійні прив'язки.

Хоч Радянський Союз і розпався, Угодою про міжнародне вантажне перевезення і далі керуються країни СНД та Балтії. Кабінет Міністрів України прийняв постанову "Про угоди з міжнародного вантажного й пасажирського сполучення" від 3 квітня 1993 р. № 246, відповідно до якої вантажовідправники та вантажоодержувачі мають керуватися положеннями угод.

Керівники залізничних відомств країн СНД 1 жовтня 1997 р. уклали в м. Баку Угоду про особливості застосування окремих норм Угоди про міжнародне вантажне перевезення.

Керівники центральних органів залізниць країн — суб'єктів колишнього СРСР 20 жовтня 1992 р. прийняли рішення про продовження застосування "Статуту залізниць Союзу РСР" (затвердженого постановою Ради Міністрів СРСР від 6 квітня 1964 р. № 270) до міждержавних перевезень вантажів.

Організаційно-правову діяльність у сфері залізничного транспортного обслуговування на вищому міжнародному рівні провадить Міжнародний комітет залізничного транспорту (СІТ), заснований 1902 р. у Відні.

Завдання СІТ:

— розвиток міжнародного права в галузі залізничних перевезень на підставі міжнародних конвенцій;

— розвиток та ухвалення норм і правил, що стосуються системи міжнародних транспортних перевезень.

Керівний орган СІТ — комітет, до складу якого входить до трьох представників від кожної країни — члена СІТ. Комітет призначає одну з залізничних адміністрацій керівним органом СІТ на п'ять років. У межах СІТ періодично проводяться пленарні сесії, регулярно публікуються довідники інформаційно-нормативного характеру.

Членами СІТ є залізничні адміністрації, а також морські й автотранспортні підприємства та організації більшості країн переважно європейського регіону.

Крім СІТ, важливе значення має Міжнародний союз залізниць (UIC), заснований у Парижі в жовтні 1922 р. Завданнями Союзу є:

- уніфікація і поліпшення умов будівництва і роботи залізничних систем у сфері міжнародних пасажирських перевезень;

- координація і стандартизація діяльності в цьому напрямі членів Союзу шляхом укладання спеціальних угод, а також у межах окремих спеціалізованих міжнародних організацій;

- сприяння адміністраціям залізниць у вивченні питань, що становлять загальний інтерес;

- організація обміну досвідом.

До Міжнародного союзу залізниць входять понад 70 країн, представлених національними адміністраціями залізниць. Організація підтримує робочі зв'язки з іншими міжурядовими і неурядовими організаціями, публікує значну кількість матеріалів інформаційно-технічного характеру.

До важливих міжнародних організацій у галузі залізничних перевезень належать також Міжнародна асоціація залізничних конгресів, що займається підготовкою і проведенням конгресів із питань практичної діяльності залізниць, і Європейська конференція з пасажирських тарифів, яка регулює єдину тарифну політику у сфері залізничних перевезень пасажирів.

На міжнародному рівні перевезення залізничним транспортом здійснюються на підставі двосторонніх і багатосторонніх міжурядових угод, що укладаються уповноваженими органами держав — учасників угод. Загальною основою міжнародних норм у сфері залізничних перевезень слугують Бернські конвенції про перевезення вантажів і пасажирів. Ухвалені ще наприкінці ХІХ ст., вони періодично переглядаються. Останньою редакцією стала Бернська конвенція 1980 р. під назвою *«Єдина конвенція про міжнародні залізничні перевезення»*, яка погоджує багато важливих питань функціонування залізничного транспорту.

Розділ 4. ІСТОРІЯ ЛІГИ НАЦІЙ

Створення Ліги Націй.

Діяльність.

Причини краху.

Створення Ліги Націй.

Ліга Націй – перша міжнародна міждержавна організація, створена з метою розвитку співробітництва, досягнення миру і безпеки між народами на Паризькій мирній конференції в 1919 – 1920 рр.

Ідея створення Ліги Націй належить Великобританії. В кінці 1915 року – міністр закордонних справ Едвард Грей запропонував створити міжнародну організацію по боротьбі за мир.

Питання про Лігу Націй на порядку денному виявилось одним з головних як мінімум по двох основних причинах. По-перше, як міжнародний орган Ліга насправді могла внести практичний внесок до регулювання міжнародних відносин і зменшення небезпеки війни. По-друге, Ліга Націй і її Статут були покликані дати правову і моральну санкцію політиці великих держав, легалізувати її в очах громадської думки, яка до 20-их років ХХ століття вже ставала важливим політичним чинником, – перш за все в демократичних і ліберальних країнах.

Було створено комісію по виробленню статуту Ліги Націй на чолі з президентом США Вудро Вільсоном. Почалась боротьба між Англією, Францією та США щодо проекту статуту. Пізніше Англія і США об'єднались.

Питання створення Ліги Націй викликали серйозні суперечки між головними учасниками конференції. На одному з перших засідань з'ясувалося, що плани її створення, витікаючи від різних делегацій, відрізняються мірою просторовості і ступенем опрацювання деталей. Французький план, зокрема, був набагато детальніший британського. Париж непримиренно вимагав включення в Статут пункту про створення міжнародних збройних сил, здатних підтримувати безпеку в Європі. Франція сподівалася використовувати свою перевагу в сухопутних силах і зробити їх основою майбутньої міжнародної армії, яку при необхідності можна було б направити проти Німеччини. Одночасно французька делегація вважала, що спочатку необхідно підготувати і підписати

договір з Німеччиною, а потім займатися створенням міжнародної організації.

У цьому *Жорж Клемансо* зустрів дуже серйозний опір В. Вільсона, який вважав, що створення світового порядку потрібно починати якраз з будівництва Ліги Націй. На думку США, Лізі як головній міжнародній організації по створенню нової системи колективної безпеки можна було навіть взагалі делегувати право розробки мирного договору з Німеччиною. В. Вільсон наполіг на підготовці проекту створення Ліги Націй спеціальною комісією. В рамках конференції був утворений (25 січня 1919 р.) комітет з підготовки проекту Ліги Націй. Резолюція про його устанovu, запропонована британською делегацією, передбачала, що Ліга Націй:

- буде створена для врегулювання всіх питань, пов'язаних з устанovenням миру і сприяння міжнародній співпраці, здійсненню гарантій виконання взятих міжнародних зобов'язань;
- стане невід'ємною частиною загального договору про мир і залишиться відкритою для приєднання кожної цивілізованої нації, яка прийме і підтримає її цілі;
- забезпечить періодичні зустрічі її членів на міжнародних конференціях (сесіях), на користь чого будуть створена постійна організація і секретаріат для забезпечення роботи Ліги Націй в перервах між конференціями (сесіями).

Ухвалення резолюції було безперечним успіхом Вудро Вільсона, але воно не гарантувало підготовки Статуту організації до закінчення роботи над договором з Німеччиною. Опоненти Вудро Вільсона не приховували надій на провал роботи комісії під його головуванням. Але американська делегація проявила завзятість. Сам президент США за допомогою члена американської делегації Д. Х. Міллера двічі переробляв свій початковий проект Ліги Націй. Останній був закінчений вже 2 лютого 1919 р.

Засновниками Ліги Націй вважались держави-переможці у Першій світовій війні 1914 – 1918 рр., а також новостворені країни Польща, Чехословаччина і Хіджаз. Спочатку членами цієї організації стали 44 країни, пізніше кількість їх збільшилась до 52. Статут Ліги Націй включався як складова частина до всіх післявоєнних мирних договорів. Основними органами Ліги Націй були: асамблея (збори) представників всіх членів організації, Рада Ліги, а також постійний

секретаріат на чолі з генеральним секретарем. Місцем перебування основних органів Ліги Націй стала Женева.

28 квітня 1919 р. був прийнятий Статут Ліги Націй. Його підписали 44 держави.

Три категорії членства:

- 31 країни, які воювали на боці Антанти. (реально 30 держав бо США не ратифікували Версальську угоду, а Статут Ліги був її складовою);
- запрошені держави, які підтримували нейтралітет у війні;
- решта держав (приймалися якщо 2/3 членів ЛН будуть «за») Органи ЛН;
- Збори всіх представників Ліги (Асамблея);
- Рада Ліги (прообраз РБ ООН), склад: 5 постійних членів (Великої Британії, Франції, Італії, Японії, США (не увійшли) і непостійні члени, які обиралися Асамблеєю (спочатку було 4, потім 6, потім 8);
- Постійний секретаріат. Кожна країна має 1 голос.

При Лізі Націй існувало дві міжнародні установи: Міжнародна Організація праці, Постійна палата міжнародного суду в Гаазі.

Ліга Націй спробувала створити систему спеціальних і допоміжних органів: тимчасові комісії, комітети тощо. Члени комітетів призначалися Радою Ліги за принципом – найбільш відомі фахівці в якійсь галузі при відсутності принципу державного представництва. Навіть якщо комітет і доходив до якогось рішення, держава відмовлялася приймати його, посилаючись на відсутність її представників і неврахуванні її інтересів.

Статут Ліги Націй складався з 26 статей. Разом з тим Статут не містив принципу безумовної заборони застосування сили. Важливе значення для механізму регулювання системи міжнародних відносин і забезпечення її стійкості мала стаття 19, яка передбачала можливість перегляду діючих договорів, якщо вони входили в суперечність з новими міжнародними реальностями і могли стати загрозою миру

Головними завданнями Ліги Націй відповідно до Статуту були:

- надання гарантій країнам членам;
- колективні дії в разі порушення статуту і війни;
- збереження незалежності і територіальної цілісності держав;
- якщо конфлікт не вдається вирішити самостійно, його учасники можуть звернутися до арбітражу або Ради Ліги Націй;

- сторони не повинні вдаватися до воєнних дій протягом 3 місяців після початку скликання конференції з конфлікту (тобто війна дозволяється!)

Заходи проти порушень:

- порушення миру розглядається як війна проти усіх членів Ліги;
- введення повної економічної і політичної ізоляції;
- формування військ з національних контингентів з метою примусу до миру.

Економічні Санкції застосовувалися в 1935 р. проти Італії під час агресії проти Ефіопії, але неефективно.

Мінуси Статуту Ліги Націй і взагалі мінуси у діяльності Ліги Націй:

- санкції не мали всеохоплюючого характеру;
- рішення в Асамблеї і раді Ліги приймалися за принципом одностайності і будь-який член Ліги Націй міг накладати вето і паралізувати діяльність Ліги Націй;
- Ліга Націй не набула впливового характеру через відсутність США і СРСР;
- кількість комітетів не було лімітовано – їх була величезна кількість.
- відсутній координаційний орган і лише в останні роки було створено 2 комітети з координації;
- традиційне суперництво між Великою Британією і Францією.

Асамблеї Ліги Націй скликались щорічно. Представники кожної держави мали на засіданнях один голос незалежно від кількості населення і величини території країни. Рішення асамблеї приймалися одноголосно, за винятком спеціально обумовлених. Такий підхід приводив до численних безплідних дискусій і компромісів, неефективних рішень і в кінцевому рахунку – послаблення впливу Ліги Націй на міждержавні стосунки і вирішення міжнародних конфліктів. Рада Ліги Націй складалася з чотирьох постійних членів (Англія, Франція, Італія, Японія) та чотирьох непостійних, які щорічно переобиралися.

Декілька положень статуту стосувалися проблем запобігання і вирішення міждержавних конфліктів. У випадку виникнення загрози конфліктів між членами Ліги Націй, ставились питання на розгляд Ради, або третейського суду незацікавлених країн. У випадку необхідності всі країни, члени Ліги Націй були зобов'язані розірвати з агресором всі економічні і культурні зв'язки, оголосити йому

загальну блокаду. Криза діяльності Ліги Націй особливо яскраво проявилася після провалу міжнародної конференції по роззброєнню, коли Німеччина та Японія в 1933 р. вийшли з її складу. СРСР використовував її не стільки для реального вирішення міжнародних конфліктів, а як трибуну для політичної пропаганди. Безпомічність Ліги Націй проявилась при обговоренні скарг на японську агресію проти Китаю, розпочату в 1931 р., італійську проти Ефіопії (1935–36), радянську проти Фінляндії (1939–40). Ліг Націй не зуміла прийняти жодного ефективного рішення проти агресорів. Виключення СРСР з організації в грудні 1939 р. було кроком відчаю, а не реальною допомогою жертві агресії.

До завдань Ліги Націй належала оборона прав національних меншостей, гарантованих міжнародними договорами, які підписали країни, що окупували українські землі. Еміграційні уряди УНР і ЗУНР, українські парламентарі неодноразово зверталися до Ліги Націй зі скаргами на порушення прав і свобод на окупованих українських землях урядовими властями Польщі, Румунії і СРСР. Взявши до уваги протест Євгена Петрушевича, Ліга Націй в своєму рішенні від 23 лютого 1921 р. визнала, що Східна Галичина знаходиться під польською воєнною окупацією і засудила антиукраїнську політику варшавського керівництва. У вересні 1933 р. Ліга Націй провела таємне засідання з приводу голодомору в Україні. Прийняті рішення носили декларативний характер і не мали реального впливу на ситуацію. До компетенції Ліги Націй належала опіка над емігрантами. Емігрантське бюро, очолюване визначним норвезьким вченим і дипломатом, лауреатом Нобелівської премії Фрітьофом Нансеном, надавало допомогу політичним емігрантам з Наддніпрянської України.

Мандати Ліги Націй

Мандати Ліги Націй були затверджені у Статті 22 Угоди Ліги Націй. Ці території були колишніми колоніями Німецької та Османської імперій, що були поділені і залишені під спостереженням Ліги Націй після Першої світової війни. На відміну від протекторату, мандат зобов'язував мандатарія (держави, яким було видано мандат) до дотримання зобов'язань Ліги Націй до жителів територій, а також заборонялися работоргівля, торгівля зброєю і алкоголем. На підмандатній території заборонялося будівництво військових баз і укріплень, створення армії з корінного населення.

Процес встановлення мандатів складався з двох стадій:

- Формальне видалення суверенітету попередньо керуючих держав;
- Передача повноважень мандатарія з числа країн-переможниць. Території, що підпали під мандат, були визначені згідно з такими угодами та договорами:
 - Версальський мирний договір.
 - Севрський мирний договір.
 - Конференція в Сан-Ремо.
 - Лозанський мирний договір.

Підмандатні території за рівнем розвитку державності були розділені на три групи: «А», «В» і «С».

Мандат «А» перша категорія: це були території, що досягли певної стадії розвитку і могли бути визнані незалежними. Вони були переважно колишніми частинами Османської імперії.

- Палестина (Великобританія) 25 квітня 1920 р. — 25 травня 1946 р., де-факто з 29 вересня 1923 р. по 14 травня 1948 р. (утворення Ізраїлю), включаючи Трансйорданію (Хашимітський емірат, пізніше королівство Йорданія).
- Сирія (Франція), 29 вересня 1923 р. — 1 січня 1944 р., включаючи Ліван; Хатай (з 1939 р. провінція у складі Туреччини).
- Месопотамія (Великобританія) 10 серпня 1920 р. — 3 жовтня 1932 р.

Мандат «В» друга категорія: Колишні німецькі колонії в Західній та Центральній Африці, які підлягали безпосередньому управлінню мандатарія (мандати видані 22 липня 1922 р.):

- Руанда-Урунді (Бельгія), спочатку два окремих німецьких протекторати, на які видано єдиний мандат, з 1 березня 1926 р. по 30 червня 1960 р. в адміністративному союзі з колонією Бельгійське Конго (з 13 грудня 1946 р. Підопічна територія ООН до проголошення незалежності 1 липня 1962 р.).
- Танганьїка (Великобританія), з 11 грудня 1946 р. підопічна територія ООН; з 1 травня 1961 р. під самоврядуванням; з 9 грудня 1962 р. — Республіка; в 1964 р. об'єднана з Занзібаром (нова назва об'єднання — Танзанія), і дві колишні німецькі території, окуповані та розділені Великобританією і Францією в ході Першої світової війни:
- Німецький Камерун. Ліга Націй видала мандат Великобританії на Західний Камерун і Франції на Східний Камерун, 13 грудня

1946 р. перетворені в підопічні території ООН. Західний Камерун — підопіка Великобританії, розділений на Північний Камерун (з 1961 у складі Нігерії) і Південний Камерун (з 1961 р. в складі Камеруну), Східний Камерун — підопіка Франції (з 1960 р. — Камерун).

- Німецьке Того. Великобританія отримала мандат на управління західною частиною Того — Британське Того, Франція — східної — Французьке Того. З 13 грудня 1946 р. підопічні території ООН, під тим же управлінням. Британське Того 13 грудня 1956 р. стало частиною колонії Золотий Берег (з 1957 р. — Гана), Французьке Того з 27 квітня 1960 р. незалежна Тоголезька Республіка (Того).

Група «С»

Мандат «С» третя категорія: Це були території, «які, унаслідок розкиданості їхнього населення, або його нечисленності, або віддаленості країн від центрів цивілізації, або географічної суміжності з територією Відповідальної держави, або через інші обставини, може бути краще всього адміністрована під законами Відповідальної держави.» Колишні німецькі колонії в Південно-Західній Африці і Океанії, передані під безпосереднє управління мандатарія, як їх складова частина.

- Німецька Нова Гвінея (Австралія) перетворено у ериторію Нова Гвінея з 17 грудня 1920 р.; з 8 грудня 1946 р. підопічна територія ООН під тим же управлінням; з 16 вересня 1975 р. в складі незалежної держави Папуа – Нова Гвінея.
- Науру (раніше частина Німецької Нової Гвінеї). 17 грудня 1920 р. виданий мандат Австралії (формально разом з Великобританією і Новою Зеландією); з 1 листопада 1947 р. підопічна територія ООН (під тим же управлінням); з 31 січня 1968 р. незалежна республіка.
- Німецьке Самоа (Нова Зеландія) з 17 грудня 1920 р., перейменовано в Західне Самоа (щоб відрізнити від Американського Самоа; з 25 січня 1947 р. підопічна територія ООН; з 1 січня 1962 р. незалежна держава.
- Південно-Тихоокеанська територія (Японія); з 18 липня 1947 р. Підопічна територія Тихоокеанські острови (США)
- Німецька Південно-Західна Африка з 1 жовтня 1922 р. перетворено у підмандатну територію Південно-Західна Африка, а також місто Уолфіш-Бей, що входило з 1878 р. до складу Капської колонії, в 1946 р. ООН відмовилася визнати

ПЗА підопічною територією ПАС (з 1961 р. ПАР). У 1968 р., ООН затвердила назву Намібія, з 21 березня 1990 р. незалежна держава (без Уолфіш-Бею), 28 лютого 1994 р. Уолфіш-Бей і Пінгвінові острови передані Намібії.

Території управлялися «Відповідальними державами», як наприклад Сполучене Королівство мало Палестинський мандат і Південноафриканський Союз у разі Південно-Західної Африки, до того часу, коли території були визнанні здібними до самоврядування. Було чотирнадцять підмандатних територій, що були поділені серед шести Відповідальних держав: Сполученим Королівством, Францією, Бельгією, Новою Зеландією, Австралією і Японією. На практиці, підмандатні території розглядалися як колонії і були взяті до уваги критиками як здобич війни. За винятком Іраку, який приєднався до Ліги 3 жовтня 1932 р., ці території не набули незалежності до Другої світової війни, процес, який не скінчився до 1990 р. Після Другої світової, більшість підмандатних територій, що залишилися, стали Підопічними територіями Організації Об'єднаних Націй.

На додаток до мандатів, Ліга безпосередньо управляла Саарландом, 15 років, перед тим, як земля було повернена Німеччині за результатами плебісциту, і вільним містом Данцигом (зараз Гданськ, Польща) з 15 листопада 1920 р. по 1 вересня 1939 р.

Діяльність Ліги Націй.

Найважливішими завданнями нової організації, згідно зі статутом, вважалися «розвиток співробітництва між народами та гарантія миру й безпеки». Американський сенат спрямував курс своєї політики на самоізоляцію від європейських справ. Ознайомившись зі статутом Ліги, вони відхилили його, і США не стали членом цієї міжнародної організації. Без економічного й військового потенціалу США Ліга Націй виявилася надто слабкою організацією для вирішення міжнародних проблем. Провідну роль в її діяльності відігравали Велика Британія та Франція.

У 20-х – на початку 30-х років у центрі уваги Ліги Націй були суперечки між Швецією і Фінляндією за Аландські острови.

Аландські острови — архіпелаг з близько 6500 островів між Швецією і Фінляндією. Острови мали шведськомовне населення, але в 1809 р. Швеція передала як Фінляндію, так і Аландські острови Російській імперії. Коли Фінляндія оголосила незалежність в грудні

1917 р. після Жовтневого перевороту, більшість населення Аландських островів висловились за те, щоб знову стати частиною Швеції; Фінляндія, проте, вважала, що острови є частиною їх нової держави, оскільки росіяни включили їх в Фінляндське генерал-губернаторство сформоване в 1809 р. Шведський уряд підняв питання перед Лігою Націй в 1921 р. Після розгляду, Ліга Націй визначила, що острови повинні бути частиною Фінляндії, але управлятися автономно, відводячи потенційну війну між двома країнами.

Ще одним успіхом у діяльності Ліги Націй було вирішення проблеми Албанії. Адже кордон між Албанією і Королівством Югославією збережено в суперечці після Паризької мирної конференції у 1919, і югославські війська зайняли частину албанської території. Ліга Націй послала комісію представників до регіону. Комісія зробила висновки на користь Албанії і Югославські сили відійшли в 1921 р. Війні знову запобігли.

У 1920 р. за Версальським договором повинно було бути проведено плебісцит про належність Верхньої Сілезії, для того щоб визначити чи дана територія повинна бути частиною Німеччини чи Польщі. Дискримінація і застосування сили проти поляків призвели до низки Сілезьких повстань (1919 і 1920). У плебісциті, приблизно 59,6% (близько 500,000) голосів було віддано за об'єднання з Німеччиною, і цей результат призвів до Третього Сілезького повстання у 1921 р. Ліга взялась за врегулювання конфлікту. У 1922 р., після шеститижневого дослідження прийшли до висновку, що земля повинна бути поділена; це рішення було прийнято як країнами, так і більшістю населення Верхньої Сілезії.

Портове місто Мемель або зараз Клайпеда і Клайпедський край був під контролем Ліги після кінця Першої світової війни і управлявся французьким генералом протягом трьох років. Хоча населення було здебільшого німецьким, литовський уряд висловив претензії на території, і литовські сили вторглися в 1923 р. в це місто. Ліга Націй погодилась, на те щоб віддати землю навколо Мемеля до Литви, але оголосила, що сам порт повинен зберегти міжнародну зону; Литва на цю пропозицію погодилась. Дане вирішення проблеми вважалося як невдача (Ліга виступала проти використання сили), але збереження міжнародного статусу порту, без істотного кровопролиття, було перемогою Ліги Націй.

Ліга Націй вирішила суперечку між Іраком і Туреччиною, щодо контролю над колишньою Османською провінцією Мосул в 1926 р. Великобританія, отримала від Ліги Націй А-мандат над Іраком в 1920 р. і тому представляла Ірак в його закордонних справах, Мосул належав до Іраку; з іншого боку, нова Турецька республіка претендувала на провінцію як частину її історичної прабатьківщини. Три представники комітету Ліги Націй були відправлені до регіону в 1924 р., щоб вивчати ситуацію і в 1925 р. рекомендується регіону, приєднатися до Іраку, за умови, що Великобританія мала би мандат над Іраком ще 25 років, щоб гарантувати автономні права курдського населення. Рада Ліги Націй прийняла рекомендацію 16 грудня 1925 р., щоб віддати Мосул Іраку. Британія, Ірак і Туреччина підписали договір 5 червня 1926 р., щодо передачі Мосула Іраку.

Чутки про рабство в незалежній африканській країні Ліберія, примусила Лігу Націй почати дослідження щодо використання примусової праці на гумових плантаціях в цій країні. У 1930 р., Ліга отримала інформацію, що багато урядових посадових осіб задіяні в продажі робочої сили, своїми діями Ліга Націй спровокувала відставку президента Чарльз Кінга, його віце-президента і численних інших урядових посадових осіб.

Після декількох прикордонних конфліктів між Колумбією і Перу на початку ХХ сторіччя, і перуанського захоплення колумбійського міста Летиція 1 вересня 1932 р., розпочався збройний конфлікт між двома державами. Через місяці дипломатичних суперечок, дві держави прийняли посередництво Ліги Націй. Тимчасова мирна угода, підписана обома сторонами в травні 1933 р., запросила Лігу, прийняти на себе контроль за спірною територією, поки двосторонні переговори продовжувались. У травні 1934 р., була підписана мирна угода, за якою відбувалось повернення Летиції до Колумбії.

Ліга також боролася з міжнародною торгівлею опіумом і сексуальним рабством, полегшувала становище біженців, особливо в Туреччині в періоді до 1926 р. Одним з її нововведень в цій області було введення Паспорта Нансена в 1922 р., який був першим міжнародно визнаним посвідченням особи без громадянства для біженців.

Але слід зауважити, що у своїй діяльності Ліга Націй мала і ряд невдач. Тобто не завжди своїм втручанням вона сприяла вирішенню конфлікту, а навпаки лише його загострювала. Наприклад у Польсько-Чехословацькому прикордонному конфлікті 1919 р.

Заолжя – регіон Польщі і сьгоднішньої Чехії, відомий його вугільною промисловістю. Чехословацькі солдати захопили регіон в 1919 р., поки Польща захищала себе від вторгнення Радянської Росії. Ліга Націй втрутилась, вирішивши, що Польща повинна узяти контроль над більшою частиною регіону, а Чехословаччина має взяти частину регіону, яка мала найцінніші вугільні шахти і залізницю, що сполучала Чехію і Словаччину. Місто ділилося на польський Цешин і чеський Чеські-Тешин. Польща відмовилася ухвалити це рішення; хоча не було ніякого подальшого насильства, дипломатична суперечка продовжувала ще 20 років. Кінець кінцем, ситуація привела до польської військової анексії Чеські-Тешин в 1938 р., таким чином Ліга Націй не змогла вирішити цю суперечку мирним шляхом.

Після Першої світової війни, Польща і Литва отримали знову незалежність, яку вони втратили протягом Третього поділу Речі Посполитої у 1795 р. Хоча країни мали сторіччя загальної історії в Речі Посполитій, зростаючий литовський націоналізм запобіг створенню наново колишньої об'єднаної держави. Місто Вільно було зроблено столицею Литви. Хоча Вільнюс був культурно-політичним центром Великого Князівства Литовського починаючи з 1323 р, але більшість населення в ХХ-му сторіччі було польським.

Протягом Польсько-радянської війни у 1920 р., польська армія узяти контроль над містом. Не зважаючи на заяву поляків що мешкали у місті, Ліга попросила Польщу вивести війська: поляки цього не зробили. Місто і його околиці були проголошені окремою державою Серединною Литвою і 20 лютого 1922 р. місцевий парламент ухвалив Акт Об'єднання і місто було об'єднане з Польщею як столиця Вільненського Воєводства. Теоретично британські і французькі війська могли виконати рішення Ліги; проте, Франція не бажала протистояння з Польщею, яку вважали можливим союзником в майбутній війні проти Німеччини або Радянського Союзу. Як Британія, так і Франція бажали мати Польщу як буферну зону між Європою і Комуністичною Росією. Кінець кінцем, Ліга прийняла Вільно як польське місто 15 березня 1923 р. Поляки володіли ним до радянського вторгнення в 1939 р.

Литовський уряд відмовлявся прийняти польську владу над Вільно і розглядав її як конституційну столицю, до польського ультиматуму Литві у 1938 р., коли Литва встановила дипломатичні

відносини з Польщею і тому де-факто прийняла кордони свого сусіда.

Також Ліга Націй фактично не заборонила окупації Руру. За Версальським договором Німеччині довелося сплатити відшкодування. Вони могли бути сплачені грошима або товарами у обумовленому переліку; проте, в 1922 р. Німеччина не змогла провести оплату. В наступному році, Франція і Бельгія вторглися в індустріальне серце Німеччини, Рур, не зважаючи що це було пряме порушення правил Ліги. Францією, що входила в склад Ради Ліги, і Британією, що коливалась, щоб приструнити її близького союзника, нічого не було зроблено в Лізі Націй. Це був істотний прецедент для подальшого невиконання вимог Ліги.

Слід зауважити, що у конфлікті на Корфу Ліга Націй також продемонструвала свою слабкість, адже одне головне прикордонне поселення, залишилося територіально не визначеним, після Першої світової війни, на кордоні між Грецією і Албанією. Ліга, взялася врегулювати суперечку. Рада призначила італійця Енріка Телліні спостерігачем. 27 серпня 1923 р., оглядаючи грецьку сторону кордону, Телліні і його штат були убиті. Італійський лідер Беніто Муссоліні зажадав відшкодування від Греції і видачі вбивць. Греки відмовились.

31 серпня, італійські війська зайняли острів Корфу, частину Греції, і вбили п'ятнадцять осіб. Спочатку, Ліга засудила вторгнення Муссоліні, але рекомендувала Греції виплатити компенсацію, поки вбивці Телліні не будуть знайдені. Муссоліні, хоча спочатку був згоден з рішенням Ліги, зробив спробу змінити їх. Працюючи з Радою Послів, він зумів змусити Лігу змінити її рішення. Греція була вимушена вибачитися і компенсація мала бути сплачена безпосередньо і негайно. Муссоліні міг святкувати перемогу в Корфу.

Захоплення Маньчжурії (1931 – 1933) було однією з головних невдач Ліги і послужило причиною виключення Японії з організації. У ніч на 19 вересня 1931 р. біля Мукдена на залізниці пролунав вибух бомби. Це була провокація, привід для вступу японських військ у північно-східні міста Китаю — Мукден, Чанчунь, Гірин та ін. Почалася японська окупація в Маньчжурії.

Китай звернувся зі скаргою до Ради Ліги Націй, щодо виведення японських військ із Китаю, адже японська інтервенція тривала. Рада Ліги Націй на прохання Китаю вирішила 9 грудня 1931 р. відрядити

на місце подій спеціальну комісію на чолі з лордом Літтоном. Поки комісія Літтона понад півроку добиралася до Китаю, японська агресія в Китаї поширювалася. Наприкінці 1931 — в січні 1932 рр. японські війська окупували Цицикар, Харбін, а потім усю Маньчжурію, захопили Шанхай, та бомбардували китайські міста.

Західні держави морально осудили Японію за порушення пакту Бріана—Келлога, але не оголосили ніяких санкцій проти неї. Не натрапивши на опір великих держав (жодних санкцій з боку Ліги Націй не було), японське командування з допомогою своїх китайських прихильників проголосило 9 березня 1932 р. маріонеткову державу Маньчжоу-Го на чолі з імператором Пу І.

Нарешті комісія Літтона добралася до Китаю і в жовтні 1932 р. (майже через рік після призначення) опублікувала свою доповідь. Комісія в цілому осудила японську окупацію Маньчжурії, обвинуватила Японію в порушенні пакту Бріана—Келлога та Вашингтонського «договору 9-ти» (1922 р.) і закликала до «міжнародного співробітництва» і «відкритих дверей» у Китаї.

В грудні 1932 р. надзвичайна сесія Асамблеї Ліги Націй заслухала представників Китаю та Японії. Лорд Саймон навіть підтримав Японію, після чого японський представник подякував йому за те, що той «за півгодини чітко сформулював позицію Японії, яку протягом 10 днів вона намагалася висловити на Асамблеї». Асамблея передала питання в «Комісію 19-ти» й підкомітети Ліги Націй. Тим часом японські війська спокійно просувалися до Пекіна й Внутрішньої Монголії.

В лютому 1933 р. Генеральна Асамблея Ліги Націй нарешті затвердила доповідь (Японія голосувала проти), осудивши Японію, але без жодних санкцій, і закликала «продовжувати переговори». Ліга Націй виявила своє цілковите безсилля. Японська делегація лицемірно заявила, що «зусилля Японії щодо співробітництва з Лігою Націй досягли своєї межі» і що Японія не може залишатися членом організації. 28 березня 1933 р. Японія вийшла з Ліги.

Окупація Маньчжурії й демонстративний вихід Японії з Ліги Націй створили вогнище війни на Далекому Сході.

Також Ліга Націй була не в змозі запобігти Чакській війні між Болівією і Парагваєм в 1932 р. у посушливому регіоні Гран-Чако Південної Америки. Хоча регіон був рідко населений, володіння регіоном надавало контроль над річкою Парагвай, яка надавала би одній з двох країн, що не мали виходу до моря, вихід до

Атлантичного океану, і було також припущення, що не підтвердилось, про наявність у Гран-Чако нафти. Прикордонні сутички в кінці 1920-х рр. досягли апогею у вигляді війни в 1932 р., коли болівійська армія, виконуючи наказ президента Данієло Саламанча Урей, напала на парагвайський гарнізон Вангуардія. Парагвай апелював до Ліги Націй, але Ліга не прийняла ніяких заходів.

Війна була лихом для обох сторін, обидві країни перебували в стані економічної кризи. 12 червня 1935 р., було підписано перемир'я, за яким Парагвай захопив контроль над більшістю регіону.

Слід зауважити, що не змогла Ліга Націй протистояти Італійському вторгненню в Ефіопію 1935 – 1936 рр. Якщо говорити про Громадянську війну в Іспанії (1936 – 1939), то Ліга Націй також зазнала і тут невдачі.

Причини краху Ліги Націй.

Об'єктивний, неупереджений підхід до оцінки миротворчої діяльності Ліги Націй, зважений аналіз підсумків її діяльності свідчать, що цій міжнародній організації були притаманні як негативні, так і позитивні риси. І хоч вона виявилася нездатною відвернути Другу світову війну, своєю діяльністю на першому етапі (20-ті роки) Ліга сприяла мирному врегулюванню десятків конфліктів. Вперше відповідальність за колективні дії проти порушника міжнародного права втілювалася в конкретні рішення. Новим явищем було й те, що Ліга Націй мала глобальний характер і несла глобальну відповідальність за відвернення війни погодженими діями її членів.

Статут передбачав гарантії членам організації в збереженні їх політичної незалежності і територіальної цілісності проти зовнішньої агресії. Організація створювалася з метою забезпечення мирного розв'язання конфліктів, відвернення війни. Статут передбачав колективні дії всіх членів Ліги Націй у разі порушення агресором Статуту і розв'язання війни. Встановлювалася певна процедура розв'язання конфліктів. Якщо конфліктуючі сторони виявлялися неспроможними вирішувати спірне питання шляхом переговорів, вони мали звернутися до арбітражу, Постійного Суду міжнародної справедливості або Ради Ліги. Конфліктуючі сторони не повинні були вдаватися до війни принаймні протягом трьох

місяців після прийняття рішення органом, що розглядав конфлікт. Але після цього терміну руки конфліктуючих сторін були фактично розв'язані.

Істотний недолік Статуту Ліги Націй полягав у тому, що війна як метод розв'язання спірних питань не заборонялася. Заходи проти порушників миру регламентувалися Статутом. Порушення миру розглядалося як акт війни проти всіх членів Ліги Націй. Передбачалася негайна тотальна економічна й політична ізоляція порушника. Рада мала право рекомендувати і воєнні санкції, включаючи створення об'єднаних збройних сил з контингентів членів Ліги. Проте багато важливих положень Статуту не були втілені в життя внаслідок позиції головних учасників організації, насамперед Англії й Франції, інтереси яких багато в чому не збігалися. Передбачені санкції послаблялися також можливістю такої інтерпретації Статуту, яка давала змогу кожному члену самостійно вирішувати питання про участь у спільних діях організації. А реалії свідчили про те, що серед членів Ліги Націй не панувало переконання, що будь-яка війна, де б вона не почалася, була для них загрозою.

Слабкість Ліги як інструменту підтримання миру зумовлювалася вже самим Статутом організації. Рішення і Асамблеї, і Ради приймалися за принципом одноголосності. Винятком було лише голосування з процедурних питань і про прийняття у члени Ліги Націй, коли рішення приймалися двома третинами, тобто кваліфікованою більшістю. Враховуючи наявність гострих суперечностей між членами Ліги, зрозумілими стають перепони на шляху до прийняття організацією термінових, невідкладних рішень з політичних, воєнних та інших важливих питань.

Істотним недоліком Статуту було й те, що обов'язкову силу мали лише рішення Асамблеї й Ради з адміністративних питань, що стосувалися самої Ліги. Навіть санкції фактично були добровільними, оскільки рішення мали характер рекомендацій. Негативний вплив на ефективність дій Ліги Націй справляла відсутність серед її членів ряду великих держав. Сполучені Штати, які були серед ініціаторів створення Ліги Націй, не стали її членом. Посилення впливу ізоляціоністів, які вимагали, щоб США не втягувалися у європейські справи, не зв'язували собі руки зобов'язаннями Статуту Ліги, спричинило те, що Версальський

мирний договір, частиною якого були положення про створення Ліги Націй, не був ратифікований американським конгресом.

Участь СРСР у роботі Ліги Націй виявилася недовготривалою. Він був прийнятий 1934 р. і виключений 1939 р. у зв'язку з радянсько-фінською війною. Німеччина вступила в Лігу 1926 р. і залишила її 1935 р., подавши відповідну заяву 1933 р. Отже, Ліга Націй не стала справді універсальною організацією. У 1932 р. вона нараховувала 60 членів. З різних причин її залишили 16 держав. Головну роль у керівництві Лігою Націй відігравали Англія і Франція. Все це звужувало можливості прийняття зважених рішень з урахуванням національних інтересів усіх держав та інтересів загальної безпеки. Ліга Націй була покликана підтримувати статус-кво, що сівся в результаті Першої світової війни. Але Версальський мир був побудований на великих суперечностях, несправедливостях, пов'язаних з грабіжницьким поділом територій і насильницьким розв'язанням інших принципово важливих питань. Ліга виявилася нездатною придушити перші небезпечні вогнища війни, розв'язані фашистськими державами. Друга світова війна остаточно поховала Лігу націй, хоча формально вона проіснувала до 31 липня 1946 р. Крах Ліги Націй серйозно підірвав ідею колективної безпеки. Підстав для негативних оцінок цієї міжнародної організації цілком достатньо. Але було б помилково перекреслити всю історію Ліги, звести її діяльність лише до недоліків. Були в її роботі і здобутки. Ліга відіграла у ряді випадків позитивну роль у розв'язанні післявоєнних проблем. Так, за перші 10 років свого існування (1919-1929-рр.) Лігою Націй було розглянуто 30 міжнародних конфліктів, і більшість з них удалося розв'язати.

Зазначимо, що перші сигнали назрівання кризи в діяльності Ліги Націй проявлялись поступово. Так, інтереси українців в Лізі в 1921 – 1923 рр. відстоювало Західноукраїнське товариство Ліги Націй, засноване в 1921 р. у Відні. Воно ставило за мету дипломатичними засобами домагатись відновлення незалежності ЗУНР. Але після визнання Міжнародним Союзом Ліги рішень про включення Галичини до складу Польщі українське товариство на знак протесту в 1924 р. вийшло з його складу. Криза в діяльності Ліги проявилася після провалу Міжнародної конференції із роззброєння, коли Німеччина в 1933 р. та Японія в 1934 р. вийшли з її складу. Безпорадність Ліги Націй стала очевидною при обговоренні японської агресії проти Китаю (1931), італійської – проти Ефіопії

(1935 – 1936 рр.), радянської проти Фінляндії (1939 – 1940 рр.). Ліга не зуміла ухвалити жодного ефективного рішення проти агресорів. Виключення СРСР з організації в грудні 1939 р. було кроком відчаю, а не реальною допомогою жертві агресії.

Вона не змогла стати на заваді початку Другої світової війни. Де-юре Ліга Націй перестала існувати 18 квітня 1946 р., але де-факто ще 1939-го. Чому так сталося? Ліга працювала в умовах колоніальних імперій та займалась переважно колоніальними справами. Коли час продиктував вирішення питань у Європі, організація виявилася неспроможною перебудуватися.

Криза діяльності Ліги Націй характеризується і вирішенням китайського питання. 21 вересня 1931 р. китайський уряд передав в Лігу Націй в Женеві прохання, в якому, посилаючись на ст. 11 Статуту Ліги, закликав звернути увагу на конфлікт між Китаєм та Японією і вжити заходів для попередження ескалації конфлікту і відновлення статус-кво. Британія була схильна підтримувати позицію Японії, однак США енергійно висловились на підтримку Китаю. Ужорсточення позиції Ліги Націй з манчжурського питання відбулось на початку 1933 р. у зв'язку з новими агресивними акціями японських військ у Китаї. Манчжурська справа, пов'язана, як бачимо, зі світовою економічною кризою, стала першим вирішальним ударом по Лізі Націй. Японські успіхи свідчили про слабкість підписаних договорів, міжнародних конвенцій, мирних обіцянок, коли вони не підкріплені силою зброї. Тоді, коли спочатку в Азії, а невдовзі і в Європі піднімались нові войовничі сили, мирні держави вирішили не брати на себе жодної відповідальності. Стрімке ж розширення японської агресії і успіхи японських військ змусили китайський уряд звернутись 13 вересня 1937 р. знову до Ради Ліги Націй з проханням застосувати до Японії заходи, передбачені Статутом Ліги. Однак Великобританія і Франція не бажали труднощів в відносинах з Токіо. Провели міжнародну конференцію з китайського питання (Брюссель, 3 – 24 листопада 1937 р., 18 держав). Конференція продемонструвала безсилля західних держав перед відвертим порушенням післявоєнних настанов.

Вашингтонський порядок на Далекому Сході був остаточно зруйнований. Зростанням напруженості в Європі намагалась скористатись у власних інтересах фашистська Італія. Б. Мусоліні вирішив, що прийшов час діяти і розширювати її колоніальні

володіння, нехай навіть силою зброї. Головним об'єктом італійських анексіоністських прагнень була Ефіопія – на той момент одна з двох, поряд з Ліберією, незалежних держав Африки, член Ліги Націй. У грудні 1934 р. на кордоні з Італійським Сомалі в районі оазису Уал-Уал відбувся перший збройний інцидент. Ефіопія негайно звернулася із скаргою на Італію в Лігу Націй, але її розгляд в світлі протидії західних держав потонував у бюрократичних процедурах: лише у вересні 1935 р. на засіданні Ради Ліги був утворений комітет, якому було доручено підготувати свій висновок. 3 жовтня 1935 р. 100-тисячна італійська армія вторглась в Ефіопію. У листопаді 1937 р. Італія приєдналася до Антикомінтернівського пакту, а в грудні 1937 р. вийшла з Ліги. Було остаточно зруйновано Версальсько-Вашингтонський порядок. Готуючись до поділу Чехословаччини, Гітлер вирішив в котрий раз розіграти національну карту, скориставшись тим, що близько третини її населення склали національні меншини. 29 – 30 вересня 1938 р. в Мюнхені відбулась міжнародна конференція, в якій взяли участь Німеччина, Італія, Великобританія і Франція (Гітлер, Мусоліні, Чемберлен і Даладье). Головним результатом конференції стала угода чотирьох держав про передачу Німеччині Судетської області. Мюнхенська угода являла собою грубий і відкритий диктат щодо Чехословаччини. Порушувались основні міжнародні договори: Версальський мирний договір, а також Статут Ліги Націй і пакт Бріана-Келлога. Як і при аншлюсі Австрії, Лондон і Париж повністю відсторонили Лігу Націй від врегулювання Чехословацької кризи.

Отже, ця міжнародна організація, з якою у свій час пов'язувалось стільки надій, після Мюнхена перестала відігравати скільки-небудь помітну роль у світовій політиці. Ліга Націй так і не змогла стати гарантом миру й захистити народи від держав-агресорів. Ліга Націй була ліквідована у квітні 1946 р.

Розділ 5. ІСТОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ.

Історія створення ООН.

Головні органи ООН.

Мета, цілі та принципи діяльності.

Історія створення ООН.

Неспроможність Ліги Націй запобігти розв'язуванню світового військового конфлікту не тільки не послужила перешкодою на шляху розробки нових планів створення універсальної міжнародної організації, але багато в чому стимулювала цей процес. Протягом усього періоду Другої світової війни держави антигітлерівської коаліції шукали прийнятні форми післявоєнного світоустрою.

Ще з перших днів війни було поставлене питання про створення організації міжнародної безпеки. Світові уряди вирішили, нарешті, дійти згоди. І донині ніхто не дасть точної відповіді на питання, хто ж першим запропонував створення Організації Об'єднаних Націй. На Заході вчені вважають, що причиною її створення став документ від 14 серпня 1941 р. – Атлантична хартія Рузвельта й Черчилля. У колишньому Радянському Союзі дослідники неодноразово посилювалися на радянсько-польську декларацію від 4 грудня 1941 р.

У серпні 1941 року успіхи держав осі все ще розвивалися. Так, принаймні, здавалося, Ретельно інсценовані побачення Гітлера і Муссоліні, що неминуче приводили до «повної згоди», справляли враження грізних ознак. Німеччина напала на Радянський Союз, але потужність цього нового союзника ще не виявилася. Разом з тим, Сполучені Штати Америки, хоча і подавали союзникам моральну і матеріальну підтримку, ще не вступили у війну.

І ось, одного прекрасного дня стало відомо, що президент Рузвельт і прем'єр-міністр Черчилль радяться «десь на морі», на тому самому Атлантичному океані, за володіння яким йшла тоді відчайдушна боротьба, а 14 серпня обидва державні діячі опублікували сумісну декларацію, якій призначено було увійти до історії під ім'ям «Атлантичної хартії».

Цей документ не був договором між двома державами. Як указувалося в самому документі, він тільки підтверджував «деякі загальні принципи національної політики названих країн (США і Великобританії), принципи, на яких вони базували свої надії на краще майбутнє світу». З восьми пунктів Атлантичної хартії два мали пряме відношення до питання про міжнародну організацію.

«Після остаточного знищення нацистської тиранії» свідчив пункт шостий, президент США і прем'єр-міністр Сполученого Королівства «сподіваються на установлення миру, який дасть всім країнам можливість жити в безпеці на своїй території, а також забезпечити таке становище, при якому всі люди у всіх країнах могли б жити все своє життя, не знаючи ні страху, ні потреби».

У пункті сьомому мовилося, що такий мир повинен надати всім можливість вільно, без всяких перешкод, плавати по морях і океанах, а завершальний пункт Хартії – пункт восьмий – містив наступний план організації світу:

«Вони» (президент США і прем'єр-міністр Сполученого Королівства) «вважають, що всі держави світу повинні з міркувань реалістичного і духовного порядку відмовитися від застосування сили, оскільки ніякий майбутній мир не може бути збережений, якщо держави, які загрожують або можуть загрожувати агресією за межами своїх меж, продовжуватимуть користуватися сухопутними, морськими і повітряними військами. Черчилль і Рузвельт вважають, що аж до встановлення ширшої і надійнішої системи загальної безпеки такі країни мають бути роззброєні. Англія і США також допомагатимуть і заохочуватимуть всі інші здійсненні заходи, які полегшують миролюбним народам позбавлення від тягара озброєнь».

Основні принципи міжнародної справедливості отримали вираз і в інших пунктах Атлантичної хартії: відмова від експансії; відмова від територіальних змін, без вільно вираженого бажання зацікавлених народів; право кожного народу обирати собі форму правління; доступ для всіх країн, на рівних підставах, до світових джерел сировини.

Атлантична хартія була складена двома видатними представниками сучасної демократії. Було очевидне, що їй забезпечена повна моральна підтримка з боку Сполучених Штатів. Тому Атлантична хартія справила глибоке враження на союзників. Вона була вісником надії для окупованих країн. Вона указувала на реальну можливість створення усесвітньої організації, заснованої на непорушних принципах міжнародної моралі.

Незабаром після зустрічі Черчилля з Рузвельтом, в Лондоні відбулася нарада представників десяти урядів. На цій нараді було взято урочисте зобов'язання укріплювати співдружність і подавати усіляку підтримку при проведенні в життя основних принципів

Атлантичної хартії. Відповідна декларація була підписана 24 вересня представниками Радянського Союзу і наступних дев'яти окупованих країн Європи: Бельгії, Чехословаччини, Греції, Люксембурга, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Югославії і представниками французького генерала де Голля.

У Декларації чотирьох держав про загальну безпеку, підписану від імені урядів США, Великобританії, СРСР і Китаю на Московській конференції міністрів закордонних справ 30 жовтня 1943 р., сторони визнали необхідність "створення в можливо короткий термін загальної міжнародної організації для підтримки міжнародного миру і безпеки, заснованої на принципі суверенної рівності всіх миролюбних держав". На тій же Конференції було ухвалено рішення щодо доцільності проведення попереднього обміну "поглядами з питань, пов'язаних зі створенням нової міжнародної організації, для підтримки міжнародного миру і безпеки".

На Тегеранській конференції керівників трьох союзних держав (СРСР, США і Великобританії), що відбулася 28 листопада — 1 грудня 1943 р., питання про міжнародну організацію також обговорювалось. Під час бесіди Ф. Рузвельта і Й. Сталіна 1 грудня 1943 р. останній висловив думку щодо доцільності створення єдиної світової організації.

Два місяці після публікації цієї Декларації чотирьох держав, в Тегерані, столиці Ірану, відбулася перша зустріч Рузвельта, Сталіна і Черчилля. Вони опублікували нову декларацію, в якій сповіщали про розробку ними узгоджених планів для остаточної перемоги. З питання про мир Декларація проголошувала:

«Ми віримо, що згоду, що існує між нами, забезпечить міцний мир. Ми повністю визнаємо високу відповідальність, лежачу на нас і на всіх Об'єднаних Націях, за укладення такого миру, який дістане схвалення переважної маси народів земної кулі і який усунув лиха і жахи війни на багато поколінь».

З 21 серпня по 28 вересня 1944 р. у Думбартон-Оксі відбулася конференція представників СРСР, США і Великобританії, яка, по суті, передувала переговорам трьох держав з питань створення Організації Об'єднаних Націй (ООН). Союзникам вдалося знайти компромісні рішення щодо цілей діяльності Організації та принципів її функціонування, а також підтримки миру і безпеки. Окрім цього, на конференції в Думбартон-Оксі делегації досягли згоди стосовно

функцій і уповноважених, які повинні мати основні органи ООН. Проте щодо процедури голосування в Раді Безпеки компромісу досягнуто не було. Не були вирішені також й інші питання: про Статут Міжнародного суду, про міжнародну територіальну опіку, про місце перебування штаб-квартири Організації та ін. За наслідками переговорів у Думбартон-Оксі були розроблені "Пропозиції щодо створення Загальної міжнародної організації безпеки", схвалені СРСР, США, Великобританією і Китаєм, що послужили основою роботи конференції Організації Об'єднаних Націй в Сан-Франциско.

Згідно плану, прийнятому в Думбартон-оксі, Організація Об'єднаних Націй повинна була мати наступні чотири основні органи:

Генеральну Асамблею, в якій брали би участь всі члени Організації; Раду Безпеки, у складі одинадцяти членів, причому п'ять з них мають бути постійними членами і шість – обиралися б Генеральною Асамблеєю з числа решти держав – членів Організації на дворічний термін; Економічної і Соціальної Ради і Міжнародного Суду. Крім того, було передбачено створення Секретаріату.

Суть плану полягала в тому, що відповідальність за запобігання майбутнім війнам мала бути покладена на Раду Безпеки. До компетенції Генеральної Асамблеї було віднесено право розглядати і обговорювати питання і робити рекомендації в цілях заохочення міжнародної співпраці і залагоджування конфліктів, що можуть порушити загальне благополуччя. Вона мала право обговорювати питання співпраці в справі підтримки миру і безпеки, а також питання роззброєння, оскільки справа стосувалася загальних принципів. Але вона не мала права робити рекомендацій ні по яких питаннях, що знаходяться вже на розгляді Ради Безпеки, і всі питання, що вимагають вживання яких-небудь заходів, повинні були передаватися Раді Безпеки.

Надзвичайній важливості питання про порядок голосування в Раді Безпеки було залишене на конференції в Думбартон-Оксі відкритим.

Істотною особливістю плану, прийнятого в Думбартон-Оксі, було також і те, що держави – члени Організації зобов'язувалися надавати в розпорядження Ради Безпеки збройні сили для сприяння виконання його завдання підтримки миру і безпеки і придушення актів агресії. Відсутність таких сил була, на загальну думку,

фатальною слабкістю Ліги Націй або, вірніше, її апарату для охорони міжнародного миру.

План був підданий ретельному обговоренню у всіх країнах. Уряд Великобританії опублікував докладний коментар, а в Сполучених Штатах Державний департамент розповсюдив 1 900 000 екземплярів тексту проекту, прийнятого в Думбартон-Оксі, і організував ряд лекцій, радіопрограм і кінематографічних сеансів для пояснення суті цього проекту. Зауваження і конструктивна критика поступили від ряду урядів, зокрема від Австралії, Бельгії, Канади, Нідерландів, Нової Зеландії, Норвегії, Польщі, Радянського Союзу, Сполученого Королівства, Сполучених Штатів, Чехословаччини, Франції і Південно-Африканського Союзу.

Під час Кримської конференції керівників трьох союзних держав у лютому 1945 р. була розв'язана найважливіша проблема щодо голосування в Раді Безпеки. У грудні 1944 р. Ф. Рузвельт надіслав Й. Сталіну і У. Черчіллю пропозицію, яка з незначними редакційними змінами була ухвалена в Ялті. Передбачалося, що рішення Ради Безпеки з непроцедурних питань приймаються "більшістю в сім голосів членів, включаючи співпадаючі голоси постійних членів, причому сторона, що бере участь у суперечці, утримується від голосування при ухваленні рішень. Це, по суті, означало вимогу одноголосності великих держав — постійних членів Ради Безпеки при ухваленні найважливіших рішень, що стосуються збереження миру, включаючи всі економічні та військові примусові заходи. За задумом розробників, правило одноголосності, яке трактується як право вето великих держав, підкреслювало їх "особливу відповідальність за збереження загального миру" і зайвий раз стверджувало, що "влада міжнародної організації не може бути використана проти великих держав".

Тоді ж, на конференції в Криму, було ухвалено рішення про початок 25 квітня 1945 р. роботи Конференції Об'єднаних Націй в Сан-Франциско, покликаної виробити Статут ООН і заснувати нову Організацію. Уже 5 березня 1945 р. уряд США від імені чотирьох держав надіслав запрошення державам, що підписали декларацію Об'єднаних Націй 1 січня 1942 р. та приєдналися до неї згодом і оголосили до 1 березня 1945 р. війну фашистським державам.

Конференція в Сан-Франциско була однією з наймасштабніших міжнародних конференцій в дипломатичній історії. В Сан-Франциско зібралися делегати п'ятдесяти країн, що представляли

понад вісімдесят відсотків населення земної кулі. Зібралися люди всіх рас, релігій і континентів, сповнені рішучістю створити організацію, здатну зберегти мир і допомогти влаштувати краще життя. На порядку денному Конференції стояли пропозиції, прийняті в Думбартон-Оксі, на основі яких делегати повинні були виробити Статут, прийнятний для всіх держав.

У Конференції брали участь 850 делегатів, а разом з їх радниками, штатом делегацій і секретаріатом Конференції загальне число осіб, що брали участь в роботі Конференції, досягало 3 500. Крім того, було понад 2 500 представників преси, радіо і кінохронік, а також спостерігачів від різних товариств і організацій. Загалом, Конференція в Сан-Франциско була не тільки однією з найважливіших в історії, але, ймовірно, і найчисленнішою зі всіх міжнародних зборів, що коли-небудь мали місце.

Глави делегацій держав-ініціаторів головували по черзі на пленарних засіданнях. На Конференції головували: Антоні Іден (Великобританія), В'ячеслав Михайлович Молотов (Радянський Союз), Едуард Стеттініус (Сполучені Штати) і Сун Цзи-вень (Китай). На пізніших засіданнях В. М. Молотова замінив А. А. Громико, а А. Ідена – лорд Галіфакс.

25 червня делегати востаннє зібралися на пленарне засідання в залі Оперного театру в Сан-Франциско. Головуючий – лорд Галіфакс – представив зборам остаточний проект Статуту. «Ми ніколи в житті не прийнемо важливішого рішення».

Зважаючи на світове значення цієї події, він запропонував відступити від звичайного способу голосування підняттям рук. Тому, коли питання було поставлене на голосування, всі делегати піднялися зі своїх місць і продовжували стояти. Те ж зробили всі присутні: службовий персонал, представники преси і близько трьох тисяч відвідувачів. Коли голова заявив про одноголосне ухвалення Статуту, зал оповістився могутніми оваціями.

Наступного дня в аудиторії Будинку ветеранів делегати один за другим підходили до великого круглого столу, на якому лежали два історичні документи: Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. За кожним делегатом, на тлі яскравих фарб розташованих півколом прапорів п'ятдесяти націй, стояли інші члени делегацій. При засліплюючому світлі могутніх прожекторів кожен делегат ставив свій підпис. Представникам Китаю, першій жертві

агресії з боку держав осі, випала честь підписатися першими. За ними послідували інші. Всього були 153 підписи.

«Статут Організації Об'єднаних Націй, який ви тільки що підписали», сказав президент Трумен в своєму виступі на останньому засіданні Конференції, «є міцною основою, на якій ми можемо побудувати кращий світ. Цей акт увійде до історії. Після перемоги в Європі і в очікуванні остаточної перемоги в цій самій руйнівній зі всіх воєн, ми отримали перемогу над самою війною... Разом з цим Статутом для всього людства відкривається надія на те, що настане такий час, коли всі гідні його представники дістануть можливість жити так, як це личить вільним людям».

Потім президент вказав на те, що Статут дійсно застосовуватиметься, тільки якщо всі народи світу сповняться рішучості його виконувати. «Якщо ми не зуміємо використовувати Статуту», сказав він на закінчення, «ми виявимося зрадниками по відношенню всіх тих, хто поклав своє життя за те, щоб дати нам можливість вільно і в умовах безпеки зібратися тут для створення цього Статуту. Якщо ми спробуємо використовувати його в егоїстичних цілях – на користь якої-небудь однієї нації або невеликої групи націй – ми також будемо винні в такій зраді».

З підписанням Статуту Організація Об'єднаних Націй ще не почала існувати. У багатьох країнах Статут мав бути ще схвалений конгресом або парламентом. Тому було передбачено, що Статут набуде чинності, коли уряди Китаю, Франції, Великобританії, Радянського Союзу, Сполучених Штатів і більшості інших країн, що підписали Статут, ратифікують його і пришлють про те сповіщення Державному департаменту Сполучених Штатів.

24 жовтня 1945 року ця умова була виконана і Організація Об'єднаних Націй стала реальністю. Чотирилітні праці по розробці планів і багаторічні сподівання знайшли, нарешті, втілення в міжнародній організації, створеній з метою покінчити з війною, сприяти торжеству миру і справедливості і настанню кращого життя для всього людства.

24 жовтня 1945 р. Статут набув чинності (цей день проголошено як День ООН).

Головні органи ООН

На сьогодні сформувалася незмінна система ООН, що включає в себе головні-органи:

- Генеральну Асамблею ООН;

- Раду Безпеки ООН;
- Економічну й Соціальну Раду ООН;
- Раду з Опіки ООН;
- Міжнародний Суд ООН;
- Секретаріат ООН.

До системи також належать і спеціалізовані установи:

- Міжнародний валютний фонд; .
- Міжнародний банк реконструкції й розвитку;
- Міжнародна фінансова корпорація;
- Міжнародна асоціація розвитку;
- Міжнародна морська організація;
- Міжнародна організація цивільної авіації;
- Міжнародна організація праці;
- Міжнародний союз електрозв'язку;
- Всесвітній поштовий союз;
- Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури;
- Всесвітня організація охорони здоров'я;
- Всесвітня організація інтелектуальної власності;
- Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку;
- Продовольча й сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй;
- Всесвітня метеорологічна організація;
- Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку;
- Міжнародне агентство з атомної енергії.

У сучасній системі міжнародних відносин склалася так звана система ООН, яка об'єднала під егідою ООН багато міжурядових організацій і програм. Окрім цього, величезна кількість неурядових організацій отримала при ООН консультативний статус. Усе це дозволяє стверджувати, що ООН стала для інших міжнародних організацій, що здійснюють регулювання різних аспектів міжнародного життя, свого роду "центром тяжіння". Таким чином, вплив Організації Об'єднаних Націй на сучасні міжнародні відносини досить вагомий.

Центральними ланками у сфері діяльності ООН є її головні органи, до яких належать: Генеральна Асамблея (ГА ООН), Рада Безпеки (РБ ООН), Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП), Секретаріат, Міжнародний суд і Рада з опіки. Найважливіше значення для забезпечення цілей ООН мають ГА і РБ ООН

Генеральна Асамблея

У Генеральній Асамблеї (ГА) представлені всі держави-члени ООН. Вона є головним політичним органом ООН, на якому під час обговорення представники держав формулюють свої позиції і шукають прийнятні шляхи врегулювання міжнародних проблем. Кожна держава може бути репрезентована у ГА делегацією щонайбільше з п'яти осіб. Як правило, очолює делегацію дипломат високого рангу. Часто в роботі ГА ООН беруть участь глави держав, урядів, міністри закордонних справ, що перетворює Асамблею на своєрідний світовий політичний форум. Рішення ГА ООН носять рекомендаційний характер, проте мають значний морально-політичний авторитет. Остання обставина є запорукою того, що рішення ГА ООН часто служать основою для вироблення юридично обов'язкових конвенцій і міжнародних договорів.

Генеральна Асамблея ООН наділена широкою компетенцією. Відповідно до ст. 10 Статуту ГА ООН уповноважується "обговорювати будь-які питання або справи в межах чинного Статуту" і надавати рекомендації членам ООН або Раді Безпеки з будь-яких питань. Генеральна Асамблея володіє також певними повноваженнями у сфері підтримки миру і безпеки. Окрім цього, ГА ООН уповноважена вивчати і надавати рекомендації з метою сприяння міжнародній співпраці в політичній, правовій, соціально-економічній, культурній і гуманітарній сферах (ст. 13) з метою мирного врегулювання будь-якої ситуації, яка могла би "порушити загальний добробут або дружні відносини між націями" (ст. 14).

Генеральна Асамблея ООН виконує низку інших функцій, включаючи обрання непостійних членів РБ ООН (ст. 23), членів ЕКОСОР (ст. 61), Ради з опіки (ст. 86); спільно з РБ ООН обирає суддів Міжнародного суду (ст. 4 Статуту Міжнародного суду), за рекомендацією РБ ООН призначає Генерального секретаря ООН (ст. 97) і приймає нових членів (ст. 4).

Вона також розглядає щорічні й спеціальні доповіді про діяльність усіх органів ООН та її спеціалізованих установ (ст. 15); виконує бюджетні функції, вивчає і затверджує бюджет, визначає розмір внесків і бюджети спеціалізованих установ (ст. 17).

Відповідно до нормативних документів ООН кожна держава-член Організації зобов'язана сплачувати внески, цим самим формуючи так званий регулярний бюджет Організації. За несплату членських внесків держава може бути позбавлена права голосу (ст.

19 Статуту ООН). Внески сплачуються державами-членами у період до 31 грудня поточного року. Розмір надходжень визначається Асамблеєю, виходячи з рекомендацій Комітету із внесків. Схема розрахунку квоти для тієї чи іншої держави базується на врахуванні показників валового національного продукту (ВНП) та рівня доходу на душу населення держави-члена. З огляду на це близько 75 % регулярного бюджету становлять внески десяти найбагатших країн світу. Межові розміри квоти Асамблея запровадила в кількості 0,01—25 % консолідованого (регулярного) бюджету.

Україна з 1997 р. сплачує 1,09 % бюджету. Окрім членських внесків, держави можуть здійснювати добровільні відрахування до бюджету. Водночас для держав Організації визначаються квоти за внесками на забезпечення діяльності Збройних Сил ООН, що беруть участь у врегулюванні конфліктів та заходах з підтримки миру і безпеки у "гарячих" точках світу.

Упродовж останнього десятиліття з'явилися проблеми щодо наповнення бюджету, а також ефективності його використання, що спричинило необхідність реформування Організації.

Генеральна Асамблея ООН — сесійний орган. Робота щорічних чергових сесій Асамблеї здійснюється шляхом проведення пленарних засідань у постійних комітетах: Комітеті з питань роззброєння і міжнародної безпеки (Перший комітет); Комітеті з економічних і фінансових питань (Другий комітет); Комітеті зі соціальних і гуманітарних питань та питань культури (Третій комітет); Комітеті зі спеціальних політичних питань і питань деколонізації (Четвертий комітет); Комітеті з адміністративних і бюджетних питань (П'ятий комітет) і Комітет з правових питань (Шостий комітет). Окрім чергових сесій, можуть скликатися спеціальні сесії з будь-якого питання, на вимогу Ради Безпеки або більшості членів ООН, протягом 15 днів з дня отримання Генеральним секретарем такої вимоги. Надзвичайні сесії можуть збиратися з питань загрози миру, порушення миру або за актами агресії на вимогу РБ ООН або більшості членів ООН протягом 24 год. з моменту отримання Генеральним секретарем такої вимоги.

Кожна держава має в ГА один голос (при максимальній кількості представників – п'ять осіб). Рішення з важливих питань ухвалюються не менше ніж 2/3 присутніх держав і тих, що беруть участь у голосуванні. Для виконання покладених на неї функцій ГА створює постійні та тимчасові допоміжні органи.

Рада Безпеки

Рада Безпеки (РБ) є найважливішим постійно діючим органом, на який покладено головне завдання — підтримання міжнародного миру і безпеки. При виконанні цих обов'язків РБ ООН діє від імені всіх членів Організації (ст. 24).

До складу Ради Безпеки входять п'ять постійних членів — Росія, США, Великобританія, Франція і Китай — і десять непостійних членів, обраних відповідно до принципу справедливого географічного представництва строком на два роки без права негайного переобрання. У роботі РБ можуть брати участь (без права голосу) й інші держави-члени ООН.

Статутом ООН передбачена взаємодія РБ ООН з іншими органами — ЕКОСОП (ст. 65), Міжнародним судом (ст. 94); низку функцій РБ здійснює спільно з ГА ООН.

Рада Безпеки приймає акти двох видів — рекомендації та рішення; останні володіють юридично обов'язковою силою. Рада Безпеки ООН — постійно діючий орган; усі його члени повинні бути постійно представлені у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку (ст. 28). Рада збирається на засідання в міру необхідності, але, згідно з Правилами процедури, не рідше ніж раз на два тижні. Порядок голосування в РБ ООН визначений тими виключно важливими функціями, які на неї покладено за Статутом.

Кожний член Ради має один голос. Після набуття сили поправки до ст. 23 Статуту (31 серпня 1965 р.), що збільшує загальну чисельність членів РБ до 15, для ухвалення рішення з процедурних питань достатньо дев'яти голосів будь-яких членів Ради. Для ухвалення рішень з усіх питань, які пов'язані з реалізацією Радою її функцій, потрібно не менше дев'яти голосів, включаючи співпадаючі голоси всіх постійних членів Ради (правило одноголосності постійних членів). У разі голосування проти хоча б одного постійного члена РБ ООН рішення вважається відхиленим; у цьому випадку йдеться про запровадження вето постійним членом. Сторона, що бере участь у суперечці, повинна утриматися від голосування (ст. 27). У практику РБ ООН увійшло також правило, коли мотивована стриманість постійного члена Ради, що не є стороною в суперечці, не вважається перешкодою для ухвалення рішення. Рада Безпеки може створювати допоміжні органи, необхідні для виконання нею своїх функцій (ст. 29).

Постійні члени	Непостійні члени та дата закінчення перебування їх в РБ
1. Китай	1. Боснія і Герцеговина (2011)
2. Росія	2. Індія (2012)
3. Велика Британія	3. Нігерія (2011)
4. Франція	4. Бразилія (2011)
5. Сполучені Штати Америки	5. Колумбія (2012)
	6. Португалія (2012)
	7. Габон (2011)
	8. Ліван (2011)
	9. Південна Африка (2012)
	10. Німеччина (2012)

Засідання Ради Безпеки ООН.

Економічна і соціальна рада

Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП) покликана виконувати роль координатора у сфері міжнародного економічного, соціального, культурного і гуманітарного співробітництва. Важливість цього органу засвідчує той факт, що на нього припадає майже 70 % всіх бюджетних ресурсів, а також персоналу ООН. У 1965 р. кількість членів Економічної і Соціальної Ради було збільшено з 18 до 27 і в 1973 р. — до 54 членів (друга і четверта поправки до Статуту). По регіонах представництво розподіляється так: 14 місць — квота Африки, 10 — Латинської Америки, 11 — Азії, 13 — Західної Європи й інших країн і 6 — країн Східної Європи. Зростання чисельного складу ЕКОСОП було наслідком збільшення кількості держав-членів ООН. Члени ЕКОСОП обираються ГА ООН на три роки з правом негайного переобрання, що дозволяє оновлювати постійних членів РБ ООН на кожний наступний термін. Щорічно

обираються 18 членів ЕКОСОР, при цьому дотримується принцип справедливого географічного представництва.

ЕКОСОР проводить щорічно дві сесії тривалістю в один місяць: у Нью-Йорку і в Женеві. Як один із шести головних органів ООН Економічна і Соціальна Рада має такі функції і повноваження:

- обговорює міжнародні економічні й соціальні проблеми глобального і міжгалузевого характеру і розробляє рекомендації щодо політики з цих проблем для країн-членів і для системи ООН;
- проводить дослідження, складає доповіді, розробляє рекомендації з міжнародних проблем в економічній і соціальній сферах Генеральній Асамблеї, членам Організації та зацікавленим спеціалізованим установам;
- заохочує держави до дотримання прав людини і основних свобод для всіх;
- скликає міжнародні конференції і розробляє для подання Генеральній Асамблеї проекти конвенцій з питань, що входять до її компетенції;
- веде переговори зі спеціалізованими установами відносно домовленостей, угод, що стосуються взаємовідносин цих установ з ООН;
- погоджує діяльність спеціалізованих установ через консультації з ними і надання рекомендацій;
- надає послуги і допомогу (за ухвалою Генеральної Асамблеї) членам ООН, а також спеціалізованим установам на прохання останніх;
- консулює відповідні неурядові організації з питань, які входять до її компетенції.

Рада може також скликати міжнародні конференції у межах своєї компетенції. Обов'язком ЕКОСОР є координація діяльності спеціалізованих установ, підтримка стосунків з міжурядовими і неурядовими організаціями (ст. 62—66, 71 Статуту ООН).

Економічна і соціальна рада є сесійним органом. Робота чергових сесій ЕКОСОР відбувається в трьох сесійних комітетах у складі всіх членів. Рішення приймаються звичайною більшістю голосів присутніх членів і тих, що беруть участь у голосуванні Ради.

Протягом року робота ЕКОСОР провадиться в її допоміжних органах: комісіях і комітетах, які регулярно збираються, і подають доповіді і звіти.

Механізм допоміжних органів ЕКОСОП складається з функціональних комісій, постійних комітетів, регіональних комісій, постійних експертних органів. Крім того, сімнадцять спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН спеціальними угодами про співробітництво і координацію, взаємодіють з нею і одна з одною через координуючий апарат ЕКОСОП. Це самостійні міжнародні організації, створені на основі міжурядових угод, які мають широку компетенцію і працюють у співробітництві з ООН. Спеціалізовані установи користуються самостійністю і мають повну юридичну правоспроможність. ЕКОСОП координує їхню діяльність.

Функціональні комісії:

- Статистична комісія,
- Комісія з народонаселення,
- Комісія соціального розвитку,
- Комісія з прав людини,
- Комісія про становище жінок,
- Комісія з наркотичних засобів.

Регіональні комісії:

- Економічна комісія для Африки,
- Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану,
- Європейська економічна комісія,
- Економічна і соціальна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну,
- Економічна комісія для Західної Азії.

Постійні комітети і комісії на правах комітетів:

- Комітет по програмі і координації,
- Комітет по природних ресурсах,
- Комітет по неурядових організаціях,
- Комітет по переговорах з міжурядовими установами,
- Комісія по транснаціональних корпораціях,
- Комісія по населених пунктах.

Функціонує також ряд експертних органів з питань:

- запобігання злочинності та боротьба з нею,
- планування розвитку,
- міжнародне співробітництво з питань податків

➤ перевезення небезпечних вантажів.

Рада з опіки

Розділ XII Статуту ООН передбачає створення міжнародної системи опіки, до якої повинні були ввійти території, що знаходилися під мандатом Ліги Націй: території, відчужені в результаті Другої світової війни від ворожих держав, і території, добровільно включені в систему опіки державами, відповідальними за їх управління. Таким чином, у систему опіки увійшло 11 територій. Держави, що управляли територіями під опікою, уклали з ООН відповідні угоди. З боку ООН функції опіки здійснювала Рада з опіки, що працювала під керівництвом ГА ООН. Склад Ради залежав від кількості управляючих держав (максимальна кількість досягла 14 у період 1955 — 1960 рр.). Остання з підопічних територій отримала незалежність у 1994 р., тим самим Рада з опіки виконала покладені на неї функції. У зв'язку з цим було ухвалено рішення про те, що Рада повинна скликатися лише в міру необхідності.

Міжнародний суд

Міжнародний суд є головним судовим органом ООН. Його Статут — невід'ємна частина Статуту ООН. Усі члени ООН є *de facto* учасниками Міжнародного суду (ст. 92—93). Відповідно до ст. 93(2) учасником Міжнародного суду може стати держава, яка не є членом ООН (наприклад, Швейцарія, яка була членом Суду, не будучи членом ООН до 2002 р.).

Міжнародний суд ООН — один з шести головних органів ООН і головний судовий орган цієї організації. Заснований в 1945 році замість Постійної палати міжнародного правосуддя (ППМП) при Лізі Націй. У жовтні 1945 року ППМП на своїй останній сесії ухвалила рішення про передачу своїх архівів і майна Суду, який також мав засідати в Палаці миру в Гаазі. 31 січня 1946 року судді ППМП пішли у відставку і 5 лютого 1946 року Генеральна Асамблея і Рада Безпеки ООН вибрали перших членів Міжнародного Суду. У квітні 1946 року ППМП була офіційно розпущена, і Суд, зібравшись на перше засідання, вибрав своїм Головою суддю Хосу Густава Герроро (Сальвадор), який був останнім головою ППМП. Перше засідання було проведене 18 квітня 1946 року.

Суд формується і діє відповідно до свого Статуту, який є невід'ємною частиною Статуту ООН. Статут Міжнародного Суду був підписаний 26 червня 1945 року і набув чинності 24 жовтня 1945 року. Міжнародний суд може розглядати суперечки між державами з

їх згоди (розділ II Статуту Міжнародного суду), а також надавати консультативні висновки з правових питань за запитами РБ ООН, ГА ООН та інших органів і спеціалізованих установ ООН з дозволу Генеральної Асамблеї (розділ IV Статуту).

Суд складається з "незалежних суддів, обраних, незалежно від їх громадянства, з числа осіб, наділених моральними якостями, що задовольняють вимогам, чинним в їхніх країнах, для призначення на вищі судові посади, або є юристами з визнаним авторитетом у галузі міжнародного права" (ст. 2 Статуту). Суд складається з п'ятнадцяти членів, обраних на дев'ять років, з ротацією третини складу кожні три роки (ст. 13 Статуту). У складі Суду не "може бути двох громадян однієї і тієї ж держави" (ст. 3 Статуту).

Судді обираються Генеральною Асамблеєю і Радою Безпеки ООН, незалежно один від одного, абсолютною більшістю голосів.

Суд шляхом таємного голосування, в якому беруть участь всі 15 суддів Міжнародного суду ООН, обирає строком на три роки голову і віце-голову (заступника) Суду, які можуть бути переобрані. Суд призначає свого секретаря.

На посаду голови Міжнародного суду ООН 6 лютого 2009 року був обраний японець Хісасі Овада (Hisashi Owada). 76-річний Хісасі Овада змінив на цій посаді британську суддю Розалін Хіггінс (Rosalyn Higgins). Заступником нового голови суду був вибраний 52-річний словацький суддя Петер Томка (Peter Tomka).

Хісасі Овада, випускник юридичного факультету Гарвардського університету, є суддею Міжнародного суду ООН з 2003 року. З 2001 року він також є членом Постійного міжнародного арбітражного суду. З 1994 по 1998 рік він був постійним представником Японії при ООН.

Штаб-квартира Міжнародного суду знаходиться в Гаазі (Нідерланди). До компетенції Міжнародного суду відносять розгляд справ, пов'язаних з територіальними (прикордонними) суперечками держав, визначенням економічних зон морів, права на риболовлю, спірні питання, що виникають між державами.

Розгляд справ порушується одним з двох наступних способів:

1) За допомогою повідомлення про спеціальну угоду: спеціальна угода є двосторонньою за своїм характером, полягає державами, охочими спільно представити спір на розгляд Суду, і складається з одного тексту питань, які вони погодилися передати на розгляд Суду; будь-яка з цих держав може порушити розгляд, повідомивши

Секретаріат про цю угоду;

2) За допомогою заяви: заява, яка є односторонньою за своїм характером, подається державою проти іншої держави на основі юрисдикційної статті в договорі або заяв в рамках системи «факультативної обмовки».

У документах, що супроводжуються листом міністра закордонних справ відповідної держави або його посла в Гаазі, має вказуватися точний предмет суперечки і назви сторін. Заява повинна бути докладнішою, ніж спеціальна угода: крім вищезазначених елементів, держава заявник повинна вказати підстави наявності, на його думку, у Суду юрисдикції. Вона повинна також вказати точний характер претензії і представити короткий виклад фактів і підстав, що лежать в основі цієї претензії.

Секретар негайно супроводить спеціальну угоду або заяву іншій стороні і суддям, а також Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй і всім державам членам, що мають право звертатися до Суду. Він включає справу в загальний список Суду і інформує пресу.

Рішення Суду є обов'язковим для відповідних сторін. У статті 94 Статуту Організації Об'єднаних Націй передбачається, що «кожен член Організації зобов'язується виконати рішення Суду у тій справі, в якій він є стороною». Будь-яка держава, незалежно від того, чи є вона членом Організації Об'єднаних Націй чи ні, яка вважає, що інша сторона не виконала рішення Суду, може довести це питання до відома Ради Безпеки. Остання, якщо визнає це необхідним, може зробити рекомендації або вирішити про вживання заходів для виконання рішення.

Джерела права, що використовує Суд

При розгляд справи і винесення ухвал Суд застосовує джерела права, які визначені в статті 38 його Статуту, а саме

- міжнародні конвенції і договори;
- міжнародний звичай;
- загальні принципи права, визнані цивілізованими націями;
- судові рішення і доктрини найкваліфікованіших фахівців з міжнародного права.

Печать міжнародного суду.

Секретаріат

Секретаріат ООН складається з Генерального секретаря ООН, що призначається Генеральною Асамблеєю за рекомендацією РБ ООН і є вищим посадовцем Організації, і персоналу. Генеральний секретар призначається строком на п'ять років. Зараз цей пост обіймає Пан Гі Мун (Південна Корея). Першим Генеральним секретарем був Трюгве Лі (Норвегія), який обіймав цю посаду до 1953 року. Даг Хаммаршельд (Швеція) був Генеральним секретарем з 1953 по 1961 рік. У Тан (Бірма, нині М'янма) очолював ООН до 1971 р., його змінив Курт Вальдхайм (Австрія), який перебував на цій посаді з 1972 по 1981 рік. Хав'єр Перес де Кве-льяр (Перу) вступив на посаду 1 січня 1982 року. З 1992 р. Генеральним секретарем ООН був єгиптянин Бутрос Бутрос Галі. У грудні 1996 р. Секретаріат очолив представник Африканського континенту, дипломат з Гани Кофі Аннан. А з 1 січня 2007 року Пан Гі Мун.

Секретаріат повинен забезпечити нормальне функціонування всіх органів ООН. У його структуру входять департаменти, управління та інші підрозділи. Загальна чисельність персоналу Секретаріату, станом на 30 червня 2010 року, в цілому становить близько 44 000 працівників.

У силу свого статусу міжнародних цивільних службовців, співробітники і Генеральний секретар відповідають за свою діяльність тільки перед ООН. Беручи призначення, співробітники зобов'язуються виконувати свої функції і будувати свою поведінку, керуючись тільки інтересами ООН, не запитуючи і не отримуючи вказівок від якого б то не було уряду або влади, сторонньої для Організації. Відповідно до Статуту, кожний член Організації зобов'язується поважати строго міжнародний характер обов'язків Генерального секретаря і персоналу Секретаріату.

Регулярний бюджет ООН затверджується ГА ООН на дворічний термін. Основним джерелом надходжень є внески держав-членів, розміри яких визначаються відповідно до показників економічного розвитку цих країн. "Хронічною хворобою" ООН, на жаль, стали затримки сплати багатьма державами-членами внесків до регулярного бюджету і на операції з підтримки миру, що фінансуються окремо. У 90-х роках минулого століття Генеральні секретарі Бутрос Бутрос Галі та Кофі Аннан робили спроби запровадити організаційні зміни з тим, щоб скоротити чисельність персоналу і забезпечити більш ефективне використання бюджетних коштів.

Генеральні Секретарі ООН

№	Ім'я	Країна представлення	Зайняв пост	Покину в пост	Примітка
1	Трюгве Лі	Норвегія	2 лютого 1946	10 листопада 1952	Пішов у відставку
2	Даг Гаммаршольд	Швеція	10 квітня 1953	18 вересня 1961	Загинув при виконанні службових обов'язків
3	У Тан	М'янма	30 листопада 1961	1 січня 1972	Перший Генеральний Секретар від Азії
4	Курт Вальдгайм	Австрія	1 січня 1972	1 січня 1982	
5	Хав'єр Перес де Куельяр	Перу	1 січня 1982	1 січня 1992	Перший Генеральний Секретар від Південної Америки
6	Бутрос-Бутрос Галлі	Єгипет	1 січня 1992	1 січня 1997	Перший Генеральний Секретар

					від Африки
7	Кофі Аннан	Гана	1 січня 1997	1 січня 2007	
8	Пан Гі Мун	Південна Корея	1 січня 2007	Ще працює	

Мета, цілі та принципи діяльності.

Низка характерних рис робить Організацію Об'єднаних Націй унікальним міжнародним інститутом, що має неабияке значення для сучасної системи міжнародних відносин.

На етапі заснування Організації міркування держав з приводу обсягу її компетенції не збігалися. Якщо для керівництва Радянського Союзу це була, насамперед, організація для збереження миру і безпеки у світі, то для переважної більшості західних держав, окрім гарантування безпеки і миру, важливими залишалися питання соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку міжнародної спільноти, дотримання прав людини, розвитку культури, освіти тощо. У підсумку було досягнуто компромісу, суть якого зводилася до того, що Організація, окрім своєї основної функції, буде координуючою для міжурядових організацій в сфері соціально-економічного розвитку.

Статут ООН як багатосторонній міжнародний договір має особливе значення. У ст. 2 Статуту ООН закріплені принципи сучасного міжнародного права — загальновизнані норми поведінки суб'єктів міжнародних відносин з найважливіших питань міжнародного життя. Відповідно до зазначеної статті, Організація "заснована на принципі суверенної рівності всіх її членів"; її члени ретельно виконують передбачені Статутом зобов'язання; "вирішують свої міжнародні суперечки мирними засобами так, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку і справедливість"; утримуються "від загрози силою або її вживання як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з метою Об'єднаних Націй"; всебічно надають допомогу Організації "у всіх її діях у відповідності до Статуту і утримуються від надання допомоги будь-якій державі, проти якої ООН чинить дії превентивного або примусового характеру". Крім перерахованих, ст. 2 Статуту фіксує принцип невтручання у внутрішні справи. У Статуті ООН знайшли також відображення й інші важливі принципи міжнародного права:

добросусідських відносин; спільних дій з метою підтримання міжнародного миру і безпеки; роззброєння; рівноправності й самовизначення народів; співпраці задля економічного і соціального прогресу; забезпечення рівності людей, їх прав і основних свобод.

Усе це робить Статут основою сучасного міжнародного права. Принципи міжнародного права, закріплені в Статуті, отримали подальший розвиток у резолюціях і деклараціях Генеральної Асамблеї ООН, у першу чергу, в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співпраці між державами відповідно до Статуту ООН (1970 р.), а також у Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам (1960 р.), Визначення агресії (1974 р.), Декларації про посилення ефективності принципу відмови від загрози силою або її застосування в міжнародних відносинах (1987 р.) та ін.

Можна стверджувати, що принципи, які відображені в Статуті ООН, закріпили ті відносини, які склалися в результаті політичної боротьби наприкінці Другої світової війни. Результати цієї боротьби знайшли своє втілення і в побудові ООН. У цьому виявилася як сильна сторона діяльності Організації, так і її слабкість. Закономірно, що структура організації та норми, на яких базується її діяльність, неминуче входять у суперечність з міжнародно-політичним "ландшафтом", що стрімко змінюється. Саме тому з найперших кроків діяльності ООН було висунуто питання щодо необхідності її реформування з тим, щоб вона відповідала сучасним реаліям. Після закінчення "холодної війни" проблема реформування стала ще більш актуальною.

Досить широкий спектр цілей ООН, закріплених Статутом, також робить її унікальною міжнародною організацією. Виходячи з цього, ООН з повним правом можна назвати універсальною організацією не тільки з огляду членства, а й за обсягом сфер взаємодії держав.

Стаття 1 Статуту проголошує наступні цілі діяльності ООН:

—підтримувати міжнародний мир і безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання і усунення загрози миру і придушення актів агресії або інших порушень миру і досягати мирними засобами, у згоді з принципами справедливості й міжнародного права, залагоджування або розв'язання міжнародних суперечок або ситуацій, які можуть призвести до порушення миру;

—розвивати дружні стосунки між націями на основі пошани принципу рівноправності й самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального миру;

—здійснювати міжнародну співпрацю в розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру, заохочувати й виявляти пошану до прав людини, її основних свобод, незалежно від раси, статі, мови і релігії.

Варто також звернути увагу на те, що ООН наділена виключно важливою компетенцією вирішувати питання війни і миру, у тому числі й шляхом застосування військової сили.

Універсальне членство держав у ООН робить цю Організацію найбільш представницьким форумом для обговорення і ухвалення рішень з актуальних проблем міжнародних відносин. Якщо засновниками ООН була 51 держава (50 держав, що брали участь у конференції в Сан-Франциско, а також Польща), то в 2006 р. їх налічувалося вже 192. На загальнонаціональному референдумі 3 березня 2002 р. громадяни Швейцарії висловилися за приєднання до ООН. Прийом нових членів, а також припинення прав і привілеїв та виключення з організації регламентується розділом II (ст.. 3 – 6) Статуту.

РОЗДІЛ 6. ІСТОРІЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ «СИСТЕМИ ООН»

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).

Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ).

Всесвітня туристична організація (ВТО).

Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ).

Історія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, скорочено ЮНЕСКО (англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) — міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка при співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо. Офіційно існує з 4 листопада 1946 р.

У 1942 р. в розпал Другої світової війни уряди європейських країн, що боролися з нацистською Німеччиною, і їх союзники зібралися у Великобританії на Конференцію міністрів освіти (КМОС) країн-союзників. Війна ще тривала, але країни вже турбувалися про відновлення систем освіти з настанням миру. У дуже короткий термін проект набуває всесвітнього масштабу. Всі нові держави, у тому числі Сполучені Штати Америки, виявляють бажання брати участь в цій роботі. За пропозицією КМОС, в Лондоні відразу після закінчення війни 1 – 16 листопада 1945 р. проходить Конференція Організації Об'єднаних Націй зі створення Організації з питань освіти та культури (ЕКО / Конф), в роботі якої беруть участь представники приблизно 40 держав. За пропозицією Франції та Сполученого Королівства, які перенесли всі тяготи військових років, делегати приймають рішення створити організацію, покликану встановити справжню культуру в усьому світі.

За їхнім задумом, нова організація покликана сприяти забезпеченню «інтелектуальної і моральної солідарності людства» і тим самим перешкоджати розв'язанню нової світової війни.

На заключному етапі конференції 37 держав підписали Статут, що проголошував народження Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Статут був підписаний 16 листопада 1945 р. і набув чинності 4 листопада 1946 р. після його ратифікації 20 державами: Австралією, Бразилією, Грецією, Данією, Домініканською Республікою, Єгиптом, Індією, Канадою, Китаєм, Ліваном, Мексикою, Новою Зеландією, Норвегією, Саудівською Аравією, Сполученими Штатами Америки, Сполученим Королівством, Туреччиною, Францією, Чехословаччиною та Південноафриканською Республікою. Перша сесія Генеральної конференції проходить в Парижі з 19 листопада по 10 жовтня 1946 р. У ній взяли участь представники 30 урядів, які мали право брати участь в голосуванні.

Подібно Організації Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО утворилася в результаті важких випробувань Другої світової війни, і список її держав-засновників служить тому наочним підтвердженням. Японія і Федеративна Республіка Німеччина стали членами Організації в 1951 р., а Іспанія у 1953 р. На діяльності ЮНЕСКО позначилися такі найважливіші історичні події, як «холодна війна», процес деколонізації і розпад СРСР. СРСР став членом ЮНЕСКО в 1954 р., а в 1992 р. його правонаступником стала Російська Федерація. У 1960 р. до складу Організації увійшли 19 африканських держав. В результаті розпаду СРСР в період з 1991 по 1993 рр. 12 колишніх республік Радянського Союзу стали державами – членами ЮНЕСКО. УРСР (також і Білоруська РСР) стала членом ЮНЕСКО 12 травня 1954.

З 1971 р. Китайська Народна Республіка є єдиним законним представником Китаю в ЮНЕСКО. У 1990 р. відбулося возз'єднання Федеративної Республіки Німеччини і Німецької Демократичної Республіки, яка була державою – членом ЮНЕСКО з 1972 р.

Деякі країни виходили зі складу ЮНЕСКО з політичних міркувань у ті чи інші періоди часу, але на сьогоднішній день всі ці країни знову в рядах ЮНЕСКО. Південна Африка була відсутня з 1985 р. по 2003 р., США – з 1985 р. по 2003 р., Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії – з 1986 р. по 1997 р. і Сінгапур з 1986 р. по 2007 р.

Практична діяльність ЮНЕСКО будується на засадах середньострокового плану, розрахованого на 6 років. У свою чергу, на підставі такого плану складаються три дворічні програми.

Конкретна робота Організації, що проводиться в рамках затверджених програм і здійснюється за такими головними напрямками:

- Велика програма I — Освіта.
- Велика програма II — Природничі науки.
- Велика програма III — Соціальні та гуманітарні науки
- Велика програма IV — Культура.
- Велика програма V — Комунікація та інформація.

Організацією реалізується цілий ряд довгострокових широкомасштабних міжнародних програм і проектів у таких галузях, як океанографія, екологія, гідрологія, відновлювані джерела енергії, геологічна кореляція, науково-технічна інформація, інформатика, комунікація, біоетика, управління соціальними перетвореннями, повернення культурних цінностей, збереження всесвітньої культурної і природної спадщини, професійно-технічна освіта, освіта для ХХІ століття тощо.

Для координації міжнародної співпраці з реалізації цих програм створені та функціонують відповідні міжурядові комітети та ради, до складу яких входить встановлена кількість представників тих країн-членів, які обираються Генеральною конференцією на певний період. В країнах-членах діють національні органи із зазначених програм.

У галузі освіти основні зусилля ЮНЕСКО спрямовані на:

- сприяння розширенню доступу до базової освіти та ліквідації неписьменності;
- розвиток екологічної та превентивної, безперервної, професійно-технічної та вищої освіти;
- сприяння проведенню аналізу та оцінки національних освітніх систем, розробці політики та здійсненню реформ у галузі освіти з метою покращання її якості та адаптації до потреб суспільства;
- підготовку освітянських кадрів;
- сприяння визнанню еквівалентності навчальних курсів, свідоцтв і дипломів у сфері освіти.

У галузі науки, окрім згаданих вище довгострокових міжнародних наукових програм, ЮНЕСКО сприяє міжнародній співпраці з розвитку фундаментальних та інженерних наук, вузівської науки та її адаптації до потреб суспільства, розвитку та застосуванню в різних галузях нових інформаційних і телекомунікаційних технологій. У галузі гуманітарних наук

реалізуються проекти, що стосуються людських аспектів глобальних соціальних змін і розвитку, зміцнення демократичних процесів, забезпечення прав людини, усунення різного роду дискримінації, участі молоді у розвитку суспільства, питань багатоетнічного співіснування, запобігання національним та етнічним конфліктам, створення клімату соціальної гармонії.

Діяльність ЮНЕСКО в галузі культури охоплює такі сфери:

- збереження та відродження матеріальної і нематеріальної культурної спадщини;
- розвиток мистецтв;
- сприяння розвитку сучасних культур;
- сприяння поверненню втрачених культурних цінностей країнам їхнього походження;
- поширення книг і читання шляхом сприяння розвитку книговидавничої справи;
- розвиток індустрії культури та розробка політики в галузі культури;
- захист авторських і суміжних прав;
- аналіз взаємозв'язку між культурою та розвитком, врахування культурного фактора у розвитку суспільства;
- розвиток культурного плюралізму та міжкультурного діалогу.

У галузі комунікації та інформації ЮНЕСКО покликана сприяти вільному поширенню інформації, розвитку плюралізму та незалежності засобів інформації, зміцненню та модернізації інформаційних інфраструктур і служб документації (бібліотек, архівів) у країнах-членах, застосуванню нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, підготовці кадрів у цій галузі.

Визначні дати шістдесятиріччя	
2009	Генеральна конференція обирає Ірину Бокову (Болгарія) десятим за рахунком Генеральним директором ЮНЕСКО. Вона стає першою жінкою, що зайняла цей пост.
2008	Аксумський обеліск, створений 1700 років тому і вивезений в 1937 році в Рим військами Муссоліні, відновлений на своєму колишньому місці на півночі Ефіопії.
2007	Чорногорія і Сінгапур стають членами ЮНЕСКО, загальне число держав-членів сягає 193.
2005	Бруней-Даруссалам стає 191-ою державою-членом

2003	Сполучені Штати Америки повертаються до складу ЮНЕСКО
2001	Генеральна конференція приймає Загальну декларацію ЮНЕСКО про культурне різноманіття
1999	Генеральний директор Коїтіро Мацуура приступає до здійснення масштабних реформ по перебудові та децентралізації кадрової структури та заходів ЮНЕСКО.
1998	Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй затверджує Загальну декларацію про геном людини та права людини, розроблену і прийняту ЮНЕСКО в 1997 р.
1997	Британія повертається до складу ЮНЕСКО.
1992	ЮНЕСКО засновує програму «Пам'ять світу» для охорони невідновних скарбів бібліотек і архівних фондів. В даний час цією програмою охоплені також звукові, кінематографічні і телевізійні архіви.
1990	Всесвітня конференція з освіти, що відбулася в Таїланді, поклала початок усесвітньому руху за забезпечення базової освіти для всіх дітей, молоді та дорослих. Через десять років в Дакарі (Сенегал) на Всесвітньому форумі з освіти пролунав заклик до держав забезпечити базову освіту для всіх до 2015 р.
1984	Сполучені Штати Америки виходять зі складу Організації, мотивуючи своє рішення, зокрема, незгодою з методами фінансового управління. У 1985 р. зі складу ЮНЕСКО виходять Великобританія та Сінгапур. Бюджет Організації відчуває значне скорочення.
1980	ЮНЕСКО публікує перші два томи «Загальної історії Африки».
1978	ЮНЕСКО приймає Декларацію про расу і расові забобони. В опублікованих потім доповідях Генерального директора містяться критика і спростування псевдонаукових основ расизму.
1975	У Токіо під егідою Організації Об'єднаних Націй та ЮНЕСКО створено Університет Організації Об'єднаних Націй.
1974	Папа Римський Павло VI вручає ЮНЕСКО премію миру Іоанна ХХІІІ.
1972	ЮНЕСКО приймає Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. У 1976 р. засновано

	Комітет всесвітньої спадщини і в 1978 р. до Списку всесвітньої спадщини включено перші об'єкти.
1968	ЮНЕСКО проводить першу міжурядову конференцію для вироблення узгоджених підходів у сфері розвитку і в галузі охорони навколишнього середовища, які отримали назву «Забезпечення сталого розвитку». За підсумками проведеної роботи ЮНЕСКО створює програму «Людина і біосфера».
1960	ЮНЕСКО оголошує про початок кампанії з порятунку пам'яток Нубії в Єгипті, що передбачає перенесення Великого храму Абу Сімбел та запобігання його затоплення водами Нілу в результаті будівництва Асуанської греблі. В ході кампанії, що тривала 20 років, переміщені 22 об'єкти та інші архітектурні пам'ятки. Це перша і найбільша операція в ряду аналогічних заходів з порятунку пам'яток Мохенджо-Даро (Пакистан), Феса (Марокко), Катманду (Непал), Борободур (Індонезія) і Афінського Акрополя (Греція).
1958	У Парижі проводиться урочисте відкриття будівлі Штаб-квартири ЮНЕСКО, побудованого за проектом Марселя Брейера (Сполучені Штати Америки), П'єра Луїджі Нерві (Італія) і Бернара Зерфюсса (Франція).
1956	Південна Африка виходить зі складу ЮНЕСКО у відповідь на публікації Організації, що стосуються «расових проблем» країни. Після обрання Нельсона Мандели на пост президента ПАР ця держава в 1991 р. повертається до складу Організації.
1952	Організована ЮНЕСКО міжурядова конференція приймає Всесвітню конвенцію про авторське право. Протягом багатьох десятиліть після Другої світової війни ця конвенція забезпечує охорону авторського права в цілому ряді держав, які не є сторонами Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (1886 р.).
1948	ЮНЕСКО приймає рекомендацію про обов'язкову загальну і початкову освіту.
1945	Представники 37 країн збираються в Лондоні для підписання Статуту ЮНЕСКО, який набирає чинності 4 листопада 1946 р. після ратифікації двадцятьма країнами.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).

Всесвітня організація інтелектуальної власності або ВОІВ — є одним зі спеціалізованих агентств ООН, що було створене у 1967 році з метою заохотити творчу діяльність та забезпечити захист інтелектуальної власності в усьому світі.

У 1967 році у Стокгольмі було підписано Конвенцію про заснування Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності, якою було визначено, що до ІВ належать права на:

- літературні, художні та наукові твори;
- виконавчу діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі;
- винаходи у сферах людської діяльності;
- наукові відкриття;
- промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення;
- захист від недобросовісного суперництва;
- усі інші права, що належать до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній галузях.

На даний момент ВОІВ нараховує 184 члени та адмініструє 23 міжнародні угоди. Штаб-квартира цієї організації знаходиться у місті Женева, Швейцарія. На цей час Генеральним директором ВОІВ є Френсіс Гаррі.

Потреба в міжнародній охороні прав інтелектуальної власності стала очевидною, коли представники іноземних країн відмовилися брати участь у Міжнародній виставці винаходів у Відні 1873 р., остерігаючись, що їхні ідеї будуть "викрадені" і комерційно використані в інших країнах. Згодом, у 1883 р., була прийнята Паризька конвенція про охорону промислової власності — перший важливий міжнародний документ, спрямований на надання допомоги в охороні інтелектуальних творінь громадян певних країн за кордоном.

Положення Конвенції поширюються на об'єкти промислової власності, якими є:

- винаходи (патенти);
- товарні знаки;
- промислові взірці.

Паризька конвенція, учасниками якої були 14 держав, набрала чинності в 1884 р. Для організації засідань та зустрічей країн-учасниць Конвенції було створено Міжнародне бюро.

У 1886 р. була прийнята Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів; саме тоді у міжнародних відносинах з'явилось поняття авторського права. Метою прийняття Бернської конвенції було забезпечення громадянам держав-учасниць права контролювати використання своїх творів та отримувати за таке використання відповідну винагороду. До переліку літературних та художніх творів Конвенція відносить: романи, оповідання, поеми, п'єси; пісні, опери, музичні постановки сонати; малюнки, живопис, скульптуру, архітектурні витвори.

Для виконання адміністративних функцій в межах Бернської конвенції, на противагу Паризькій, було створене Міжнародне бюро. У 1893 р. обидва бюро об'єдналися в одну міжнародну організацію, яка отримала назву Об'єданого міжнародного бюро з охорони інтелектуальної власності (французька аббревіатура — БІРПІ). Штаб-квартира новоствореної організації знаходилась у Берні (Швейцарія), а штат співробітників на той час нараховував лише сім осіб. Вона стала попередницею ВОІВ.

З підвищенням ролі й значення інтелектуальної власності змінювалася структура БІРПІ. У 1960 р. штаб-квартира Організації була перенесена з Берна до Женеви з тією метою, щоб бути "ближче" до ООН та інших міжнародних організацій, представництва яких розташовані саме тут.

У 1970 р. згідно з Конвенцією про заснування ВОІВ та після проведення необхідних структурних та адміністративних реформ, БІРПІ було реорганізовано у ВОІВ. Одночасно був створений Секретаріат ВОІВ, підзвітний країнам-членам Організації.

У 1974 р. ВОІВ стала спеціалізованою установою ООН і отримала мандат держав-членів ООН на здійснення адміністративного управління в галузі інтелектуальної власності.

У 1996 р., підписавши Угоду про співпрацю зі Всесвітньою торгівельною організацією (ВТО), ВОІВ розширила свою діяльність і продемонструвала важливість прав інтелектуальної власності в регулюванні світової торгівлі.

У 1898 р. БІРПІ виконувала адміністративні функції лише чотирьох міжнародних договорів, сьогодні ж ВОІВ здійснює адміністративні функції 21 договору (двох із них — спільно з іншими міжнародними організаціями). Через посередництво держав-членів та Секретаріату ВОІВ виконує широку та різноманітну програму, яка спрямована на:

— узгодження національних законодавств та процедур у галузі інтелектуальної власності;

— надання послуг міжнародним заявникам в отриманні прав промислової власності;

— обмін інформацією в сфері інтелектуальної власності;

— надання країнам юридичної та технічної допомоги;

— сприяння у розв'язанні суперечок у сфері інтелектуальної власності між суб'єктами приватного права;

— методичне запровадження інформаційних технологій та Internet як засобу збереження, отримання та використання інформації в галузі інтелектуальної власності.

У вересні 2000 року на засіданні Генеральної асамблеї ВОІВ встановлено Міжнародний день інтелектуальної власності. Відзначається щороку 26 квітня.

На відміну від інших структурних підрозділів ООН ВОІВ має істотні джерела фінансування, що не залежать від внесків держав-членів. 2006 року понад 90 % фінансування цієї організації були отримані Міжнародним бюро ВОІВ у вигляді зборів від фізичних та юридичних осіб, що скористалися міжнародними системами реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, такими як РСТ для патентів, Мадридська система для торгівельних марок та Гаазька система для промислових зразків.

Як і у багатьох інших структурних підрозділах ООН, керівний склад ВОІВ призначається Генеральною асамблеєю, а не обирається. Це дало критикам привід стверджувати, що ВОІВ діє не в інтересах громадян, котрі є мешканцями країн-членів цієї організації, а в інтересах абстрактних «національних відомств» (тобто урядових установ країн членів, на які покладено функції захисту інтелектуальної власності і які представляють країни-члени для цілей багатьох міжнародних документів ВОІВ), які в свою чергу можуть лобіювати інтереси окремих держав або транснаціональних корпорацій.

Аби вирішити цю проблему, керівництво ВОІВ намагається приймати рішення шляхом консенсусу. При цьому кожна держава-член має лише один голос, незалежно від кількості її населення та розміру членських внесків. Завдяки цій практиці у 1960-х та 1970-х роках країни, що розвиваються, мали змогу заблокувати прийняття таких суперечливих рішень у галузі інтелектуальної власності, як

універсальні фармакологічні патенти чи збільшення строку тривалості захисту авторського та суміжних прав.

Діяльність ВОІВ

Нове тисячоліття ставить перед ВОІВ багато нових завдань; одним з найбільш важливих є використання переваг швидких темпів розвитку технічного прогресу, особливо в сфері інформаційних технологій та Інтернет.

Організація здійснює широкий спектр діяльності та надає послуги, включаючи розробку міжнародних стандартів для законодавства і практики в сфері інтелектуальної власності, що забезпечують захист патентів, товарних знаків та промислових візрців у багатьох країнах. ВОІВ також надає різноманітну технічну та юридичну допомогу країнам, що розвиваються, консультує з розв'язання спорів та досліджує нові проблеми у глобальному контексті інтелектуальної власності. Для реалізації цих видів діяльності Організація використовує нові досягнення в галузі інформаційних технологій з метою підвищення ефективності та сприяння обміну інформацією в електронній формі.

Розвиток міжнародного права інтелектуальної власності

Засадничу роль у діяльності ВОІВ зі сприяння охороні інтелектуальної власності відіграє запровадження міжнародних норм та стандартів. Хоча базовими документами договірної системи ВОІВ залишаються Паризька та Бернська конвенції, наступні договори ВОІВ розширили та зміцнили охорону прав, яку забезпечували ці дві Конвенції, а також дозволили врахувати зміни, пов'язані з технічним прогресом, та охопити нові сфери людської діяльності (наприклад, Договір ВОІВ з авторського права (ДАП) та Договір ВОІВ з виконання та фонограм (ДВФ), які забезпечують відповідність міжнародної охорони авторського права та суміжних прав вимогам нової доби).

Організація постійно відчуває потребу в розробці нових норм і стандартів, які б відповідали вимогам технічного прогресу та ділової практики. Вона відіграє активну роль у приведенні національних та регіональних систем реєстрації прав інтелектуальної власності у відповідність з інтересами користувачів шляхом узгодження та спрощення необхідних процедур. Наприклад, Договір щодо законів про товарні знаки від 1994 р. регламентує, яку інформацію громадяни відповідної держави повинні надавати і яких процедур

дотримуватися під час реєстрації своїх товарних знаків у іншій державі.

Однак навіть добре складений договір може бути неефективним, якщо держави-члени не застосовують його положення на практиці. Саме тому ВОІВ закликає держави до підписання та імплементації договорів, розроблених під її егідою. Активне приєднання до міжнародних договорів та поступове забезпечення їх дотримання дозволять підтримувати стабільний міжнародно-правовий режим, забезпечать дотримання прав інтелектуальної власності у всьому світі, сприятимуть залученню інвестицій та економічному добробуту держав.

Отже, одним з головних завдань ВОІВ є сприяння прогресивному розвитку та гармонізації законів, стандартів і практики в сфері інтелектуальної власності в державах-членах Організації. Сприяння розширенню міжнародних загальних принципів та правил у цій сфері потребує проведення широких консультацій з державами та іншими зацікавленими сторонами.

Перелік міжнародних конвенцій та договорів ВОІВ,
стороною яких є Україна

1. Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності.
2. Всесвітня конвенція про авторське право.
3. Паризька конвенція про охорону промислової власності.
4. Договір про патентну кооперацію.
5. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків.
6. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.
7. Міжнародна конвенція по охороні нових сортів рослин.
8. Договір про закони щодо товарних знаків.
9. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури.
10. Найробський договір про охорону Олімпійського символу.
11. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків.
12. Ніщцька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків.
13. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм.
14. Договір ВОІВ про авторське право.
15. Договір ВОІВ про виконання і фонограми.

16. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення.
17. Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків.
18. Договір про патентне право.
19. Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків.
20. Віденська угода про Міжнародну класифікацію зображувальних елементів торговельних марок.
21. Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію.
22. Сінгапурський Договір про право товарних знаків.

Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ).

Міжнародна організація з міграції (англ. International Organization for Migration; MOM / IOM) — неурядова міжнародна організація, створена й діюча для розв'язання численних міграційних проблем у сучасному світі; є провідною міжурядовою організацією у міграційній галузі та тісно співпрацює із урядовими, міжурядовими та громадськими установами та організаціями.

Працює у формі представництв у країнах світу, які є членами організації, штаб-квартира міститься у місті Женеві (Швейцарія). На сьогодні до складу МОМ входять 138 країн-членів та країн-спостерігачів. Міжнародна організація з міграції завдяки мережі місій у різних країнах світу надає допомогу урядам та суспільству за рахунок: оперативних гуманітарних заходів реагування на несподівані міграційні потоки; допомоги мігрантам; сприяння трудовій міграції; допомоги для добровільного повернення нелегальних мігрантів; масової інформації та освіти з міграційних питань; міграційних медичних програм та програм з охорони здоров'я.

Головні цілі й напрямки діяльності МОМ:

- управління міграцією в інтересах усіх втягнутих сторін;
- тісна співпраця з урядами країн, представлення та захист інтересів людей, що обрали для себе міграцію як єдиний можливий засіб вирішення своїх проблем;
- попередження і боротьба з негативними міграційними явищами — торгівля людьми, рабство (в тому числі сексуальне) трудових мігрантів.

Міжнародна організація з міграції (МОМ) була заснована у 1951 році. Головною підставою для її створення послужила необхідність врегулювання великих потоків мігрантів у Європі внаслідок Другої світової війни.

МОМ сприяє гуманній та упорядкованій міграції на благо всіх через надання підтримки та послуг урядам та мігрантам. МОМ підтримує забезпечення врегульованого та гуманного міграційного менеджменту, міжнародне партнерство у вирішенні міграційних питань, пошук практичних рішень міграційних проблем, а також надає гуманітарну підтримку мігрантам, які її потребують, включаючи біженців та осіб, які були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання.

Конституція МОМ визнає зв'язок між міграційним та економічним, соціальним та культурним розвитком, а також право на свободу переміщення.

МОМ працює у чотирьох широких галузях міграційного менеджменту, серед яких:

- Міграція та розвиток;
- Сприяння врегульованій міграції;
- Упорядкування міграції;
- Примусова міграція.

Останнім часом (1990 — 2000-і роки) МОМ переважно має справи не з міграційними процесами, що є наслідком воєн (локальних), а з вирішенням проблеми міграційних потоків з різних країн, що виникли у зв'язку зі зростаючою різницею рівня соціально-економічного розвитку окремих регіонів планети. Відтак, МОМ діє задля забезпечення в світі упорядкованого переміщення біженців та інших осіб, які потребують допомоги у сфері міжнародної міграції.

Всесвітня туристична організація (ВТО).

Всесвітня туристична організація (ВТО) — міжнародна міжурядова організація в галузі туризму.

Попередником ВТО був Міжнародний конгрес офіційних туристичних організацій, заснований у 1925 р. у Гаазі (Нідерланди). Після Другої світової війни ця установа була перейменована на Міжнародний союз офіційних туристичних організацій зі штаб-квартирою у Женеві (Швейцарія). Міжнародний союз був неурядовою організацією, до складу якої входило 109 національних

туристичних організацій (НТО) і 88 асоційованих членів, у тому числі представники приватних та громадських груп.

У процесі становлення та розвитку туристична галузь розширювалась і поступово ставала невід'ємною частиною міжнародного життя, а тому зростало і її міжнародне значення. Національні уряди почали відігравати більш активну роль у сфері туризму; їхня політика охопила широкий спектр проблем — від створення належної туристичної інфраструктури до регулювання туристичних потоків у країні.

У середині 60-х років ХХ ст. виникла необхідність створення ефективнішого механізму, здатного контролювати розвиток туризму і забезпечувати роботу з регулювання переміщення осіб та вироблення туристичної політики. Саме тому в 1967 р. члени Міжнародного союзу офіційних туристичних організацій вирішили реорганізувати Союз і створити міжурядовий інститут, уповноважений вирішувати у світовому масштабі всі пов'язані з туризмом питання та співпрацювати з іншими компетентними органами та організаціями (наприклад, Всесвітньою організацією охорони здоров'я, ЮНЕСКО, Міжнародною організацією з цивільної авіації тощо).

У грудні 1969 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, в якій реорганізованому Міжнародному союзу офіційних туристичних організацій відводилась вирішальна і центральна роль у регулюванні туристичної галузі на міжнародному рівні. Резолюція набула чинності, коли в травні 1974 р. держави-члени Міжнародного союзу ратифікували статутні документи ВТО.

Таким чином, Міжнародний союз офіційних туристичних організацій був перетворений на Всесвітню туристичну організацію, перша Генеральна Асамблея якої відбулася в Мадриді в травні 1975 р. У відповідь на пропозицію іспанського уряду в 1976 р. у Мадриді була розташована штаб-квартира Секретаріату Організації. Цього ж року ВТО отримала статус виконавчого агента Програми розвитку ООН (ПРООН), який офіційно був закріплений у відповідній угоді між ВТО та ООН 1977 р. Однак лише в 2003 р. ВТО набула статусу спеціалізованої агенції ООН, що підтвердило її провідну роль у сфері міжнародного туризму.

В даний час ВТО складається зі 138 дійсних, асоційованих і понад 350 членів, що приєдналися. Дійсними членами є держави, їхні урядові заклади; асоційованими — території, що не мають

зовнішньополітичної самостійності; що приєдналися – міжнародні та національні організації, туристичні асоціації та компанії, а також компанії, пов'язані з туризмом (авіаційні й інші транспортні компанії, туроператори, турагенти, готельні і ресторани асоціації, видавничі компанії, навчальні і дослідницькі інститути, місцеві та регіональні туристичні ради).

Її діяльність охоплює всі аспекти міжнародного туризму: правові, адміністративні, економічні, фінансові, соціальні, екологічні, статистичні, технічні, кадрові.

Основною метою ВТО, відповідно до ст. 3 Статуту ВТО, є "сприяння розвитку туризму для внесення вкладу в економічний розвиток, міжнародне взаєморозуміння, мир, процвітання, загальну повагу і дотримання прав людини й основних людських цінностей для всіх людей без поділу на раси, стать, мову і релігію".

Основні завдання ВТО:

1. розширення і поглиблення співробітництва держав – членів цієї організації в галузі туризму з метою розвитку країн і регіонів;
2. удосконалення якості утворення і професійної підготовки туристичних кадрів;
3. планування, розробка і реалізація заходів для захисту і раціонального використання навколишнього середовища в контексті світового розвитку;
4. підвищення якості туристичного обслуговування і забезпечення безпеки туристичних послуг;
5. вивчення туристичного ринку, збирання, аналіз і систематизація статистичних даних, прогнозування розвитку туризму;
6. забезпечення зв'язків і обміну інформацією між країнами, що беруть участь в туристичному розвитку;
7. розробка і поширення туристичної документації.

ВТО подає регулярний звіт про стан світового туризму, який враховує як досягнення, так і перепони для подальшого розвитку туристичної індустрії. ВТО намагається сприяти світовому туризму через виключення або обмеження урядового втручання у міжнародний туризм так, як і в процесі стандартизації вимог до паспортів, віз, реєстрації в міліції, в'їзних формальностей тощо.

Знаменною подією діяльності ВТО стало проведення Всесвітньої конференції з туризму (ВКТ), яка відбулася в Манілі (Філіппіни) з 27 вересня по 10 квітня 1980 року. Рішення про скликання ВКТ прийняла II сесія Генеральної асамблеї ВТО (травень

1977 р.). На конференції були розглянуті питання відповідальності держав за розвиток туризму (соціально-економічні умови, цілі і завдання, стримуючі чинники) та такі актуальні проблеми: людина - організатор свого відпочинку; регулювання попиту і пропозиції; науково-технічне співробітництво у галузі туризму; підготовка кадрів для індустрії туризму тощо. В заключному документі знайшли відображення спільно напрацьовані під час обговорення рекомендації. Цей документ отримав назву Манільської декларації з світового туризму. У конференції взяло участь більше як 100 держав.

Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ).

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) (англ. World Health Organization (WHO)) — спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй. Штаб-квартира розташована у Женеві. До складу ВООЗ входить 193 країни.

Всесвітня організація охорони здоров'я почала функціонувати 7 квітня 1948 р. після того, як 26 держав-членів ООН ратифікували її статут. Ця дата щорічно відзначається як Всесвітній день здоров'я. Створенню ВООЗ передували багаторічні зусилля, спрямовані на налагодження міжнародного співробітництва в галузі охорони здоров'я.

Ще в середині ХІХ ст. європейські країни, насамперед Франція, виступали з ініціативами обговорення питань охорони здоров'я на міжнародному рівні. В Парижі 23 липня 1851 р. було проведено Першу міжнародну санітарну конференцію, на якій країни-учасниці прийняли рішення про створення першої міжнародної нерелігійної організації охорони здоров'я — Міжнародного бюро суспільної гігієни. Протягом другої половини ХІХ ст. в Європі пройшло 10 таких конференцій, на яких робилися перші спроби щодо налагодження механізму міжнародного співробітництва в галузі охорони здоров'я. Так, на конференції, яка проходила у Венеції 1892 р., було підписано першу санітарну конвенцію, що регулювала правила морського карантину. І хоча ця конвенція була дуже обмеженою, бо торкалася тільки випадків захворювання на холеру та розповсюджувалася лише на кораблі, що прибували зі Сходу на Захід, вона становить інтерес саме як перший реальний наслідок міжнародного співробітництва в галузі гігієни та охорони здоров'я.

На початку ХХ ст. з розвитком спеціальних медичних знань поширюється співробітництво у медичній та санітарно-гігієнічній

галузях. У 1902 р. у Вашингтоні створюється Міжнародне санітарне бюро (у 1923 р. перейменоване у Панамериканське санітарне бюро); у 1909 р. — Міжнародне бюро суспільної гігієни; у 1923 р. — Організація охорони здоров'я Ліги Націй, яка мала великі матеріальні ресурси та вільно користувалася послугами членів міжнародних наукових товариств у разі потреб у консультаціях фахівців з проблем, що становили інтерес для міжнародних досліджень. Діяльність Організації охорони здоров'я Ліги Націй була найефективнішою порівняно з іншими органами соціально-економічного напрямку. Організація здійснювала контроль за розповсюдженням епідемій, публікувала інформацію про стан охорони здоров'я у різних країнах світу, спонсорувала наукові конференції, надавала пряму допомогу урядам багатьох країн. Вона стала головним центром міжнародної діяльності з підвищення рівня охорони здоров'я у світі після Першої світової війни.

Після закінчення Другої світової війни одним із перших кроків Організації Об'єднаних Націй було створення нової спеціалізованої установи ООН — Всесвітньої організації охорони здоров'я. В липні 1946 р. Економічна та Соціальна Рада ООН скликала у Нью-Йорку міжнародну конференцію з питань охорони здоров'я, в роботі якої взяли участь делегати 51 країни, в тому числі й УРСР, а також спостерігачі з 13 країн, що не були членами ООН, та представники 10 міжнародних організацій. На конференції було розроблено та прийнято Статут ВООЗ. У Статуті зафіксовано, що головною метою ВООЗ є "досягнення всіма народами якомога вищого рівня здоров'я", при цьому сам термін "здоров'я" визначається як "стан повного фізичного, духовного та соціального добробуту, а не тільки відсутність хвороб та фізичних дефектів". Підкреслювалося, що "уряди несуть відповідальність за здоров'я своїх народів, і ця відповідальність потребує вживання відповідних заходів соціального характеру та в галузі охорони здоров'я". Статут проголошував, що "здоров'я усіх народів є головним фактором у досягненні миру та безпеки і залежить від повного співробітництва окремих осіб та держав". Цей документ визначає найважливіші функції ВООЗ, регламентує діяльність її головних органів та відносини із державами-членами. Вперше в міжнародній практиці здоров'я було проголошено одним із невід'ємних прав людини незалежно від раси, релігії, політичних поглядів, соціального та економічного становища.

У 1977 р., коли Всесвітня асамблея охорони здоров'я прийняла рішення про те, що першочерговим завданням ВООЗ є забезпечення "Здоров'я для всіх до 2000 року", було розроблено глобальну стратегію виконання цієї програми. Стратегія, здійснення якої потребує об'єднаних зусиль урядів та народів, заснована на принципі налагодження первинної медико-санітарної допомоги. В неї входять вісім головних складових елементів: просвітницька робота, пов'язана із роз'ясненням суті проблем охорони здоров'я; належне забезпечення продуктами харчування; безпечна для здоров'я вода та санітарія; охорона здоров'я матері та дитини, включаючи планування сім'ї; імунізація населення від основних інфекційних хвороб; профілактика місцевих захворювань та контроль над ними; належне лікування загальнорозповсюджених хвороб та травм; забезпечення основними лікарськими засобами.

ВООЗ допомагає країнам зміцнювати їхні системи охорони здоров'я шляхом створення інфраструктури, включаючи, як особливо важливий елемент, підготовку медичних кадрів, а також медичне обслуговування окремих осіб, родин та населення в цілому.

ВООЗ сприяє проведенню досліджень, необхідних для розробки відповідних технологій, що стосуються всіх аспектів охорони здоров'я, включаючи харчування, охорону здоров'я матері та дитини, екологічну безпеку, психічне здоров'я, боротьбу із специфічними хворобами, попередження нещасних випадків, медичне обслуговування та реабілітацію. Крім цього, ВООЗ виконує функції міжнародного центру, який займається накопиченням необхідної технічної та наукової інформації.

80-ті роки були проголошені Міжнародним десятиліттям постачання питною водою та санітарії, у проведенні якого важливу роль відіграла ВООЗ, приділяючи велику увагу проблемам постачання безпечної для здоров'я води та ліквідації відходів відповідно до санітарних вимог.

ВООЗ проводила всесвітню кампанію з ефективною імунізацією дітей до 1990 р. з метою профілактики шести основних інфекційних дитячих хвороб — дифтерії, кору, поліомієліту, туберкульозу та коклюшу.

ВООЗ надає консультації урядам з питань планування системи охорони здоров'я, виконує великі програми досліджень хвороби серця, залежності від наркотичних речовин, онкологічних захворювань. З метою подолання гострої нестачі медичного

персоналу в окремих країнах організовано спеціальні навчальні програми. З цією ж метою щорічно надається близько 250 стипендій для навчання у різних медичних центрах. Щорічно ВООЗ проводить 40 короткострокових курсів та 80 конференцій з різних медичних та медико-санітарних проблем. Заохочуючи дослідницьку діяльність, ВООЗ щороку підписує більш ніж 150 контрактів із різними організаціями, установами та приватними особами, фінансуючи таким чином їх роботу в необхідних напрямках.

У 80-х роках ВООЗ стала провідною організацією по боротьбі із СНІДом (синдром набутого імунodefіциту). Вперше вірус СНІДу був ідентифікований у 1981 р., а вже у 1986 р. Генеральний директор ВООЗ проголосив боротьбу із СНІДом пріоритетним напрямом охорони здоров'я у всесвітньому масштабі. На початку 1987 р. було прийнято спеціальну програму ВООЗ по боротьбі із СНІДом, в якій на сьогодні беруть участь уже 127 держав. Провідну роль ВООЗ у координації зусиль у цьому напрямі було підтверджено на міжнародних конференціях, а також Генеральною Асамблеєю ООН. ВООЗ співпрацює із національними та регіональними організаціями по боротьбі із СНІДом, а також із такими установами ООН, як Фонд для діяльності в галузі народонаселення (ЮНФПА), Дитячий Фонд (ЮНІСЕФ), ЮНЕСКО, ПРООН, Всесвітній банк. Підтримуються тісні контакти із неурядовими організаціями, зокрема Американським фондом досліджень СНІДу, Міжнародною радою медичних сестер, Міжнародним союзом учених-імунологів і Товариством Червоного Хреста та Червоного Півмісяця.

У 1992 – 1993 рр. ВООЗ надала допомогу ряду держав у створенні інформаційних систем у галузі охорони здоров'я (Мексика, Оман, Сейшельські острови, Сирія, Об'єднані Арабські Емірати та ін.).

Здійснювалася надзвичайна допомога у зв'язку із стихійним лихом та катастрофами, що викликані діяльністю людини. Так, в Еритреї ВООЗ спільно із Управлінням Верховного Комісара у справах біженців брала участь у розміщенні близько мільйона біженців. В Ефіопії здійснювалася програма відбудови та поновлення діяльності 40 провінційних лікарень, центрів та пунктів охорони здоров'я. Надзвичайну допомогу було надано близько 20 африканським країнам.

ВООЗ брала участь у заходах щодо поліпшення стану охорони здоров'я у Бангладеш, Індії, Монголії, Непалі та Таїланді. У

Югославії було проведено велику роботу з моніторингу охорони здоров'я, нагляду у сфері харчування, реабілітації поранених, постачання медикаментів. Унаслідок діяльності ВООЗ майже в 100 країнах була впроваджена система моніторингу служб водопостачання.

ВООЗ здійснює Міжнародну програму з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи; реалізує п'ять експериментальних проектів у галузях гематології, впливу на щитовидну залозу, гігієни порожнини рота та ін. Було надано допомогу Україні, Росії та Білорусії медикаментами, комп'ютерним і допоміжним устаткуванням та в галузі підготовки кадрів.

ВООЗ є також одним із провідних центрів з випуску спеціальної друкованої продукції. Організація збирає статистичні дані, публікує звіти конференцій та семінарів, розповсюджує результати наукових досліджень, видає підручники та кілька періодичних видань, серед яких "Всесвітній форум охорони здоров'я" та "Здоров'я світу".

Загальна сума надходжень до бюджету ВООЗ становить більш ніж 450 млн. дол. на рік. Крім того, Всесвітній банк щорічно спрямовує понад 1 млрд. дол. на діяльність, пов'язану із охороною здоров'я. Однак, як констатував Комітет з планування розвитку Соціальної та Економічної Ради ООН, для виконання завдань, що стоять перед ВООЗ, необхідно щороку виділяти мінімум 10 млрд. дол.

Керівним органом ВООЗ є Всесвітня асамблея охорони здоров'я, де представлені всі держави-члени організації. Асамблею скликають щороку для розгляду роботи організації та прийняття рішень відносно політики, програми та бюджету. До складу Виконавчої ради, яка діє між асамблеями, обираються представники 31 країни.

Провідною метою Організації є досягнення усіма людьми такого рівня здоров'я, який би надавав їм змогу вести соціально та економічно ефективний рівень життя. Слід зазначити, що ВООЗ не є наднаціональною організацією. На відміну від інших, її рішення не є обов'язковими, а лише моральними настановами. Організація використовує свої можливості у розробці законодавчих актів у формі міжнародних протоколів і договорів та у рекомендаціях щодо їх ратифікації (наприклад, конвенції щодо води та здоров'я; конвенції щодо контролю над тютюном).

Хоча ВООЗ не є академічною установою, вона систематично збирає результати найкращих дослідницьких центрів з усього світу.

Політика ВООЗ відображає колективний погляд на проблеми здоров'я суспільства. Ця Організація не надає фінансової допомоги, а лише технічно сприяє країнам у відповідь на їхнє прохання, згідно з інструкціями Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я (ВАОЗ).

Розділ 7. ІСТОРІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Історія створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО)

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Історія Ради Європи (РЄ)

Ліга арабських держав: історія та діяльність

Історія організації «Ісламська Конференція» (ОІК)

Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН)

Історія створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Після завершення Другої світової війни у Західній Європі відбувався процес формування воєнно-блокової системи. Ще під час війни були укладені радянсько-англійський договір про взаємодопомогу та дружбу 1942 р. та радянсько-французький договір про взаємодопомогу та дружбу 1944 р. Вони передбачали співробітництво як під час війни, так і у повоєнний період та були, звичайно, спрямовані проти Німеччини.

У період між 1945-м та 1949 роками держави Західної Європи та їхні союзники в Північній Америці, перед якими стояла гостра потреба повоєнної відбудови економіки, з тривогою спостерігали за експансіоністською політикою СРСР. Виконавши зі свого боку взяті під час війни зобов'язання щодо скорочення оборонних структур та чисельності збройних сил, уряди західних держав виявляли дедалі більшу занепокоєність, оскільки стало зрозуміло, що керівництво Радянського Союзу мало намір повністю зберегти свої збройні сили. Більше того, з огляду на проголошені ідеологічні цілі Комуністичної партії Радянського Союзу стало очевидно, що всі заклики до поваги Статуту ООН та міжнародних домовленостей, які були досягнуті наприкінці війни, не гарантували суверенітету та незалежності. Ці побоювання посилились після того, як багатьом країнам Центральної та Східної Європи були нав'язані недемократичні форми правління, жорстоко придушувались будь-які прояви опозиції, зневажались елементарні права людини, громадянські права і свободи.

Між 1947-м та 1949 роками сталася низка драматичних подій, які примусили серйозно замислитись над цими проблемами. Йдеться про пряму загрозу, яка нависла над суверенітетом Греції, Норвегії, Туреччини та інших західноєвропейських країн, про державний

переворот у Чехословаччині, здійснений у червні 1948 року, про протиправну блокаду Берліна, розпочату в квітні того ж року.

Ініціатором створення нової системи воєнних союзів виступила Великобританія. 4 березня 1946 р. у Дюнкерку був підписаний Договір про союз та взаємну допомогу між Великобританією та Францією. Він передбачав співробітництво у протидії Німеччині. У січні 1948 р. Великобританія та Франція запропонували Бельгії, Нідерландам й Люксембургу укладення політичного пакту, але країни Бенілюксу висунули вимогу доповнити його воєнними угодами.

17 березня 1948 р. у Брюсселі Англія, Франція, Бельгія, Нідерланди та Люксембург підписали Договір про економічне, соціальне, культурне співробітництво та колективну безпеку (Брюссельський пакт). Його було укладено на п'ятдесят років. У преамбулі підкреслювалася його головна мета – перешкодити повторенню агресії з боку Німеччини. Договір передбачав автоматичне надання допомоги у разі агресії проти будь-якої країни Європи з тих, що підписали пакт. Планувалося створення Західного Союзу, об'єднаної військової організації. Його координуючими органами були консультативна рада міністрів закордонних справ, військовий комітет міністрів оборони та військовий штаб.

Брюссельський договір 1948 року, який був переглянутий у 1984 році, став першим кроком у повоєнній відбудові західноєвропейської безпеки. Він поклав початок існуванню Західноєвропейського Союзу і Організації Брюссельського договору. Це був також перший крок у процесі, що привів до підписання в 1949 році Північноатлантичного договору та створення Північноатлантичного альянсу. Брюссельський договір став основоположним документом Західноєвропейського Союзу (ЗЄС).

Об'єднане військове командування, яке було створене у жовтні 1948 р., очолив англійський фельдмаршал Б. Монтгомері. Ця військова структура отримала назву Західноєвропейська оборонна організація. Проте під тиском США Англія змушена була поступитися лідерством. 11 червня 1948 р. конгрес США ухвалив так звану «резолюцію Ванденберга». В ній підкреслювалося, що необхідність захисту миру вимагає участі США у регіональних та глобальних заходах щодо забезпечення міжнародного миру. Резолюція надавала дозвіл уряду США укладати в мирні часи договори про союзи з державами за межами Американського

континенту. Ця резолюція означала офіційну відмову Вашингтона від практики неприєднання до військово-політичних об'єднань за межами західної півкулі в мирний час. Прийняття цієї резолюції дало змогу США безпосередньо очолити процес створення військово-політичних блоків у всьому світі, і насамперед в Європі. 6 липня 1948 р. розпочалися ініційовані США переговори між Сполученими Штатами, Канадою та членами Західного союзу. Темою переговорів стала «оборона Атлантичного регіону». Вже наприкінці 1948 р. одночасно з роботою над текстом майбутнього договору США проводили консультації ще з семи країнами Західної Європи: Італією, Данією, Ісландією, Норвегією, Португалією, Ірландією та Швецією. Лише останні дві відхилили пропозицію північноамериканського партнера. Всі інші дали принципову згоду приєднатися до майбутнього блоку.

4 квітня 1949 р., після тривалих переговорів, у Великій залі Державного департаменту США у Вашингтоні відбулася церемонія підписання Статуту Організації Північноатлантичного Договору (НАТО). Північноатлантичний пакт підписали у Вашингтоні представники Бельгії, Великобританії, Данії, Ісландії, Італії, Канади, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Португалії, США та Франції. З серпня того ж року договір набрав чинності. З метою підтримки атлантичної інтеграції в жовтні 1949 р. сенат США затвердив закон «Про взаємну військову допомогу». Вже в січні 1950 р. згідно з цим законом США уклали вісім двосторонніх угод із західноєвропейськими членами НАТО про фінансову допомогу у військовій сфері. В 1951 р., керуючись законом, конгрес затвердив суму асигнувань — 9,5 млрд. доларів — для кредитування закупівель військової техніки та обладнання членами НАТО.

У преамбулі підкреслювався оборонний характер організації та прагнення до миру усіх договірних сторін, їх рішучість захищати силою демократичний устрій західного типу та домінування закону. Головну частину Статуту складала стаття військового характеру. Стаття 4 передбачала консультації у випадку загрози. Згідно з статтями 4 й 5, у разі агресії в Європі, у Північній Америці, в Алжирі, проти островів Атлантичного океану на північ від тропіку Рака, а також проти корабля або літака, що належить одній з договірних сторін, воєнна допомога не надаватиметься автоматично. Кожна сторона, здійснюючи своє законне право на оборону, вживатиме негайно, індивідуально чи колективно, таких заходів, які

буде вважати необхідними, у тому числі й застосування збройної сили. Кожна сторона є вільною сама вирішувати, чи буде її допомога військовою. Найвище керівництво мало бути передано Раді міністрів закордонних справ країн, що його підписали. Найвищий орган керівництва – Рада НАТО.

Надалі кількість членів НАТО збільшилася. У 1952 р. до НАТО приєдналися Греція й Туреччина, у 1955 р. – ФРН, у 1982р. – Іспанія. СРСР рішуче виступив проти створення НАТО. Польща, Угорщина і Чеська Республіка приєднались до НАТО в 1999 році. У той же час на протязі 1947 – 1948 рр. він укладає серію договорів про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу з країнами Центральної та Східної Європи, що входили до радянської зони впливу.

Наступним кроком у посиленні співпраці в межах НАТО стало підписання членами альянсу 19 липня 1951 р. конвенції «Про статус збройних сил країн-учасниць НАТО». Згідно з її положеннями США одержували право: утримувати в Європі військові бази, збройні сили альянсу могли розташовуватися на території інших країн-членів НАТО, в обох випадках іноземні збройні сили фактично користувалися правом екстериторіальності. Але йшлося не лише про формальне об'єднання держав Західної Європи, а й про перетворення нових атлантичних зв'язків на справжню запоруку недоторканості, тобто формування ефективного військового утворення. А досягти цього було неможливо без участі Західної Німеччини. Проте перспектива ремілітаризації ФРН викликала занепокоєння не лише на Сході, але й на Заході континенту, продовженням курсу Заходу на реінтегрування ФРН у європейські структури стало приєднання 18 квітня 1951 р. до Договору про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі згідно з «планом Шумана». Водночас Франція запропонувала ідею створення «європейської армії», до складу якої мали входити й німецькі військові контингенти, Втілюючи в життя курс на відновлення військової міці Німеччини, західні держави вже в 1950 р дали згоду на створення збройних сил ФРН, зняли обмеження військового виробництва, амністували значну кількість воєнних злочинців з числа кадрових військових. Останнім кроком на шляху консолідації Західної Європи стало включення ФРН до Західного союзу та НАТО.

Цей крок викликав жорстку негативну реакцію СРСР. Радянський Союз розірвав союзницькі, угоди часів війни з Англією

та Францією. У відповідь на відбудову військової машини Німеччини, що сприймалася Москвою як складова підготовки Заходу до наступу на СРСР, Радянський Союз удався до створення військового блоку, що мав об'єднати східноєвропейські країни народної демократії навколо СРСР та сформувати ефективні механізми єдиного управління збройними силами всього блоку. У травні 1955 р. у Варшаві СРСР, Польща, Болгарія, НДР, Румунія, Угорщина та Чехословаччина, підписали договір про створення Організації Варшавського договору (ОВД).

Організація Варшавського договору — воєнно-політичний оборонний союз європейських соціалістичних держав, створений на основі договору про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу, який укладено 14 травня 1955 року у Варшаві.

Складалося враження, що цей договір копіював Атлантичний пакт. Його стаття 5 передбачала створення армії єдиного командування під проводом радянського маршала І. С. Конєва. Варшавський договір, нічого не змінивши у стані східного військового блоку, надав йому більш наочного вигляду. Варшавський пакт не змінював радикально ситуацію в Європі, бо на момент його укладення СРСР уже підписав двосторонні договори з країнами Східної Європи. Крім того, пакт не мав агресивного характеру, бо не виключав можливості поліпшення відносин країн-членів з Заходом, декларував недоторканність суверенітету держав-учасниць. Задля поліпшення ситуації на переговорах з німецької проблеми підпорядкування НДР єдиному командуванню відстрочувалося. Ще до укладення Варшавського договору, 15 травня 1955 р., СРСР підписав мирну угоду з Австрією, зобов'язавшись вивести свої війська з її території. Отже, утворення Варшавського блоку не мало практичного значення, а було ще одним актом залякування, який органічно укладався в картину конфронтації Заходу й Сходу протягом усієї «холодної війни».

З утворенням ОВД було завершено процес консолідації союзників обох наддержав, залучення їх до участі в глобальній конфронтації та легалізації нових союзницьких відносин у політичній, військовій та економічній сферах. Блокова біполярність ставала реальністю.

Джерела змін, які трансформували політичну карту Європи, беруть свій початок у низці подій у 1960-х та 1970-х роках, які мали далекосяжні наслідки. Хоча ці події були багатоаспектними,

особливо виділяються три з них: прийняття Альянсом у грудні 1967 року доктрини Хармеля що базувалася на утриманні адекватного рівня оборони і одночасних пошуках шляхів послаблення напруження у відносинах між Сходом та Заходом; початок втілення Федеративною Республікою Німеччина в 1969 році "Східної політики" канцлера Віллі Брандта, спрямованої на розвиток більш позитивних відносин зі східноєвропейськими державами та СРСР у межах, визначених внутрішньою політикою їхніх урядів та їх діями за кордоном; прийняття Гельсінського Заключного акта НБСЄ, у серпні 1975 року, який встановив нові норми обговорення питань у галузі прав людини та впровадив заходи, спрямовані на посилення взаємної довіри між Сходом і Заходом.

Низка не менш важливих подій позначала розвиток відносин Захід – Схід протягом 1980-х років. Серед них: розгортання у Європі ядерної зброї середнього радіуса дії після прийняття у грудні 1979 року рішення про паралельний розвиток ядерної модернізації і контролю за озброєннями; підписання у грудні 1987 року Вашингтонського договору, який привів до широкомасштабного знищення американських та радянських ракет наземного базування середнього радіуса дії; перші ознаки змін у Східній Європі, пов'язані з виникненням і визнанням у серпні 1980 року, незважаючи на подальші невдачі, незалежного профспілкового руху "Солідарність" у Польщі; наслідки грудневого 1979 року вторгнення СРСР в Афганістан і остаточне виведення радянських сил звідти у лютому 1989 року; призначення у березні 1985 року Михайла Горбачова на посаду Генерального секретаря ЦК КПРС.

У березні 1989 року в рамках НБСЄ у Відні розпочались нові багатообіцяючі переговори з питань контролю над озброєннями між 23 країнами, членами НАТО та Організації Варшавського договору, які стосувалися скорочення звичайних збройних сил у Європі (ЗЗСЄ). Саміт НАТО, який пройшов у Брюсселі наприкінці травня 1989 року, набув особливого значення на тлі цих подій. Були опубліковані дві принципові заяви щодо політики Альянсу, зокрема, декларація з нагоди сорокової річниці Альянсу, у якій були визначені цілі та напрями політики, якими мали керуватися члени НАТО протягом п'ятого десятиріччя його існування; а також всебічна Концепція контролю за озброєннями та роззброєння.

Декларація саміту 1989 року містила багато надзвичайно важливих елементів. У ній були визнані зміни, що відбувались у

Радянському Союзу та інших східноєвропейських державах, та окреслений підхід Альянсу до подолання розділення Європи і досягнення далекосяжної мети формування справедливого та мирного європейського порядку. Вона підтвердила потребу в надійних та ефективних силах стримування й адекватної оборони і оприлюднила потрібну ініціативу президента США Буша щодо контролю над ЗЗСЄ, яка закликала до:

- а) прискорення переговорів з ЗЗСЄ у Відні;
- б) значного скорочення додаткових категорій звичайних збройних сил;
- в) значного скорочення особового складу військ США та СРСР, розташованих за межами території своїх країн.

У декларації саміту була представлена широка програма розширення співпраці між Сходом і Заходом в інших галузях, дій з розв'язання значних глобальних проблем і заходів, спрямованих на досягнення довгострокових цілей Альянсу. НБСЄ була перейменована в ОБСЄ у січні 1995 р.

Протягом вісімдесятих років продовжували відбуватись події великого значення для всього європейського континенту та міжнародних відносин у цілому. Наприкінці 1989-го та на початку 1990 року вдалося досягти значного прогресу у реформі політичних та економічних систем Польщі та Угорщини, а у Німецькій Демократичній Республіці, Болгарії, Чехословаччині та, після запеклої боротьби, у Румунії були здійснені кроки до свободи і демократії, які перевершили усі сподівання.

Обіцянка покласти край поділу Європи, а з ним і поділу Німеччини, дана понад сорок років тому, набула реального значення з падінням у листопаді 1989 року Берлінського муру. Окрім великого символічного значення, ця подія, на думку членів Альянсу, стала частиною широкомасштабного процесу, що вів до справді єдиної і вільної Європи.

В цей час НАТО продовжувало відігравати провідну роль, забезпечуючи структуру для консультацій та координації політики серед країн-учасниць з метою зменшення ризику виникнення кризи, яка могла б загрожувати інтересам спільної безпеки. Альянс доклав багато зусиль задля усунення військового дисбалансу; більшої відкритості у військових питаннях; задля досягнення довіри через радикальні, але врівноважені та такі, що піддаються перевірці, угоди

з контролю за озброєннями, угоди з верифікації та розширення контактів на усіх рівнях.

На саміті в Лондоні в липні 1990 року у найбільш далекосяжній декларації, що була коли-небудь прийнята з часів заснування НАТО, глави держав та урядів оголосили про рішучі кроки з пристосування Альянсу до вимог нового клімату безпеки, покликані покласти край конфронтації між Сходом і Заходом. Вони запропонували урядам Радянського Союзу і країн Центральної та Східної Європи встановити постійні дипломатичні зв'язки з НАТО і працювати над новими відносинами на основі співпраці. Цій Декларації передувало «Послання з Тьорнбері», яке було ухвалено міністрами закордонних справ країн-членів НАТО, котрі зібрались у Шотландії і здійснили винятковий крок, запропонувавши дружбу і співпрацю Радянському Союзу та всім іншим європейським державам. Заява, зроблена президентом М. С. Горбачовим у липні 1990 року, у якій він визнав участь об'єднаної Німеччини у Північноатлантичному альянсі, була недвозначно пов'язана з позитивним характером цього Послання та суттєвими пропозиціями і зобов'язаннями, прийнятими урядами країн-членів Альянсу в Лондоні.

До Лондонської декларації увійшли численні різноманітні пропозиції з розвитку співпраці. Керівників і представників країн Центральної та Східної Європи запросили до штаб-квартири НАТО в Брюсселі. Відбулося багато таких візитів та були організовані регулярні контакти на дипломатичному рівні. Генеральний секретар НАТО відвідав Москву відразу після Лондонського саміту для того, щоб передати радянському керівництву пропозиції, що були включені в Декларацію, та сповістити про рішучість Альянсу конструктивно скористатися новими політичними можливостями, що відкривались.

У листопаді 1990 року в Парижі водночас з Договором про звичайні озброєння в Європі та публікацією усіма країнами-учасницями НБСЄ «Паризької хартії нової Європи» була підписана спільна декларація та домовленість про ненапад. Спільна декларація офіційно поклала край відносинам ворожості і підтвердила наміри тих, хто її підписав, утримуватися від погрози силою та використання сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави згідно з метою та принципами Статуту ООН та Заключного Гельсінського акта. Усім іншим

державам-учасницям НБСЄ було запропоновано приєднатися до цього зобов'язання.

Протягом короткого періоду були встановлені нові військові контакти, зокрема розпочаті інтенсивні дискусії з питань збройних сил та військових доктрин. Було досягнуто прогресу в угоді «Відкрите небо» яка дозволяла проліт над національною територією на взаємній основі з метою поліпшення довіри та гласності в питаннях військової діяльності. Були ініційовані подальші переговори щодо розширення договору ЗЗСЄ на скорочення звичайних збройних сил від Атлантики до Уралу, зокрема додаткових заходів з обмеження кількості особового складу в Європі. Вдалося досягнути згоди щодо інтенсифікації процесу НБСЄ та встановлення нових норм створення і збереження вільного суспільства. Були здійснені заходи, спрямовані на надання процесу НБСЄ, який успішно посилив взаємну довіру, більшої інституціоналізованості з метою перетворення його на форум для широкомасштабного політичного діалогу в більш об'єднаній Європі. НАТО розпочало внутрішній далекосяжний перегляд своєї стратегії задля її адаптації до нових умов.

Мета та цілі діяльності НАТО

Згідно зі Статутом, НАТО є регіональною військовою організацією, в рамках якої країни-члени, зберігаючи повний суверенітет і незалежність, проводять консультації з визначених ними питань і ухвалюють рішення з політичних і військових проблем, що зачіпають їхню безпеку.

До числа заходів, за допомогою яких Організація Північноатлантичного договору здійснює свою політику в сфері безпеки, належать:

- підтримка військового потенціалу, достатнього для запобігання війні й забезпечення ефективної оборони;
- наявність загального потенціалу подолання криз, що загрожують безпеці її членів;
- активне сприяння діалогу з іншими країнами і розв'язання проблем європейської безпеки на основі співпраці.

Для досягнення своєї головної мети в сфері безпеки Організація вирішує наступні завдання:

- закладає підґрунтя для забезпечення стабільного клімату безпеки в Європі на основі зміцнення демократичних інституцій і прагнення до розв'язання суперечок мирним

шляхом; намагається створити такі умови, за яких жодна країна не могла б вдатись до залякування чи тиску, спрямованих проти будь-якої іншої держави, через загрозу застосування, або власне застосування сили;

- відповідно до ст. 4 Вашингтонського договору Альянс є трансатлантичним форумом для проведення спільних консультацій з будь-яких питань, що впливають на життєво важливі інтереси його членів, зокрема, з приводу нових подій, які можуть становити загрозу їхній безпеці; він також сприяє координації зусиль у галузях, що становлять спільний інтерес для всіх членів Альянсу;
- забезпечує стримування та захист від будь-якої форми агресії, спрямованої проти будь-якої держави-члена НАТО, відповідно до ст. 5 і 6 Вашингтонського договору.

Заради посилення безпеки і стабільності в євроатлантичному регіоні Альянс готовий, в разі необхідності:

- на основі консенсусу і відповідно до ст. 7 Вашингтонського договору зробити свій внесок в ефективне запобігання конфліктам та активно залучитись до врегулювання криз, у тому числі й до операцій з реагування на кризові ситуації;
- сприяти широкомасштабному партнерству, співробітництву і діалогу з іншими країнами євроатлантичного регіону з метою посилення прозорості, взаємної довіри та здатності до спільних дій.

Головні органи НАТО:

- Рада НАТО (на рівні глав держав і урядів, або міністрів),
- Генеральний секретар,
- Комітет планування оборони (міністри оборони),
- Військовий комітет (начальники штабів),
- Регіональні командування.

Країни члени НАТО:

- з 4 квітня 1949 (країни-засновники): Бельгія, Великобританія, Данія, Франція, Нідерланди, Ісландія, Канада, Люксембург, Норвегія, Португалія, США, Італія;
- з 18 лютого 1952: Греція, Туреччина;
- з 6 травня 1955: Німеччина;
- з 30 травня 1982: Іспанія;
- з 12 березня 1999: Чехія, Польща, Угорщина;

- з 2 квітня 2004: Болгарія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія та Естонія;
- з 1 квітня 2009 року Албанія та Хорватія стали членами НАТО.

Генеральні секретарі НАТО		
Секретар	Країна	Роки перебування на посаді
2009 — Расмуссен, Андерс Фог	Данія	1 серпня 2009
Яаап де Хооп Схеффер	Нідерланди	2004 — 2009
Джордж Робертсон	Великобританія	1999 — 2003
Хав'єр Солана	Іспанія	1995 — 1999
Серджио Баланціно	Італія	1995
Віллі Клас	Бельгія	1994 — 1995
Серджио Баланціно	Італія	1994
Манфред Вьорнер	Німеччина	1988 — 1994
лорд Каррінгтон	Великобританія	1984 — 1988
Йозеф Лунс	Нідерланди	1971 — 1984
Манліо Брозіо	Італія	1964 — 1971
Дірк Стіккер	Нідерланди	1961 — 1964
Поль-Анрі Спаак	Бельгія	1957 — 1961
Гастінгс Лайонел Ісмей	Великобританія	1952 — 1957

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Організація безпеки та співробітництва в Європі, (ОБСЄ) (The Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE) – регіональна організація, яка поєднує 56 країн, розташованих в Північній Америці, Європі й Центральній Азії. Попередня назва –

Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ). У січні 1995 року вона набула статусу міжнародної організації.

НБСЄ була скликана за ініціативи СРСР та соціалістичних держав Європи як постійно діючий міжнародний форум представників 33 європейських держав, а також США і Канади. Головною метою цього форуму було відпрацювання заходів щодо зменшення військового протистояння та зміцнення безпеки в Європі.

Внаслідок розпочатого у 1972 році процесу НБСЄ, у 1975 році було ухвалено Гельсінський Заключний акт. Цей документ охоплює широке коло стандартів міжнародної поведінки та зобов'язань, що регулюють відносини між державами-учасницями, заходів зміцнення довіри між ними, особливо в політично-військовій сфері, поваги до прав людини і основних свобод, а також співпраці в економічній, культурній, технічній та науковій галузях.

Початком визначного етапу в розвитку НБСЄ став Стокгольмський документ 1986 р. про заходи зміцнення довіри й безпеки, положення якого були доповнені й розвинуті в документах, ухвалених у Відні в 1990 році. На Гельсінській зустрічі в липні 1992 року країни-учасниці прийняли рішення заснувати у Відні Форум НБСЄ з питань співробітництва в галузі безпеки (FSC), під егідою якого нині відбувається діалог з питань безпеки та переговори щодо контролю над озброєннями, роззброєння та зміцнення довіри й безпеки.

Впродовж двох наступних років у межах цього органу, який було введено в дію 22 вересня 1992 року, проходили переговори щодо пакету документів за мандатом, узгодженим у Гельсінці, під назвою «Програма термінових заходів» з питань контролю над озброєннями, роззброєння та заходів щодо зміцнення довіри, безпеки та співробітництва і запобігання конфліктам.

У контексті Програми термінових дій ще два елементи були узгоджені в грудні 1994 року напередодні саміту НБСЄ в Будапешті: нова редакція Віденського документа (Віденський документ-94), що об'єднала колишні Стокгольмський та Віденський документи і включила тексти про Планування оборони та Контакти і співпрацю у військовій галузі, узгоджені в 1993 році, а також документ про глобальний обмін військовою інформацією. Підсумковий текст саміту, який визначив нові Керівні принципи непоширення, став важливим кроком в узгодженні Кодексу поведінки з політично-військових аспектів безпеки, куди було включено нові суттєві

зобов'язання щодо демократичного контролю над збройними силами та їх використанням.

У руслі контролю над звичайними озброєннями, під час відкриття саміту НБСЄ в Парижі 19 листопада 1990 року, 22 країни НАТО та Організації Варшавського договору підписали далекосяжний Договір про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ), який обмежував цю категорію від Атлантичного океану до Уральських гір. Договір набув чинності 9 листопада 1992 року. 10 липня 1992 року в рамках Гельсінського саміту НБСЄ було підписано Заключний акт Договору ЗЗСЄ – 1 А, яким вводились обмеження щодо чисельності звичайних збройних сил та запроваджувались додаткові стабілізаційні заходи.

19 червня 1991 року в Берліні відбулося перше засідання Ради міністрів закордонних справ. Рада затвердила механізм консультацій та співпраці з надзвичайних ситуацій в межах діяльності НБСЄ.

9 липня 1992 року на заключному засіданні у Гельсінкі глави держав та урядів країн-учасниць НБСЄ ухвалили Декларацію Гельсінського саміту «Проблеми доби змін». Декларація відображала досягнуту домовленість щодо подальшого зміцнення інститутів НБСЄ, запровадження посади Верховного комісара у справах національних меншин, створення структури раннього попередження, запобігання конфліктам та врегулювання кризових ситуацій, організації ознайомлювальних візитів та місій доповідачів.

14 грудня 1992 року на засіданні Ради міністрів закордонних справ у Стокгольмі було ухвалено Конвенцію про примирення і арбітраж в рамках НБСЄ та вирішено заснувати посаду Генерального секретаря.

1 грудня 1993 року Рада міністрів закордонних справ на своєму засіданні в Римі схвалила організаційні зміни, в тому числі заснування у Відні двох нових структур – Постійного комітету, що став першим постійно діючим органом НБСЄ для проведення політичних консультацій і ухвалення рішень, а також єдиного загального Секретаріату.

Переєменування НБСЄ в Організацію з безпеки і співробітництва у Європі відбулося у 1994 році на саміті в Будапешті. Тут також було прийняте рішення про заміну Комітету старших посадовців Вищою радою, яка скликається щонайменше двічі на рік, а також перед засіданнями Ради міністрів, та збиратиметься як Економічний форум. Крім того, було вирішено

створити Постійну раду (замість Постійного комітету), яка працюватиме у Відні як орган проведення регулярних політичних консультацій і ухвалення рішень. Учасники саміту в Будапешті домовилися також про розгляд виконання усіх зобов'язань ОБСЄ на засіданнях, які мають відбуватися у Відні напередодні кожного саміту.

На Стамбульському саміті ОБСЄ в листопаді 1999 року, з метою посилення процесу політичних консультацій в межах ОБСЄ, було створено Підготовчий комітет під егідою Постійної ради ОБСЄ та Оперативний центр, що планує і забезпечує проведення конкретних операцій ОБСЄ.

Головним форумом для регулярних політичних консультацій є Рада міністрів закордонних справ країн – учасниць НБСЄ, заснована Паризькою хартією для нової Європи від 21 листопада 1990 року. Відповідно до Хартії також було створено Комітет старших посадовців, відповідальний за розгляд поточних питань, підготовку засідань Ради та виконання ухвалених нею рішень, та три постійні органи НБСЄ: Секретаріат у Празі, який згодом увійшов до загального Секретаріату у Відні, Центр запобігання конфліктам у Відні та Бюро вільних виборів (Варшава), пізніше перейменоване на Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ).

У 2000 році у Відні проходила зустріч членів Ради міністрів закордонних справ (РМЗС), які підписали Декларацію «Про роль ОБСЄ в Південно-Східній Європі», рішення про посилення діяльності ОБСЄ щодо боротьби з торгівлею людьми. Крім того, РМЗС схвалила документ, спрямований на обмеження незаконного обігу й розповсюдження легкого та стрілецького озброєння. Водночас, через принципові розбіжності поглядів, міністрам не вдалося прийняти підсумковий загальнополітичний документ зустрічі – міністерську декларацію.

Засідання РМЗС в Бухаресті, яке відбулося в 2001 році, завершилося прийняттям міністерської декларації, плану дій боротьби з тероризмом, документа про зміцнення ролі ОБСЄ як форуму для політичного діалогу, заяви щодо регіональних проблем (Грузія, Молдова, Нагірний Карабах, Південно-Східна Європа й Центральна Азія). 12 червня 2002 року відбулася Лісабонська міжнародна конференція, яка прийняла заключний документ «Запобігання тероризму й боротьба з ним» з оцінкою ролі міжнародних і регіональних організацій в протидії тероризму. У

2003 році пройшла зустріч членів РМЗС в Маастрихті (Нідерланди), яка затвердила низку рішень у сфері військово-політичної безпеки (про знищення надлишків звичайних боєприпасів, посилення контролю за розповсюдженням переносних зенітно-ракетних комплексів, Керівництво з кращої практики у сфері легкої та стрілецької зброї).

3 липня 2004 року в Москві була прийнята заява країн СНД, яка звинуватила ОБСЄ в «практиці подвійних стандартів». Росія впродовж трьох місяців блокувала ухвалення бюджету ОБСЄ на 2005 рік, вимагаючи скоротити свою частку в ньому і заявила про небажання фінансувати проекти, що суперечать російським інтересам. У результаті частка РФ збереглася на рівні 9 %.

Засідання ради глав МЗС в Люблянці (Словенія) у 2005 році завершилося без ухвалення підсумкової декларації. Зустріч у словенській столиці характеризувалася протистоянням між РФ і рештою членів ОБСЄ, які вимагали від Москви виводу військ з Придністровського регіону Молдови та засудили її за проект закону про некомерційні організації, який посилював контроль за ними з боку держави. Росія, зі свого боку, розкритикувала діяльність ОБСЄ впродовж останніх років. Зокрема, йшлося про дії спостерігачів ОБСЄ, які забезпечували моніторинг виборів в СНД та користувалися різними стандартами з оцінки процесу виборів. 5 грудня 2006 року на засіданні РМЗС ОБСЄ міністр закордонних справ РФ вперше заявив про можливість виходу РФ з ОБСЄ, якщо організація «не перенесе акцент своєї діяльності з моніторингу дотримання прав людини на військово-політичну співпрацю та економіку».

26 жовтня 2007 року РФ, Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан і Узбекистан внесли на розгляд держав-учасниць ОБСЄ проект резолюції, який обмежував роботу Бюро демократичних інститутів і прав людини. 30 листопада на саміті глав МЗС країн ОБСЄ резолюція була відхилена.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі має свій бюджет, який ухвалюється постійною радою ОБСЄ. У 2006 році він становив 163 млн. євро, а також позабюджетні витрати – ще 25 млн. євро. У 2007 році розмір єдиного бюджету ОБСЄ сягнув 168,2 млн. євро. У 2008 році цей показник становив близько 164,2 млн. євро.

На початку 2000-х рр. до ОБСЄ входили: Австрія, Албанія, Азербайджан, Андорра, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Боснія і

Герцеговина, Ватикан, Великобританія, Вірменія, Греція, Грузія, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Канада, Кіпр, Киргизька Республіка, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Монако, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Румунія, Сан-Марино, Словаччина, Словенія, Сполучені Штати Америки, Таджикистан, колишня Югославська Республіка Македонія, Туркменістан, Туреччина, Угорщина, Узбекистан, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чеська Республіка, Чорногорія, Швейцарія, Швеція, Югославія.

Історія Ради Європи (РЄ).

Рада Європи — міжнародна організація 47 держав-членів європейського простору. Членство відкрите для всіх європейських держав, які визнають принцип верховенства права і гарантують основні права людини і свободи для своїх громадян. Один з найбільших успіхів Ради це Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка слугує основою для Європейського суду з прав людини.

Штаб-квартира Ради Європи знаходиться у Страсбурзі на французько-німецькому кордоні. Спочатку засідання Ради відбувалися в Університетському Палаці Страсбургу, сьогодні Рада Європи засідає в Палаці Європи на околицях міського центру.

Рада Європи не є частиною Євросоюзу і її не слід плутати із Радою Європейської Спільноти чи Європейською Радою.

Ідея заснування організації яка б об'єднувала європейські країни виникла ще на початку XIX ст. однак лише після Другої світової війни виникло багато рухів які закликали створити Європейську організацію. У Парижі 26 листопада 1948 р. зібрався Постійний комітет з проблем вивчення та розвитку європейської федерації, до складу якого входили по п'ять французів, англійців, по троє голландців, бельгійців та двоє люксембуржців. Французька сторона виступала за створення консультативної асамблеї, яка мала репрезентативний характер із якої в майбутньому народився європейський парламент. Англійська сторона наголошувала на неподільності національного суверенітету і вимагала обмежитися лише Комітетом міністрів, який збирався би періодично і в своїй діяльності спирався на підтримку асамблеї, члени якої повинні призначатися урядами країн. Компроміс було знайдено 28 січня 1949 р. Було прийнято рішення створити Раду Європи (РЄ) у складі двох

органів: Комітету міністрів, засідання якого будуть закритими, та Європейської консультативної асамблеї, засідання якої будуть відкритими, члени її призначатимуться кожною країною згідно з власними традиціями, і вони матимуть право голосу кожен за себе. Компетенція Асамблеї мала бути обмеженою: її порядок денний визначатиметься Комітетом міністрів і вона не матиме жодних повноважень у військових та економічних питаннях. Було вирішено, що членство в Раді Європи буде відкрите для 17 держав-членів Європейської організації економічної співпраці.

Остаточний варіант Статуту новоствореної організації був підписаний 5 травня 1949 р. До Ради Європи одразу було прийнято десять країн, їхнє представництво у Європейській консультативній асамблеї було таке: Франція, Великобританія та Італія мали кожна по 18 місць; Бельгія, Нідерланди та Швеція — по 6; по 4 — у Данії, Ірландії та Норвегії; 3 — у Люксембургу. Перша сесія Ради Європи відбулася у Страсбурзі (Франція) 8 серпня 1949 р. Уже 9 серпня до членства в РЄ було запрошено Грецію та Туреччину; Ісландія була присутня на наступній сесії. Західна Німеччина та Саар також були запрошені, однак, через політичні непорозуміння питання про прийняття Німеччини до Організації було відкладене.

Рада Європи була створена для захисту прав людини і демократії та забезпечення принципу верховенства права; для укладання європейських угод зі стандартизації діяльності держав-членів у соціальній та правовій сферах; для того, щоб сприяти усвідомленню існування європейської культурної самобутності, яка базується на різних системах суспільних цінностей і охоплює різні культури.

Пункт 1 (а) Статуту Організації проголошує, що мета Ради Європи — досягти більшої єдності між країнами-членами для захисту та впровадження загальних ідеалів і принципів, сприяння їхньому економічному та соціальному розвитку.

Діяльність Ради Європи зосереджена в таких напрямках:

- захист демократії й верховенства закону;
- захист прав людини, зокрема, соціальних прав, мовних прав меншин;
- поширення ідей європейської культурної ідентичності та різноманітності;
- розв'язання проблем дискримінації, ксенофобії, екологічної загрози, ВІЛ/СНІД, наркоманії та організованої злочинності;
- заохочення запровадження демократії шляхом реформ.

Цілі Організації досягаються в процесі діяльності її органів, через укладання договорів та проведення спільних заходів в економічній, соціальній, культурній, науковій, правовій та адміністративній галузях, а також шляхом підтримки та сприяння дотриманню прав та основних свобод людини. Разом з тим питання, які належать до сфери національної оборони, не є компетенцією Ради Європи.

Головними органами Ради Європи є:

- Комітет міністрів — орган прийняття рішень;
- Парламентська асамблея (спочатку — Консультативна асамблея) — дорадчий орган;
- Конгрес місцевих та регіональних властей Європи — консультативний орган;
- Секретаріат — адміністративно-технічний орган.

Держави-засновниці Ради Європи, які підписали Статут цієї організації, фактично підтвердили своє членство в організації шляхом передачі документів про ратифікацію на зберігання до уряду Великої Британії. Усі держави, які згодом приєдналися до Ради Європи, зробили це через підписання Статуту.

Генеральні секретарі Ради Європи:	
Жак-Камій Парі (Франція)	1949 – 1953
Леон Маршал (Франція)	1953 – 1956
Людовіко Бенвенутті (Італія)	1957 – 1963
Петер Смітерс (Великобританія)	1964 – 1969
Люджо Тончік-Соріні (Австрія)	1969 – 1974
Георг Кан-Акерман (Німеччина)	1974 – 1979
Франц Каразек (Австрія)	1979 – 1984
Марселіно Ореха Агірре (Іспанія)	1984 – 1989
Катрін Лялум`єр (Франція)	1989 – 1994
Даніель Таршиз (Швеція)	1994 – 1999
Вальтер Швіммер (Австрія)	1999 – 2004
Террі Девіс (Великобританія)	2004 – 2009
Турбйорн Ягланд (Норвегія)	2009

Ліга арабських держав: історія та діяльність.

Арабська ліга — одна з регіональних організацій арабських держав Південно-Західної Азії, Північної і Північно-Східної Африки. Створена в Каїрі 22 березня 1945 р. Єгиптом, Сирією, Іраком, Ліваном, Трансйорданією, Саудівською Аравією. Ємен приєднався 5 травня 1945 р. На разі нараховує 22 члени.

Провідна мета Ліги наступна: створення тісніших відносин між державами-членами і координація взаємодії між ними задля захисту своєї незалежності і суверенітету, і вирішення загальних питань й інтересів арабських країн. Ліга арабських держав бере участь в політичних, економічних, культурних і соціальних програмах, спрямованих на сприяння реалізації інтересів своїх держав-членів. Вона виступає як форум для держав-членів в цілях координації їх політичних позицій, для обговорення питань, що мають загальний інтерес, за врегулювання суперечок і вирішення проблем на кшталт Ліванської кризи у 1958 р. Ліга виступає як платформа для розробки і висунення багатьох епохальних документів сприяння економічній інтеграції. Одним з прикладів є Об'єднана Арабська хартія економічної діяльності, яка визначає принципи економічної діяльності в регіоні.

Кожна держава-член має один голос при голосуванні в Раді Ліги, а рішення мають обов'язкову силу лише для тих держав, які проголосували за них. Мета ліги в 1945 році, була укріпити і координувати політичні, культурні, економічні і соціальні програми, її учасників, а також посередництво під час суперечок між ними або між ними і третіми сторонами.

Ліга арабських держав зіграла важливу роль у формуванні шкільної програми; підвищенні ролі жінок в арабському суспільстві, сприянні соціального захисту дітей; заохоченні молодіжних і спортивних програм, збереженні арабської культурної спадщини і розвитку культурного обміну між державами-членами. Заохочування літературної й інтелектуальної творчості, сучасний переклад технічних термінів для використання в державах-членах. Ліга пропонує заходи по боротьбі із злочинністю і наркоманією, а також займається питаннями праці, особливо серед арабських заробітчани-емігрантів.

Фактично, Ліга пройшла кілька етапів свого розвитку і «пережила» кілька спроб реорганізації, які довели прагнення модернізувати саму арабську регіональну систему. Незважаючи на

те, що заклик до арабської єдності був вже давно зроблений, ідея створення арабської організації, яка б об'єднала всі арабські країни, ще так не викристалізувалась, як після Другої світової війни. Арабський світ сам «заклав перший камінь» свого історичного розвитку:

- по-перше, атмосфера війни була сприятливою для активізації опозиційних рухів у підмандатних арабських країнах. Тоді виникла необхідність встановлення певного балансу між різними політичними силами арабських країн, активну роль серед яких відіграв Єгипет;
- «необхідність об'єднання була зумовлена небезпекою сіоністського руху, масовою еміграцією єврейського населення на палестинські землі, планами створення держави Ізраїль»;
- існував значний обсяг торговельного обміну та обміну робочою силою між арабськими країнами, що міг забезпечити матеріальну, духовну і культурну основу майбутнього об'єднання.

Можна вважати, що свій початок ЛАД бере з підписання договору "Про дружбу та союз" між Саудівською Аравією та Іраком 2 квітня 1936 року. В преамбулі договору сказано: «Обидві високі договірні сторони працюватимуть у напрямку об'єднання ісламської та арабської культур, а також військових організацій їхніх країн шляхом обміну науковими та військовими місіями». Цей договір був відкритий до підписання для інших арабських країн. 29 квітня 1937 року до нього приєдналась Народно-демократична Республіка Ємен.

Наступним кроком на шляху до зближення арабських країн було підписання 7 травня 1936 року "Договору про дружбу" між Єгиптом і Саудівською Аравією, яким вперше встановлено дипломатичні відносини між цими двома країнами.

Початок другого етапу утворення арабського союзу пов'язаний з виступом британського міністра закордонних справ Ідена в Палаті громад 29 травня 1941 року. У своїй промові він висловив підтримку арабським країнам у створенні такої організації, яка б об'єднала їхні інтереси. Через рік після цього ініціативу створення арабського об'єднання взяв у свої руки єгипетський прем'єр-міністр Мустафа Нахас-паша. "Його Величність запросила сирійського прем'єр-міністра Жаміля Мірідіна і президента Ліванського національного пакту відвідати Каїр з метою проведення тристоронніх переговорів

під назвою "Створення Арабської ліги з метою розширення співпраці арабських країн".

Це було першим обговоренням ідеї створення Арабської ліги. З того часу проводилась серія двосторонніх переговорів між Єгиптом з однієї сторони і представниками Іраку, Сирії, Лівану, Саудівської Аравії, Йорданії та Ємену — з другої. Результатом переговорів стали два основні проекти арабського утворення:

- майбутнє об'єднання могло мати назву "Субрегіональне об'єднання" під опікуном "Великої Сирії";
- другий проект мав загальніший характер об'єднання, яке охопило всі незалежні арабські країни.

З 25 серпня до 7 жовтня 1944 року підготовча комісія проводила зустрічі між представниками Сирії, Лівану, Йорданії, Іраку, Єгипту та Ємену. І саме тоді комісія вирішила назвати майбутнє об'єднання «Лігою арабських держав». У результаті переговорів між арабськими країнами на підготовчій конференції, яка проходила в замку Антонядес у м. Александрія (Єгипет) під головуванням Нахас-паші, єгипетська, сирійська, йорданська, іракська та ліванська делегації підписали Александрійський протокол. Його пункти такі:

- Створення ЛАД, до складу якої входили б усі незалежні арабські держави. Водночас повинна бути створена Рада Ліги, в якій були б представлені всі держави-члени на рівних умовах (ст. I).

- Рада ЛАД повинна слідкувати за дотриманням попередньо укладених договорів між країнами-членами, очолювати періодичні зібрання, сприяти зміцненню зв'язків між країнами-членами, координувати їхні політичні дії, захищати їхню незалежність і суверенітет проти будь-якої агресії і будь-якими політичними методами (ст. I).

- Резолюції, прийняті Радою Ліги, є обов'язковими для тих країн-членів, що їх прийняли. Якщо дві країни-члени звернулись до Ради за допомогою по вирішенню конфлікту між ними, тоді резолюція, схвалена Радою, буде обов'язковою лише для тих двох країн-членів (ст. I).

- Не дозволено використовувати силу як засіб вирішення конфлікту (ст. I).

- Визнання суверенітету і незалежності всіх країн-членів ЛАД, повага їхньої територіальної цілісності (ст. I).

- Для тіснішої співпраці з економічних, культурних, національних, соціальних, а також з питань комунікації та охорони здоров'я повинні бути створені постійні комітети.

До протоколу додано дві резолюції:

- Країни зобов'язуються поважати кордони, суверенітет і незалежність Лівану.

- Країни-члени стверджували права палестинського народу на самовизначення, висловили побажання, щоб Велика Британія дотримувалась своїх зобов'язань і сприяла припиненню єврейської імміграції і продажу землі євреям. Вони пропонували створити "Національний арабський фонд" для купівлі земель у Палестині.

У заключній частині протоколу підкреслено необхідність створення перехідного комітету для підготовки плану дій Ради Ліги і обговорення всіх політичних питань, які б сприяли швидкому підписанню договору між арабськими країнами про створення ЛАД.

Александрійський протокол був підписаний 7 жовтня 1944 року головами делегацій, які брали участь у роботі підготовчої комісії, за винятком Саудівської Аравії та Ємену, які згодом приєдналися до нього, відповідно 3 січня 1944 року і 5 лютого 1945 року. Александрійський протокол був основоположним документом, оскільки на його основі створено Статут ЛАД. Після 16-ти зустрічей, проведених з 17 лютого до 3 березня 1945 року представниками Єгипту, Лівану, Сирії, Ємену, Іраку, Йорданії і Саудівської Аравії на чолі з міністром закордонних справ Єгипту в Каїрі в палаці Ал-Заафарам був підписаний Статут ЛАД. При його ратифікації був присутній і представник Палестини. Представники Ємену не зразу підписали статут ЛАД, вони зробили це лише 10 травня 1945 року.

У міру здобуття незалежності до ЛАД вступали й інші держави: Лівія (1953), Судан (1956), Марокко і Туніс (1958), Кувейт (1961), Алжир (1962), Південний Ємен (1967), що пізніше об'єднався з Єменом, Бахрейн, Катар, Оман і Об'єднані Арабські Емірати (1971), Мавританія (1973), Сомалі (1974), Джибутті (1977), Коморські острови (1993). У 1976 до складу ЛАД увійшла Організація визволення Палестини (ОВП).

У результаті з семи країн-засновниць кількість держав-членів ЛАД зростає до двадцяти двох. Офіційною датою відзначення річниці підписання Статуту ЛАД є день створення Ліги, а саме 22 березня.

Статут Ліги складається з преамбули, 20-ти статей і 3-х додатків. Метою створення ЛАД є «забезпечення тісніших зв'язків між

арабськими державами на основі поваги суверенітету і незалежності цих країн, спрямування зусиль для досягнення спільної мети, реалізації спільної волі й виправдання сподівань народів арабських країн на благополучне майбутнє».

В Александрійському протоколі і в Статуті Ліги визначено також її завдання і функції:

- Контроль за дотриманням договорів, укладених державами-членами ЛАД.
- Проведення періодичних зібрань, які б укріпили стосунки між країнами-членами.
- Координація їхніх політичних планів з метою забезпечення їх співпраці.
- Захист інтересів країн-членів.
- Координація відносин держав-членів з регіональних та міжнародних питань.
- Посередництво в диспутах і конфліктах між країнами-членами.
- Вирішення спірних питань мирним шляхом.
- Сприяння забезпеченню тісних політичних, культурних, економічних та інших зв'язків між державами-членами.
- Представництво інтересів арабських країн в інших міжнародних організаціях.

Країни члени ЛАД

Єгипет Ірак Ліван Сирія Саудівська Аравія Йорданія	22 березня 1945
Ємен	5 травня 1945
Лівія	28 березня 1953
Судан	19 січня 1956
Марокко Туніс	1 жовтня, 1958
Кувейт	20 липня 1961
Алжир	16 серпня 1962
ОАЕ	12 червня 1972
Бахрейн Катар	11 вересня 1971

Оман	29 вересня 1971
Мавританія	26 листопаду 1973
Сомалі	14 лютого 1974
Держава Палестина	9 вересня 1976
Джибуті	9 квітня 1977
Коморські Острови	20 листопада 1993
Еритрея	спостерігач з 2003
Венесуела	спостерігач з 2006
Індія	спостерігач з 2007

Історія організації «Ісламська Конференція» (ОІК).

Організація Ісламська конференція — міжнародна організація ісламських країн.

Прапор Організації Ісламська конференція

Заснована 25 вересня 1969 року на конференції глав мусульманських держав у Рабаті з метою забезпечення ісламської солідарності в соціальній, економічній і політичній сферах, боротьби проти колоніалізму, неокolonіалізму й расизму й підтримки Організації визволення Палестини. Статус спостерігачів мають Боснія і Герцеговина, Центрально-Африканська Республіка, Російська Федерація, а також Національно-визвольний фронт Філіпін Моро й ряд організацій (ООН, Рух неприєднання тощо). Штаб-квартира організації знаходиться в Джидді (Саудівська Аравія).

Організація Ісламська Конференція є найбільшою й найвпливовішою офіційною урядовою мусульманською міжнародною організацією. У цей час об'єднує 57 країн із населенням близько 1,2 млрд. людей. Спочатку в її склад входили 25 держав Азії й Африки та Організація визволення Палестини. Мета створення ОІК: співробітництво між мусульманськими державами, спільна участь у діяльності на міжнародній арені, досягнення стабільного розвитку країн-учасниць.

Організація була створена на першій зустрічі лідерів ісламського світу в Рабаті (королівство Марокко) 25 вересня 1969 року. Ця

зустріч —реакція на спробу сіоністів спалити священну мечеть Аль-Акса 21 вересня 1969 року в окупованому Єрусалимі. Через шість місяців після цього історичного моменту, в березні 1970 року в м. Джидда (королівство Саудівська Аравія) проведено Першу ісламську конференцію міністрів закордонних справ. На цій Конференції узгоджено посаду Генерального секретаря ОІК, який мав би забезпечити співпрацю країн-членів. Конференція визначила повноваження Генерального секретаріату й обрала місцем його тимчасової штаб-квартири Джидду з розрахунком на те, що згодом місцем постійної штаб-квартири стане Єрусалим.

Хронологія основних історичних подій

1969 р	ОІК заснована на Першому саміті ісламських лідерів 24-х держав, який проводився в Рабаті (Марокко).
1972 р.	підписаний статут ОІК на конференції міністрів закордонних справ.
1974 р.	на саміті ОІК у м. Лахор (Пакистан) був створений Ісламський фонд солідарності як центр діяльності комісій з економічних, культурних та соціальних питань.
1979 р.	припинено членство Єгипту в ОІК після підписання ним мирного договору з Ізраїлем.
1981 р.	саміт ОІК закликав до спільної боротьби "за незалежність Єрусалиму й окупованих територій", включаючи економічний бойкот Ізраїлю, та до співпраці з Організацією визволення Палестини.
1984 р.	поновлено членство Єгипту в ОІК.
1987 р.	на саміті ОІК вирішено, що Ісламський комітет миру повинен докласти всіх зусиль, щоб запобігти продажу зброї Іраку та Ірану, висунув вимогу про проведення конференції ООН з метою засудження тероризму і розмежування понять тероризму та права боротьби за визволення.
1990 р.	ОІК засудила вторгнення Іраку в Кувейт і вимагала виведення з його території іракських військ.
1991 р.	ОІК закликала Раду Безпеки ООН зробити всі необхідні кроки щодо сербів Чорногорії, включаючи військову інтервенцію, з метою захистити боснійських мусульман.
1993 р.	прохання ОІК до Ради Безпеки ООН зняти військове

	ембарго щодо боснійських мусульман і дозволити їм захищати себе від боснійських сербів; ОІК пообіцяла допомогу в розмірі 80 млн. дол. мусульманам, які постраждали від війни в Боснії; сім країн-членів ОІК були готові надати свої війська для проведення миротворчих акцій ООН у Боснії.
1994 р.	саміт ОІК проголосив недійсним військове ембарго ООН щодо Боснії та Герцеговини.
1995 р.	міністри закордонних справ і оборони країн-членів ОІК схвалили рішення про створення "допоміжної мобілізаційної групи" для надання військової, економічної та іншої допомоги Боснії та Герцеговині.
1999 р.	ОІК вирішила надати гуманітарну допомогу Косово; оголосила про створення Парламентського союзу.
2000 р.	саміт ОІК висловив солідарність з палестинським народом і звинуватив Ізраїль у постійному порушенні прав народу Палестини.
2003 р.	саміт ОІК у м. Куала-Лумпур (Малайзія). Було запропоновано використати нафтовий чинник як засіб тиску на країни, які хочуть розпочати війну проти Іраку.

Керівні органи ОІК:

- зустріч королів, глав держав і урядів (саміт);
- конференція міністрів закордонних справ;
- генеральний секретаріат;
- допоміжні органи (Стаття 3 Статуту ОІК).

Зустріч королів, глав держав і урядів (саміт) обумовлює спільну політику мусульманських держав. Подібні зустрічі проводяться раз на три роки. Конференція міністрів закордонних справ проводиться щорічно. При необхідності скликаються позачергові конференції. Генеральний секретаріат є виконавчим органом ОІК. Головою секретаріату є Генеральний секретар, що обирається конференцією Міністрів закордонних справ на чотирирічний термін. Повноваження Генерального секретаря можуть бути продовжені тільки один раз. У генерального секретаря чотири заступники: з політичних питань, з науки й технологій, з економічних питань, із соціальних, культурних та інформаційних питань. Крім заступників є директор кабінету, що організовує чисто технічну роботу секретаріату.

У складі Генерального секретаріату діє ряд відділів: соціально-економічний, з науки й техніки, у справах Азії, у справах Африки, з

міжнародних питань, інформації, із прав людини й справ релігійних меншин, у справах мусульманських неурядових організацій тощо.

Тепер ОІК переживає період модернізації. У цьому зв'язку, на черговому саміті ОІК у Дакарі (Сенегал) у березні 2008 року був прийнятий новий Статут Організації.

При ОІК діє ряд самостійних організацій, що створені за рішеннями її конференцій і діяльність яких координується Генеральним секретаріатом:

1. Ісламський банк розвитку.
2. Ісламське агентство новин.
3. Організація радіомовної й телевізійної служби ісламських держав.
4. Ісламська комісія з економічних і культурних питань.
5. Ісламський центр професійно-технічного навчання й досліджень.
6. Ісламський фонд науково-технічного розвитку.
7. Центр дослідження ісламського мистецтва й культури.
8. Фонд Єрусалима, Комітет з Єрусалиму.
9. Ісламська торгово-промислова палата.
10. Організація ісламських столиць.
11. Центр статистичних, економічних і соціальних досліджень.
12. Комітет ісламської солідарності з мусульманськими африканськими країнами зони Сахеля.
13. Ісламська асоціація судновласників.
14. Ісламський центр розвитку торгівлі.
15. Ісламський фонд розвитку.
16. Ісламський суд справедливості.
17. Ісламська організація з питань освіти, науки й культури.

Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).

Асоціація держав Південно-Східної Азії — це геополітична та економічна міжнародна організація, до якої входять 10 країн, розташованих в Південно-Східній Азії.

Організація була створена 8 серпня 1967 року Філіппінами, Малайзією, Індонезією, Сінгапуром та Таїландом, які прийняли Бангкокську декларацію. Пізніше до них приєднались Бруней, Камбоджа, Лаос, М'янма і В'єтнам. Проте сам союз був закріплений на папері у вигляді Договору про дружбу та співробітництво АСЕАН в Південно-Східній Азії лише в 1976 році на Балі.

Батьками-засновниками АСЕАН вважають таких міністрів закордонних справ як: Адам Малік з Індонезії, Нарцисо Рамос з

Філіппін, Абдул Разак з Малайзії, С. Раджаратнам з Сінгапуру та Танат Хоман з Таїланду.

Ціль створення даної асоціації – сприяння соціальному й економічному розвитку країн-членів асоціації, співробітництво в промисловості й сільському господарстві, проведення науково-дослідних робіт.

В 1976 р. на першій нараді керівників країн-членів АСЕАН були прийняті Договір про дружбу й співробітництво в Південно-Східній Азії й Декларація АСЕАН – основні документи, якими керується асоціація у своїй діяльності. Декларація АСЕАН проголошує, що країни, що входять в асоціацію, будуть займати загальну позицію по найважливіших питаннях і проблемах регіональних і світових економічних відносин. Були створені відповідні керівні й виконавчі органи, спеціалізовані установи. Найвищим органом АСЕАН є саміт лідерів (глав держав та урядів) країн-учасниць, який проводиться щорічно починаючи з 2000 року. Саміт триває 3 дні і супроводжується зустрічами з партнерами по регіону. Повсякденне керівництво роботою організації здійснює постійний комітет в складі міністра зовнішніх справ поточної країни-голови та послів інших країн-учасниць. Постійний секретаріат розташований в Джакарті. На чолі секретаріату стоїть Генеральний секретар. В листопаді 2008 року цю посаду займав колишній міністр закордонних справ Таїланду Сурін Питсуван. Робота Асоціації ведеться в 29 комітетах та 122 робочих групах. Щорічно в АСЕАН проводиться понад 300 заходів та зустрічей. Також відповідно до прийнятих документів передбачалося створення зони вільної торгівлі АСЕАН до 2008 р., поглиблення співробітництва через поширення його на такі сфери, як безпека, фінанси, телекомунікації, туризм, навколишнє середовище, сільське господарство, транспорт і охорона здоров'я.

Населення країн АСЕАН перевищує 500 млн. чоловік, загальна площа країн становить 4,5 млн. км, а валовий внутрішній продукт – більше 737 млрд. доларів США. Специфіка діяльності АСЕАН визначається тим, що її учасниці фактично є одночасно членами інших регіональних об'єднань, а також наявністю двосторонніх договірних зобов'язань між АСЕАН і США. Також слід зазначити, що АСЕАН являє собою на даний час найефективнішу структуру в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Шлях, яким пройшла Асоціація країн Південно-Східної Азії з часу свого заснування в 1967 р. у складі п'яти держав – Індонезії, Малайзії, Сінгапуру, Таїланду та Філіппін до сьогоденної “десятки” (в 1984 р. до них приєднався Бруней, в 1995 – В'єтнам, у 1997 – Лаос і М'янма, в 1999 р. – Камбоджа), є прикладом складного випробування регіональної спільності в процесі розвитку економічної інтеграції та забезпечення політичної стабільності.

У рік свого 25-ти річного ювілею (1992 рік) країни-члени АСЕАН підписали Угоду про створення зони вільної торгівлі (АФТА) упродовж наступних 15 років. У 1996 р. було прийнято Нову схему індустріального співробітництва АСЕАН (АІКО); в 1997 р. прийнято програму “АСЕАН – бачення в 2020 р.: партнерство за умов динамічного розвитку”; в 1998 р. – Рамкову угоду про створення зони інвестицій АСЕАН (АІА). На 6-му саміті країн АСЕАН у грудні 1998 р., щоб якнайшвидше подолати наслідки фінансової кризи, була поставлена нова мета – створити АФТА в 2002 – 2003 рр. на основі зниження митних зборів до 0–5%. Повну ліквідацію митних тарифів планувалося здійснити до 2010 р. для шістки найрозвиненіших країн-членів АСЕАН і до 2015 – для четвірки інших. Головна мета АФТА – підвищення конкурентоспроможності країн-членів шляхом усунення торговельних бар'єрів, зростання інвестиційної привабливості держав АСЕАН і досягнення економічної ефективності в регіоні.

У 2002 р. країни формату АСЕАН+3 (країни АСЕАН + Китай, Японія та Південна Корея) домовилися про проведення політики «діалогу» на рівні міністрів фінансів один раз на рік і на рівні заступників міністрів для узгодження заходів у галузі фінансової політики. В листопаді того самого року на саміті АСЕАН у Камбоджі Китай і країни Асоціації підписали Рамкову угоду про створення до 2010 року найкрупнішої в азійському регіоні зони вільної торгівлі. Нова економічна угода в регіоні, безумовно, відповідає інтересам країн АСЕАН.

У 2003 р. під час проведення 9-го саміту АСЕАН Японія уклала з нею Рамкову угоду про всебічне економічне співробітництво, а Китай (разом з Індією) офіційно приєднався до Договору про дружбу і співробітництво, підписаного країнами АСЕАН ще в 1976 році (Балійська угода). З боку АСЕАН було висловлено побажання встановити аналогічні відносини з Росією, Японією і Південною Кореєю, щоб “перетворити Східну та Південно-Східну Азію на

регіон миру, стабільності, дружби та співробітництва як умову для забезпечення сталого розвитку”.

Наприкінці 2005 р. Азійський банк розвитку повідомив, що з березня 2006 р. у країнах АСЕАН, а також Китаї, Південній Кореї та Японії з'явиться єдина, але поки ще віртуальна валюта – АКЮ (АСУ – Asian Currency Unit), яка є аналогом європейському ЕКЮ (ЕКУ – European Currency Unit). При визначенні курсу АКЮ враховуватимуться ступінь участі національної валюти в міжнародних розрахунках, розмір ВВП і обсяг зовнішньої торгівлі кожної країни з угрупованням АСЕАН+3.

У листопаді 2007 р. у Сінгапурі відбулись урочистості з нагоди 10-річчя співробітництва у форматі АСЕАН+3. Сінгапурський саміт закінчився серією зустрічей з партнерами по діалогу у форматі АСЕАН+3, АСЕАН+1 та третім Східноазійським самітом. Для посилення своїх позицій АСЕАН створює більш ширші регіональні чи міжрегіональні структури співробітництва на засадах “концентричних кіл”. Логіка тут така: нарощуючи інтеграційні зусилля щодо співробітництва в середині АСЕАН, ця група країн може ефективно вступати до більш ширших регіональних об'єднань (наприклад, Східноазійське співтовариство), а ті, в свою чергу, можуть сприяти просуненню інтересів АСЕАН в АТР на багатосторонньому рівні. Міністр закордонних справ КНР Лі Чжаосін, виступаючи на нараді глав МЗС АСЕАН+3 в Куала-Лумпурі (2007 р.), зробив ретроспективний погляд на досягнутий прогрес у співпраці АСЕАН за формулою “10+3”. Зокрема було зазначено, що за останні 10 років співпраця в рамках АСЕАН+3 досягла значного розвитку як за своїми масштабами, так і за глибиною: досягнуто значних результатів, покращено клімат розвитку регіону Східної Азії, зросла в цілому сукупна потужність регіону, все це принесло всім країнам регіону реальні вигоди. Китайською стороною було висунуто пропозицію з чотирьох пунктів стосовно виявлення потенціалу співпраці за формулою „10+3”. По-перше, підняти на новий рівень співпрацю, використовуючи шанс десятилітнього ювілею АСЕАН+3. По-друге, зміцнювати зв'язок у середині АСЕАН+3 для досягнення рівноваги сил, наполягаючи на виявленні провідної ролі АСЕАН в процесі сприяння багатосторонньої співпраці, одночасно використовувати переваги Китаю, Японії і Республіки Корея. По-третє, невпинно розширювати сфери ділової співпраці. По-четверте, просувати

будівництво співтовариства АСЕАН з опорою на формулу “10+3” і вітати надання сприяння з боку саміту та інших механізмів східноазійської співпраці.

Отже, АСЕАН наразі швидко перетворюється на свого роду локомотив східноазійської економічної інтеграції завдяки наявності великого й досить місткого ринку, який здатний скласти конкуренцію як американській, так і європейській економічним зонам, що, в свою чергу, приваблює країни Східної Азії, зокрема найбільш перспективні щодо своїх інтеграційних можливостей – Японію, Китай і Південну Корею .

Розділ 8. ІСТОРІЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Європейський союз.

Історія створення та розвиток ГУАМ.

СНД.

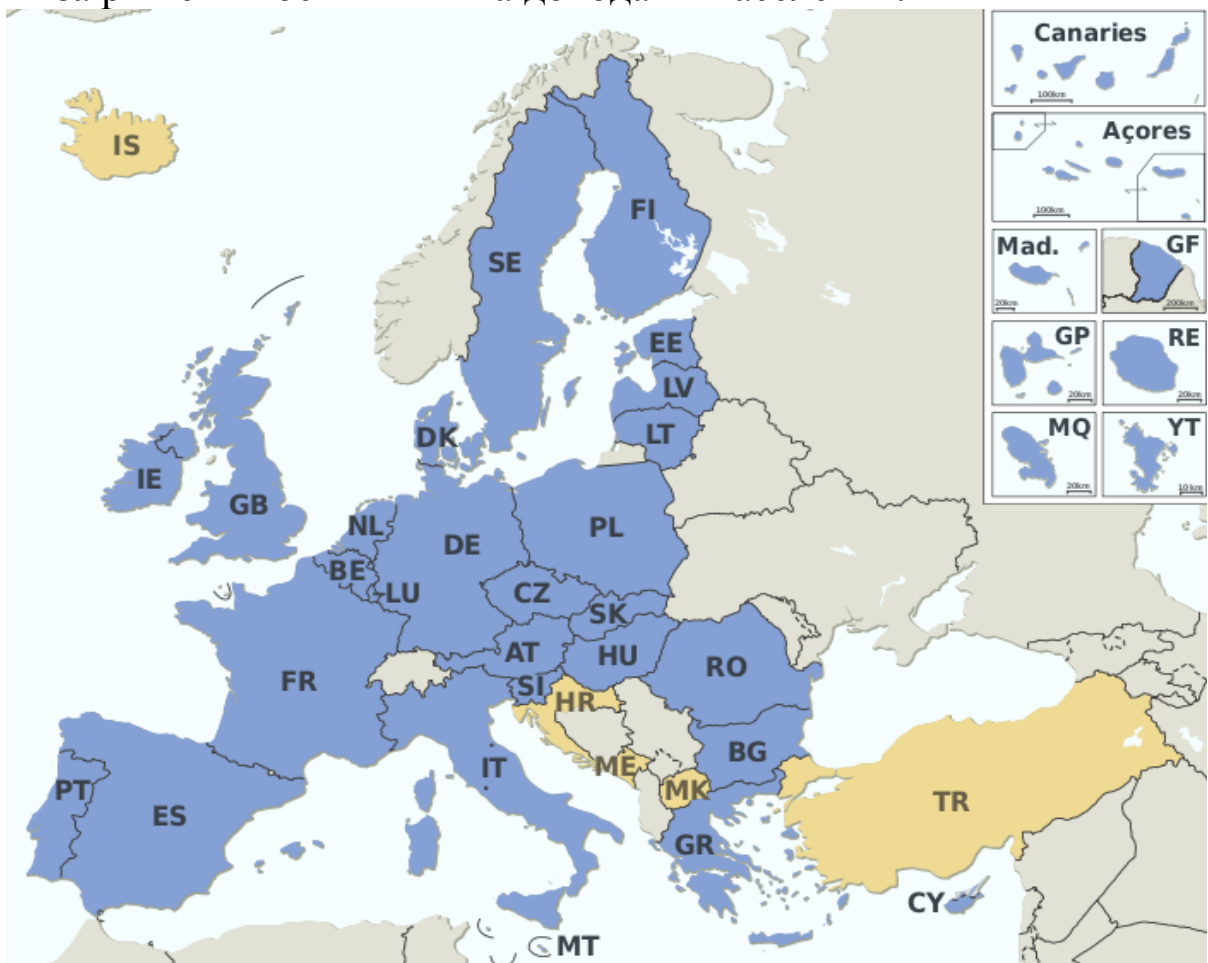
Шанхайська організація співробітництва.

Історія АЗПАК.

Історія Європейського союзу.

Європейський Союз — це інтеграційне міждержавне об'єднання 27 європейських країн, що поєднує в собі риси міжнародної організації і федеральної держави.

ЄС — унікальне міжнародне явище. Він поєднує ознаки міжнародної організації і держави, проте формально не є ні тим, ні іншим. Союз не є суб'єктом міжнародного публічного права, проте має повноваження на участь в міжнародних відносинах і грає в них чималу роль. ЄС є найпотужнішим міждержавним об'єднанням: він займає перше місце у світі за розмірами ВВП, третє місце за чисельністю населення, сьоме місце за площею, найвищі показники у світі за рівнем якості життя та доходами населення.

Головними досягненнями ЄС на сучасному етапі його розвитку є побудова спільного ринку, створення економічного і валютного союзу на основі єдиної грошової одиниці — євро, створення Шенгенського простору і введення єдиної візи для іноземців на підставі Шенгенських угод, розробка і проведення інститутами Європейського Союзу загальної політики в різних галузях; формування права Європейського Союзу – самостійної правової системи, яка регулює багато важливих сфер суспільних відносин за участю держав-членів, юридичних осіб і пересічних громадян; введення інституту громадянства Союзу як стійкого правового зв'язку громадян держав-членів безпосередньо з Європейським Союзом; перетворення Європейського Союзу на самостійного учасника міжнародних відносин, встановлення Союзом партнерських відносин з іноземними державами.

Іскрою, що розпалила факел європейської єдності, стала промова Уїнстона Черчилля, проголошена ним в Цюріху в 1946 році. Виражаючи настрої післявоєнної епохи, він говорив про «Сполучені Штати Європи» (вперше це гасло, за даними багатьох історичних джерел, прозвучало на першому конгресі Ліги Миру і Свободи в 1868 р. з вуст Бакуніна) і запропонував як перший практичний крок в цьому напрямі створити свого роду «Раду Європи». Отже можна стверджувати, що біля витоків європейської інтеграції в нинішньому її вигляді стояв Уїнстон Черчилль, а його практичними послідовниками стали – Жан Монне і Робер Шуман – на першому етапі, Шарль де Голль і Конрад Аденауер – на другому.

Ж. Монне взагалі називають батьком об'єднаної Європи. Він очолював Комісаріат по плануванню і адміністрації Ш. де Голля після звільнення Франції. Ж. Монне підготував проект об'єднаної Європи, а потім добився його прийняття лідерами низки західноєвропейських країн. У основі проекту лежала ідея створення Європейського Об'єднання вугілля і сталі (ЕССС). За її реалізацію взявся Робер Шуман, що досяг успіху в цій справі, хоча уряд Великобританії від участі в проекті відмовився. Близько року зайняла копітка робота над доведенням підготовленого Жаном Монне і схваленого Робером Шуманом проекту створення Європейського Об'єднання вугілля і сталі до стадії конкретної угоди. І ось 18 квітня 1951 р. воно було підписане. Текст віддрукували у французькій друкарні на голландському папері німецьким чорнилом. Палітурка

була виготовлена в Бельгії і Люксембурзі, а шовкові закладки – в Італії.

До складу ECSC входили 6 країн: Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург та Нідерланди. Успіх Договору надихнув ці держави розширяти процес на інші сфери.

У 1957 році Римський Договір встановив Європейське економічне співтовариство і Європейське співтовариство по атомній енергії. Вони, відповідно, були націлені на створення митного союзу і ломку внутрішніх торговельних бар'єрів усередині Співтовариства, а також розвиток атомної енергетики в мирних цілях.

У 1967 році сталося злиття виконавчих органів трьох Співтовариств, внаслідок чого була створена базова структура, що визнається і сьогодні, з такими основними інститутами, як Європейська Комісія, Рада Європейського Союзу, Парламент і Суд.

Наступним наріжним каменем в процесі європейської інтеграції став Маастрихтський договір (Договір про ЄС) 1992 року, який визначив три стовпи Європейського Союзу: перший – це Європейське Співтовариство, два нових – це міжурядова співпраця в міжнародній політиці і безпеці, а також в правосудді і внутрішніх справах. Крім того, Маастрихтський договір визначив рамки для єдиної валюти і більшої політичної інтеграції.

Зокрема було вирішено, що:

- Генеральний секретар Європейської ради отримає повноваження Верховного представника з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки;
- під його керівництвом створюється Відділ політичного планування та раннього попередження;
- протягом одного року з моменту набуття чинності Амстердамським договором ЄС, спільно з ЗЄС, розробляє систему вдосконаленої співпраці між двома організаціями;
- гуманітарні, рятувальні та миротворчі завдання, а також ті, що передбачають використання збройних сил для врегулювання кризових ситуацій, включаючи операції з підтримки миру вносяться в нову редакцію Договору.

Подальші кроки обговорювалися на Міжурядовій конференції, яка почалася в 1996 році в Туріні і завершилася підписанням Амстердамського договору в червні 1997 року. Завданням нового століття декларувалося розширення Європейського Союзу і

включення нових членів — особливо країн з Центральної і Східної Європи.

На початку ХХІ століття Європейський Союз вступив в новий етап перетворень, мета яких – зробити цю організацію демократичнішою і здатною ефективно функціонувати в умовах, коли в її склад входитимуть близько тридцяти держав.

У столиці Греції 16 – 17 квітня 2003 р. пройшов історичний саміт розширення ЄС, в якому взяли участь глави держав, урядів і міністерств закордонних справ 15 країн-членів і 10 кандидатів в члени ЄС. На цій зустрічі Європейський Союз прийняв до своїх лав 10 нових членів: до «п'ятнадцяти» офіційно приєдналися Угорщина, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія і Естонія.

Це розширення було п'ятим по рахунку і найбільш складним в історії Європейського Союзу. Угода про розширення ЄС була ратифікована парламентами всіх 15 країн, що входили на той момент в ЄС. Всі майбутні члени ЄС, окрім Кіпру, провели референдуми з питання про членство в Союзі.

1 травня 2004 року 10 нових членів формально стали членами ЄС. Територія об'єднаної Європи збільшилася майже на чверть, а населення – на одну п'яту. Ще 75 мільйонів чоловік приєдналися до 375 мільйонів колишніх жителів Союзу, перетворивши його на найбільше в світі політико-економічне утворення.

А в січні 2007 року, з приєднанням до ЄС Болгарії і Румунії, спільна чисельність населення Союзу зросла приблизно до 500 мільйонів чоловік. Проте розширений ЄС став бідніший: середній дохід на душу населення в країнах, що приєдналися, складав всього 40% від середнього рівню по «старому» Союзу.

Отже розширення, що супроводжувалося, окрім всього іншого, ще і збільшенням бюрократичного апарату, не викликало особливого захоплення у багатьох рядових європейців.

Основні віхи в історії європейської інтеграції

1950 р. 9 травня	Роберт Шуман, міністр закордонних справ Франції, проголошує важливу промову, в якій висуває пропозиції, що ґрунтуються на ідеях Жана Моне. Він пропонує Франції та Федеративній Республіці Німеччини об'єднати свої ресурси вугілля і сталі в межах нової організації, до якої можуть приєднатися інші європейські країни. Оскільки цю дату можна
---------------------	---

	вважати днем народження Європейського Союзу, 9 травня щорічно відзначається як День Європи.
1951 р. 18 квітня.	У Парижі шість країн – Бельгія, Франція, Федеративна Республіка Німеччина, Італія, Люксембург і Нідерланди – підписують угоду, що запроваджує Європейське співтовариство з вугілля та сталі (ЄСВС). Вона набуває чинності 23 липня 1952 року терміном на 50 років.
1955 р. 1-2 червня.	На зустрічі в Мессіні міністри закордонних справ шести країн ухвалюють рішення перенести процес європейської інтеграції на економіку в цілому.
1957 р. 25 березня.	У Римі шість країн підписують угоди про створення Європейського Економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства атомної енергії (Євроатом). Вони набувають чинності 1 січня 1958 року.
1960 р. 4 січня.	За ініціативи Великобританії Стокгольмська конвенція запроваджує Європейську асоціацію вільної торгівлі (ЄАВТ), що об'єднує низку європейських країн, які не входять у ЄЕС.
1963 р. 20 липня.	Підписання в Яунді угоди про співробітництво між ЄЕС та 18 африканськими країнами.
1965 р. 8 квітня.	Підписання угоди про злиття виконавчих органів трьох Співтовариств і створення спільних Ради та Комісії. Вона набуває чинності 1 червня 1967 року.
1966 р. 29 січня.	«Люксембурзький компроміс». Після політичної кризи Франція виявляє згоду знову брати участь у нарадах Ради в обмін на угоду про те, що при вирішенні питань, які торкаються "життєво важливих національних інтересів" дотримуватиметься принцип однастайності.
1968 р. 1 липня.	Митні збори на промислові товари повністю скасовано за 18 місяців до закінчення терміну, і запроваджено Єдиний зовнішній тариф.
1969 р. 1-2 грудня	На Гаазькому самміті політичні лідери ЄЕС ухвалюють рішення продовжувати процес європейської інтеграції.
1970 р. 22 квітня.	У Люксембурзі підписано угоду, яка дає змогу Європейським Співтовариствам збільшувати

	фінансування за рахунок "власних ресурсів" і розширює повноваження Європейського Парламенту.
1972 р. 22 січня.	У Брюсселі підписані угоди про приєднання до Європейських Співтовариств з Данією, Ірландією, Норвегією та Великобританією.
1973 р. 1 січня.	Данія, Ірландія та Великобританія приєднуються до Європейських Співтовариств, після чого кількість членів збільшується до дев'яти. Норвегія відмовилася від вступу за результатами референдуму, на якому більшість населення проголосувала проти цього.
1974 р. 9-10 грудня.	На Паризькому самміті політичні лідери "дев'ятки" ухвалили рішення зустрічатися тричі на рік у якості Європейської Ради. Вони також ухвалюють прямі вибори у Європейський Парламент і домовляються створити Європейський фонд регіонального розвитку.
1975 р. 28 лютого.	В Ломі підписано I Ломеську конвенцію між ЄЕС і 46 країнами Африканського, Карибського і Тихоокеанського регіонів.
22 липня.	Підписано угоду, яка розширює бюджетні повноваження Європейського Парламенту та запроваджує Європейський суд аудиторів. Вона набуває чинності 1 червня" 1977 року.
1979 р. 7-10 червня.	Перші прямі вибори до Європейського Парламенту, що має 410 місць.
1981 р. 7 січня.	Греція приєднується до Європейських Співтовариств, після чого їх членів стає десять.
1984 р. 14 і 17 червня	Другі прямі вибори до Європейського Парламенту.
1985 р. 7 січня.	Жак Делор стає Головою Європейської Комісії (1985-1995).
14 червня.	Підписано Шенгенську угоду з метою відмінити перевірки на кордонах між державами-членами Європейських Співтовариств
1986 р. 1 січня.	Іспанія і Португалія приєднуються до Європейських Співтовариств, після чого кількість їх членів збільшується до дванадцяти.
17 і 28	Єдиний Європейський Акт підписано у Люксембурзі

лютого.	та Гаазі. Він набуває чинності 1 липня 1987 року.
1989 р. 15 та 18 червня.	Треті прямі вибори до Європейського Парламенту.
1989 р. 9 листопада.	Руйнування Берлінської стіни.
1990 р. 3 жовтня.	Об'єднання Німеччини.
1991 р. 9-10 грудня.	Нарада Європейської Ради у Маастрихті ухвалює Угоду про Європейський Союз. Вона закладає підвалини спільної зовнішньої та безпекової політики, більш тісної взаємодії у галузі правосуддя і внутрішніх справ, створення економічного і монетарного союзу, у тому числі спільної валюти. Міжурядова співпраця у цих галузях, що доповнює існуючу систему Співтовариства, створює Європейський Союз (ЄС). ЄЕС перейменовано у Європейське Співтовариство.
1992 р. 7 лютого.	Угода про Європейський Союз підписана у Маастрихті. Вона набуває чинності 1 жовтня 1993 року.
1993 р. 1 січня.	Створення спільного ринку.
1994 р. 9 і 12 червня.	Четверті прямі вибори до Європейського Парламенту.
1995 р. 1 січня.	Австрія, Фінляндія і Швеція приєднуються до ЄС, після чого його членів стає 15. Норвегія відмовляється від вступу за результатами референдуму, на якому більшість населення проголосувала проти цього.
23 січня.	Нова Європейська комісія починає виконувати свої обов'язки (1995 – 1999) під головуванням Жака Сантера.
27-28 листопада.	Євро-середземноморська конференція у Барселоні налагоджує партнерські стосунки між ЄС та країнами південного узбережжя Середземного моря.
1997 р. 2 жовтня.	Підписано Амстердамську угоду. Вона набуває чинності 1 травня 1999 року.
1998 р.	Починається процес приєднання нових країн-

30 березня.	кандидатів. Кіпр, Мальта та 10 країн Центральної і Східної Європи братимуть участь у цьому процесі.
1999 р. 1 січня.	Початок третього етапу ЕМС: валюти 11 країн ЄС замінюються на євро. Спільна валюта випускається на валютні ринки. Починаючи з цього моменту Європейський центральний банк (ЄЦБ) несе відповідальність за монетарну політику ЄС, що встановлюється і реалізується в євро.
8 і 13 червня.	П'ять прямих виборів до Європейського Парламенту.
15 вересня.	Нова Європейська Комісія починає виконувати свої обов'язки (1999 – 2004) під головуванням Романо Проді.
15-16 жовтня.	Нарада Європейської Ради у Тампері ухвалює рішення про перетворення ЄС у зону свободи, безпеки та правосуддя.
2000 р. 23-24 березня.	Нарада Європейської Ради у Лісабоні розробляє стратегію зі стимулювання зайнятості у ЄС, модернізації економіки та зміцнення соціальної інтеграції у високотехнологічній Європі.
7-8 грудня.	У Ніцці Європейська Рада досягає згоди стосовно тексту нової угоди, що змінює систему ухвалення рішень у ЄС, аби підготувати Союз до розширення. Голови Європейського Парламенту, Європейської Ради та Європейської Комісії урочисто проголошують Хартію основних прав ЄС.
2001 р. 26 лютого.	Ухвалення Ніццької угоди. Вона набуває чинності 1 лютого 2003 року.
14-15 грудня.	Нарада Європейської Ради ухвалила Лаєкенську декларацію про майбутній Союз. Вона відкриває шлях до майбутнього більшого реформування ЄС та запровадження Конвенту з підготовки Європейської Конституції. Валері Жискар де д'Естена призначено Головою Конвенту.
2002 р. 1 січня.	Банкноти та монети євро надходять в обіг у країнах європейської економічної зони.
2002 р. 13 грудня.	На нараді Європейської Ради у Копенгагені досягнуто згоди про те, що 10 країн-кандидатів (Кіпр, Чеська Республіка, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта,

	Польща, Словаччина та Словенія) можуть приєднатися до ЄС 1 травня 2004 року. Передбачається, що Болгарія та Румунія приєднаються у 2007 році. Ухвалено рішення про те, що переговори з Туреччиною можуть розпочатися, якщо на основі доповіді та рекомендацій Комісії у грудні 2004 року, Європейська Рада ухвалить рішення, в якому зазначатиметься, що Туреччина відповідає усім «Копенгагенським критеріям».
2003 р. 10 липня.	Конвент щодо майбутнього Європи завершує роботу над проектом Європейської Конституції.
4 жовтня.	Початок роботи міжурядової конференції, яка має підготувати нову угоду стосовно Європейської Конституції.
2004 р. 1 травня.	Кіпр, Чеська Республіка, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина та Словенія приєднуються до Європейського Союзу.
10 та 13 червня.	Шості прямі вибори до Європейського Парламенту.
29 жовтня.	Європейська Конституція затверджена в Римі (тепер вона має бути ратифікована державами-членами).
22 р. листопада.	Новий склад Європейської Комісії приступає до виконання своїх обов'язків під головуванням Жозе Мануеля Баррозу.
2005 р. 29 травня та 1 червня.	Виборці у Франції не схвалюють Конституцію на референдумі. Три дні поспіль також вчиняють і виборці у Нідерландах.
3 жовтня.	Початок переговорів про приєднання до ЄС Туреччини та Хорватії.
2007 р. 1 січня.	Приєднання Болгарії та Румунії до ЄС. Словенія приєднується до єврозони.
21 грудня.	До Шенгенської зони вільного пресування людей увійшли дев'ять нових країн Центральної та Східної Європи: Естонія, Латвія, Литва, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія та Мальта.
2008 р. 1 січня.	Кіпр та Мальта увійшли до єврозони.
2010 р.	Чорногорія отримала статус офіційного кандидата

Країни члени ЄС

№	Країна	№	Країна
1	Австрія	15	Латвія
2	Бельгія	16	Литва
3	Велика Британія	17	Люксембург
4	Кіпр	18	Мальта
5	Чеська Республіка	19	Нідерланди
6	Данія	20	Болгарія
7	Естонія	21	Польща
8	Фінляндія	22	Румунія
9	Франція	23	Словаччина
10	Німеччина	24	Словенія
11	Греція	25	Іспанія
12	Угорщина	26	Португалія
13	Ірландія	27	Швеція
14	Італія		

Історія створення та розвиток ГУАМ.

Організація за демократію та економічний розвиток ГУАМ — регіональне об'єднання чотирьох держав: Грузії, України, Азербайджанської Республіки та Республіки Молдова. В основі утворення цієї форми співробітництва лежить єдність позицій країн із подібними політичними й економічними зовнішніми орієнтаціями. Організація була створена 1997 року для протистояння впливу Росії в регіоні й отримала підтримку Сполучених Штатів. У 1999 р. організація була перейменована у ГУУАМ завдяки вступу Республіки Узбекистан до неї, яка, однак, вийшла з організації 5 травня 2005 р., викликавши повернення початкової назви. Штаб-квартира знаходиться у Києві на Майдані Незалежності.

10 жовтня 1997 року у Страсбурзі на зустрічі президентів чотирьох держав пострадянського простору (Грузії, України, Азербайджану і Молдови) утворено політико-консультативний форум — ГУАМ. Страсбурзька Декларація зафіксувала рівень політичного зближення і практичного співробітництва між країнами цієї групи, збіг їхніх позицій з ключових міжнародних проблем та процесів на пострадянському просторі. У цьому документі

президентами була підкреслена необхідність розвитку чотирьохстороннього співробітництва для зміцнення стабільності та безпеки в Європі, на підставі принципів поваги суверенітету, територіальної цілісності, непорушності кордонів держав, демократії, верховенства закону і прав людини. Страсбурзьке комюніке формально зміцнило політичне зближення і поглиблення співпраці між країнами в багатьох галузях як на міжнародній арені, так і в двосторонніх відносинах.

Важливу роль у визначенні завдань новоутвореної організації мала зустріч керівників делегацій України, Грузії, Молдови та Азербайджану в жовтні 1998 року у Вашингтоні під час щорічних зборів МВФ та Світового Банку. Акценти було зміщено на проблеми розбудови транскавказького транспортного коридору, що варто розглядати як важливий механізм регіональної інтеграції та як чинник зміцнення економічного і політичного суверенітету країн-членів. Особливого значення набуває вирішення практичних питань розробки каспійських нафтових родовищ і створення мережі трубопроводів для транспортування енергоносіїв на світові ринки. У зв'язку з цим виникають питання безпеки транспортних коридорів.

24 квітня 1999 року у Вашингтоні в рамках зустрічі на вищому рівні Ради Євроатлантичного партнерства відбулася зустріч президентів держав-учасниць ГУАМ і Узбекистану. За підсумками зустрічі була прийнята Вашингтонська Заява. Формат форуму трансформовано у ГУАМ.

ГУАМ стала суто координаційним органом. Швидкі темпи оформлення нового альянсу зумовлені збігом економічних і політичних інтересів ряду країн СНД, зокрема тих, що пов'язані з пошуком альтернативних шляхів транспортування каспійської нафти, реалізацією проекту створення євразійського транспортного коридору, перспективами співпраці з європейськими та євроатлантичними структурами.

6 листопада 2000 року в Нью-Йорку під час 55-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН відбулася зустріч президентів держав-учасниць ГУАМ у новому складі. Під час зустрічі було прийнято Нью-Йоркський Меморандум, що передбачав активізацію співробітництва в рамках ГУАМ і надання йому багаторівневості. Крім того, було прийнято рішення про проведення регулярних самітів глав держав і зустрічей міністрів закордонних справ країн-учасниць ГУАМ і створений координуючий орган — Комітет

національних координаторів (КНК). Головним завданням співробітництва було визначене створення умов для міжгалузевих контактів і прямих зв'язків між відповідними державними органами і відомствами країн ГУАМ. Безумовним пріоритетом визнано ефективне функціонування транспортного коридору Європа — Кавказ — Азія і розвиток його інфраструктури.

7 червня 2001 року в Ялті відбувся перший Саміт президентів ГУАМ, що став визначною подією у становленні та інституалізації цього регіонального об'єднання як міжнародної структури. Підписана в ході Саміту президентами Ялтинська Хартія ГУАМ визначала мету, принципи і напрямки співробітництва країн-учасниць об'єднання. Закладені в Хартії основи організаційної структури об'єднання фактично закріпили існуючий механізм співробітництва країн-учасниць, ефективність якого була доведена практикою. Згідно а постановами Ялтинської Хартії головування в ГУАМ здійснюється державами-учасницями в алфавітному порядку впродовж періоду між зустрічами глав держав.

20 липня 2002 року в Ялті відбулася зустріч глав держав-учасниць ГУАМ. У ній взяли участь Президент Азербайджанської Республіки Г. Алієв, Президент Грузії Е. Шеварднадзе, Президент Республіки Молдова В. Воронін і Президент України Л. Кучма. Республіка Узбекистан була представлена послом цієї держави в Україні Ш. Шахаліловим.

В якості гостей на Саміті були представники десяти держав — Болгарії, Бразилії, Греції, Ірану, Польщі, Росії, Румунії, Словенії, США і Туреччини, а також чотирьох міжнародних організацій, зокрема Генеральний секретар ОБСЄ Я. Кубиш, представник ООН в Україні Д. Гарднер, посол Європейської комісії Н. Жустен і Генеральний секретар ОЧЕС В. Чечелашвілі.

У виступах Президента України і глав інших держав-учасниць ГУАМ було оцінено стан і перспективи співробітництва в рамках об'єднання.

У контексті розвитку взаємодії в конкретних сферах глави держав ГУАМ відзначили підписання Протоколу в рамках ГУАМ про співробітництво в галузі культури на 2002 — 2005 роки, а також Угоди про створення Ділової ради країн-учасниць ГУАМ.

Щодо функціонування механізму консультацій Україною було запропоновано структуру, яка передбачала зустрічі голів держав щорічно під час самітів по лінії ООН, ОБСЄ, СНД, регулярні

зустрічі міністрів закордонних справ, оборони, нафтогазової промисловості, зустрічі експертів за керівної ролі зовнішньополітичних відомств, регулярні консультації на рівні послів та експертів у рамках існуючих міжнародних організацій з метою узгодження позицій з основних питань міжнародних відносин.

Можна окреслити кілька основних причин, завдяки яким утворилося ГУАМ. Ними є:

- Політична дезінтеграція пострадянського простору, традиційно побудованого на домінуванні московської політичної еліти, зростання негативних тенденцій у політичному житті РФ — стрижневої держави СНД.
- Структура СНД не здатна до оновлення, оскільки не відповідає сучасним завданням. Потреби новоутворених держав вимагають реальніших і ефективніших механізмів взаємодії.
- Утворення Союзу РФ і Білорусі, митного союзу, а згодом ЄАС свідчить про нарощування зусиль російської політичної еліти, яка також розчарувалася в ефективності механізмів СНД, у напрямі встановлення нових, жорсткіших форм економічної й політичної взаємодії РФ з державами пострадянського простору.
- Зусилля нових держав зі зміцнення власного суверенітету і незалежності стимулює їхні пошуки у напрямі розбудови нових міждержавних зв'язків, які більше відповідають їхнім національним інтересам. Формуються нові зовнішньополітичні орієнтації, що пов'язано з пошуками більш надійних та рівноправних партнерів і союзників.
- Держави намагаються скористатися перевагами власного географічного розташування, вигідного з боку формування нових транзитних транспортних і енергетичних маршрутів на шляхах, що ведуть з Європи на Далекий Схід. Відбувається кооперація країн з метою спільного просування власних інтересів.
- Ряд держав пострадянського простору відчують вакуум власної безпеки і потребують організації взаємодії держав у розбудові й експлуатації транспортних маршрутів, у співробітництві щодо формування механізмів їхньої безпеки, зокрема у воєнно-політичному й екологічному аспектах.
- Погляди лідерів країн ГУАМ на процеси, що відбуваються в пострадянському просторі, а також у міжнародних відносинах глобального й регіонального рівня збігаються. Це створює

підґрунтя для взаєморозуміння та більш гнучкої поведінки лідерів названих країн.

Мета створення та організаційна структура ГУАМ

Згідно з рішенням Ялтинської Хартії ГУАМ, яка була прийнята 7 червня 2001 року в Ялті (Україна), цілями ГУАМ є:

- сприяння соціально-економічному розвитку;
- зміцнення і розширення торгово-економічних зв'язків;
- розвиток і ефективне використання в інтересах країн ГУАМ транспортно-комунікаційних магістралей і відповідної інфраструктури, розташованої на їх території;
- зміцнення регіональної безпеки в усіх сферах діяльності;
- розвиток відносин у галузях науки, культури і в гуманітарній сфері;
- взаємодія в рамках міжнародних організацій;
- боротьба з міжнародним тероризмом, організованою злочинністю та наркобізнесом.

Співпраця в рамках ГУАМ засновується на загально визнаних нормах і принципах міжнародного права, зокрема поваги суверенітету, незалежності, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи держав-учасниць.

Організаційна структура ГУАМ

Найвищим органом об'єднання ГУАМ є щорічна зустріч глав держав країн-учасниць Організації. Її виконавчим органом є Рада міністрів закордонних справ країн ГУАМ. Робочим органом є Комітет національних координаторів (КНК ГУАМ), до складу якого входять координатори по одному від кожної країни-учасниці Організації. Виконання функцій інформаційного центру ГУАМ покладено на Інформаційний офіс ГУАМ у Києві. Координацію співробітництва між чотирма країнами Організації на галузевому рівні покладено на вісім робочих груп – з питань енергетики, транспорту, торговельно-економічних питань, інформатики та телекомунікацій, культури, науки та освіти, туризму, боротьби з тероризмом, організованою злочинністю і розповсюдженням наркотиків.

СНД.

Співдружність Незалежних Держав (СНД) — міждержавне об'єднання більшості пострадянських країн.

Розпад СРСР зумовили як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Попри формально закріплене Конституцією право союзних республік на державний суверенітет, Союз РСР фактично був унітарною державою, створеною як високоцентралізована, тоталітарна й авторитарна система, несумісна з засадами демократії. Упродовж 1990 року майже всі республіки, серед яких однією з перших була РРФСР (12 червня), ухвалили декларації про державний суверенітет. Такий документ 16 липня 1990 року прийняла й Верховна Рада Української РСР.

Пересвідчившись, що СРСР невпинно йде до розпаду, і бажаючи принаймні стримати цей процес, М. Горбачов та його оточення вирішили провести всенародний референдум 17 березня 1991 року. Питання в бюлетені формулювалося так, що учасники голосування могли висловитися на підтримку ідеї оновленої федерації. Як завжди, акції передувала потужна пропагандистська кампанія, внаслідок чого понад 3/4 учасників референдуму проголосували за збереження Союзу РСР. Але в референдумі офіційно не взяли участь Грузія, Вірменія, Молдова, республіки Балтії.

Однак підсумки референдуму не зупинили процес розпаду СРСР. Тоді М. Горбачов зробив інший тактичний крок. 23 квітня 1991 року він зумів підписати у підмосковній резиденції Ново-Огарьово угоду з керівництвом дев'яти союзних республік — Азербайджану, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Росії, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, України. У цій угоді, відомій як "Заява 9 + 1", декларувалися принципи нового союзного договору. За наслідками угоди була надрукована спільна заява про невідкладні заходи щодо стабілізації ситуації в країні та подолання кризи. Проте, на тлі протистояння Горбачов — Єльцин між парламентами СРСР та Росії розгорнулася справжня "війна законів", яка паралізувала будь-яку конструктивну діяльність і породила відвертий вакуум влади.

Праця над проектом нової союзної угоди викликала багато суперечностей — не лише між центром та республіками, але й всередині союзних суб'єктів. Горбачов прагнув створення Союзу Суверенних Держав (ССД) як федерації, яка мала регулюватися конституцією союзного утворення, бо в іншому випадку вся повнота влади належала б республіканським лідерам.

Після тривалих дискусій 23 липня 1991 року в тому ж Ново-Огарьово ухвалено проект угоди про створення ССД. Дата її

остаточного підписання — 20 серпня 1991 року Проект документа ряснів суперечностями. Не вирішувалося питання про статус шести республік — Вірменії, Грузії, Молдови, Естонії, Латвії та Литви, які взагалі не мали наміру підписувати союзний договір. Напередодні офіційного подання тексту Україна дала зрозуміти, що за будь-якого вирішення спірних питань не підпише угоду до прийняття власної Конституції. Але через події 19 – 21 серпня (путч) в СРСР угода не була підписана.

8 грудня 1991 року в Біловезькій Пущі в Білорусі лідери Російської Федерації, України та Білорусі прийняли рішення про припинення існування СРСР і створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). «Ми, Республіка Білорусь, Російська Федерація (РРФСР), Україна, як держави-засновниці Союзу РСР, які підписали Союзний Договір 1922 року, далі звані Високими Договірними Сторонами, констатуємо, що Союз РСР як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність припиняє своє існування», — така преамбула «Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав».

25 грудня 1991 року М. Горбачов склав свої повноваження Президента СРСР. 30 грудня на зустрічі глав СНД у Мінську ухвалюється рішення про остаточне скасування державних структур СРСР.

В угоді про створення СНД зазначалося, що на території держав, які його підписали, не допускається застосування норм права третіх держав, у тому числі й Союзу РСР, а діяльність його органів влади припиняється. Три країни проголосили недоторканість кордонів у рамках Співдружності, гарантували їхню відкритість і свободу пересування громадян. Сторони вирішили зберегти об'єднане командування спільним військово-стратегічним простором. Угода проголошувалась відкритою для приєднання всіх держав колишнього СРСР. В ухваленій паралельно з Угодою тристоронній Заяві зазначалось, що країни пішли на такий крок, бо «переговори про підготовку Нового Союзного Договору зайшли в глухий кут», а «недалекоглядна політика Центру призвела до глибокої економічної та політичної кризи».

Процес ратифікації угоди про створення СНД відбувався досить складно. У Верховній Раді України обговорення цього документа було надзвичайно гострим. Та все ж 288 голосами із загальної кількості 367 депутатів, присутніх на засіданні, Верховна Рада

України 10 грудня 1991 року ратифікувала Угоду, але з застереженнями з 12 пунктів. У них йшлося про необхідність захисту самотності національних меншин (ст. 3), відповідну правову базу для безпосереднього контактування громадян СНД та передачі інформації (ст. 5), доповнювалась ст. 6 про те, що всі країни прагнуть ліквідації ядерних озброєнь, загального і цілковитого роззброєння під суворим міжнародним контролем, а також зобов'язуються проводити узгоджену політику соціального захисту і пенсійного забезпечення військовослужбовців та їхніх сімей. До ст. 7 Угоди вважалось доцільним додати, що координаційні інститути створюються на паритетній основі, а їх рекомендації приймаються за загальною згодою. Щодо ст. 9 суперечки і застосування норм цієї Угоди мають вирішуватися шляхом переговорів на основі міжнародного права. Ст. 11 пропонувалося вилучити як тавтологічну. До преамбули рекомендувалося вставити слова "територіальної цілісності та недоторканості кордонів". Таким чином, застереження свідчать, що Україна на основі норм міжнародного права намагалася всіляко протидіяти перетворенню СНД у наддержавну структуру.

Більшість поправок були спрямовані на приведення пунктів Угоди у відповідність міжнародним нормам і на забезпечення незалежності України як суб'єкта міжнародного права. Подібні поправки були прийняті білоруською та російською сторонами. Після тривалого і гострого обговорення 10 грудня 1991 року Угоду про створення СНД ратифікувала Верховна Рада Білорусі, а 12 грудня 1991 року — Верховна Рада РРФСР.

20 грудня 1991 року Верховна Рада України прийняла заяву «З приводу укладення Україною угоди про Співдружність Незалежних Держав», у якій заперечувалося можливість функціонування СНД як державного утворення. Наголошувалося, що Україна створюватиме відкриту економічну систему шляхом запровадження власних митної, банківської служб та грошової одиниці. Кордони України проголошувалися незмінними та недоторканими.

13 грудня того самого року президенти азіатських республік колишнього СРСР заявили, що вони також бажають стати членами СНД. 21 грудня 1991 року в Алма-Аті СНД було значно розширено: Казахстан, Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменістан, а також Вірменія, Молдова, Азербайджан разом з іншими учасниками СНД підписали Декларацію, яка отримала назву Алматинської. Крім

Декларації про приєднання до СНД, було прийнято Угоду про координаційні інститути СНД. На цій зустрічі обговорювалися питання правонаступництва. Рішенням глав держав місце СРСР у різних міжнародних організаціях передавалось Російській Федерації. Було підписано також і Угоду про спільні зусилля з питань ядерної зброї. У Протоколі наради глав Незалежних Держав усі учасники погодились, щоб тактичну ядерну зброю було вивезено з території ядерних держав (України, Білорусі, Казахстану) у Росію до 1 липня 1992 року.

Наступне засідання СНД відбулося в Мінську 30 грудня 1991 року, на якому були підписані: Угода між державами-учасницями СНД щодо власності колишнього СРСР за кордоном, по стратегічних силах; кілька протоколів: про Спітак (щодо допомоги у ліквідації наслідків землетрусу у Вірменії), про Арал (його загрожуючий екологічний стан), ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, про збереження рибних ресурсів Каспійського моря. Крім того, підписано Угоду про спільну діяльність у дослідженні та використанні космічного простору, Угоду про збройні сили та прикордонні війська, тимчасові угоди про Раду глав держав і Раду глав урядів. Усього на засіданні у Мінську було розглянуто 9 міждержавних і 6 міжурядових угод.

На черговому засіданні глав держав СНД розглядалися військові питання. Підписано Договір про колективну безпеку — «Ташкентський договір» (15 травня 1992 року), прийнято Заяву глав держав-учасниць СНД з військових питань, Протокол про реформування і Статут збройних сил колишнього СРСР, а також Протокол про військово-морську символіку.

23 жовтня 1993 року до СНД приєдналася Грузія. 26 серпня 2005 року зі складу СНД вийшов Туркменістан. Україна є співзасновницею СНД, але Статут організації Україною досі не ратифіковано, тому формально Україна залишається лише спостерігачем і не є членом СНД. 14 серпня 2008 парламент Грузії прийняв рішення залишити СНД, і, згідно зі Статутом СНД, 18 серпня 2009 Грузія офіційно перестала бути членом Співдружності.

Цілі організації:

СНД засновано на засадах суверенної рівності всіх його членів, тому всі держави-члени є самостійними суб'єктами міжнародного права. Співдружність не є державою і не володіє наднаціональними повноваженнями.

- Співпраця в політичній, економічній, екологічній, гуманітарній, культурній та інших галузях.
- Всебічний розвиток держав-членів в рамках єдиного економічного простору, міждержавної кооперації та інтеграції;
- Забезпечення прав і свобод людини.
- Співпраця в забезпеченні міжнародного миру і безпеки, досягнення загального і повного роззброєння.
- Взаємна правова допомога.
- Мирне вирішення суперечок і конфліктів між державами організації.

До сфер спільної діяльності держав-членів відносяться:

- Забезпечення прав і основних свобод людини.
- Координація зовнішньополітичної діяльності.
- Співпраця у формуванні і розвитку спільного економічного простору, митної політики.
- Співпраця в розвитку систем транспорту, зв'язку.
- Охорона здоров'я та навколишнього середовища.
- Питання соціальної і міграційної політики.
- Боротьба з організованою злочинністю.
- Співпраця в галузі оборонної політики і охорони зовнішніх кордонів.

Члени СНД

№	Держава	Вступ до СНД	Ратифікація Біловезьких Угод від 8 грудня 1991	Ратифікація Статуту СНД від 22 січня 1993
1	Азербайджан	21 грудня 1991	не підписані	14 грудня 1993
2	Білорусь	8 грудня 1991	10 грудня 1991	18 січня 1994
3	Вірменія	21 грудня 1991	18 лютого 1992	16 березня 1994
4	Казахстан	21 грудня 1991	23 грудня 1991	20 квітня 1994
5	Киргизстан	21 грудня 1991	не підписані	12 квітня 1994
6	Молдова	21 грудня 1991	8 квітня 1994	27 червня 1994
7	Таджикистан	21 грудня	не підписані	4 серпня

		1991		1993
--	--	------	--	------

Держави-спостерігачі

№	Держава	Спостерігач з	Ратифікація Біловезьких Угод від 8 грудня 1991	Ратифікація Статуту СНД від 22 січня 1993
1	Україна	8 грудня 1991	12 грудня 1991	не підписана
2	Туркменістан	26 серпня	2005	не підписана

Колишні члени СНД

№	Держава	Член з	Член до
1	Туркменістан	21 грудня 1991	26 серпня 2005
2	Грузія	23 жовтня 1993	18 серпня 2009

Шанхайська організація співробітництва.

Шанхайська організація співробітництва (ШОС, the Shanghai Cooperation Organization, SCO) — є субрегіональною міжурядовою міжнародною організацією. Вона була утворена 15 червня 2001 року в місті Шанхай (КНР). До ШОС входять шість країн-членів – Китайська Народна Республіка, Російська Федерація, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Таджикистан і Республіка Узбекистан. Штаб-квартира організації знаходиться в Пекіні. Офіційні робочі мови – російська та китайська. Першим виконавчим секретарем ШОС у травні 2003 року призначено колишнього Надзвичайного і Повноважного Посла КНР у РФ Чжан Дегуана

Загальна площа держав-членів ШОС становить 30 млн. 178,4 тис. кв. км, що дорівнює 3/5 площі Євразії, а населення – 1,526 млрд. осіб. Це – приблизно чверть усього населення земної кулі. Що стосується економічного потенціалу, він містить у собі одну з найбільш могутніх і динамічних у світі економік – економіку КНР.

Символіка ШОС включає білий прапор із зображенням у центрі емблеми організації. На емблемі в центрі – символічне зображення Східної півкулі Землі з обрисами земної суші, що займає "шістка", обабіч якого – два лаврові вінки, зверху і знизу – напис китайською і російською мовам: "Шанхайська організація співробітництва". Емблема виконана в синьому і зеленому кольорах, що символізує основну мету ШОС – мир, дружбу, прогрес і розвиток.

Попередницею ШОС була так звана "Шанхайська п'ятірка" (Росія, Казахстан, Киргизія, Китай і Таджикистан), яка утворилася в результаті підписання "Угоди про зміцнення довіри у військовій сфері в прикордонному районі" (1996 рік) і "Угоди про взаємне скорочення збройних сил в прикордонному районі" (1997 рік). Причиною зближення цих країн стала, насамперед, загроза безпеці їхнім прикордонним територіям з боку головного вогнища нестабільності в Середній Азії – Афганістану, де точилася громадянська війна між військами Північної коаліції і руху Талібан. Першу з цих двох угод було підписано в Шанхаї, що дало підставу для появи терміну "Шанхайська п'ятірка". Спільна робота на самітах в Алмати (1998 рік), Бішкеку (1999 рік), Душанбе (2000 рік) дозволили створити атмосферу так званого "шанхайського духу" – атмосфери взаємної довіри. Поступово коло питань розширилося до сфер зовнішньої політики, економіки, охорони навколишнього середовища, включаючи використання водних ресурсів, культури тощо. Згодом виникла необхідність зміни системи самітів і консультацій на нове регіональне об'єднання.

14 – 15 червня 2001 року в Шанхаї відбулася шоста зустріч "Шанхайської п'ятірки" на вищому рівні, на якій до організації в якості повноцінного, рівноправного члена приєднався Узбекистан. Глави шести держав оголосили про утворення Шанхайської організації співробітництва. Основними цілями прийнятої на самміті Декларації проголошувалися підтримка й забезпечення миру, безпеки та стабільності в Середній Азії, а також розвиток співробітництва в політичній, торгово-економічній, науково-технічній, культурній, освітній, енергетичній, транспортній, екологічній та інших сферах. Учасники ШОС прийняли також Конвенцію про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом й екстремізмом. Цей документ уперше на міжнародному рівні визначив сепаратизм і екстремізм як насильницькі діяння, що містять ознаки карного злочину. Підписання Конвенції пов'язане з тривогами Китаю з приводу сепаратистських виступів поблизу кордонів із Середньою Азією, де мешкають уйгури – тюркомовні мусульмани, які проживають на заході Китаю. Іншою країною, яка виявила зацікавлення в підписанні Конвенції не менше ніж Китай, став Узбекистан. Його населення є найчисленнішим серед держав Середньої Азії, до того ж тут найчастіше зустрічаються прояви сепаратизму з боку радикально налаштованих прихильників відновлення в регіоні ісламського халіфату.

7 червня 2002 року в Санкт-Петербурзі відбулася друга зустріч глав країн-членів ШОС, на якій була підписана Хартія ШОС, і тим самим були закріплені правові основи для розвитку організації в майбутньому. В документі у відповідності з міжнародним правом чітко визначені основна мета, принципи, організаційна структура, форма функціонування, напрямок співробітництва та принципи зовнішніх зв'язків організації.

Відповідно до Хартії, основними цілями і завданнями ШОС є:

- зміцнення між державами-членами взаємної довіри, дружби і добросусідства;
- розвиток багатопрофільного співробітництва з метою підтримки і зміцнення миру, безпеки і стабільності в регіоні, сприяння побудові нового демократичного, справедливого і раціонального політичного й економічного міжнародного порядку; спільна протидія тероризму, сепаратизму й екстремізму у всіх їхніх проявах, боротьба з незаконним оборотом наркотиків і зброї,

іншими видами транснаціональної злочинної діяльності, а також незаконною міграцією;

- заохочення ефективного регіонального співробітництва у політичній, торгово-економічній, оборонній, правоохоронній, природоохоронній, культурній, науково-технічній, освітній, енергетичній, транспортній, кредитно-фінансовій й інших областях, що представляють загальний інтерес;
- сприяння всебічному і збалансованому економічному росту, соціальному і культурному розвитку в регіоні за допомогою спільних дій на основі рівноправного партнерства з метою неухильного підвищення рівня і поліпшення умов життя народів держав-членів;
- координація підходів при інтеграції у світову економіку;
- сприяння забезпеченню прав і основних свобод людини відповідно до міжнародних зобов'язань держав-членів і їхніх національних законодавств;
- підтримка і розвиток відносин з іншими державами і міжнародними організаціями;
- взаємодія в запобіганні міжнародних конфліктів і їхньому мирному врегулюванню;
- спільний пошук рішень проблем, що виникнуть у ХХІ столітті.

При цьому держави-члени ШОС домовилися дотримуватися наступних принципів:

- взаємної поваги суверенітету, незалежності, територіальної цілісності держав і непорушності державних кордонів, ненападу, невтручання у внутрішні справи, незастосування сили чи загрози силою у міжнародних відносинах, відмову від односторонньої військової переваги в суміжних районах;
- рівноправності всіх держав-членів, пошуку спільних точок зору на основі взаєморозуміння і поваги думок кожного з них;
- поетапного здійснення спільних дій у сферах загального інтересу;
- мирного вирішення можливих розбіжностей між державами-членами;
- виключення спрямування дій ШОС проти інших держав і міжнародних організацій;
- недопущення будь-яких протиправних дій, спрямованих проти інтересів ШОС;
- сумлінного виконання зобов'язань, що випливають з Хартії й інших документів, прийнятих у рамках ШОС.

У травні 2003 року в Москві відбулася третя зустріч країн-учасниць ШОС у верхах. Глави країн-членів ШОС підписали Декларацію. 15 січня 2004 року в Пекіні відбулася церемонія відкриття Секретаріату Шанхайської організації співробітництва /ШОС/. Четверта зустріч країн-членів Шанхайської організації співробітництва /ШОС/ у верхах відбулася 17 червня 2004 року в узбецькій столиці Ташкенті. За підсумками засідання лідери країн ШОС прийняли ташкентську декларацію. Того ж дня у Ташкенті відкрилася Регіональна антитерористична структура ШОС /РАТС/. Ця подія засвідчила про вступ ШОС у нову стадію - стадію практичного співробітництва.

21 квітня 2006 року ШОС анонсувала плани боротьби з міжнародною наркомафією як фінансовою опорою тероризму у світі. 1 жовтня 2007 року генеральний секретар ШОС Болат Нургалієв закликав держави-члени Організації активізувати співпрацю в боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, акцентуючи особливу увагу на боротьбі з наркоекспансією в афганському напрямі.

Для виконання цілей і задач ШОС у рамках організації діють:

Рада глав держав. Будучи вищим органом ШОС, вона визначає пріоритети і виробляє основні напрямки діяльності Організації, вирішує принципові питання її внутрішнього устрою і функціонування, взаємодії з іншими державами і міжнародними організаціями, а також розглядає найбільш актуальні міжнародні проблеми. Рада збирається на чергові засідання один раз на рік. Головування на засіданні Ради здійснює глава держави-організатора чергового засідання. Місце проведення чергового засідання визначається, як правило, у порядку російського алфавіту назв держав-членів ШОС.

Рада глав урядів (прем'єр-міністрів) – приймає бюджет Організації, розглядає і вирішує основні питання, що відносяться до конкретних, особливо економічних сфер розвитку взаємодії в рамках Організації. Рада збирається на чергові засідання один раз у рік.

Рада міністрів закордонних справ – розглядає питання поточної діяльності Організації, підготовки засідання Ради глав держав і проведення консультацій у рамках Організації по міжнародних проблемах. Рада може в разі потреби виступати із заявами від імені ШОС. Рада збирається, як правило, за один місяць до проведення засідання Ради глав держав. Позачергові засідання Ради міністрів

закордонних справ скликаються з ініціативи не менш як двох держав-членів і за згодою міністрів закордонних справ всіх інших держав-членів.

Наради керівників міністерств і відомств. Відповідно до рішень Ради глав держав і Ради глав урядів (прем'єр-міністрів) керівники галузевих міністерств і відомств держав-членів на регулярній основі проводять наради для розгляду конкретних питань розвитку взаємодії у відповідних областях у рамках ШОС. Для підготовки і проведення нарад за попередньою домовленістю держав-членів можуть створюватися на постійній чи тимчасовій основі робочі групи експертів, що здійснюють свою діяльність відповідно до регламентів роботи, затверджуваними на нарадах керівників міністерств і/чи відомств. Ці групи формуються з представників міністерств і/чи відомств держав-членів.

Рада національних координаторів – є органом ШОС, що здійснює координацію і керівництво поточною діяльністю Організації. Вона проводить необхідну підготовку засідань Ради глав держав, Ради глав урядів (прем'єр-міністрів) і Ради міністрів закордонних справ. Національні координатори призначаються кожною державою-членом відповідно до її внутрішніх правил і процедур. Рада збирається на засідання не рідше трьох разів на рік.

Регіональна антитерористична структура держав-учасниць Шанхайської конвенції про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом від 15 червня 2001 року з місцем розташування в місті Бішкеку (Киргизька Республіка) є постійно діючим органом ШОС. Основні її завдання і функції, принципи формування і фінансування, а також порядок діяльності регулюються окремим міжнародним договором, що укладається між державами-членами, і іншими необхідними документами, прийнятими ними.

Секретаріат є постійно діючим адміністративним органом ШОС. Він здійснює організаційно-технічне забезпечення заходів, проведених у рамках ШОС, готує пропозиції щодо щорічного бюджету ШОС.

Щодо питання членства в ШОС, організація залишається відкритою для інших держав регіону, які зобов'язуються дотримуватися мети й принципів Хартії, а також положення інших міжнародних договорів і документів, прийнятих у рамках ШОС. Вирішення питання про прийом до Організації нових членів приймається Радою глав держав за представленням Ради міністрів

закордонних справ на основі офіційного звернення зацікавленої держави, яке направляється діючому голові Ради міністрів закордонних справ.

Інтерес до співробітництва із ШОС виявляють Іран, Монголія, Індія, Пакистан, Шрі-Ланка, США, а також регіональні організації: АСЕАН та ЄС.

Історія АЗПАК.

АЗПАК – регіональна політико-економічна організація азіатсько-тихоокеанського регіону, до складу якої входять Австралія, Малайзія (до 1973 року), Нова Зеландія, Таїланд, Філіппіни і Японія, а також Південний В'єтнам (до травня 1975 року), Південна Корея і Тайвань.

Організація створена в червні 1966 року на конференції міністрів закордонних справ країн-учасниць (з 1966 по 1972 р. проведено 7 сесій). Робочими органами є Постійний комітет і Секретаріат. Штаб-квартира знаходиться у Бангкоці (Таїланд).

АЗПАК проголосив своєю метою розширення економічного, науково-технічного і культурного співробітництва країн, що входять до неї. Але найбільш реакційні кола намагалися спрямувати діяльність Організації на боротьбу проти національно-визвольних рухів у країнах Далекого Сходу, Південного Сходу, Азії та західної частини Тихого океану.

Країни АЗПАК входили до багатьох регіональних організацій, мають двосторонні угоди зі США і Великою Британією. Наприклад, у 1989 році було підписано американсько-австралійську угоду про подальше співробітництво у військовій сфері терміном на 10 років.

П'ять країн АЗПАК (Австралія, Нова Зеландія, Південна Корея, Філіппіни, Південний В'єтнам) брали участь в агресії проти народів Індокитаю.

АЗПАК активно підтримувала політику США щодо Демократичної Республіки В'єтнам, Китайської Народної Республіки і з Тайванського та Корейського питань.

Успіхи національно-визвольного руху в Індокитаї, прагнення народів азіатсько-тихоокеанського регіону до роззброєння і співробітництва привели до кризи АЗПАК. У березні 1973 року Постійний комітет АЗПАК не зміг прийняти рішення про проведення чергової сесії Ради, тому що Австралія і Малайзія не

брали участі в її засіданні, а Японія і Нова Зеландія були представлені спостерігачами.

У червні 1973 року було вирішено відкласти сесію на певний час. Це рішення практично паралізувало діяльність Ради. У 1975 році Нова Зеландія і Таїланд відкликали своїх представників з АЗПАК.

Ідею США і Японії про перетворення АЗПАК у так звану Тихоокеанську співдружність було відкинуто у зв'язку з ініціативою Австралії про розширення співробітництва в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Водночас, зміцнюються та поглиблюються двосторонні й багатосторонні зв'язки між країнами-учасниками АЗПАК.

В системі АЗПАК працюють два регіональні центри: з питань продовольства і добрив (Тайвань), а також культурний і соціальний (Південна Корея).

АЗПАК не має об'єднаного військового командування та об'єднаних збройних сил, але багато уваги приділяється розвиткові військових зв'язків між країнами Ради.

Розділ 9. ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ТА ТОРГІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Історія Світової організації торгівлі (СОТ).

Міжнародний валютний фонд: історія заснування та діяльність.

Світовий банк.

Слід зауважити, що історія міжнародних валютно-фінансових організацій розпочалася фактично із Бреттон-Вудської конференції, що проходила 1 — 22 липня 1944 року в США (штат Нью-Гемпшир, Бреттон-Вудс).

На конференції були присутні 730 делегатів з 44 держав. Метою конференції було врегулювання міжнародних валютних і фінансових відносин після закінчення Другої світової війни, а також узгодження принципів нової валютної системи. Друга світова війна призвела до поглиблення кризи Генуезької валютної системи, яка була оформлена міждержавною угодою на Генуезькій міжнародній економічній конференції в 1922 році (золотодевізний стандарт, заснований на золоті і провідних валютах, що конвертуються в золото).

Розробка проекту нової світової валютної системи почалася ще в роки війни, в квітні 1943 року. США прагнули закріпити панівне становище долара у світовій валютній системі, що відбилося в плані Гаррі Декстер Вайта, начальника відділу валютних досліджень Мінфіну США.

В результаті довгих дискусій за планами Гаррі Декстер Вайта і британського економіста Джона Мейнарда Кейнса формально переміг американський проект, хоча кейнсіанські ідеї були також покладені в основу нової фінансової системи.

Підсумки конференції:

1. Прийнята Бреттон-Вудська валютна система (золотодевізний стандарт, заснований на золоті і двох резервних валютах — долар США і фунт стерлінгів). Бреттон-Вудська угода передбачала:

- збереження золотого паритету валют і фіксація їх у МВФ;
- золото — як міжнародний платіжний і резервний засіб;
- прирівнювання долара до золота (35 дол. за 1 тройську унцію, рівну 31,1035 г) і закріплення за ним статусу головної резервної валюти;
- введення взаємної оборотності валют; встановлення режиму фіксованих валютних курсів та інше.

2. Створено Міжнародний валютний фонд (МВФ) для надання кредитів в іноземній валюті для покриття дефіциту платіжних балансів з метою підтримки нестабільних валют, контролю над дотриманням принципів світової валютної системи, а також для забезпечення валютного співробітництва країн.

3. Створений Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) – міждержавний інвестиційний інститут.

4. Підписана Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

5. Встановлені правила організації світової торгівлі, валютних, кредитних і фінансових відносин.

Історія Світової організації торгівлі (СОТ).

Світова організація торгівлі (СОТ) (англ. World Trade Organization, WTO) – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої вже є 153 країни, на долю яких припадає близько 96% обсягів світової торгівлі; її функціями є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами-членами, що підписані під близько 30-ма угодами організації. Після приєднання ряду країн, які зараз є кандидатами на вступ, у рамках СОТ здійснюватиметься майже весь світовий торговельний оборот товарів та послуг.

Світова організація торгівлі (СОТ) – це міжнародна організація, метою якої є розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням. Головними цілями СОТ є забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень, послідовне проведення справедливої торговельної політики; забезпечення прозорості торговельних процедур.

СОТ має статус спеціальної організації ООН і являє собою організаційно-правову основу системи міжнародної торгівлі. Організація формує міжнародні правила, яких країни-члени повинні дотримуватися при здійсненні торговельних відносин, а також забезпечує умови для проведення багатосторонніх переговорів,

направлених на глобальну лібералізацію торгівлі. За останні роки значно розширилася сфера діяльності СОТ, яка на сьогодні далеко виходить за рамки власне торговельних стосунків. СОТ є потужною і впливовою міжнародною структурою, здатною виконувати функції міжнародного економічного регулювання. Членство у СОТ стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися у світове господарство.

Процеси створення, становлення і розширення СОТ не були простими та однозначними. Хоча за останні 30 років масив загальних правил СОТ надзвичайно зріс, СОТ усе ще базується на принципі двосторонніх переговорів між членами з метою взаємного відкриття їх ринків. Члени СОТ, формулюючи вимоги до країн-претендентів стосовно доступу до їх ринків, відстоюють інтереси власних підприємств, захищаючи таким чином власне виробництво та робочі місця. Тому переговорний процес є непростим і, як правило, тривалим.

Перед початком Першої світової війни міжнародна торгівля досягла вже значних обсягів. Тоді розвиток торговельних зв'язків полегшувався стабільністю валют і свободою руху капіталів та робочої сили. На той час держави не відчували необхідності створення міжнародної організації торгівлі, натомість Перша світова війна порушила цю рівновагу і призвела до створення режимів майже економічної автаркії. Заходи жорстокої регламентації міжнародної торгівлі, введені під час війни, діяли й після її завершення. Між тим країни прагнули до відродження свободи торгівлі. У зв'язку з цим з 1919 по 1939 роки було здійснено багато спроб створити механізм регулювання та розвитку міжнародної торгівлі.

Вже у 1920 році в Брюсселі під егідою Ліги Націй відбулася фінансова конференція представників 30-и країн. Прийняті на ній резолюції, передусім, стосувалися фінансово-економічних проблем. Відносно міжнародної торгівлі конференція висловила побажання, щоб кожна країна поступово переходила до принципів вільної торгівлі. Друга міжнародна конференція з економічних питань відбулася в Генуї в 1922 році. Учасники форуму прийняли низку резолюцій щодо розвитку міжнародної торгівлі, а також її охорони. У 1927 році в Женеві відбулася третя велика економічна конференція, на якій 200 делегатів і 150 експертів представляли 50 країн світу. Як наслідок, за кілька місяців була підписана спеціальна

конвенція, згідно з якою країни брали на себе зобов'язання у шестимісячний термін зняти всі заборони й обмеження на імпорт та експорт і не замінювати їх жодними подібними заходами. Натомість конвенція не була ратифікована більшістю країн.

Хоча позитивні результати конференцій виявилися незначними, але саме в цей період було закладено основи сучасного правового підґрунтя міжнародної торгівлі – прийнято конвенції про спрощення митних формальностей (1923 р.), міжнародний торговельний арбітраж (1924 р.), охорону промислової власності (1925 р.), продукцію промисловості вторинної переробки металів (1929 р.).

Останню передвоєнну конференцію було скликано у 1933 році в Лондоні. З того часу і до Другої світової війни спроби лібералізації торгівлі не мали великого значення, однак після неї всі питання, які обговорювалися раніше, знову опинилися в центрі уваги.

На конференції в Бреттон-Вудсі (липень 1944 року) були створені дві організації – Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Заключний акт форуму містив рекомендації державам щодо створення Міжнародної торговельної організації, яка б опікувалася регулюванням торговельно-економічних відносин між державами. Відтоді було зроблено дві спроби створення такої організації – розробка Гаванського статуту (конференція в Гавані) і створення Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, ГАТТ (конференція в Лондоні та Женеві).

На конференції в Гавані, яка тривала з 21 листопада 1947 р. до 24 березня 1948 р., були присутні представники 56 країн. При цьому Гаванський статут не підписали Аргентина, Польща, Туреччина. Крім того, в роботі конференції не взяли участь СРСР, Німеччина, Японія та Іспанія. Міжнародна угода, розроблена в Гавані за ініціативою США, містила 106 статей і мала дві основні теми. По-перше, йшлося про принципи організації та регулювання міжнародної торгівлі, а по-друге, – про створення міжнародної організації. Угоду ратифікували лише дві країни, а США відмовилися від свого проекту. Ця спроба виявилася невдалою. Натомість на Женевській конференції, яка розпочала роботу 20 жовтня 1947 року, представникам 23-х держав вдалося розробити так звану Генеральну угоду з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

Досягнення угоди на Женевській конференції пояснюється простотою і лаконічністю тексту ГАТТ, який містив лише 35 статей;

використанням механізму двосторонніх переговорів; відсутністю нововведень організаційного характеру, оскільки система відтворювала традиційний порядок міжнародних конференцій. Угода передбачала три основні функції: впливати на державну зовнішньоекономічну політику розробки правил міжнародної торгівлі; бути форумом для переговорів, які сприяють лібералізації і передбачуваності торговельних відносин; опікуватися врегулюванням спорів. Відтоді ГАТТ спрямовує свою діяльність проти всіх видів протекціонізму, крім митних тарифів. З цією метою створено систему тарифних переговорів, які починаються на конференціях і продовжуються на раундах багатосторонніх торговельних переговорів (БТП).

З початку дії Генеральної угоди проведено вісім раундів БТП. Більшість торговельних раундів стосувалися, в основному, зниження тарифів, але на останніх раундах розпочався процес перегляду, реінтерпретації або розширення статей самої угоди.

Восьмий раунд торговельних переговорів (в Уругваї) був найбільш конструктивним і багатостороннім з усіх, які мали місце. Він розглянув як традиційні сфери (зниження тарифів, уточнення правил і ліквідацію нетарифних перешкод), так і нові – торгівля послугами й торговельні аспекти, пов'язані з правами інтелектуальної власності, а також сфери торгівлі товарами, які тривалий час не лібералізувалися (сільське господарство і легка промисловість).

У рамках Уругвайського раунду для проведення багатосторонніх переговорів було створено складну організаційну структуру. До її складу увійшли Комітет з нагляду (спеціальний орган, призначений для спостереження за виконанням зобов'язань учасниками не вводити нових торговельних обмежень, що суперечать ГАТТ), а також 15 переговорних робочих груп. Крім того, в рамках Уругвайського раунду працювали численні неофіційні робочі групи.

За результатами цієї роботи 15 грудня 1993 року прийнято Заключний акт переговорів і Угода про створення Світової організації торгівлі (СОТ). Підписання і ратифікація Заключного акту відбулося 15 квітня 1994 року в Марракеші (Марокко) 120-ма країнами – учасницями багатосторонніх переговорів у межах ГАТТ.

ГАТТ планувалася як частина Міжнародної торговельної організації (МТО), але угода з МТО не була ратифікована, і ГАТТ діяла в якості тимчасового органу. З метою підвищення статусу

міжнародних торговельних правил і забезпечення відкритості торговельної системи Уругвайський раунд прийняв рішення, що ГАТТ стає постійним органом, який займається загальною процедурою міжнародної торгівлі товарами і послугами та правилами інтелектуальної власності.

СОТ – це нова міжнародна організаційна структура, яка заснована на ГАТТ, результатах попередніх погоджень, а також домовленостях, досягнутих під час Уругвайського раунду, іншими словами – це об'єднання держав, спрямоване на створення і підтримку системи юридичних норм міжнародної торгівлі.

Членами СОТ є 153 держави, на які припадає понад 95% обігу міжнародної торгівлі. На відміну від ГАТТ, СОТ має юридичний статус. До членства в СОТ ставляться більші вимоги, ніж до членства в ГАТТ. Згідно з третьою статтею Марракешської угоди, СОТ повинна виконувати чотири функції:

- сприяти реалізації угод Уругвайського раунду і будь-яких інших угод, які укладатимуться в межах організації;
- служити міжнародним форумом для обговорення питань, тлумачення і застосування угод Уругвайського раунду;
- виконувати функції арбітра;
- періодично здійснювати збір інформації про торговий режим у країнах-членах з метою перегляду торгової політики.

Вищим органом СОТ є Конференція міністрів, яка скликається щонайменше раз на два роки. Вона приймає найважливіші рішення, наприклад, укладає нові міжнародні угоди з питань торговельного режиму. У період між конференціями керує Генеральна рада, вона як постійний орган відповідає за політику СОТ. Крім того, саме вона виступає головним арбітром коли між державами-членами СОТ виникають суперечки щодо тлумачення або застосування норм угод Уругвайського раунду. Менш важливі питання розглядають відповідні органи, а саме: Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами, Рада з аспектів інтелектуальної власності, що стосуються торгівлі. Конференція міністрів і Генеральна рада складаються з представників усіх країн-членів Організації.

Угода СОТ не входить до структури ГАТТ (1947 року), тому країни можуть стати (або залишитися) договірними сторонами ГАТТ, не приєднуючись до СОТ. З іншого боку, країни не можуть стати членами СОТ, поки вони не приєднаються до ГАТТ. Країни можуть також клопотатися перед підготовчим комітетом СОТ про

поєднання процесу їхнього приєднання до ГАТТ із процесом приєднання до СОТ.

Приєднання відбувається поетапно у такій послідовності:

1. подання прохання щодо приєднання;
2. розгляд прохання;
3. проведення консультацій з країнами-членами ГАТТ;
4. проведення серії засідань робочої комісії ГАТТ;
5. подання меморандуму про зовнішньоекономічний режим країни;
6. проведення багатосторонніх переговорів;
7. розробка протоколу про приєднання;
8. прийняття країни в ГАТТ (ГАТТ-СОТ).

Протокол про приєднання набирає чинності після того, як Генеральна рада (або Конференція міністрів) схвалить доповідь Робочої групи і приймуть рішення Генеральної ради (рішення міністрів) більшістю у дві третини голосів.

Україна і СОТ

Процес приєднання України до системи ГАТТ-СОТ розпочався 30 листопада 1993 року, коли до Секретаріату ГАТТ було подано офіційну заявку Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ. Робочу групу з питань розгляду заявки України було створено 17 грудня 1993 року.

Після багаторічної роботи та консультацій у лютому 2008 року Президент України Віктор Ющенко та керівники СОТ підписали угоду про вступ України до Організації. 10 квітня 2008 року Верховна Рада ратифікувала протокол про вступ України до Світової організації торгівлі 411 голосами. 16 квітня МЗС України направило ноту генеральному секретареві СОТ, в якій повідомило про ратифікацію Протоколу про вступ України до цієї Організації. Також було ухвалено постанову Кабінету Міністрів. 16 травня Україна стала 152-им офіційним членом Світової організації торгівлі.

Міжнародний валютний фонд: історія заснування та діяльність.

МВФ (International Monetary Fund, IMF) – міжурядова фінансово-кредитна організація, яка має статус спеціалізованого закладу ООН. Створена у 1945 р. після ратифікації Угоди,

розробленої під час міжнародної валютно-фінансової конференції у Бреттон-Вудсі (1944 р.). Почала функціонувати у травні 1946 р.

Штаб-квартира – м. Вашингтон. Директор-розпорядник – Крістін Мадлен Одетта Лагард. 28 червня 2011 року Лагард була призначена наступним директором-розпорядником МВФ на п'ятирічний термін, що розпочався 5 липня 2011 року.

Специфіка МВФ порівняно з іншими міжурядовими організаціями полягає у виконанні ним одночасно функцій регулювання, фінансування, нагляду та консультування держав-членів у сфері валютно-фінансових відносин.

МВФ було створено 27 грудня 1945 року після підписання 28-ма державами угоди, розробленої на Конференції ООН з валютно-фінансових питань 22 липня 1944 року. В 1947 році фонд розпочав свою діяльність і став органічною частиною Бреттон-Вудської валютної системи.

МВФ розпочав свою діяльність у травні 1946 року. Передумовою його створення стала часткова відмова від золотого стандарту, який, беручи за міру вартості кожної валюти певну кількість золота, визначав упродовж тривалого часу вартість грошей. Невизначеність поточного вартісного виміру грошей, які не мали фіксованого співвідношення з відповідною кількістю золота призвела до того, що фінансовий обмін між країнами, які зберегли золотий стандарт, і країнами, які відмовилися від нього, значно ускладнився. Уряди багатьох держав почали поповнювати запаси казни золотом і грошима, які можна було використати для його купівлі. У зв'язку з цим скоротилася кількість і частота грошових операцій, ліквідувалися робочі місця, що призвело до зниження рівня життя. Ще одним наслідком стала зміна співвідношення між грішми та вартістю товарів, а також між вартістю різних валют.

Новостворений МВФ був покликаний урегулювати валютно-розрахункові відносини між державами та надати фінансову допомогу країнам-членам через виділення їм короткострокових позик в іноземній валюті. Тож, практично, МВФ став інституціональною основою сучасної міжнародної валютної системи.

Організаційна структура:

Вищий керівний орган МВФ – Рада керуючих, в якій кожна країна-член представлена керуючим і його заступником. Зазвичай – це міністри фінансів або керівники центральних банків. До повноважень Ради належить вирішення ключових питань діяльності Фонду. Зокрема, йдеться про внесення змін до Статей Угоди, прийняття і виключення країн-членів, визначення і перегляд їх часток в капіталі, вибори виконавчих директорів. Керуючі збираються на сесії раз на рік, але водночас можуть проводити засідання в будь-який час.

У МВФ діє принцип “зваженої” кількості голосів. Тобто, можливість країн членів впливати на діяльність Фонду через голосування визначається їх часткою у фондовому капіталі. Кожна держава має 250 “базових” голосів незалежно від розміру її внеску в капітал і додатково по одному голосу за кожні 100 тис. від суми цього внеску. Такий порядок забезпечує більшість, яка спроможна приймати рішення провідним державам.

Важливу роль в організаційній структурі МВФ відіграє Міжнародний валютний і фінансовий комітет МВФК. Він складається з 24 керуючих МВФ і збирається на сесії двічі на рік. Цей комітет є дорадчим органом Ради керуючих і не має повноважень для прийняття директивних рішень. Але він виконує важливі функції – спрямовує діяльність Виконавчої ради, формує стратегічні рішення, які відносяться до світової валютної системи і діяльності МВФ, вносить на розгляд Раді керуючих пропозиції про внесення поправок до статей Угоди МВФ. Схожу роль відіграє також Комітет з розвитку - Об'єднаний міністерський комітет Рад керуючих Світового Банку і Фонду Joint IMF.

Цілі діяльності МВФ:

- сприяння міжнародному співробітництву шляхом забезпечення механізму для консультацій та погоджених дій стосовно міжнародних валютних питань;

- сприяння збалансованому зростанню міжнародної торгівлі з метою підвищення рівня зайнятості та реальних доходів населення, розвитку виробничих можливостей країн-членів;
- сприяння стабільності валют і впорядкованим валютним відносинам та запобігання конкурентному знеціненню валют;
- сприяння створенню багатосторонньої системи платежів та переказів у поточних операціях, прагнення ліквідації валютних обмежень.

До основних функцій організації належать здійснення нагляду за узгодженою системою впорядкованого обміну національних валют, надання кредитів своїм членам на реорганізацію економіки для встановлення більш ефективного співробітництва й надання додаткових послуг країнам-членам (підвищення кваліфікації персоналу, технічна допомога в спеціалізованих сферах, інформаційне обслуговування).

Форми діяльності МВФ:

1) інспектування (пов'язане з переходом від паритетної до відкритої системи обміну валют);

2) консультації (використовує три типи консультацій – щорічні, додаткові (може організувати директор-розпорядник фонду у випадках, якщо країна несподівано опиняється в складній економічній ситуації, або є підозра, що її дії суперечать «кодексу поведінки» і можуть завдати шкоди іншим країнам) та спеціальні (проводить з тими країнами, економічна політика яких значною мірою визначає стан світової економіки);

3) надання послуг, фінансування.

Безпосереднє фінансування здійснюється за допомогою таких механізмів:

- резервний транш (перевищення квоти країни в МВФ над "скоригованою" сумою її валютних коштів, що знаходяться у фонді на рахунку загальних ресурсів);
- кредитні транші (МВФ надає кредити у вигляді чотирьох траншів, кожний з яких дорівнює 25 відсоткам квоти).

Історія створення Світового банку.

Світовий банк, заснований в 1944 році, є однією з найбільших у світі організацій, що надають допомогу з метою розвитку. Банк, що надав у 2002 р. фінансовому році країнам-клієнтам позики на загальну суму 19,5 млрд. дол. США, у цей час здійснює свою

діяльність більш ніж в 100 країнах, що розвиваються, роблячи фінансову й консультаційну допомогу з метою підвищення рівня життя й поліпшення життя найбіднішого населення. Банк розробляє стратегії допомоги для кожної зі своїх країн-клієнтів у співробітництві з державними органами, неурядовими організаціями й приватним сектором. Представництва Банку в різних країнах світу займаються реалізацією його програм, підтримують зв'язок з урядом і громадянським суспільством і сприяють більш глибокому розумінню проблем розвитку.

Світовий банк відрізняється від Групи Світового банку тим, що до Світового банку входять лише дві інституції – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародна асоціація розвитку (МАР), в той час як до Групи Світового банку входять, крім двох названих, ще три інституції: Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (БАГІ) та Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС).

Формування Групи Світового банку було розпочато рішенням Бреттон-Вудської конференції про заснування МБРР водночас з МВФ. Ці два інститути тісно зв'язані між собою за основними цілями, а також організаційно. Так, членом МБРР може стати тільки учасник МВФ. Структурно обидва вони входять до системи ООН.

Спочатку діяльність МБРР була пов'язана з кредитуванням розвинутих країн, в першу чергу європейських, що постраждали під час Другої світової війни. Після відбудови їх економіки, а також внаслідок появи великої групи нових держав, що звільнились від колоніальної залежності, цілі й функції МБРР змінюються. Постає необхідність створити інститут, структурно пов'язаний з банком, який би зосередився на допомозі країнам, що розвиваються. З цією метою в 1956 р. була утворена Міжнародна фінансова корпорація. Для сприяння економічним перебудовам в найменш розвинутих країнах в 1960 р. розпочала діяльність Міжнародна асоціація розвитку.

Співвласниками Світового банку є більше 187 країн-членів, інтереси яких представляють Рада керуючих і Рада директорів, що перебуває у Вашингтоні. Країни-члени є акціонерами Світового банку, що володіють правом приймати остаточне рішення.

Однією з цілей Світового банку є заохочення інвестування країн-членів в інші країни, особливо в такі, що розвиваються. Проте соціально-політична нестабільність в деяких регіонах робить

інвестування там ризикованим. Щоб унеможливити своїх учасників від фінансових втрат, Світовий банк формує в 1988 р. організацію, яка б гарантувала відшкодування можливих втрат від некомерційних ризиків, – Багатосторонню агенцію з гарантій інвестицій. З проблемами інвестування пов'язано утворення в 1966 р. Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів. Таким чином, сформувалася група Світового банку із п'яти організацій.

Незважаючи на певну різницю у функціях, всі організації Світового банку тісно зв'язані, перш за все, єдністю цілей: сприяння стабільному економічному зростанню країн-членів, допомога в реконструкції господарства країн, що розвиваються, заохочення розвитку приватного сектора, заохочення іноземного інвестування. Група єдина й організаційно: практично всі структури підпорядковані єдиному керівникові – Президенту Світового банку, мають спільну адміністративну систему. Водночас за функціями інститути Світового банку мають специфічні розбіжності.

Банк використовує свої фінансові ресурси, висококваліфікований персонал і велику базу знань для надання допомоги кожній із країн, що розвиваються, у процесі забезпечення стабільного, стійкого розвитку, заснованого на принципах соціальної справедливості. Основна увага приділяється наданню допомоги найбільш вразливим групам населення й найбільш вразливим країнам, однак всім своїм клієнтам Банк указує на необхідність вживання наступних заходів:

- інвестування в розвиток людських ресурсів, зокрема шляхом удосконалення систем охорони здоров'я;
- концентрація зусиль на соціальному розвитку, залученні широких верств населення до рішення проблем розвитку, удосконалюванні методів керування й нарощуванні інституціонального потенціалу як основних факторів зниження рівня бідності;
- зміцнення здатності урядів надавати якісні послуги, забезпечення ефективності й прозорості їхньої діяльності;
- охорона навколишнього середовища;
- підтримка й стимулювання розвитку приватного підприємництва;
- підтримка реформ, спрямованих на макроекономічну стабілізацію, що забезпечує умови для інвестицій і довгострокового планування.

Банк також надає допомогу країнам у зміцненні й підтримці основних умов, які необхідні для залучення приватних інвестицій і

підтримки їх на належному рівні. Опираючись на сприяння Банку у вигляді кредитування й консультацій, уряди проводять всебічне реформування економіки своїх країн і зміцнюють банківську систему. Вони інвестують кошти в розвиток людських ресурсів, в інфраструктуру й охорону навколишнього середовища, що підсилює привабливість країни для приватних інвесторів і підвищує ефективність капіталовкладень.

В 2001 фінансовому році надання допомоги Банком країнам, що розвиваються, здійснювалося в напрямку прискорення полегшення тягара заборгованості. Відповідно до розширеної ініціативи відносно бідних країн з високим рівнем заборгованості (ХИПК), в 2001 фінансовому році був досягнутий значний прогрес у розширенні масштабів і прискоренні темпів полегшення тягара заборгованості ряду найбільш бідних країн світу, багато з яких розташовані на африканському континенті. На 30 червня 2002 року в рамках цієї ініціативи була скорочена заборгованість 26 країн, і очікується, що згодом тягар заборгованості буде полегшено на загальну суму, що складає 41 млрд. дол. США. Завдяки скороченню боргового тягара в рамках Ініціативи ХИПК (у сполученні із традиційними видами скорочення заборгованості) загальний обсяг боргу в 26 країнах зменшиться на дві третини, збільшаться видатки на соціальні потреби й скоротяться видатки на обслуговування боргу.

Розділ 10. ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Історія створення та діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ)

Всесвітня рада церков

«Міжнародна амністія»

Історія створення та діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ).

Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) – незалежна нейтральна організація, яка надає гуманітарну допомогу та захист жертвам війн, бойових конфліктів, внутрішніх безладів та інших подібних ситуацій. Засновниками нинішнього МКЧХ вважаються п'ять громадян Швейцарії – Анрі Дюнан, Гійом Анрі Дюфур, Гюстав Муан'є, Луї Анпіа та Теодор Монуар.

Народилася ця гуманітарна організація на полі бою у 1863 році. Виступаючи як *Sui generis* (організація особливого напрямку), нині МКЧХ має повноваження (мандат), отриманий від міжнародного товариства, а також діє в якості нейтрального посередника між воюючими сторонами. МКЧХ є пропагандистом та хранителем міжнародного гуманітарного права. Мандат організації на надання захисту жертвам збройних конфліктів отриманий і закріплений у чотирьох Женевських конвенціях 1949 року і Додаткових протоколах до них 1977 року – гідних продовжувачів першої Женевської конвенції 1864 року.

Мандат і правовий статус додають МКЧХ особливого характеру. Будучи приватною неурядовою установою, вона відрізняється як від міжурядових організацій (наприклад, що входять до системи ООН), так і від неурядових організацій. Відповідно до угод у рамках міжнародного права, МКЧХ надаються пільги та імунітети, якими зазвичай користуються тільки міжурядові організації (зокрема, юрисдикційний імунітет, завдяки якому МКЧХ не підлягає

адміністративному й судовому переслідуванням, а також недоторканність приміщень, архівів та іншої документації). Ці пільги й привілеї забезпечують дві найважливіших умови діяльності МКЧХ – нейтральність та незалежність. МКЧХ уклав угоду зі Швейцарією, що гарантує йому волю дій і незалежність від швейцарського уряду.

Принцип, яким керується МКЧХ, полягає в тому, що навіть у війни є межі, які обумовлюють методи та засоби ведення бойових дій і поведінки комбатантів (учасників конфлікту). Майже всі держави зобов'язалися дотримуватися правил, що випливають з цього принципу і складають Міжнародне гуманітарне право (МГП).

Міжнародне гуманітарне право (МГП) регулює міжнародні правовідносини в період збройних конфліктів, воно склалося в останній чверті минулого століття і відноситься до всієї сукупності норм міжнародного права, метою яких є захист жертв збройних конфліктів. Таку діяльність здійснює Міжнародний Комітет Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (далі в тексті МКЧХ і КП) на який лягли більша частина практичної діяльності, теоретичних досліджень і розробок.

Отже, що ж являє собою ця організація? Коли, ким і, головне, з якою метою вона була створена?

Вперше ідея надання неупередженої допомоги людям, що постраждали в ході військових дій була реалізована швейцарським бізнесменом і гуманістом Анрі Дюнаном в 1859 році. Тоді ним було організовано загін добровольців, які допомагали жертвам битви при Сольферіно (Північна Італія), де брало участь близько 160 тис. франко-італійських солдатів і стільки ж австрійських. А. Дюнану вдалося врятувати багатьох поранених, для яких він знайшов їжу, воду та догляд. Необхідність створення такого загону стала очевидна по приїзді в Кастільйон, де він виявляє велику кількість поранених, які залишилися без необхідної їм допомоги. Причина цього крилася в тому, що чисельність медико-санітарної служби в ті часи була вкрай недостатня для надання допомоги всім потребуючим. Фактично, солдат, який втратив можливість битися через отримані рани опинявся кинутим напризволяще.

Побачене в Кастільйоні сильно потрясло Анрі Дюнана, все це він опише в книзі «Спогади про Сольферіно ». У цій книзі він пропонує створити в кожній країні добровільні товариства, які в період військових дій взяли б на себе обов'язок щодо надання

допомоги солдатам, пораненим в боях, допомагаючи штатному медичному персоналу воюючих армій. Створення таких товариств, на думку А. Дюнан, повинне проводитися в мирний час.

Ця ідея знайшла відгук у всьому світі і в 1863 році А. Дюнан, знайшовши сподвижника, створює комітет. Спочатку цей комітет складається лише з п'яти швейцарських громадян, які проживали в Женеві. Однак, мале число не стало перешкодою на шляху створення плану, згідно з яким у багатьох країнах мали бути створені Товариства допомоги пораненим. На думку членів цього комітету, поранені, військові лікарі, медичні візки, військово-польові шпиталі не піддавалися нападу чи обстрілу. В результаті для вирішення цієї проблеми знайдено лише одне вірне рішення: домовитися про введення певного пізнавального знака, спільного для всіх армій. Ця емблема буде відрізняти всіх тих, хто, перебуваючи в лавах збройних сил, не бере ніякої участі у військових діях і, отже, не може бути підданий нападу.

Для успіху задуманого, А. Дюнан розсилає листи всім володарям Європи із запрошенням їх на Міжнародну Женевську конференцію, щоб уряди різних країн взяли на себе відповідні взаємні зобов'язання, підписавши договір у галузі міжнародного права. Він зустрічається з главами держав та військовими міністрами. У підсумку на конференції підписують безпрецедентний на той час документ. Його положення свідчать, що у всіх державах повинні бути організовані відповідні товариства. В обов'язки членів цих товариств буде входити надання допомоги пораненим на полях битв. Крім того знаком членів цих товариств, що демонструють їх нейтралітет у бойових діях, приймається червоний хрест на білому тлі. Комітет п'яти був перетворений у Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), у завдання якого входила координація діяльності благодійних груп.

День, коли був підписаний цей документ, вважається днем народження Червоного Хреста, — це **29 жовтня 1863 р.** Менш ніж за рік з'явилося на світ 10 нових товариств допомоги пораненим. Важливим завданням було в той час підписання договору про нейтралітет товариств допомоги пораненим. Ця угода, що іменується також Женевською конвенцією 1864 р., гарантувала нейтралітет медичного персоналу та офіційного прийняття червоного хреста, як розпізнавального знака. Більшість держав з часом визнали положення цієї та інших конвенцій.

На сьогоднішній день це положення закріплено у статті 19 і звучить наступним чином: «Постійні санітарні установи і рухомі санітарні формування медичної служби не можуть ні за яких обставин бути піддані нападу, але кожного часу користуються покровительством і охороною сторін, котрі перебувають у конфлікті. Потрапивши в руки іншої сторони, вони зможуть продовжувати функціонувати до тих пір, поки держава, що захопила їх, не забезпечить сама необхідного догляду за пораненими та хворими, що знаходяться в цих установах і формуваннях». Таким чином, установи мають відмітний знак у вигляді червоного хреста на білому фоні (або червоного півмісяця або червоного лева і сонця), а також особи, які мають такий же знак меншого розміру (наприклад, у вигляді наркуваної пов'язки) визнаються нейтральними і можуть надавати необхідну допомогу нужденним в ній особам з числа воюючих.

Таким чином можна зробити висновок, що Міжнародний Комітет Червоного Хреста був створений, щоб допомагати жертвам збройних конфліктів. Основними принципами роботи цієї гуманітарної організації були декларовані:

- Гуманність.
- Незалежність.
- Неупередженість.
- Нейтральність.
- Єдність.
- Добровільність.
- Універсальність.

Всі ці принципи забезпечують головну мету діяльності МКЧХ – надати допомогу тим хто її потребує, полегшити страждання людей, що опинилися в біді.

Діяльність МКЧХ.

У рік свого заснування, тобто у 1864 році, Міжнародний Червоний Хрест приступив до своєї діяльності, надаючи допомогу пораненим в ході датсько-пруського конфлікту. За короткий час в багатьох країнах були створені національні товариства Червоного Хреста, які в 1919 році об'єдналися в Лігу товариств Червоного Хреста. Слід зазначити, що перше серйозне випробування Червоний Хрест отримав в період з 1914 року по 1919 рік, під час Першої світової війни під час якої було взято на облік 7 млн. полонених, встановлена доля декількох сотень тисяч безвісті зниклих. У табори

було відправлено більше 2 млн. посилок; співробітники Червоного Хреста стежили за дотриманням вимог Гаазької мирної конференції 1907 р. про утримання військовополонених. Хоча представники МКЧХ не могли відвідувати табір вільно, вони часто отримували на це дозвіл.

Контроль з боку Червоного Хреста привів до значного поліпшення становища військовополонених, переговори про репатріацію дозволили багатьом з них повернутися додому. За свою діяльність в 1917 році Міжнародному Червоному Хресту була присуджена Нобелівська премія миру, єдина за цей період.

Після закінчення війни співробітники Червоного Хреста надавали допомогу біженцям воєнного часу і військовополоненим під час їх повернення додому. Крім того, були вдосконалені положення, раніше прийнятих конвенцій. У результаті в 1929 році була прийнята 3 Женевська конвенція, положення якої розширювали дії положень перших двох конвенцій (2 Женевська конвенція була прийнята в 1906 році.) І поширювали свою дію на всіх осіб, не зважаючи на громадянство. Завдяки зусиллям МКЧХ, ця конвенція була ратифікована всіма країнами світу, за винятком СРСР та Японії.

Крім того, Міжнародний Комітет Червоного Хреста в період з 1935 року по 1939 рік прагнув полегшити долю постраждалих під час італо-ефіопської війни та громадянської війни в Іспанії.

З початком Другої світової війни в 1939 р. при МКЧХ було організовано центральне агентство у справах військовополонених. Більше 3 тис. добровольців обробляли 200 тис. поштових відправлень в день. За допомогою МКЧХ полоненим було відправлено понад 34 млн. посилок і більше 1,3 млн. книг. Це ж агентство спостерігало за умовами утримання в таборах для військовополонених, у тому числі і японських, незважаючи на те, що ця країна не ратифікувала Конвенції 1929 р.

Об'єднана комісія МКЧХ та Ліги товариств Червоного Хреста надавала допомогу і населенню країн, що постраждали від війни. Хоча нацистський уряд не схвалював допомогу євреям, що піддавалися гонінням в Німеччині, МКЧХ доставляв продукти, одяг і медикаменти до деяких концентраційних таборів. Червоний Хрест виступив на захист більш ніж 30 тис. євреїв, багатьом з них вдалося врятуватися.

Після закінчення Другої світової війни МКЧХ допоміг повернутися на батьківщину мільйонам інтернованих та

військовополонених. Репатріантам видавався документ Червоного Хреста, який заміняв паспорт. За діяльність в роки війни Міжнародного Комітету Червоного Хреста в 1945 році була присуджена друга Нобелівська премія. З огляду на те, що у Другій світовій війні постраждала велика кількість цивільних осіб, тобто тих, що не брали участі у військових діях, 12 серпня 1949 р. Червоним Хрестом була створена 4 Женевська конвенція в якій встановлювалися жорсткі правила і стандарти захисту цивільного населення, як у зоні військових дій, так і на окупованих територіях. Так само вищевказаною конвенцією заборонялися військові злочини.

Надалі діяльність Міжнародного Комітету Червоного Хреста була пов'язана з багатьма локальними конфліктами, у тому числі міжнародного характеру, що відбувалися в різних регіонах. Це і війна в Кореї, і Суецька криза, і угорське повстання 1956 року, і багато інших.

В даний час МКЧХ має представництва в більш ніж п'ятдесяти країнах, трохи менше половини яких знаходяться в Африці. Річний бюджет організації – понад 550 мільйонів доларів, більша частина яких надходить від урядів, в основному зі Сполучених Штатів, країн Європейського Союзу, Скандинавських країн і Швейцарії. Виконавчий комітет повністю складається з громадян Швейцарії, більшість представників в інших країнах – також швейцарці, хоча зараз з'явилася тенденція приймати на роботу і громадян інших країн.

Представники МКЧХ, більш відомі як «делегати», здійснюють свою практичну роботу спільно з національними комітетами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, більшість місцевих працівників є громадянами тієї країни, де працює представництво.

В останні роки МКЧХ виконує велику роботу з надання гуманітарної допомоги, особливо в гарячих точках світу. Доволі висока активність Червоного Хреста спостерігається в Росії. Оперативна діяльність зосереджена, головним чином, на Північному Кавказі. Міжнародний Червоний Хрест надає гуманітарну допомогу населенню й в інших регіонах, наприклад, в Афганістані. Співробітники Червоного Хреста постачали медикаменти і хірургічні матеріали в лікарні й пункти невідкладної допомоги. На початку 2003 р. МКЧХ розподілив 317 т продуктів харчування близько 81 тис. особам. Була надана допомога 9 тис. пацієнтів у лікарнях і проведено 5 тис. операцій.

Комітет здійснював гуманітарну діяльність в Іраку, де розпочався збройний конфлікт. Уже з перших днів бомбардувань МКЧХ залишався в Багдаді. У Кувейті літаком здійснювалося переміщення людей та обладнання в цей район. Але основна увага була зосереджена на проблемі порятунку людських життів. Діяльність МКЧХ полягала в наданні пораненим необхідної медичної допомоги, забезпеченні доступу населення до основних джерел чистої питної води.

У квітні 2003 р. представники МКЧХ зареєстрували і відвідали близько 4,5 тис. військовополонених іракців. Вони також вели переговори з Іракськими властями, щоб одержати доступ до військовополонених коаліції. З кінця березня до початку травня 2003 р. було відвідано понад 6 тис. військовополонених та інтернованих цивільних осіб, які утримувались військами коаліції. Міжнародний комітет Червоного Хреста активно продовжує свою діяльність.

Всесвітня рада церков

Всесвітня рада церков (The World Council of Churches; ВРЦ) — міжнародна екуменічна організація, заснована в 1948 р. в Амстердамі, у яку входить 348 християнських церков різних традицій; одна з міжхристиянських організацій, що є керівним осередком екуменічного руху.

Керівним органом ВРЦ є Генеральна асамблея представників церков — членів ради.

ВРЦ, крім протестантських, англіканських та старокатолицьких об'єднує низку православних та нехалкідонських (монофізитських) церков, які представляють понад 440 млн. віруючих різних християнських деномінацій. Римо-католицька церква має представників у Всесвітній раді церков, однак не є її членом.

Штаб-квартира Ради розташована в Женеві (Швейцарія). «Міжнародна співдружність християнських церков, побудована на основі діалогу й співробітництва».

Церковні історики екуменізму стверджують ідею єдності, яка з самого початку була властива християнству. Історія переконливо свідчить про те, що з перших століть існування й до другої половини XIX ст. відцентрові сили в християнстві переважали над доцентровими. Численні ересі I — IV ст. призводили до відокремлення релігійних спільнот, до виникнення церковних

розколів, що дробили ще не сформоване християнство на численні течії й напрями, які отримали назву конфесій і деномінацій.

Особливо відчутного удару християнство зазнало в V ст. У той час низка церковних спільнот Сходу не прийняла рішень IV Вселенського собору (Халкедонського) 451 р., згідно з яким Ісус Христос — одночасно є Богом і людиною. Відбувся розкол, унаслідок якого виникли нехалкедонські (орієнтальні) церкви: коптська, сирійська, індійська (малабарська), вірменська і ефіопська. Ці церкви, за чисельністю порівняно невеликі, і зараз стоять осібно від решти християнства. З серпня 1971 р. вони стали називатися стародавніми східними церквами.

Ще більш глибокий розкол внесло в християнство багатовікове протистояння папського Риму і патріаршого Константинополя, спричинене низкою обставин суто релігійного і соціально-політичного характеру. Цей конфлікт призвів у 1054 р. до остаточного розколу, після якого між західною (католицькою) і східною (православною) церквами почалася прихована ворожнеча, яка інколи набувала найрадикальніших форм.

Реформація XVI ст. відірвала від католицизму і протиставила йому, як і православ'ю, низку церков Європи. Виник ще один напрям у християнстві — протестантизм з його безперервним поділом на нові й нові течії й секти. На цьому церковні розколи в християнстві не припинилися. Зокрема, в XVII ст. від Російської православної церкви відокремилися старообрядці, які, в свою чергу, утворили безліч незалежних один від одного "напрямів". А в другій половині XIX ст. Ватикан позбувся низки своїх спільнот — виникла самостійна старокатолицька церква, члени якої відкидають догми про верховенство Папи Римського, про його непомильність. У результаті всіх цих розколів християнство виявилось подрібненим на велику кількість напрямів і течій, кожен з яких проголошував лише себе володарем "істини Христової", відносячи інших до "тих, що помиляються".

Міжусобиці християнських церков і сект відображені в специфічно релігійній формі — зіткнення економічних і політичних інтересів різних соціальних груп, що ворогували між собою. Поки позиція християнства як світової релігії була міцною, втрати від цих міжусобиць не викликали особливого занепокоєння у християнських лідерів. Проте в міру послаблення позицій християнства, що було зумовлене соціальним, науково-технічним і культурним прогресом

людства, зростанням революційного руху в світі, церковні кола Європи й Америки стали схилитися до думки про необхідність об'єднання християнських церков. У їх заявах виразно звучало занепокоєння з приводу "послаблення творчої сили християнства під натиском багатьох течій сучасного світського життя" через поділ християнських церков. Вони закликали представників ворогуючих християнських церков і сект знайти вихід з "кризи розколу".

Зокрема, прихильники католицизму були за таке об'єднання, яке на практиці означало покатоличення всіх християнських конфесій. Православним і протестантам пропонувалося або прийняти католицизм беззастережно, або укласти з ним унію, тобто визнати верховенство і непомильність Папи Римського, зберігши лише свою традиційну обрядовість.

Таким чином, незважаючи на розбіжності в підході до питання про подолання багатовікового поділу церков, і католики, і православні під досягненням загальнохристиянської єдності розуміли поглинання своєю церквою всіх інших. Це робило їх концепцію принципово неприйнятною для інших церков і тим самим виключало саму можливість взаємного обговорення даної проблеми.

По-іншому поставилися до питання досягнення єдності християн протестанти. Подолання взаємної ворожнечі вони запропонували шукати на шляху взаємного зближення церков, їх федералізації, що припускає спільність лише засадничих принципів — при збереженні відмінностей не лише в обряді, але й у віровченні. І хоча така точка зору була неприйнятною для католицької та православної церков, які претендують на чільне місце в християнському світі, все ж таки вона залишала більше можливостей для міжхристиянського діалогу, ніж перші дві. Тому саме нею керувалися ті християнські діячі, які вирішили перейти від розмов про намір загальноцерковної єдності до практичних дій — пошуку шляхів її досягнення.

Першими зробили це протестантські організації Англії та СІЛА — країн, в яких міжцерковна роз'єднаність християн була вражаючою. Достатньо сказати, що до початку ХХ ст. у США налічувалося 64 протестантські деномінації, причому лютерани утворили 21 відгалуження, методисти — 16, баптисти — 15, пресвітеріани — 12. Значна частина енергії цих релігійних груп поглиналася взаємною конкурентною боротьбою за прихожан, що вельми негативно позначалося як на соціальних функціях і

авторитеті християнства, так і на економічному становищі служителів культу. Подібна ситуація існувала і в релігійному житті протестантів Великобританії. Тому й не дивно, що християнські діячі США й Англії раніше за інших почали шукати шляхи подолання міжконфесійної ворожнечі у своїх країнах і в загальнохристиянському масштабі.

Саме в Англії та США вже в середині XIX ст. почали формуватися релігійні об'єднання міжнародного характеру, покликані об'єднати різні церковні сили. До їх числа належить Християнський союз молодих чоловіків, установчий з'їзд якого відбувся в 1844 р. у Лондоні. Слід зазначити, що багато лідерів екуменізму починали свою участь у русі за об'єднання церков з роботи в Християнському союзі молодих чоловіків, який був для них своєрідною школою загальнохристиянської діяльності. Такого ж плану була й інша організація — Євангельський альянс, заснований у Лондоні 1846 р. У 1854 р. паралельно з Християнським союзом молодих чоловіків став функціонувати Християнський союз молодих 1863 р. — Всесвітня християнська федерація студентів. Ці організації висунули і стали впроваджувати в життя ряд ідей, що отримали підтримку і подальший розвиток у русі за загальнохристиянську єдність. Вони ж запровадили термін "екуменізм" у його сучасному розумінні. Проте в історії екуменічного руху перші міжнародні християнські організації відіграли підготовчу роль, склали лише його передісторію.

Особливо активно і наполегливо шукали шляхи подолання релігійної роз'єднаності церковні організації США. Єпископальна церква США в 60-х роках XIX ст. встановила контакти з православними церквами (у тому числі з російською), запропонувавши їм зайнятися сумісним розв'язанням проблеми християнської єдності. Проте, після того як представники православ'я заявили, що об'єднання християнських конфесій можливе лише на основі вчення "стародавньої вселенської церкви", офіційні переговори про шляхи подолання церковного розколу були припинені. Не порозумівшись із православними, протестанти США діяли самостійно. Навесні 1884 р. з ініціативи єпископальної церкви США був скликаний конгрес церков, учасники якого висловилися за єдність християн.

Наступним практичним кроком поборників протестантизму за об'єднання церковних сил було скликання у вересні 1893 р. в Чикаго

Всесвітнього парламенту релігій. У ньому взяли участь не лише християни, але й представники інших релігій (буддисти, мусульмани). Визначаючи його ціль, Президент Всесвітнього парламенту релігій заявив: "Ми хочемо об'єднати тут усі релігії проти невірства і показати світові внутрішню єдність багатьох релігій". Проте своєї мети парламент релігій в Чикаго не досяг, оскільки його учасники піклувалися не про об'єднання, а про рекламу своїх релігійних переконань і підкреслення переваги власної релігії над усіма іншими.

У 20-х роках ХХ ст. виникають рухи "Віра і устрій", "Життя і діяльність". У центрі їх уваги були питання, пов'язані зі ставленням християнських церков до соціально-економічних і політичних проблем, тобто питання "практичного" християнства. Ці рухи і склали основу Всесвітньої ради церков (ВРЦ). Всесвітня рада церков — це організація, що об'єднує понад 340 православних, протестантських та інших церков у більш ніж 100 країнах світу й репрезентує понад 500 мільйонів християн.

Керівниками руху "Віра і устрій" були представники англіканської церкви (єпископ Ч. Brent і архієпископ У. Темпл). Саме вони висловили ідею щодо скликання нарад з богословсько-організаційних питань. Упродовж 17 років велися переговори, тривав обмін посланнями, скликалися наради, аж поки не відбулася перша конференція "Віри і устрою".

У червні 1910 р. в Единбурзі (Шотландія) відбулася Міжнародна місіонерська конференція, що характеризується богословами як "колиска сучасного екуменізму". Головою конференції був представник американської методистської церкви Дж. Мотт, помічником — Дж. Олдхем, майбутній секретар Міжнародної місійної ради.

Конференція 1910 р. була найбільш представницькою: в ній взяли участь 1200 делегатів від 160 місіонерських спільнот, переважно католицьких. Конференція обговорила наступні проблеми, над якими працювали вісім комісій:

- поширення Євангелія в усьому нехристиянському світі;
- церква в країнах діяльності місіонерських спільнот;
- освіта та її зв'язок з християнізацією національного життя;
- місіонерство і його ставлення до нехристиянських релігій;
- питання підготовки місіонерів;
- місія й уряд;

—співпраця у сфері досягнення єдності.

Судячи з проблематики, делегати займалися пошуком подолання кризи християнства, яка відчувалася і в скороченні сфер його впливу, і в зростанні релігійного індивідуалізму серед широких верств населення. Вихід з кризи вони вбачали в активізації місіонерської діяльності з поширенням її на нові регіони Земної кулі, а також в об'єднанні місіонерських сил, яке неможливе без досягнення загальнохристиянської єдності. При цьому особлива увага спрямовувалась на посилення християнізації населення колоній, що наочно продемонструвало підпорядкування церковно-релігійної діяльності інтересам колоніальної політики держав.

Единбурзька конференція створила Комітет континуації праці з 35 осіб, якому належало координувати місіонерську діяльність протестантських конфесій для того, щоб постійно і стабільно співпрацювати у справі поширення християнства.

У 1921 р. на черговій конференції місіонерів у Лейк-Могонк (СІЛА) Единбурзький комітет був перетворений на Міжнародну місійну раду, яка організувала і провела ряд конференцій: в Єрусалимі (1928 р.), Мадрасі (1938 р.), Бангкоку (1949 р.), Віллінгені (1952 р.). Керівні органи Міжнародної місійної ради знаходилися в Нью-Йорку й Единбурзі. Активна діяльність місіонерських організацій стимулювала пошуки протестантами способів досягнення загальнохристиянської єдності, а Міжнародна місійна рада стала однією з шкіл підготовки екуменічних лідерів. Як самостійна організація Міжнародна місійна рада проіснувала до 1961 р., коли вона ввійшла в загальне русло екуменічного руху.

У 1914 р. Перша світова війна фактично перервала процес становлення екуменізму. Однак вона не загострила відносин між поборниками загальнохристиянської єдності. Адже більшість з них належала до англо-американської групи церков і тому опинилася в одному військово-політичному союзі держав. Проте можливостей для міжцерковних зв'язків значно зменшилося — умови воєнного часу ускладнювали взаємні контакти. Більше того, в діяльності церковних організацій відбулася зміна поглядів. У кризовій ситуації християнських лідерів не турбували проблеми екуменічного єднання.

Таким чином, до Першої світової війни екуменічний рух не мав конкретних форм і не став вагомим чинником церковного життя. Разом з тим уже сам процес зародження екуменізму переконливо

показав, що досягнення християнської єдності не було для церковних лідерів і політичних сил самоціллю або суто релігійною діяльністю. На майбутню християнську інтеграцію дивилися як на важливий засіб підвищення ролі християнства у справі ідеологічного захисту буржуазного ладу.

Глави церков і християнських конфесій уперше домовилися про заснування Всесвітньої Ради Церков ще в 1937 році, але через Другу світову війну її офіційне створення було відкладено.

Установча асамблея (I Генеральна) відбулася на базі 3 протестантських рухів («Віра і порядок», «Життя і діяльність» та «Міжнародна місіонерська рада») 23 серпня 1948 року в Амстердамі (Нідерланди) й була представлена представниками 147 церков.

На цей час відбулося 7 асамблей Ради церков:

1948 – Амстердам (Нідерланди);

1954 – Еванстон (США);

1961 – Нью Делі (Індія);

1968 – Уппсала (Швеція);

1975 – Найробі (Кенія);

1983 – Ванкувер (Канада);

1991 – Канберра (Австралія);

1998 – Хараре (Зімбабве);

2006 – Порту-Алегрі (Бразилія).

Головні засади та принципи діяльності організації сформульовані у Торонтській декларації, ухваленій Генеральною асамблеєю ВРЦ 1950 року. Згідно з цим документом, основною метою діяльності організації є встановлення діяльних контактів між церквами різних деномінацій і сприяння детальному вивченню та обговоренню різноманітних питань єдності християнської церкви. Крім того, ВРЦ займається дослідженнями актуальних політичних, соціально-економічних, науково-технічних та екологічних проблем, надає допомогу антирасистським організаціям різних країн світу.

«Міжнародна амністія»

«Міжнародна амністія» — всесвітня неурядова та некомерційна організація з захисту прав людини. Має 2,2 мільйонів членів і представництва в 43 країнах світу. Штаб-квартира секретаріату знаходиться в Лондоні.

Ця міжнародна організація отримала Нобелівську премію Миру в 1977 р. Одна із найбільш шанованих міжнародних правозахисних організацій.

Історія заснування

Організація заснована в 1961 р. в Лондоні англійським адвокатом Пітером Бененсоном. У травні 1961 р. він прочитав у пресі про засудження в Португалії двох студентів, вся провина котрих була в тому, що вони в одному з ресторанів Лісабону підняли тост «за свободу». На той час згадувати це слово в публічних місцях Португалії було заборонено. Обох винуватців було засуджено до семи років ув'язнення. 28 травня 1961 р. П. Бененсон написав в газету статтю, де закликав читачів слати листи протесту до уряду Португалії з вимогою звільнення цих студентів-в'язнів. Статтю Бененсона було передруковано в багатьох інших європейських газетах, зокрема в «Le Monde», «Corriere della Sera», «International Herald Tribune» та ін. Ця акція отримала назву «Заклик до амністії, 1961» та породила широкий суспільний рух, що вважається початком заснування організації «Міжнародна амністія».

Першим президентом «Міжнародної амністії» у 1961 – 1974 рр. був ірландський політик Шон Макбридж

«Міжнародна амністія» захищає права людини, а саме:

- Право на фізичну та психічну недоторканість, домагаючись: недопущення тортур; скасування смертної кари у всьому світі; припинення «зникнень» та позасудових страт;
- Свободу сумління та самовираження, вимагаючи: безумовного звільнення всіх в'язнів сумління; проведення справедливих і негайних судів по справах політичних в'язнів;
- Свободу від дискримінації за будь-якими мотивами: в тому числі від дискримінації за ознакою статі, раси, національного чи соціального походження, мови, релігії, політичних та інших переконань, економічного становища.

Під час збройних конфліктів МА не підтримує жодну зі сторін та однаково засуджує порушення прав людини обома сторонами конфлікту. МА виступає проти порушень прав людини, як з боку урядів, так і з боку збройних політичних угруповань (наприклад, захоплення заручників, тортури та позасудові вироки). МА виступає

на захист прав цивільного населення у зонах військових конфліктів, а також прав біженців і шукачів притулку.

Головний напрямок роботи МА – привернення уваги громадськості до фактів порушень прав людини та тиск на уряди відповідних країн, в першу чергу завдяки потокам звернень (листів, телеграм, факсів, листівок, електронних та СМС повідомлень) від громадян різних країн. Активісти МА проводять публічні акції, виступають з лекціями, займаються лобіюванням, активно співпрацюють зі ЗМІ.

Розділ 11. РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЇН АФРИКИ ТА ЇХ ІСТОРІЯ.

Організація Африканської Єдності.

Економічне співтовариство країн Західної Африки.

Східноафриканське співтовариство.

До регіональних економічних організацій держав Африки належать: Організація африканської єдності; Митний і економічний союз Центральної Африки; Банк розвитку держав Центральної Африки; Економічне співтовариство держав Західної Африки; Південноафриканське співтовариство розвитку; Спільний ринок Східної і Південної Африки; Західноафриканський банк розвитку; Африканський банк розвитку; Африканський фонд розвитку; Східноафриканський банк розвитку; Арабський банк економічного розвитку Африки. Розглянемо дві організації, які є найбільшими за кількістю країн-учасниць.

Організація Африканської Єдності.

Організація Африканської Єдності (англ. Organization of African Unity, OAU) — міжнародна організація африканських держав, створена для подолання колоніалізму на континенті та сприяння внутрішнього і міжнародного співробітництва. Створена у 1963 році на конференції голів урядів держав, що звільнилися. У 2001 році перейменована в Африканський союз.

Створення Організації Африканської Єдності тісно пов'язане з еволюцією ідей Пан-Африканізму та Руху неприєднання на африканському континенті. Пан-Африканизм став тим «позитивним націоналізмом» в континентальному масштабі, який дозволив африканським країнам та народам усвідомити необхідність єднання та взаємодії заради звільнення з-під колоніального гніту та подальшого розвитку.

Шейх Анта Діод з цього приводу зазначав, що тільки наявність федерації африканських країн з центральним демократичним урядом, від Середземноморського узбережжя до Мису Доброї Надії і від Атлантичного океану до Індійського, дозволить Африці якомога повніше розвинутися і зробити себе поважаємою в світі.

Існувала ще й інша течія панафриканського руху – Негритюд. На відміну від Пан-Африканизму, що визначається насамперед геополітичними межами континенту, Негритюд спирається на

спільність негритянської раси. Ідея Негритюду була притаманна здебільшого французькій Тропічній Африці і не отримала такого поширення як Пан-Африканизм.

Значний вплив на африканські країни справило також здобуття незалежності азійськими країнами, і передовсім приклад Індії. Найвпливовішими індійськими лідерами для африканців стали Махатма Ганді, який довів доцільність боротьби за незалежність, і Джавахарлал Неру, який додав якісно нового імпульсу ідеям Неприєднання.

Не слід також забувати значного внеску країн Африки в перемогу Союзників в Другій світовій війні. Власне відправною точкою широкомасштабної антиколоніальної боротьби в Африці став V Панафриканський конгрес в Манчестері в жовтні 1945 року, на якому було проголошено, що «всі країни мають бути звільненими від контролю як політичного, так і економічного».

Наступним чинником створення ОАЄ була «Холодна війна». Після встановлення статус-кво між СРСР та США в Азії, почалася боротьба за прихильність країн Африки, де починаючи з 1950-х років дедалі частіше спалахували антиколоніальні повстання. Сполучені Штати Америки вплинули на своїх європейських союзників з метою пришвидшення надання незалежності своїм колоніям.

1960 рік став «роком Африки», коли з-під колоніальної залежності звільнилося 18 країн. В період з 1961 р. по 1963 р. – ще 9 країн. Ці нові незалежні держави одразу переформувалися не лише за субрегіональною ознакою, а й за баченням подальших шляхів розвитку континенту. Проте не виникало сумнівів, що Африці потрібна загальноафриканська організація, оскільки жодна країна не пододала колоніальний спадок самотужки.

Слід зазначити, що звільнення Африки в часових рамках збіглося з появою інтеграційних тенденцій в Європі та інституційним оформленням соціалістичного блоку, тому це підштовхнуло і щойно створені африканські країни до єднання в межах континенту. Тринадцять країн Тропічної та Екваторіальної Африки, що сформували Браззавільську групу, схилилися до повільного руху до повної незалежності, прагнучи зберегти тісні зв'язки з Францією та європейським Спільним ринком, а також розвивати Африканську та Малагасійську Організацію Економічної Співпраці.

Монровійська група на чолі з Нігерією віддавала перевагу градуалістичній стратегії розвитку, а також функціональній кооперації. При цьому вони прагнули створити радше консультативні органи майбутньої організації, ніж виконавчі. Лідери східноафриканських країн, що сформували Панафриканський визвольний рух Східної, Центральної та Південної Африки, також схилилися до поступового просування країн до єдності. Радикальне крило представляли Гана, Гвінея та Уганда, лідери яких виступали за широкомасштабну інтеграцію всередині континенту.

Місцем проведення конференції щодо створення загальноафриканської організації було обрано столицю Ефіопії Аддис-Абебу, тому що Ефіопія була єдиною державою на континенті, яка зберегла свою незалежність.

На самій конференції голів держав і урядів в Аддис-Абебі 22 – 25 травня 1963 р. між африканськими лідерами не було повної згоди щодо цілей і компетенції майбутньої організації. Існувало два проекти організації. Перший, «серединний шлях» полягав у створенні такої організації, яка сприяла б подоланню міждержавних, міжетнічних та релігійних суперечностей, а також сприяти якомога швидшому звільненню решти країн що досі знаходилися під колоніальною залежністю. Один з прибічників цього проекту, сенегальський президент Леопольд Сенгор, виступив з пропозицією створення Африканського спільного ринку, для того щоб «перетворити слабкість на силу».

Ще один прихильник «серединного шляху», камерунський президент Ахмаду Ахідйо зазначав: «Організація Африканської Єдності повинна бути гнучкою. ... На сучасному етапі не може бути й мови ні про створення федерації, ні конфедерації».

Цікаву пропозицію висунув президент Конго (Браззавіль) Фулберт Юлу. Він запропонував африканським лідерам проголосити «Доктрину Монро» для Африки. Тобто Африка повинна закритися від зовнішньополітичного втручання неафриканських держав та протистояти неоколоніалізму. Проте існувало й більш радикальне крило, яке очолював президент Гани Кваме Нкрума. Незадовго до саміту вийшла його книга «Африка повинна об'єднатися». Насамперед Нкрума пропонував широкомасштабну економічну інтеграцію, яка б дозволила пришвидшити процес розвитку та індустріалізації континенту. По-друге, він наголошував на політичній єдності континенту, що включало в себе

дистанціонування від Радянського Союзу та США. Третім пунктом йшла боротьба з колоніалізмом. По-четверте він пропонував прийняти спільну військову і оборонну стратегію, а також створити Африканські збройні сили. І нарешті, африканські країни мають узгодити спільну зовнішньополітичну доктрину «щоб захистити і сприяти розвитку континенту».

25 травня 1963 року було підписано Статут Організації Африканської Єдності головами держав та урядів 30 країн. Цей день став Днем визволення Африки. Статут набрав чинності 13 вересня 1963 р. Він складався з преамбули та 33 статей, що визначили цілі, принципи, структуру організації, а також питання пов'язані з її функціонуванням.

Цілі ОАЄ:

- Укріплювати єдність і солідарність африканських держав.
- Координувати і посилювати співробітництво між ними, і їх зусилля спрямовані на створення кращих умов життя для народів Африки.
- Захищати їх суверенітет, територіальну цілісність і незалежність.
- Знищити всі види колоніалізму в Африці.
- Сприяти міжнародному співробітництву згідно зі Статутом ООН та Загальною декларацією прав людини.

Для досягнення поставлених цілей держави-учасниці декларували необхідність взаємної координації у сферах зовнішньої політики та дипломатії, економіки, транспорту, зв'язку, оборони та безпеки, науки й культури.

Принципи ОАЄ:

- Суверенна рівність всіх держав-членів.
- Невтручання у внутрішні справи держав.
- Повага до суверенітету, територіальної цілісності та права кожної держави на окреме існування.
- Мирне врегулювання спірних питань шляхом переговорів, посередництва, примирення та арбітражу.
- Засудження всіх форм вбивства з політичних мотивів, а також підривної діяльності з боку сусідніх або будь-яких інших держав.
- Відданість справі звільнення всіх африканських територій, що досі є залежними.
- Підтвердження політики неприєднання до будь-якого блоку.

Членом організації може стати будь-яка незалежна африканська країна. Статут ОАЄ передбачав створення в якості головних органів

Асамблеї голів держав і урядів, Ради міністрів, Генерального секретаріату та Комісії з посередництва, примирення й арбітражу (ст. 7), а також створення п'яти спеціалізованих комісій (ст. 20): Комісії з економічних і соціальних питань; з питань освіти і культури; з питань охорони здоров'я, санітарії і харчування; з питань оборони; з питань науки, техніки й досліджень. Згодом за браком фінансування діяло лише три перші комісії.

Діяльність ОАЄ поділяється на чотири напрямками:

- Боротьба з расовою дискримінацією та колоніалізмом у всіх його проявах.
- Мирне вирішення суперечок між африканськими країнами.
- Утвердження держав Африки на міжнародній арені.
- Сприяння економічному, культурному і соціальному співробітництву.

Боротьба з режимом апартеїду

Найжахливішим прикладом расової дискримінації в Африці був режим апартеїду в Південно-Африканській Республіці. На установчій конференції ОАЄ була прийнята резолюція, яка засуджувала апартеїд, а також містила заклики як до африканських країн, так і до міжнародної спільноти ввести санкції щодо ПАР. Цікавим фактом є те, що ОАЄ домоглася недопущення збірної ПАР на Олімпійські ігри в Мюнхені 1972 р. Вже наступного 1973 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про злочин апартеїду, яка передбачала і покарання за нього. В 1976 р. в м. Порт-Луї відбулася 13-та сесія Асамблеї ОАЄ, яка прийняла резолюцію про законність збройної боротьби проти колоніальних і расистських режимів, а отже була збільшена військова допомога Народно-визвольній організації Південно-Західної Африки (СВАПО), яка вважалася єдиним представником намібійського народу, і Африканському Національному Конгресу (АНК), який боровся з режимом апартеїду в ПАР. І лише в 1977 р. Рада Безпеки ООН схвалила резолюцію про введення санкцій щодо ПАР. Це пов'язано з тим, що найбільшими торговельними партнерами ПАР були члени Ради Безпеки – Великобританія та Сполучені Штати Америки, на які припадало близько 70% експорту і близько 60% імпорту ПАР. Хоча фактично ПАР і опинилася в міжнародній ізоляції, проте режим апартеїду було скасовано лише з приходом до влади Нельсона Мандели в червні 1991 р., проте ОАЄ сприяла цьому військово і, насамперед дипломатично.

Участь у врегулюванні міждержавних конфліктів

Перший міждержавний африканський конфлікт з яким зіштовхнулася ОАЄ була прикордонна суперечка між Марокко і Алжиром в жовтні 1963 р., яка стала першим випробуванням організації щодо виконання своїх функцій примирення та арбітражу. Для її вирішення Рада Міністрів ОАЄ на своєму надзвичайному засіданні сформувала місію ad hoc (варто зазначити, що такий принцип використовувався і для врегулювання майбутніх конфліктів). Посередники від ОАЄ в особах імператора Хайле Селассіє та президента Модібо Кейти прискорили зустріч ворогуючих сторін, яка відбулася в Бамако 26 жовтня.

Вже 30 жовтня президент бен Белла та король Гасан II підписали угоду про припинення вогню, а в листопаді в рамках ОАЄ було створено комісію з визначення кордонів. І хоча остаточно конфлікт було вичерпано лише в 1972 р., не варто применшувати дипломатичного внеску ОАЄ у його врегулюванні. Також ОАЄ спромоглася успішно вирішити суперечки між Кенією і Сомалі, Руандою і Бурунді, Малі і Буркіна-Фасо. ОАЄ різко засуджувала й агресію Ізраїлю проти Єгипту в 1967 р. Проте поруч з успішно вирішеними конфліктами існують такі, що в різних фазах тривають і до сьогодні (зокрема конфлікти в Сомалі, Нігерії тощо). Проте компетенція ОАЄ була вкрай обмежена щодо вирішення внутрішніх конфліктів. Декларуючи принцип невтручання у внутрішні справи, ОАЄ залишалася осторонь громадянських воєн і державних переворотів, за що її прозвали „клубом диктаторів”. Іншим чинником низької ефективності ОАЄ був чинник блокового протистояння, оскільки континент став ареною боротьби СРСР та США за вплив у "третьому світі".

Багатосторонні ініціативи

Рада Безпеки ООН визнала ОАЄ регіональною організацією резолюцією від 30 грудня 1964 р. Оскільки всі члени ОАЄ були членами ООН, то відповідно сформувалася „африканська група”, яка відстоювала суто спільні африканські інтереси. Завдяки тісній співпраці ОАЄ з ООН, африканські країни змогли налагодити зв'язки як з її спеціалізованими установами, так і з іншими міжнародними інституціями, такими як Міжнародний Валютний Фонд, Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку тощо.

Заслуговують на увагу також ініціативи ОАЄ щодо перетворення Африки на без'ядерну зону в контексті поширення

режиму нерозповсюдження ядерної зброї. Перша сесія Ради Міністрів ОАЄ в 1963 р. ухвалила резолюцію „Роззброєння та ядерні випробування”, згідно з якою майже всі африканські країни відмовилися надавати свою територію для ядерних випробувань. Перша сесія Асамблеї ОАЄ (Каїр, 1964) прийняла резолюцію про перетворення Африки на без'ядерну зону, відому також як Договір Пеліндаба. Також африканські держави приєдналися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р. Цікавою є ініціатива ОАЄ про перетворення Індійського океану в зону миру. Йдеться зокрема, про повернення Маврикію о. Дієго-Гарсія, який в 1965 р. було перетворено на базу військового флоту і військово-морських сил США.

Економічні здобутки

Економічні здобутки ОАЄ є вельми скромними. Про те може свідчити той факт, що ВВП країн Африки починаючи з 60-х рр. постійно зменшувався. Але якщо в період з 1965 р. по 1980 р. середньорічні темпи зростання становили 4,8%, то починаючи з 1980 р. вони були вже на рівні 1,6%¹. Негативним чином на економічну ситуацію в африканських країнах вплинула світова економічна криза на зламі 1970-х – 1980-х років. Організація прийняла немало економічних декларацій та програм, таких як Декларація про співробітництво, розвиток та економічну незалежність 1975 року, Монровійська декларація про економічний розвиток 1979 року, Лаоський план дій 1980 року, Першочергова програма підйому економіки африканських країн, проте всі ці ініціативи так і залишилися на папері.

В 1991 році ОАЄ здійснила ще одну широкомасштабну спробу економічної інтеграції континенту шляхом створення Африканської Економічної Спільноти, яку було засновано Абуджійським договором від 3 червня 1991 року. Договір передбачав становлення спільного ринку, спільної тарифної політики, спільної торговельної та митної політики стосовно третіх країн, поступове скасування перешкод для руху робочої сили, ведення спільної сільськогосподарської, промислової та енергетичної політики тощо.

Закінчення «холодної війни» мало важкі довгострокові наслідки для переважної більшості країн Африки. По-перше, вони залишилися сам-на-сам перед обличчям глибоких політичних, економічних та соціальних проблем. По-друге, це спричинило нову хвилю насильства на континенті, пов'язану передовсім з етнічними,

економічними та релігійними чинниками, оскільки континент перестав бути ареною двобою СРСР та США.

Виявилося, що джерела конфліктів мають внутрішнє, а не зовнішнє походження. І по-третє, до африканських лідерів прийшло розуміння того, що необхідно власноруч вирішувати власні проблеми. Цей період також характеризується значним зниженням і міжнародної уваги до проблем континенту. На початку 90-х років з'явилося поняття «афропесимізму», що позначило неспроможність африканських країн власними силами вийти з перманентної кризи. На цей же період припадає й найнищий показник іноземної допомоги континенту.

Стала зрозумілою і неспроможність Організації Африканської Єдності протистояти новим викликам постбіполярного світу. На Надзвичайному самміті ОАЄ в місті Сірті (Лівія) 9 вересня 1999 року лідер Лівії Муаммар Каддафі виголосив ініціативу щодо створення «Сполучених Штатів Африки» за принципом конфедерації, а також про створення Пан-Африканського Парламенту.

Трансформація ОАЄ в Африканський Союз, що закінчилася на саміті ОАЄ в Дурбані (ПАР) 6 – 11 липня 2002 року надала якісно нового імпульсу розвитку системи міжнародних відносин на континенті, а також поклала початок еволюції відносин країн Африки з провідними акторами світової політики.

Економічне співтовариство країн Західної Африки

Економічне співтовариство країн Західної Африки (ЕКОВАС) (англ. The Economic Community of West African States (ECOWAS)) — регіональний союз країн Західної Африки. Блок має власні колективні збройні сили ECOMOG. Штаб-квартира розташована в Абуджі (Нігерія).

До складу товариства входять 15 країн:

1. Бенін
2. Буркіна Фасо
3. Гамбія
4. Гана
5. Гвінея
6. Гвінея-Бісау
7. Кот-д'Івуар
8. Кабо-Верде

9. Ліберія
10. Малі
11. Нігер
12. Нігерія
13. Сенегал
14. С'єрра-Леоне
15. Того

Економічне співтовариство країн Західної Африки було засновано 28 травня 1975 року, коли 16 країн Західної Африки підписали Лагоську умову. Метою створення Співтовариства є просування економічної інтеграції країн регіону. 2002 року склад ЕКОВАС покинула Мавританія.

2004 року міністрами оборони Співтовариства були схвалені пропозиції щодо створення до 2010 року безздатного миротворчого контингенту ЕКОВАС, до якого увійдуть сили постійної готовності (1,5 тис. чол.) її основна миротворча бригада (5 тис. чол.). Фактично перебувають на стадії формування зони вільної торгівлі.

Вищим органом управління є Конференція глав держав і урядів. Також ЕКОВАС має парламент, суд, екобанк, економічну та соціальну ради, комісії (з торгівлі, митної політики і т. д.)

Цілі ЕКОВАС:

- боротьба з бідністю;
- забезпечення миру та безпеки в «гарячих точках» (Ліберія, Гвінея-Бісау), боротьба зі злочинністю та незаконним розповсюдженням легкої вогнепальної зброї, роззброєння, боротьба з контрабандою. Для цього була створена Група моніторингу.
- За час свого існування організація здійснила ряд заходів щодо:
- створення транспортної та енергетичної інфраструктури (будівництво залізничної лінії, автомагістралі, газопроводу);
- мораторій на імпорт, експорт і виробництво легкої вогнепальної зброї;
- введення туристських чеків, прийнятих до оплати усіма банками спільноти, вартістю 5, 10, 20, 50 і 100 ЗОРІ (західноафриканської розрахункова одиниця).

У перспективі:

- створення федерації західноафриканських держав;
- введення уніфікованого паспорта (єдиного громадянства);
- запровадження єдиної валюти «еко»;

- стандартизація дипломів про освіту;
- морська, наземна та рибальська інфраструктура (створення енергетичного пулу).

Основними проблемами на шляху до розвитку є — відсутність ефективної системи платежів; неузгодженість митних інструкцій (що призводить до контрабанди); багато вимог союзу (наприклад, приведення дефіциту бюджету до рівня ВВП менше 4%) є для більшості країн-членів важкодосяжним; нестабільність політичної обстановки; громадянські війни; невизначеність регіонально-правового статусу організації. В даний час рівень і обсяг торгівлі між країнами гранично низький.

Східноафриканське співтовариство

Східноафриканське співтовариство (САС) (англ. The East African Community (EAC)) — міжурядова організація, що включає в себе п'ять східно-африканських країн (Бурунді, Кенія, Руанда, Танзанія та Уганда).

П'єр Нкурунзіза, президент Республіки Бурунді, є нинішнім главою Східноафриканського співтовариства. САС було засновано 1967 року, занепало 1977 року і було офіційно відроджено 7 липня 2000 року. 2008 року після переговорів зі спільнотою розвитку Півдня Африки і Економічним співтовариством країн Східної та Південної Африки, САС погодилося розширити зону вільної торгівлі та включити держави-члени всіх трьох спільнот. САС є одним із стовпів Африканського економічного співтовариства.

САС є потенційним попередником для створення Східно-Африканської Федерації. 2010 року САС запустило свій власний загальний ринок товарів, праці та капіталу в регіоні, з метою єдиної валюти до 2012 року та повної політичної федерації до 2015 року.

Країни-учасниці

- Кенія (з січня 2001 року)
- Танзанія (з січня 2001 року)
- Уганда (з січня 2001 року)
- Бурунді (з листопада 2007 року)
- Руанда (з листопада 2007 року)

Регіон Східної Африки займає площу 1,8 мільйона квадратних кілометрів з населенням близько 132 млн. (липень 2009) і має значні природні ресурси. У Кенії й Танзанії відносно мирним шляхом пройшло здобуття незалежності, на відміну від війн і громадянських

заворушень, які мали місце в Руанді, Бурунді та Уганді. Сьогодні Східна Африка прагне до підтримання стабільності та процвітання в умовах триваючих конфліктів в Конго і на Африканському розі. Найбільш поширеними мовами Східної Африки є мови суахілі, англійська, кірунді та руандійська, хоча французька також поширена в Бурунді та Руанді.

У Східноафриканському співтоваристві практично створена зона вільної торгівлі, ведеться взаємне економічне співробітництво. Але статичний і динамічний ефект створення торгівлі та інвестицій мінімальний в силу переважаючого впливу дезінтегруючих факторів:

- низький рівень економічного розвитку країн-партнерів (в основі структури економіки — сільське господарство), монокультурна товарна структура експорту; вузька виробнича база;
- нестійкість національних економік щодо світових економічних криз;
- економічна диференціація між країнами за обсягом ВВП, темпів інфляції та дефіциту платіжних балансів;
- відсутність політичної спільності, слабкість національних державних структур, що вимагає формування жорсткої інституційної структури з доданням наднаціональних функцій;
- паралельна участь країн в інших африканських угрупованнях. Кенія та Уганда входять до складу КОМЕСА і в Міжурядовий орган з розвитку Східної Африки (ІГАН), а Танзанія — в САДК;
- відсутність фіксованих тимчасових рамок щодо зниження мита;
- невпевненість країн-членів у важливості та можливості досягнення поставлених цілей;
- прийняття рішень, не підкріплених практичними кроками. Так, 1997 року введено єдиний східноафриканський документ для туристів, що не вимагає візи, але реальні заходи по вільному переміщенню осіб не прийняті до цих пір.

Договір 2004 року передбачав митний союз з єдиною валютою — східноафриканським шилінгом, який повинен бути введений в обіг в період з 2011 по 2015 роки. Існували також плани політичного союзу, Східно-Африканської Федерації, з загальним президентом (спочатку на ротаційній основі), і єдиним парламентом до 2010 року. Однак деякі експерти, які як експерти з громадського кенійського Інституту суспільно-політичних досліджень і аналізу відзначили, що плани, які мали бути виконаними до 2010 року, були занадто

амбіційними, оскільки ряд політичних, соціальних та економічних проблем ще не вирішені повністю.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ»

Опис навчальної дисципліни «Історія міжнародних організацій»

Курс (підготовка)	Напря́м, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів відповідних ECTS: 3 кредити</p> <p>Модулів: 2 (змістові модулі +ІНДЗ).</p> <p>Змістових модулів: 3.</p> <p>Загальна кількість годин: 108 год.</p> <p>Тижневих годин: 2.</p>	<p>Галузь знань 0203</p> <p>Гуманітарні науки</p> <p>Напря́м підготовки: 7. 010103</p> <p>Історія (спеціалізація: правознавство, людина і світ)</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень – спеціаліст</p>	<p>Додаткова</p> <p>Рік підготовки: 5 рік</p> <p>Семестр: II</p> <p>Лекції (теоретична підготовка): 20 год.</p> <p>Семінари: 16 год.</p> <p>Самостійна робота: 36 год.</p> <p>Індивідуальна робота: 36 год.</p> <p>Вид контролю: екзамен. II семестр.</p>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Історія створення перших міжнародних організацій.

Тема 1. Загальні принципи діяльності міжнародних організацій. Поняття міжнародної організації. Коротка історія розвитку міжнародних організацій. Проблема класифікації міжнародних організацій. Функції міжнародних організацій. Міжнародні службовці та постійне представництво при міжнародній організації.

Тема 2. Перші міжнародні організації та адміністративні союзи. Передумови виникнення міжнародних організацій (МО). Священний союз. Дунайська комісія. Міжнародний телеграфний союз. Всесвітній поштовий союз. Всесвітня метеорологічна організація (ВМО). Міжнародний комітет мір і ваг. Міжнародний союз охорони промислової власності. Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності. Міжнародний союз боротьби з рабством. Міжнародний союз митних тарифів. Міжнародний союз залізничних товарних перевезень.

Тема 3. Ліга націй та Організація Об'єднаних націй. Створення Ліги Націй. Діяльність. Причини краху. Історія створення ООН. Головні органи ООН. Мета, цілі та принципи діяльності. Структура органів ООН. Генеральна Асамблея. Рада Безпеки. Економічна і соціальна рада. Рада з опіки. Міжнародний суд. Секретаріат. Діяльність ООН з підтримки міжнародного миру і безпеки. Інституційні підстави діяльності ООН з підтримки миру і безпеки. Нові концептуальні засади з підтримки міжнародного миру і безпеки. Співпраця в соціально-економічній сфері в рамках ООН. Проблема реформування.

Тема 4. Історія універсальних міжнародних організацій «системи ООН». Історія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Діяльність ЮНЕСКО. Діяльність у галузі освіти, культури. Співробітництво України в рамках ЮНЕСКО. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Історія, мета створення та організаційна структура. Генеральна асамблея. Діяльність ВОІВ.

Розвиток міжнародного права інтелектуальної власності. Проект ІМПАКТ. Мадридська і Гаазька системи договорів. Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ). Історія створення МОМ, статут. Цілі та завдання. Організаційна структура МОМ. Діяльність МОМ в Україні. Всесвітня туристична організація (ВТО). Історія створення ВТО. Організаційна структура. Діяльність ВТО. Розвиток туристичної галузі в Україні та співпраця з ВТО. Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ).

Змістовий модуль 2.

Регіональні організації та міждержавні утворення.

Тема 5. Європейський Союз (ЄС). Інституційна структура ЄС. Європейська Рада. Рада Європейського Союзу. Європейська комісія, парламент. Європейський Суд та інші інституції. Діяльність ЄС у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Відносини України і ЄС.

Тема 6. Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Історія створення НАТО. Трансформація НАТО в нових геополітичних реаліях. Мета і цілі діяльності НАТО. Рада євроатлантичного партнерства (РСАП). Інституційна структура. Історія створення ОБСЄ. Організаційна структура. Оперативні

підрозділи ОБСЄ. Діяльність ОБСЄ. Співпраця НАТО та ОБСЄ. Співробітництво України з НАТО та ОБСЄ.

Тема 7. Регіональні організації країн Африки та їх історія. Організація Африканської Єдності. Історія виникнення. Діяльність. Причини розпаду. Трансформація у Африканський союз. Економічне співтовариство країн Західної Африки. Історія розвитку та діяльність. Східноафриканське співтовариство. Історія розвитку та діяльність Східноафриканського співтовариства.

Тема 8. Історія Міждержавних утворень. Співдружність незалежних держав (СНД). Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС). Ліга арабських держав (ЛАД). Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ). Організація «Ісламська Конференція» (ОІК). Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК). Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА). Шанхайська організація співробітництва. Історія АЗПАК.

Змістовий модуль 3.

Міжнародні фінансові та неурядові організації.

Тема 9. Світова організація торгівлі.

Історія створення СОТ. Організаційна структура. Сфера діяльності та функції СОТ. Міжнародна торгівля послугами та СОТ. Процедура вступу країни до СОТ. Переваги та недоліки вступу України у СОТ.

Тема 10. Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк (СБ).

Мета створення МВФ. Структура та фінансова база організації. Форми діяльності МВФ. Процес допомоги країнам-членам МВФ. Організаційна структура Світового банку. Операції СБ. Основні відмінності між МВФ і СБ. співпраця між МВФ та СБ, співробітництво України та МВФ. Співпраця України та Світового банку.

Тема 11. Неурядові організації.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК). Міжнародні спортивні федерації (МСФ). Національний олімпійський комітет (НОК). Всесвітня рада церков (ВРЦ). Цілі та завдання організації. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ). «Міжнародна амністія».

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ «ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ»

Тема	Кількість годин відведених на:			
	Лекції	Семінарські та практичні заняття	Самостійну роботу	Індивідуальну роботу
Змістовий модуль 1. Універсальні міжнародні організації.				
Тема 1. Загальні принципи діяльності міжнародних організацій.	2		4	4
Тема 2. Перші міжнародні організації та адміністративні союзи.	2	2	2	2
Тема 3. Ліга націй та Організація об'єднаних націй.		2	4	6
Тема 4. Історія універсальних міжнародних організацій «системи ООН»	2	2	2	2
Змістовий модуль 2. Регіональні організації та міждержавні утворення.				
Тема 5 Європейський Союз (ЄС).	2	2	2	4
Тема 6. Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).		2	4	6
Тема 7. Регіональні організації країн Африки та їх історія.	2		6	2
Тема 8. Історія Міждержавних утворень.	4	2	2	
Змістовий модуль 3. Міжнародні фінансові та неурядові організації.				
Тема 9. Світова організація торгівлі.	2	2	2	2
Тема 10. Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк (СБ).	2		6	2
Тема 11. Неурядові організації.	2	2	2	6
Всього годин	20	16	36	36

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (питання окремих тем, які виносяться на самостійне опрацювання)

Змістовий модуль 1. Універсальні міжнародні організації – 12 год.

Поняття міжнародної організації. Коротка історія розвитку міжнародних організацій. Проблема класифікації міжнародних організацій. Функції міжнародних організацій. Міжнародні службовці та постійне представництво при міжнародній організації. Загальна характеристика ООН. Цілі та принципи діяльності. Структура органів ООН. Генеральна Асамблея. Рада Безпеки. Економічна і соціальна рада. Рада з опіки. Міжнародний суд. Секретаріат. Діяльність ООН з підтримки міжнародного миру і безпеки. Інституційні підстави діяльності ООН з підтримки миру і безпеки. Нові концептуальні засади з підтримки міжнародного миру і безпеки. Співпраця в соціально-економічній сфері в рамках ООН. Проблема реформування. Історія створення. Організаційна структура. Генеральна конференція. Виконавча рада. Секретаріат. Діяльність ЮНЕСКО. Діяльність у галузі освіти, культури. Діяльність у сфері природничих наук. Співробітництво України в рамках ЮНЕСКО. Історія, мета створення та організаційна структура. Генеральна асамблея. Діяльність ВОІВ. Розвиток міжнародного права інтелектуальної власності. Проект ІМПАКТ. Мадридська і Гаазька системи договорів. Стандарти ВОІВ. Партнери ВОІВ. Перспективи подальшого розвитку.

Змістовий модуль 2. Регіональні організації та міждержавні утворення – 14 год.

Інституційна структура ЄС. Європейська Рада. Рада Європейського Союзу. Європейська комісія, парламент. Європейський Суд та інші інституції. Діяльність ЄС у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Відносини України і ЄС. Історія створення НАТО. Трансформація НАТО в нових геополітичних реаліях. Мета і цілі діяльності НАТО. Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП). Інституційна структура. Історія створення ОБСЄ. Організаційна структура. Оперативні підрозділи ОБСЄ. Діяльність ОБСЄ. Співпраця НАТО та ОБСЄ. Співробітництво України з НАТО та ОБСЄ. Співдружність незалежних держав (СНД). Організація Чорноморського економічного співробітництва. Інтеграційні процеси в Азійсько-

Тихоокеанському регіоні. Ліга арабських держав. Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ). Організація «Ісламська Конференція». Асоціація раїн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК). Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА).

Змістовий модуль 3. Міжнародні фінансові та неурядові організації – 10 год.

Історія створення СОТ. Організаційна структура. Сфера діяльності та функції СОТ. Міжнародна торгівля послугами та СОТ. Процедура вступу країни до СОТ. Переваги та недоліки вступу України у СОТ. Мета створення МВФ. Структура та фінансова база Організації. Форми діяльності МВФ. Процес допомоги країнам-членам МВФ. Організаційна структура Світового банку. Операції СБ. основні відмінності між МВФ і СБ. співпраця між МВФ та СБ, співробітництво України та МВФ. Співпраця України та Світового банку. Міжнародний олімпійський комітет (МОК). Міжнародні спортивні федерації (МСФ). Національний олімпійський комітет (НОК). Всесвітня рада церков (ВРЦ). Цілі та завдання організації. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ).

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

(Індивідуальне навчально-дослідне завдання)

Мета: на основі знань, отриманих на лекційних і семінарських заняттях, самостійно поглибити, узагальнити і закріпити знання з тим, щоб набувати практичних навичок самостійного засвоєння масиву різноманітної інформації. Формувати уміння відшукувати причинно-наслідкові зв'язки подій та явищ, а також синхронізувати основні події українського правового державотворення з європейським правовим процесом.

Форми:

1. Підготовка реферату (письмового повідомлення на одну із запропонованих тем).
2. Складання словника базових понять.
3. Складання плану усної розповіді частини програмового матеріалу.

Теми рефератів:

1. Історія Організації Об'єднаних Націй.
2. Історія створення та діяльність ЮНЕСКО.
3. Діяльність Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).
4. Співробітництво України в рамках ЮНЕСКО.
5. Міжнародна організація з міграції (МОМ).
6. Діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні.
7. Всесвітня туристична організація (ВТО).
8. Співпраця України із Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ).
9. HealthRight International (Право на здоров'я).
10. Відносини України з Європейським Союзом (ЄС).
11. Історія Організації Північноатлантичного договору (НАТО).
12. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
13. Історія формування та розвитку Співдружності незалежних держав (СНД).
14. Ліга арабських держав (ЛАД): історія та діяльність.
15. Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).
16. Організація «Ісламська Конференція».
17. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).

18. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) у сучасному світі.
19. Історія Світової організації торгівлі (СОТ).
20. Міжнародний валютний фонд (МВФ).
21. Історія Світового банку (СБ).
22. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ).
23. Південноамериканська спільнота націй (ПАСН).
24. Співробітництво України з Організацією Північноатлантичного договору.
25. Історія Вишеградської групи (Вишеградська четвірка).
26. Історія Freedom House.
27. Історія невідприємницьких організацій.
28. Організація «Віра і світло».
29. «Міжнародна амністія» – історія заснування та діяльність.
30. Гостмастерс Інтернешнл.
31. Організація Американських Держав (ОАД).
32. Французький Союз – історія створення та розпаду.
33. Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО).
34. Коньякська ліга – історія існування.
35. "Народна Академія Українського козацтва" (НАУК).
36. Міжнародна асоціація українців (МАУ).
37. «Міжнародна піратська партія».
38. Міжнародна морська організація.
39. Грінпіс: історія та діяльність.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	відмінно	90-100%
B	дуже добре	80-85%
C	Добре	75-81%
D	задовільно	67-74%
E	задовільно (достатньо)	60-66%
F ^x	незадовільно з можливістю повторного складання	35-59%
F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1-34%

Модуль 1											Модуль 2 (ІНДЗ)	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3						
T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	T ₅	T ₆	T ₇	T ₈	T ₉	T ₁₀	T ₁₁			
5	5	10	5	5	10	5				10	25	20	100

Шкала оцінювання:

- 90 – 100 балів – відмінно (A)
- 80 – 85 бали – дуже добре (B)
- 75 – 81 балів – добре (C)
- 67 – 74 бал – задовільно (D)
- 60 – 66 балів – достатньо (E)
- 35 – 59 бал – незадовільно (потрібно доопрацювати на перездачу) (FX)
- 1 – 34 бали – незадовільно (обов'язковий повторний курс) (F)

Питання для повторення курсу «Історія міжнародних організацій»

1. Поняття міжнародної організації.
2. Рада з опіки. Міжнародний суд.
3. Історія, мета створення та організаційна структура ВОІВ.
4. Коротка історія розвитку міжнародних організацій.
5. Східноафриканське співтовариство
6. Історія створення та діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ)
7. Проблема класифікації міжнародних організацій.
8. Економічне співтовариство країн Західної Африки
9. Всесвітня рада церков
10. Функції міжнародних організацій.
11. Організація Африканської Єдності
12. «Міжнародна амністія»
13. Міжнародні службовці та постійне представництво при міжнародній організації.
14. Історія АЗПАК
15. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН)

16. Загальна характеристика ООН.
17. Шанхайська організація співробітництва.
18. Історія організації «Ісламська Конференція» (ОІК).
19. Цілі та принципи діяльності ООН.
20. Історія створення. Організаційна структура ЮНЕСКО.
21. СНД.
22. Світовий банк.
23. Історія створення та розвиток ГУАМ.
24. Ліга арабських держав: історія та діяльність.
25. Міжнародний валютний фонд: історія заснування та діяльність.
26. Європейський союз.
27. Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ).
28. Історія Світової організації торгівлі (СОТ).
29. Історія Ради Європи (РЄ)
30. Всесвітня туристична організація (ВТО).
31. Відносини України і ЄС.
32. Організація Чорноморського економічного співробітництва.
33. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
34. Історія створення НАТО.
35. Інтеграційні процеси в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.
36. Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ).
37. Історія створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО)
38. Ліга арабських держав.
39. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).
40. Історія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).
41. Історія створення ООН.
42. Міжнародний союз залізничних товарних перевезень.
43. Інституційна структура. Історія створення ОБСЄ.
44. Створення Ліги Націй.
45. Міжнародний союз митних тарифів.
46. Діяльність Ліги Націй.
47. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).
48. Міжнародний союз боротьби з рабством.
49. Причини краху Ліги Націй.

50. Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності.
51. Передумови виникнення міжнародних організацій (МО).
52. Міжнародний союз охорони промислової власності.
53. Священний союз.
54. Співробітництво України та МВФ.
55. Співробітництво України з НАТО та ОБСЄ.
56. Історія створення СОТ.
57. Дунайська комісія. Міжнародний телеграфний союз
58. Співдружність незалежних держав (СНД).
59. Міжнародний комітет мір і ваг.
60. Всесвітній поштовий союз
61. Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП).
62. Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).
63. Всесвітня метеорологічна організація (ВМО).
64. Всесвітня метеорологічна організація (ВМО).
65. Священний союз.
66. Створення Ліги Націй.
67. Діяльність Ліги Націй.
68. Поняття міжнародної організації.
69. Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).
70. Історія створення НАТО
71. Всесвітня рада церков
72. Функції міжнародних організацій.
73. Ліга арабських держав.
74. Історія створення СОТ.
75. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1.

Перші міжнародні адміністративні союзи. (2 год.)

План

1. Міжнародний комітет мір і ваг.
2. Міжнародний союз охорони промислової власності.
3. Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності.
4. Міжнародний союз боротьби з рабством.
5. Міжнародний союз митних тарифів.
6. Міжнародний союз залізничних товарних перевезень.

Література:

1. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749 с., С. 23 – 27.
2. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. — Режим доступу. : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_123.
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року. — Режим доступу. : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_051&print=1.
4. Даний посібник.

Семінарське заняття № 2

Ліга Націй та Організація Об'єднаних Націй. (2 год.)

План

1. Створення Ліги Націй.
2. Історія створення ООН.
3. Організаційно-функціональна структура ООН.
4. Мета, цілі та принципи діяльності.
5. Україна та ООН.

Література:

1. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 440 с., С. 70 – 105.

2. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749 с., С. 44 – 77.
3. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – XX століть: Навч. посіб. / Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін., За ред. Ю.А. Горбаня. —К.: Знання, 2007. — 439 с. С. 304 – 311.
4. Дюрозель Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорєлової, В. Чайковського. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. — 903 с.
5. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2007 192 с.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов Л.Ф. Гайдуків та ін.. — К.: Либідь, 2003. —560 с.
7. Священко З. В. Історія міжнародних відносин (XX – початок XXI ст.). навчальний посібник. — Умань: ПП Жовтий, 2010. — 336 с. С. 26 – 30, 130 – 132.

Семінарське заняття № 3

Історія універсальних міжнародних організацій «системи ООН» (2 год.)

План

1. Історія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).
2. Діяльність ЮНЕСКО.
3. Співробітництво України в рамках ЮНЕСКО.
4. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).
5. Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ).

Література:

1. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 440 с., С. 155 – 158.
2. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749 с., С. 78 – 96.

3. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – XX століть: Навч. посіб. / Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін., За ред. Ю.А. Горбаня. –К.: Знання, 2007. – 439 с. С. 304 – 311.
4. Дюрозель Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорелової, В. Чайковського. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 903 с.
5. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007 192 с.

Семінарське заняття № 4

Європейський Союз (ЄС). (2 год.)

План

1. Історія створення ЄС.
2. Європейська Рада. Єврокомісія та європейський парламент.
3. Діяльність ЄС.
4. Відносини України і ЄС.

Література:

1. Володимир Посельський. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – 168 с.
2. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко ; за ред. Л.В. Губерського. — К. : Знання, 2009. — 751 с
3. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
4. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с. С. 261 – 294.
5. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007 192 с.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов Л.Ф. Гайдуков та ін.. – К.: Либідь, 2003. –560 с.

7. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749 с. С. 205 – 226.
8. Гуменюк Б.І. Дипломатична служба: правове регулювання: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2007. — 244 с.

Семінарське заняття № 5

Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) (2 г)

План

1. Історія заснування Організації Північноатлантичного договору (НАТО).
2. Діяльність НАТО.
3. Історія заснування та діяльність Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
4. Відносини України з НАТО та з ОБСЄ.

Література:

1. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 440 с., С. 340 – 356.
2. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749 с., С. 671 – 745.
3. Дюрозель Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорєлової, В. Чайковського. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. — 903 с.
4. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2007 192 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов Л.Ф. Гайдуков та ін.. — К.: Либідь, 2003. —560 с.

Семінарське заняття № 6

Міждержавні утворення. (2 год.)

План

1. Історія створення та розвиток ГУАМ.
2. СНД.

3. Україна і СНД.
4. Шанхайська організація співробітництва.

Література:

1. Бойко О.Д. Історія України. Посібник. Київ: Видавничий центр "Академія", 2002, 656 с.
2. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с., С. 340 – 356.
3. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с., С. 671 – 745.

Семінарське заняття № 7

Світова організація торгівлі (2 год.)

План

1. Історія створення.
2. Організаційна структура та функції СОТ.
3. Процедура вступу країни до СОТ.
4. Переваги та недоліки вступу України до СОТ.

Література:

1. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с., С. 70 – 105.
2. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с., С. 44 – 77.
3. Дюрозель Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорєлової, В. Чайковського. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 903 с.
4. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007 192 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов Л.Ф. Гайдуков та ін.. – К.: Либідь, 2003. –560 с.

Семінарське заняття № 8

Неурядові організації (2 год.)

План

1. Міжнародний олімпійський комітет (МОК).
2. Міжнародні спортивні федерації (МСФ).
3. Національний олімпійський комітет (НОК).
4. Всесвітня рада церков (ВРЦ). Цілі та завдання організації.
5. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ).

Література:

1. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с., С. 340 – 356.
2. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с., С. 671 – 745.
3. Дюрозель Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорелової, В. Чайковського. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 903 с.
4. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007 192 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов Л.Ф. Гайдуков та ін.. – К.: Либідь, 2003. –560 с.
6. XXI век: мир между пришим и будущим. Культура как системообразующий фактор международной и национальной безопасности / Под. научной ред.. О.П. Лановенка. – К.: Стилос, 2004. – 572 с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Опорні конспекти лекцій, нормативні акти, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Башнян Г.І. Шевчук Є.С. Політична економія. Навчальний посібник / За редакцією д. е. н., проф. Г.І. Башнянина і к. е. н., доц. Є.С. Шевчука. 5-е вид., стереотипне. – Львів: «Новий світ – 200», 2006. – 480 с.
2. Володимир Посельський. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – 168 с.
3. Гуменюк Б.І. Дипломатична служба: правове регулювання: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 244 с.
4. Дюррозель Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, П. Погорелової, В. Чайковського. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 903 с.
5. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – 751 с.
6. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – XX століть: Навч. посіб. / Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін., За ред. Ю.А. Горбаня. – К.: Знання, 2007. – 439 с.
7. Крушинський Ю.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007 192 с.
8. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов Л.Ф. Гайдуков та ін.. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
9. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. — 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.
10. Орлова Т.В. Історія сучасного світу: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 55 с.
11. Табачник Дмитро. Історія української дипломатії в особах: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2004. – 640 с.
12. ХХІ век: мир между пришим и будущим. Культура как системообразующий фактор международной и национальной безопасности / Под. научной ред. О.П. Лановенка. – К.: Стилос, 2004. – 572 с.

13. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
14. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.
15. <http://www.mfa.gov.ua/geneva/ua/4437.htm> –. Всесвітня організація інтелектуальної власності
16. Організація туристичної діяльності в Україні Кифяк В.Ф. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
17. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – Статус Устава (Конституції) Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ) (Нью-Йорк, 22 июля 1946 года)
18. Довідник НАТО – NATO Publications: <http://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/index.htm#CH2> — 2001. Office of Information and Press. NATO – 1110 Brussels – Belgium.
19. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. – Режим доступу. : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_123.
20. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року. – Режим доступу. : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_051&print=1